

64140

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Figen GÖKALP

Tekstil Sektörünün Gelişme Trendi ve
Antalya Bölgesi'nin Tekstil Ürünleri
Üretim Potansiyelinin Değerlendirilmesi

İşletme Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 1997

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından .. İşletme ..
Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ OLARAK kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: Prof. Dr. Niyazi BERK...

Niyazi

Üye (Danışman): *Niyazi*

Üye: Prof. Dr. Fulya Sarvan

Fulya

Üye: Yrd. Doç. Dr. M. S. İsmail İnder

İnder

Üye:

Onay: Yukarıdaki imzaların, adigeçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

12 / 11 / 1997

İmza

Orhan Kuruüzüm

.....Doç..Dr. Orhan KURUÜZÜM

Müdür

İÇİNDEKİLER

Şekil Listesi.....	iv
Tablo Listesi.....	v
Ek Listesi.....	vii
Kısaltmalar Listesi.....	viii
Özet	x
Summary.....	xi
Önsöz	xii
Giriş.....	1

Bölüm 1. Genel Açıklamalar

1.1.Türk Tekstil Sektörünün Niteliği	2
1.1.1. Türk Tekstil Sektörünün Genel Yapısı.....	2
1.1.2. Tekstil Üretiminde Teknolojik Yapı ve Kapasite	3
1.1.3. Tekstil Pazarı.....	20
1.1.3.1. Bölgesel (Ulusal) Pazarlar.....	20
1.1.3.2. Uluslararası Pazarlar.....	22
1.1.4. Tekstil Sektörünün Türkiye Ekonomisindeki Yeri.....	24
1.2. AB ve GB'nin Türkiye Ekonomisi Açısından Önemi.....	29
1.2.1. AB'nin Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Önemi.....	31
1.2.1.1. AB - Türkiye Ortaklık Organları.....	31
1.2.1.2. AB'nin Yapısı ve Organları.....	32
1.2.1.3. AB'ye Katılmaya Yönelten Nedenler.....	36
1.2.2. GB'nin Türkiye Ekonomisi Açısından Önemi.....	37
1.2.2.1. GB'ye Yönelten Nedenler.....	37
1.2.2.2. Makro Ekonomik Nedenler.....	38
1.2.2.3. Mikro Ekonomik Nedenler.....	40

Bölüm 2. Dünya Tekstil Sektörü Genel Gelişme Trendi..... 51 |

2.1. Dünya Tekstil Pazarları.....	51
2.1.1. Avrupa Pazarı.....	51

2.1.2. Uzakdoğu Pazarı.....	53
2.1.3. Diğer Pazarlar.....	53
Bölüm 3. Türk Tekstil Sektöründeki Gelişmeler ve Rekabet Gücü.....	54
3.1. Türk Tekstil Sektörünün Üretim Gücü.....	54
3.2. Türk Tekstil Sektörünün Rekabet Yeteneği.....	54
3.2.1. Rekabet Gücünü Belirleyen Faktörler.....	54
3.2.2. Tekstil Sektörünün Başarısını Etkileyen Politikalar.....	58
3.2.2.1. Özendirme (Teşvik) Politikaları.....	58
3.2.2.2. Kur Politikaları.....	59
3.2.2.3. İşgücü Giderleri.....	61
3.2.2.4. Enerji Giderleri.....	65
3.2.2.5. Finansman Giderleri.....	67
3.3. AB'ye Uyum Açısından Türk Tekstil Sektörü için Alınan Önlemler.....	69
Bölüm 4. AB'nin Türk Tekstil Sektörünün Başarısı Üzerindeki Etkileri.....	74
4.1. Genel Açıklamalar.....	74
4.2. Dolaysız Etkiler.....	77
4.3. Dolaylı Etkiler.....	87
Bölüm 5. Antalya'nın Tekstil Kapasitesi.....	95
5.1. Antalya'da Sanayinin Genel Yapısı ve Sanayide Tekstilin Yeri.....	95
5.2. Tekstil Sektörü ile İlgili Üretim Verileri.....	100
5.2.1. Dokuma - Örme.....	101
5.2.2. Konfeksiyon.....	102
5.2.3. Bölgesel Tekstil Ürünleri Üretimi, İhracatı ve Anket Sonuçları.....	103
SONUÇ.....	116
KAYNAKÇA	118
Ekler.....	124
Anket	146
Özgeçmiş.....	153

ŞEKİL LİSTESİ

1.Şekil 1.1. Türkiye’de Pamuklu Tekstil Sektöründe Faaliyet Gösteren Kuruluşların Bölgesel Dağılımı.....	9
2.Şekil 1.2. Suni ve Sentetik Tekstilde İhracat/Üretim ve İthalat/Tüketim Oranları.....	15
3.Şekil 1.3. Hazır Giyim Sektörünün İhracat/Üretim ve ithalat/Tüketim Oranları.....	26
5.Şekil 1.4. Hazır Giyim İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (1994)	28
6.Şekil 3.1. Pamuklu İplik Birim Üretim Maliyetleri Karşılaştırması (1993).....	57
7.Şekil 3.2. Pamuklu Dokuma Birim Üretim Maliyetleri Karşılaştırması (1993).....	58
8.Şekil 3.3. Ege Pamuk Fiyatları Endeksi ve Liverpool A Endeksinin Karşılaştırılması.....	69

TABLO LİSTESİ

1. Tablo 1.1 Türk İplik Eğirme Makinalarının Özelliklerine Göre Dağılım.....	5
2. Tablo 1.2. Pamuklu İplik Üretim Maliyetlerinin Çeşitli Ülkelerle Karşılaştırılması (ABD Cent/kg) (1993).....	6
3. Tablo 1.3. Türkiye’de Pamuklu Sistem İplik eğirme Makina Parkı Kapasitesi.....	6
4. Tablo 1.4. Türkiye’nin Pamuk ve Pamuklu Ürünler Üretimi (Bin ton ve Milyon TL) (1988 fiyatlarıyla).....	7
5. Tablo 1.5. Türkiye Pamuklu Tekstil Sektöründe Kapasite Kullanım Oranları.....	8
6. Tablo 1.6. Türkiye’nin Pamuk ve Pamuklu Ürünler Talebi (Bin ton ve Milyon TL) (1988 fiyatlarıyla).....	8
7. Tablo 1.7. Bölgeler İtibarıyla Tekstil Sektörü Yatırımları (1993).....	10
8. Tablo 1.8. Türk Tekstil Sektörü Basitleştirilmiş Konsolide Bilançosu (644 firma, TCMB) ve Bazı Finansal Değerleri.....	11
9. Tablo 1.9. İMKB’de İşlem Gören 18 Şirketin Konsolide Edilmiş Bilançosu, Gelir Tablosu (yıl sonu itibarıyla) ve Bazı Finansal Değerleri.....	12
10. Tablo 1.10. Suni ve Sentetik Tekstil Sektörünün Ekonomi İçindeki Yeri (1993-1995) (1993 yılı fiyatlarıyla).....	14
11. Tablo 1.11. Suni ve Sentetikten Yapılma Ürünler talebi (1988-1994) (1988 fiyatlarıyla).....	16
12. Tablo 1.12. 1995 Yılı Suni ve Sentetik Tekstil Sektörü Arz-Talep dengesi (ton).....	16
13. Tablo 1.13. Suni ve Sentetikten Yapılma Ürünler Üretimi (1988-1994) (1988 fiyatlarıyla)..	17
14. Tablo 1.14. Suni ve Sentetikten Yapılma Ürünler İhracatı (1988-1994) (1988 fiyatlarıyla)..	18
15. Tablo 1.15. Suni ve Sentetik Ürünler İthalatı (1988-1994) (1988 fiyatlarıyla)	18
16. Tablo 1.16. Avrupa Topluluğu Tekstil Sektörü Ana Göstergeleri (milyar ECU).....	22

17. Tablo 1.17. Örne Eşya ve Hazır Giyim, Hazır Eşya Talebi (1988-1994) (1988 fiyatlarıyla).....	27
18. Tablo 1.18. Örne Eşya ve Hazır Giyim ve Hazır Eşya Üretimi (1988-1994)	28
19. Tablo 1.19. Bölgeler İtibarıyla Tekstil Sektörü Yatırımları (1995).....	29
20. Tablo 3.1. Avrupa Birliği Pamuklu İplik ve Dokuma Sektörlerinde Pazar Payları.....	55
21. Tablo 3.2. Başlıca Tekstil Üreticisi Ülkelerin Pamuklu İplik Makina Parkı Kapasitesi.....	58
22. Tablo 3.3. İplik ve Dokumada İşgücü Maliyetleri Karşılaştırması (1980-1993).....	61
23. Tablo 3.4. İplik ve Dokumada Elektrik Enerjisi Maliyetleri Karşılaştırması	66

EK LİSTESİ

1. EK -1 (A) Türk Ring İplik Makinalarının Özelliklerine Göre Dağılımı
2. EK-1 (B) Türk Open-End İplik Makinalarının Özelliklerine Göre Dağılımı
3. EK-2 Türkiye’de Dokuma Sektöründe Çalışan 35 Büyük İşletmenin Atkı Sistemine Göre Dokuma Kapasitesi
4. EK-3 Türkiye’de İplik Eğirme Makinalarının Kapasitesi ve Model Dağılımı Ring ve Open-End,1994
5. EK-4 (A) 1984 Yılı Dünya İplik eğirme Makinaları Sevkiyatı
6. EK-4 (B) 1994 Yılı Dünya Dokuma Makinaları Sevkiyatı
7. EK 5-6-7-8-9-10-11 Ülkelere göre Ocak-Aralık (1992-1993-1994) İhracat ve Tekstil Miktarları ile Değerleri
8. EK 12-13 , 1993-94-95 Ocak-Haziran Türkiye Tekstil İhracatı
9. EK 15, 1994 Yılı Sonu İtibarıyla Borsa’da İşlem gören 18 Tekstil Firmasına Ait Kümülatif Özet Mali Tablolar
10. EK 14, Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Kronolojisi (Önemli Tarihleri)
11. EK 16 Avrupa Birliği Tekstil Sektörü Dış Ticaret Verileri (cari fiyatlarıyla) Milyon ECU.
12. EK 17, Türkiye’de ve Dünya’da Tekstil Sektörü İşgücü Maliyetleri
13. EK 18 (A) Pamuklu İplik Üretim Maliyetlerinin Çeşitli Ülkelerle Karşılaştırılması (ABD cent/kg) 1993
14. EK 18 (B) Pamuklu Dokuma Üretim Maliyetlerinin Çeşitli Ülkelerle Karşılaştırılması
15. EK 19 Tekstil ve Konfeksiyon Ürünlerinde Türkiye’nin Kota Uygulayacağı Ülkeler
16. EK 20 (A) 30.11.1995 Tarihi İtibarıyla ABD’nin Türk Tekstil Ürünlerine Uyguladığı Kotalar
17. EK 20 (B) 30.11.1995 Tarihi İtibarıyla AB’nin Türk Tekstil Ürünlerine Uyguladığı Kotalar

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AET	:	Avrupa Ekonomik Topluluğu
age.	:	Adı geçen eser
arş.	:	Araştırma
AKÇT	:	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
A.Ş.	:	Anonim Şirketi
Ar-Ge	:	Araştırma-Geliştirme
AT	:	Avrupa Topluluğu
ATSO	:	Antalya Ticaret ve Sanayi Odası
BDT	:	Bağımsız Devletler Topluluğu
Bir.	:	Birliği
Bkz.	:	Bakınız
Bul.	:	Bulvarı
CAD	:	Computer Aided Design
COREPER	:	Daimi Temsilciler Komitesi
DiE	:	Devlet İstatistik Enstitüsü
DM	:	Deutsche Mark
DPT	:	Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	:	Dış Ticaret Müsteşarlığı
D.S.	:	Delme Sanayi
DV	:	Dönen Varlıklar
EFTA	:	European Free Trade Agreement
ECU	:	Avrupa Para Birimi
EU	:	European Union
EUROATOM	:	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
ICIS	:	International Cotton Industry Statistics
IKV	:	İktisadi Kalkınma Vakfı
ITB	:	İhracat Teşvik Belgesi
ITKIB	:	İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçılar Birliği
ITMF	:	International Textile Manufacturers Federation
ITMSS	:	International Textile Machinery Shipment Statistics

İMKB	:	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İst.	:	İstanbul
GAP	:	Güneydoğu Anadolu Projesi
GATT	:	General Agreement on Tariffs and Trade
GTİP	:	Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
HDTM	:	Hazine Dış Ticaret Müsteşarlığı
H.Giyim	:	Hazır Giyim
İhr.	:	İhracat
İhr.Bir.	:	İhracatçılar Birliği
İnş.	:	İnşaat
K.D.	:	Katma Değer
kg	:	Kilogram
KKO	:	Kapasite Kullanım Oranı
KOBİ	:	Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmeler
Konf.	:	Konfeksiyon
Koll.Şti.	:	Kollektif Şirketi
Koop.	:	Kooperatif
KOSGEB	:	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme Başkanlığı
KVA	:	Kısa Vadeli Alacaklar
KVB	:	Kısa Vadeli Borçlar
Kwh	:	Kilowatthour
MFA	:	Çok Elyaflılar Anlaşması (Multi-Fibre Arrangement)
Md.	:	Müdürlüğü
Ne	:	Numeric English
OGT	:	Ortak Gümrük Tarifesi
Ort.	:	Ortaklık
OTP	:	Ortak Ticaret Politikası
SSCB	:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
Sn.	:	Sanayi
San.	:	Sanayi
SMM	:	Satılan Malın Maliyeti
TCMB	:	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TGV	:	Ticaret Gümrük Vergisi
Tic.	:	Ticaret

TDS	:	Tekstil Danışmanlık Servisi	10
TL	:	Türk Lirası	11
TMB	:	Trade Monetary Body	12
TSE	:	Türk Standartları Enstitüsü	13
TSEK	:	Türk Standartları Enstitüsü Kurumu	14
TSKB	:	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası	15
TTSİS	:	Türkiye Tekstil Sanayii İşverenler Sendikası	16
UVB	:	Uzun Vadeli Borçlar	17
VÖK	:	Vergi Öncesi Kâr	18
WTO	:	Dünya Ticaret Örgütü	19
Yay.	:	Yayıncılık	20
\$:	ABD Doları	21

ÖZET

Türk tekstil sektörünün, niteliği açısından incelendiğinde AB ülkeleri arasında pamuk üretiminde 1.sırada, pamuk ipliği üretiminde de 9. sırada olduğu görülmektedir. İhracat rakamlarının %40'ını da tekstil ve konfeksiyon ürünleri oluşturmaktadır.

Tekstilin bölgesel dağılımı, merkezin Marmara Bölgesi özellikle de İstanbul olduğunu ortaya koymaktadır. 1997 yılı İTKİB tahminlerine göre, hazır giyim - konfeksiyon ihracatının 7.1 milyar Dolar, tekstil ve hammadde ihracatının 2.8 milyar Dolar olacağı bildirilmiştir.

Türkiye'nin, Dünya'nın en büyük pamuklu ürün ithalatçısı olan Avrupa'nın etkili bir kurumu Eurocotton'ın üyesi olması, bundan sonraki gelişmeler ve ilişkiler açısından olumlu etkileneceği kanısı uyanmaktadır. Tekstil sektöründeki bu birleşmenin daha sonra konfeksiyon sektörü ile de entegre olup, en kısa zamanda bir federasyon çatısı altında ülkemizin tüm tekstil ve konfeksiyon sektörünün en güçlü şekilde temsil eden, sektörü dış piyasalarda layık olduğu yerini almasını sağlayacaktır.

Türkiye, tekstil ve hazır giyim sektöründe, teknolojisi, yetişmiş insan gücü, bilgi birikimi ve yatırımlarıyla Avrupa'nın üretim merkezi haline gelmiştir. 1 Ocak 1996'da gerçekleştirilen GB'nin en iyi şekilde işlemesi ve tekstil sektörünün AB ve üçüncü ülkelerle rekabet şansının azalmadan artarak devamı için sorunların temeline yönelik çözüm yollarının, tutarlı sanayi, ihracat ve yatırım politikaları ile desteklenmesi ve sektöre, gelişmesine uygun ortamın sağlanması gerekmektedir. Bu çerçevede gümrüklerimizde de gerekli yapısal düzenlemelerin zaman geçirilmeksizin gerçekleştirilmesi, gümrüklerin insan kaynakları ve teknoloji olarak günün koşullarına kavuşturulması gerekmektedir. Sektörde, tanıtımın artırılması, kalitenin yükseltilmesi ve pazar çeşitliliğine gidilmesi üzerinde önemle durulmalıdır.

Antalya yöresinde tekstil ihracatı açısından önemli bir potansiyel olduğu görülmektedir. Bölgede tekstil sektörünün dışa açılması için çalışmalar başlatılmış ve araştırmalar devam etmektedir. Turizm açısından önemli bir konuma sahip olan yörenin geleceği için bu alanda ciddi girişimlerde bulunulmalıdır.

SUMMARY

Turkish Textile Industry takes the first place in cotton production and the ninth in sewing cotton production among the European Union Countries. 40% of the export figure covers the textile and ready-made products.

Regional split of the textile production shows that the centre is now Marmara Region especially Istanbul. Based on 1997 ITKIB projections, exportation figure of ready-made products will reach a value of US\$7.1 billion and of textile and raw material a value of US\$2.8 billion.

Being a new member of Eurocotton, Europe's biggest cotton products importer, Turkey will have a very good trading and marketing advantage and it is assumed that the membership will bring major benefits to Turkey.

Turkey has become the production centre of Europe with its technology, trained man power, know-how and investments in textile and ready-made products. In order to protect the positive outcomes of the Customs Union signed on January 1st, 1996, the solutions should be supported with consistent industry, exportation and investment policies. To maintain the competition with European Union and 3rd World Countries, suitable circumstances should be provided for the growth. There should be structural renovation at Customs Houses and Custom Entries in advance based on the human resources and technological view.

More emphasis should be put on promotion, high-quality and market orientation of the products.

It is seen that there is a potential for textile exportation in Antalya Region. There has been attempts to enlarge the textile Industry and investigations are continuing. There should be more serious studies on the Industry for the future of that lovely tourism centre.

ÖNSÖZ

1980'li yılların başında uygulanmaya başlanan dışa açık büyüme modeli kapsamında gerek gelişimi gerekse dış ticaretteki önemi açısından diğer imalat sektörleri arasında nispeten gelişme kaydeden Türk tekstil ve konfeksiyon sektörü, Türkiye'nin sanayileşmesi ve ihracatında, özellikle son yıllarda öncü rolü üstlenmesi bakımından üzerinde durulması gereken bir sektördür.

Çalışmada, Türk tekstil sektörünün geçmişten günümüze gösterdiği gelişme trendini ortaya koymak, mevcut durumunu Gümrük Birliği ve/veya Avrupa Birliği ilişkileri açısından değerlendirmek ve dünya tekstil üreticileri arasındaki yerini karşılaştırmalı olarak tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırma sırasında karşılaşılan en büyük güçlük, seçilen alanda sektörün yeni gelişmeye başlaması, konuya ilişkin verileri sağlayacak altyapının oluşturulmamış olmasıdır.

Bu gelişmeler ışığında, tez çalışmam sırasında uygun ortamı sağlayan ve yoğun çalışma temposuna rağmen, değerli vakitlerini ayırarak çalışmamın ana aşamalarını kontrol eden, görüş ve eleştirileri ile beni yönlendiren Hocam Sayın Prof. Dr. Niyazi BERK'e ve doğru bilgilere ulaşmamda yardımlarını esirgemeyen İMKB Araştırma Bölümü görevlilerinden Sayın Efser UYTUN'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Antalya, 1997

Figen GÖKALP

GİRİŞ

1980 sonrasında AB tarafından sürekli sınırlandırılan ve baskı altında tutulmaya çalışılan Türk tekstil sektörü, hükümetlerin AB'nin uygulamalarına karşılık olarak sağladığı destekler ve teşvikler ile kendini geliştirmiştir. Bu durum, tekstil sektörünün AB karşısında Gümrük Birliği ile rekabet gücü yüksek sektörler arasında yer almasını sağlamıştır.

Enerji ve finansman konularında büyük sorunlarla karşı karşıya olan tekstil sektörünü gelecekte nitelikli, ancak yüksek maliyetli işgücü problemi de derinden etkileyecektir. AB ülkelerinin çok uluslu moda ve marka yaratan dev firmaları karşısında, çoğunluğu küçük ve orta boy işletme kabul edilen Türk tekstil ve konfeksiyon üreticilerinin büyük bir kısmının rekabet güçlerini kaybedeceği ve kendilerini geliştirmek, yenilemek ve yabancı sermaye ile ortaklık kurmak zorunda kalacağı kesindir. Tekstil sektörünün kaybettiği bazı güçlerini yeniden elde etmesi, Gümrük Birliği sonucu elde ettiği avantajları kullanabilmesine bağlıdır.

Çalışmanın birinci bölümünde, Türk tekstil sektörü hakkında kavramsal açıklamalar yapılmış, Türk tekstil sektörünün niteliği, AB ve GB'nin Türkiye ekonomisi açısından önemi üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde, Dünya tekstil sektörü genel gelişme trendi, Avrupa, Uzakdoğu ve diğer pazarlar karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, Türk tekstil sektörünün üretim gücü, rekabet yeteneği, AB'ye uyum açısından alınan önlemlere değinilmiştir.

Dördüncü bölümde, Gümrük Birliği'nin dolaylı ve dolaysız etkileri üzerinde durulmuş, karşılaşılan güçlükler ele alınmıştır.

Beşinci bölümde, Antalya'da sanayinin genel yapısı ve sanayide tekstilin yeri açıklanmaya çalışılmış, tekstil sektörü ile ilgili üretim verileri dokuma-örme, konfeksiyon, açısından sunulmuş, bölgesel tekstil ürünleri talebine yer verilmiştir.

Sonuç olarak konu hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

BÖLÜM 1. GENEL AÇIKLAMALAR

1.1. Türk Tekstil Sektörünün Niteliği

Türkiye, dünya pamuk üretiminin %3.3'üne sahip ve yedinci büyük pamuk üreticisi ülke konumunda, Avrupa ülkeleri arasında birinci sırada yer almaktadır. Pamuk ipliği üretiminde dünyada dokuzuncu ve yine Avrupa ülkelerinde birinci sıradadır. Ülkemiz yün ve sentetik alanında da ilk sıralarda yer almakta ve yün üretiminde dünya sıralamasında dokuzuncu, sentetik üretiminde onüçüncü sırada bulunmaktadır.

Tekstil ve giyim sektörü, Türkiye'nin gayri safi milli hasılası içinde %8.4 ve toplam sanayi üretiminde %11.5'lik bir paya sahiptir. Sektör, Türkiye'nin toplam işgücünün %20'sini oluştururken, toplam sanayi işgücünde bu pay %28 düzeyinde bulunmaktadır.

Tekstil ve konfeksiyon sürekli büyüme kaydeden ve 2000 yılına kadar yıllık ortalama %7'lik büyüme beklenen bir sektördür. 1994 yılında 18,11 milyar dolar olan toplam ihracatın yaklaşık %40'ını, 7,13 milyar dolarla tekstil ve konfeksiyon ürünleri ihracatı oluşturmuştur¹.

1.1.1. Tekstil Sektörünün Genel Yapısı

Tekstil ve konfeksiyon üretimi, elyaf ile başlayan ve giyim eşyasına kadar uzanan geniş bir ürün yelpazesini ifade etmektedir. Ancak tekstil ve konfeksiyon aslında birbirinden farklı, ama birbirine bağlı sektörlerdir. Genel olarak tekstil ürünleri konfeksiyon sektöründe hammadde olarak kullanılmaktadır. Tekstil sektörü son yıllarda gelişen teknoloji sonucunda sermaye yoğun bir üretim alanı niteliği kazanırken, konfeksiyon sektörü emek yoğun özelliğini sürdürmektedir.

Genellikle büyük yatırımlar gerektiren tekstil sektörünün aksine konfeksiyon sektörü küçük, ama çok sayıda atölye şeklinde yapılanmış durumdadır. Ülkemizde konfeksiyon sektörü bu yapısı ile daha çok ihracat ağırlıklı çalışmakta ve oldukça sık değişen pazar talep yapısına kolayca uyum sağlayabilmektedir².

Türkiye'de tekstil sanayinin en az soruna yol açan konularının başında hammadde temini gelmektedir. Tekstil sanayinde en büyük üretim miktarına sahip pamuklu ürünlerin hammaddesi

¹ ____, "Türkiye'nin Tekstili Dünyaya Kafa Tutuyor", *Intermedya Ekonomi Dergisi*, Kasım 1995(a), s.54.

² İlyasoğlu, E. -Duruz, L., *Turkish Clothing Industry*, Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği, İstanbul, 1991, s.77-79.

olan pamuk konusunda Türkiye, Dünya'nın önde gelen üreticileri arasında yer almaktadır³. Öte yandan hammadde, finansman, işçilik, enerji gibi maliyet kalemleri Bölüm 3'te ayrı olarak ele alınacağı için bu aşamada bu konulara değinilmemiştir.

Sektör açısından önemli bir diğer nokta tanıtımdır. Yurt dışı piyasalarda tanıtım çalışmaları ile Türkiye'nin bu alanda rekabet avantajını kazanması gerekmektedir. Ayrıca iç piyasada özellikle yabancı markalara olan talebin önüne geçilebilmesi de hem tanıtımın hem de kalitenin artırılması kaçınılmazdır⁴.

1.1.2. Tekstil Üretiminde Teknolojik Yapı ve Kapasite

Türk tekstil sektörünün kapasitesini belirlemek amacıyla birçok çalışma yapılmış olmasına karşın bu çalışmalardan hiçbiri diğerleri ile aynı sonuca ulaştığını söylemek mümkün değildir. Bunun nedeni, Türkiye'de tekstil sektörü üretiminin çok dağınık olması ve çok çeşitli hammaddeleri işlemesidir. Bu bağlamda Türk tekstil sektörünün kapasitesi iplik eğirme, dokuma ve konfeksiyon (hazır giyim) kapasiteleri olarak açıklanacaktır.

İplik Eğirme: Tekstil ve konfeksiyon üretiminin ilk aşaması hiç şüphesiz ki, pamuktur. Öte yandan pamuk tarımının ve konfeksiyon üretiminin lokomotifinin iplik sektörü olduğu da belirtilmelidir. Ayrıca iplik sektörü çok fazla emek yoğun olmamasına karşın, üretim sürecinde ileri ve geri bağlantılı yer alan tarım ve konfeksiyon sektörlerinde istihdam yaratmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye için sosyal bir yönü olduğu ortaya çıkmaktadır⁵.

İki tür iplik eğirme teknolojisi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, yıllardır kullanılan "ring-sistem" iplik eğirme teknolojisidir. İkincisi ise, 1960'larda geliştirilen "open-end" sistem iplik eğirme teknolojisidir. "Ring" iplik eğirme makinaları iğ sistemi ile çalışırken, "open-end" iplik eğirme makinaları "rotor" sistemi ile çalışmaktadır. Kabaca bir "rotorun" dört iğ eşit olduğu belirtilmektedir. "Open-end" iplik makinaları daha az kapasiteli ve kalın iplik, "ring" iplik makinaları ise daha kaliteli ve ince iplik yapabilmektedir⁶.

Pamuklu (kısa elyaf) iplik sektöründe ring (bilezik) ve open-end (açık uç) sistemleri olmak üzere iki tür iplik eğirme sistemi vardır.

³ ____, "Türkiye Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü", İTKİB (İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği), Ar-Ge ve Dış İlişkiler Şubesi, İstanbul, 1995(a), s.16-17.

⁴ Uytun, E., "Sektörün Kalitatif Değerlendirmesi", İMKB Araştırma ve Raporları, 1995, s.13.

⁵ Yılmaz, Ş., "Yeni Yatırımlar Gerekliyor", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, 1994(a), Sayı:12, s.33.

⁶ Yaşar, E., "Gümrük Birliği ve Türk Tekstil-Konfeksiyon Sektörü", Gümrük Birliği Sürecinde Türkiye Dergisi, Özel Sayı, 1995(a), s.150.

i. Ring Sistem: Günüümüzde, Dünyada en yaygın iplik eğirme şekli, ring iplik sistemidir. Ring, bir bilezik içinden geçen ipliğin open-end sisteme göre daha fazla bükümlü, daha dayanıklı ve ince olmasını sağlayan bir mekanizmadır. Üretilen ipliklerde mukavemet yüksek olduğu için ince numaralar ve özel iplikler için en uygun sistemdir. Sistemde pamuk, ipliğe dönüşüncüye kadar open-end'e göre bir aşama fazla fitil ünitesinden geçmektedir. Bu durum, open-end üretim sistemine göre fireyi artırmaktadır.

ii. Open-end Sistemi: Dünyada pamuklu iplik üretiminde en son teknoloji olarak bilinen open-end sistemli makinalarda en çok rötör sistemi önem kazanmıştır. Bu makinalarda üretilen ipliklerdeki mukavemet, ring ipliğine kıyasla daha düşüktür. Bu nedenle, üretilen iplikler atkı ipliği olarak "blue-jean" kumaşlarda, pazen ve divitin tür kumaşlarda, triko örgülerde, kalın dokumalarda, mefruşatta ve çarşafta kullanılmaktadır.

"Open-end" ipliklerin boyayı emme gücü daha fazla olduğundan bu iplikle üretilen kumaşlarda renk daha belirgin olmaktadır. Ring sistemdeki fitil ve bobin aşamaları open-end'de ortadan kalkmakta, düğüm, incelme, kalınlaşma ve kopma gibi hatalar ring iplik üretimine göre daha az olmaktadır. Open-end sistemde, eş zamanlı ring sistemi üretimine göre işçilik maliyeti daha düşük olup, daha fazla iplik üretilmektedir. Ayrıca, daha büyük iplik bobinleri yapılabilmekte, dokuma ve örme tezgahlarında bobin değiştirmeyele ortaya çıkan zaman kaybı ortadan kalkmaktadır. Open-end rötör sistemli makinaların tek dezavantajı, pamuğa fazla büküm veremediklerinden ince ve dayanıklı iplik üretememeleridir ⁷.

Türkiye'de kurulu bulunan kısa elyaf sistemli (pamuklu) "ring" iplik makinalarının özelliklerine göre dağılımı Ek 1 (A) 'da sunulmuştur. Bu verilere göre, Türkiye'de bulunan "ring" iplik makinalarının sadece %4.2'si 1992 model, %43.4'ü ise 1970-79 arası modellerdedir. Bu gözlemlerden çıkan sonuç, Türk "ring" iplik eğirme makinalarının eski teknolojiye sahip olduğudur.

Türkiye'nin "open-end" iplik eğirme kapasitesi, "ring" sistem iplik eğirme kapasitesine oranla küçük olmasına rağmen, göreceli olarak daha yeni model makinalardan oluşmaktadır. Türk "open-end" sistemli iplik eğirme makinalarının özellikleri Ek 1 (B)'de derlenmiştir.

Türkiye'nin "ring ve open-end" sistem iplik eğirme kapasitelerini birlikte gösteren Tablo-1.1 toplam iplik eğirme kapasitesi hakkındaki genel sonuçları belirtmektedir.

⁷ Uytun,E., Tekstil Sektörü (Pamuklu), İMKB Sektör Araştırmaları Serisi No:2, İstanbul, 1995(a), s.5.

Türkiye'nin, 1992 yılı sonunda 787.204 ton kısa elyaf sistemli (pamuklu) iplik eğirme kapasitesi bulunmaktadır. Bu kapasitenin 543.330 tonu "ring" sistem makinalarda, 243.874 tonu ise "open-end" makinalarda bulunmaktadır. Türk iplik eğirme parkının, kurulu ton kapasitesi olarak, %51.7'si 1980 ve sonrası model makinalardan oluşmaktadır⁸. Bu yapısı ile 1992 yılı sonunda dünya kısa elyaf sistemli (pamuklu) "ring" iplik eğirme kapasitesinin %2.4'ü, "open-end" iplik eğirme kapasitesinin de %2'si Türkiye'de bulunmaktadır⁹. 1993 yılı sonunda pamuk ipliği, 4.411.000 "ring" iği ve 596.000 ton/yıl, 182.000 "open-end rotoru" ve 271.000 ton/yıl olmak üzere toplam 867.000 ton/yıl kapasiteye, yün ipliği ise 621.536 "ring" iği kapasitesine ulaşmıştır¹⁰. Böylelikle toplam iplik eğirme kapasitesi "ring" sistemde 5.032.536 iğ, "open-end" sistemde ise 184.638 "rotora" çıkarılmış ve Türkiye gerek "ring" sistemde, gerekse "open-end" sistemde Avrupa'da en fazla kurulu kapasiteye sahip ülke konumuna gelmiştir¹¹.

Tablo 1.1 : Türk İplik Eğirme Makinalarının Özelliklerine Göre Dağılımı

Model	Ring	Open-End ton	Toplam	%	Ton*Ne	Ortalama Ne
1992	27.689	25.621	53.310	6,8	1.267.614	23,8
1990-1991	39.225	65.431	104.685	13,3	2.189.782	20,9
1985-1989	66.664	101.083	167.747	21,3	3.175.523	18,9
1980-1984	36.404	44.856	81.261	10,3	1.671.470	20,6
1970-1979	244.316	4.480	248.796	31,6	5.448.815	21,9
1960-1969	44.632	0	44.632	5,7	948.132	21,2
-1959	31.538	0	31.538	4	620.865	19,7
Bilinmeyen	52.832	2.403	55.235	7	1.092.688	19,8
TOPLAM	543.330	243.874	787.204	100	16.414.889	20,9

Kaynak : Yaşar, E., Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü, T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği Yayın No:0041, İstanbul, 1994a, s.119.

Türkiye'nin pamuklu tekstil üretiminin dünyadaki yerinin belirlenmesi açısından üretimin maliyet yapısı çeşitli ülkeler ile karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır (Tablo 1.2).

⁸ Yaşar, E., Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü, T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, İTKİB Yayın No:0041, İstanbul, 1994(a), s.117-119.

⁹ Yaşar, E., "10 Soruda Tekstil ve Konfeksiyon", Ekonomik Forum Dergisi, Sayı:3, Mart 1994,1994(b), s.53.

¹⁰ _____, İTKİB, 1995(a), s.18-20.

¹¹ Uytun, age., s.17.

Tablo 1.2 : Pamuklu İplik Üretim Maliyetlerinin Çeşitli Ülkelerle Karşılaştırılması
(ABD Cent/kg) (1993)

	Brezilya		Hindistan		İtalya		Kore C.		ABD		Türkiye	
	cent	(%)	cent	(%)	cent	(%)	cent	(%)	cent	(%)	cent	(%)
Telef	40	12	17	6	31	8	34	11	29	8	38	12
İşçilik	9	3	5	2	106	26	11	3	56	16	53	17
Enerji	13	4	22	8	25	6	18	6	16	4	26	9
Yardımcı Madde *	10	3	9	3	10	2	11	4	10	3	12	4
Sermaye (Amortisman+faiz)	102	31	134	48	108	26	97	31	124	34	50	16
Hammadde	156	47	92	33	131	32	139	45	126	35	127	42
Toplam	330	100	279	100	411	100	310	100	361	100	306	100

Kaynak : Uytun, E. , Tekstil Sektörü (Pamuklu), İMKB Sektör Araş.Serisi, No:2, İstanbul,s26, TDS,1993

Not : Veriler, Numeric English standartlarına göre 1 gramı 30 metre gelen (Ne 30/1) ve 100 pamuktan imal edilmiş penye iplik maliyetleridir.
1 : Yedek Parçalar, yağlar vs. dahil.

Türkiye'de pamuklu iplik eğirme kapasitesi ring sistemde 1993 yılı sonunda 4.107.000 iğ-
"open-end" sistemde ise 195.200 rotordur (Tablo 1.3). Türkiye, 1993 yılında gerek ring sistemde
gerekse "open-end" sistemde Avrupa'da en fazla kurulu kapasiteye sahip ülkedir. Dünya'da 1994
yılı sonunda kurulu ring ve open-end iplik eğirme sistemlerinde %2,5 oranında bir paya sahiptir.

Tablo 1.3 :Türkiye'de Pamuklu Sistem İplik Eğirme Makina Parkı Kapasitesi (Adet)

	Ring (iğ)	Open -End (Rotor)
1988	3.564.000	95.500
1989	3.667.000	107.764
1990	3.774.000	125.100
1991	4.023.000	134.400
1992	4.070.000	154.804
1993	4.107.000	195.200
1985 - 1994 arası sevkiyatları	1.483.280	174.936
1993 yılı sevkiyatları	267.832	29.838
1994 yılı sevkiyatları	100.132	18.023

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Pamuklu), İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:2, İst.1995, s.17.

Üretim ve kapasite kullanım oranlarına bakıldığında, Türkiye'nin dünyanın en büyük yedinci pamuk üreticisi durumunda olduğu görülmektedir. Tekstil ve hazır giyimde elde edilen başarı büyük pamuk üreticiliğinden kaynaklanmaktadır. Yapılan tahminlere göre, Türkiye'de pamuk üretiminin 1994 yılında 620 bin ton gerçekleşmesi beklenmektedir (Tablo 1.4). Güneydoğu Anadolu projesi (GAP) aktif üretime geçtiğinde pamuk üretimi %100'ün üzerinde bir artışla, yılda bir milyon tonun üzerine çıkabilecektir. Pamuklu iplik üretiminde 1990 yılında bir düşüş yaşanmıştır. Bu düşüşün temel nedeni, AB tarafından Türkiye çıkışlı pamuklu iplikler için başlatılan dumping soruşturması ve başlıca hammadde olan pamuk fiyatlarındaki artışlardır. Bu nedenle, 1990 yılında pamuk ipliğindeki üretim %5,7 azalmış, ithalatta ise bir patlama yaşanmıştır. 1991 yılında iyileşme görülen sektör, 1994 yılına kadar yıllık %6 büyüme hızına erişmiştir. Pamuklu dokumada 1990 yılında düşen üretim 1991 yılından itibaren yükselmeye başlamış ve 1993 yılına 1,2 milyon metreye ulaşmıştır.

Burada belirtilmesi gereken önemli bir husus, pamuk ve pamuklu tekstil ürünlerinde 1988 sonrasında ulusal talebin üretimden daha fazla artmış olduğudur. Bu dönemde, talep artışı pamukta %38,2, pamuklu iplikte %51 ve pamuklu dokumada ise %14,2 düzeyinde oluşmuştur. Üretim artışı ise aynı sırala, pamukta %7,2, pamuklu iplikte %22 ve pamuklu dokumada %12,5'tur. Bu, ulusal talebin ulusal üretimden daha hızlı artma eğilimi içinde olduğunun göstergesidir. Ulusal üretimle karşılanamayan tüketim ihtiyacı ithalat yoluyla karşılanmaktadır.

Tablo 1.4: Türkiye'nin Pamuk ve Pamuklu Ürünler Üretimi (Bin Ton ve Milyon TL) (1988 Fiyatlarıyla)

	Pamuk		Pamuklu İplik		Pamuklu Dokuma	
	Miktar	TL	Miktar	TL	Miktar *	TL
1988	577,0	1.038,6	479,2	1.035,1	1.035,1	1.407,7
1989	608,3	1.094,9	525,0	1.464,7	1.100,0	1.496,0
1990	619,0	1.114,2	495,0	1.381,0	1.061,0	1.442,9
1991	577,5	1.039,5	520,0	1.450,8	1.097,0	1.491,9
1992	613,1	1.103,6	550,0	1.534,5	1.130,0	1.536,8
1993	618,8	1.113,8	585,0	1.632,2	1.165,0	1.584,4
1994 **	620,0	1.116,0	625,9	1.746,2	1.718,4	2.337,0

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Pamuklu), İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:2, İst. 1995(a), s:19.

* : DPT Tahmini

Eski teknoloji ürünü iplik eğirme makinaları ve dokuma tezgahları, hızla gelişen yeni teknoloji karşısında rekabet edemez hale gelmiştir. Yeni teknolojiye yapılan yatırımların artmasıyla,

ulusal üretimde eski makinalar hızla üretimden alınmaya başlanmıştır. Bu da, sektörde kapasite kullanım oranlarının hızla düşmesine sebep olmuştur (Tablo 1.5).

Tablo 1.5 : Türkiye Pamuklu Tekstil Sektöründe Kapasite Kullanım Oranları

Yıllar	Pamuklu İplik	Pamuklu Dokuma
	K.K.O. (%)	K.K.O. (%)
1986	86,3	89,6
1987	91,4	94,3
1988	90,8	93,2
1989	86,7	93,6
1990	79,7	89
1991	66,6	83,2
1992	67,1	88,7
1993 *	63,1	91,4

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Pamuklu), İMKB Sektör Arş. Serisi No:2, İst.1995, s.19.

* : TSKB tahmini

Türkiye’de pamuk talebi 1988 yılından beri bir dalgalanma eğilimindedir (Tablo 1.6). 1991 yılında, bir önceki yıla göre %12’lik bir daralmanın yaşandığı talebin 1994 yılında 520 bin ton seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Pamuklu iplik ve dokuma talebi 1988 sonrasındaki dönemde düzenli olarak artmıştır.

**Tablo 1.6 : Türkiye'nin Pamuk ve Pamuklu Ürünler Talebi (Bin Ton ve Milyon TL)
(1988 Fiyatlarıyla)**

Yıllar	Pamuk		Pamuk İpliği		Pamuklu Dokuma	
	Miktar	TL	Miktar	TL	Miktar	TL
1988	440,8	793,4	373,0	1.040,6	970,0	1.320,2
1989	521,2	938,2	439,1	1.225,1	1.007,4	1.370,1
1990	546,7	984,1	457,7	1.277,0	1.028,4	1.398,6
1991	481,0	865,9	490,8	1.369,4	1.063,8	1.446,8
1992	613,0	1.103,4	531,8	1.483,8	1.082,2	1.417,7
1993	609,3	1.096,7	565,0	1.576,4	1.109,0	1.508,2
1994 *	520,0	936,0	500,0	1.395,0	1.631,4	2.218,7

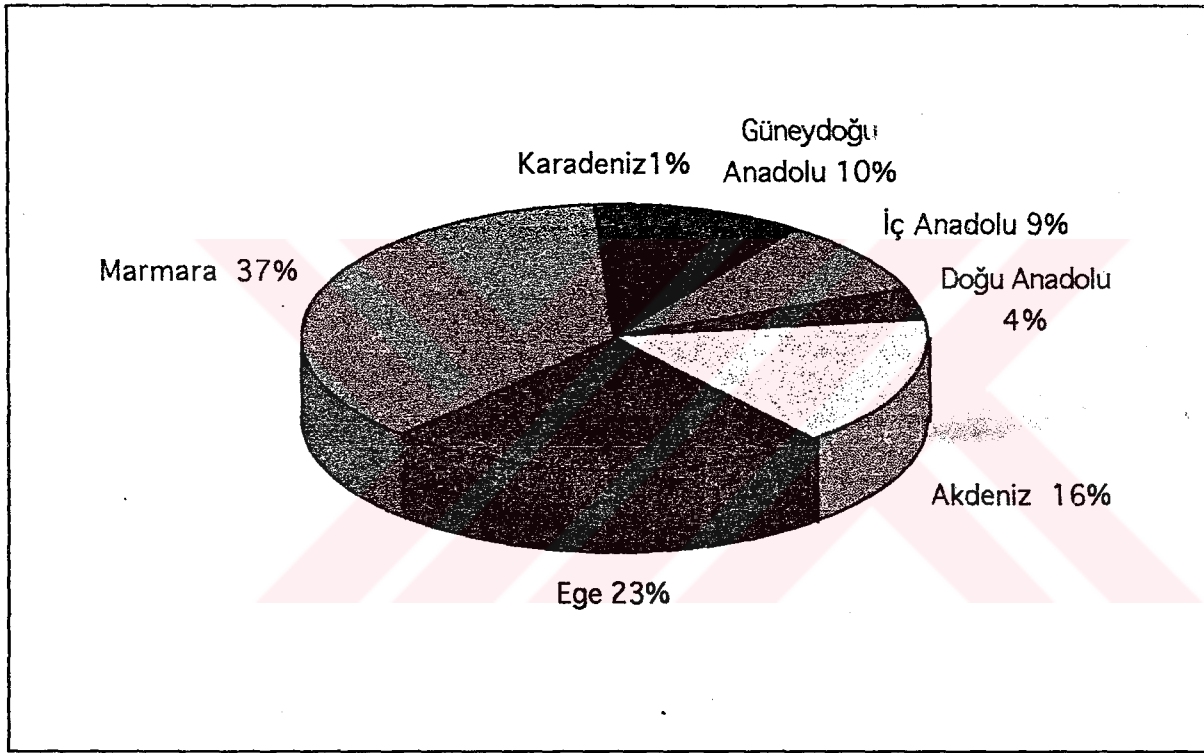
Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Pamuklu), İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:2, İst.1995, s.20.

* : DPT tahmini

Bölgesel Dağılım

Türkiye’de pamuklu tekstil sektöründeki kuruluşların büyük bölümü Marmara Bölgesi’nde faaliyet göstermektedir (Şekil 1.1). Modern teknolojiye yaptıkları yatırımlarla üretim kalitesi ve kapasitelerini hızla geliştiren Türk tekstil firmaları daha çok Marmara ve Ege Bölgesi’nde yoğunlaşmıştır.

Tekstil sektörüne 1995 yılında yapılan yatırımların bölgeler itibariyle dağılımı incelendiğinde, Marmara Bölgesi’nin tüm yatırımlar içerisinde ayrıcalıklı konuma sahip olduğu görülmektedir (Tablo 1.7).

ŞEKİL 1.1: Türkiye’de Pamuklu Tekstil Sektöründe Faaliyet Gösteren Kuruluşların Bölgesel Dağılımı

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Pamuklu)İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:2, İst.1995(a), s. 16.

Tablo 1.7 : Bölgeler İtibariyle Tekstil Sektörü Yatırımları (1993)

	Akdeniz	Doğu Anadolu	Ege	Güney Anadolu	Karadeniz	İç Anadolu	Marmara
Yatırım Tutarı (Milyar TL)	3.082,4	88,3	3.320,6	2.815,9	7.059,4	2.724,6	29.048,3
Teşvik Belgesi (Adet)	19	6	158	33	34	35	403
Sağlanan İstihdam (kişi)	766	128	4.159	1.375	5.833,0	3110,0	33.869
1994 Yılı İlk Dokuz Aylık Yatırımları							
Yatırım Tutarı (Milyar TL)	1.184,9	6.925,2	1.593,7	1.869,3	1.867,2	3.600,9	5.660,1
Teşvik Belgesi (Adet)	6,0	26,0	52,0	4,0	8,0	10,0	87,0
Sağlanan İstihdam (Kişi)	403,0	1.912,0	2.402,0	320,0	3.086,0	1.742,0	6.886,0

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Pamuklu), İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:2, İstanbul,s.27-28.

Teşvik belgelerinin verildiği yatırım alanları incelendiğinde, sektör toplamında hazır giyimin %32, dokumanın %26, ipliğin ise %24 paya sahip olduğu görülmektedir. 1994 yılı ilk dokuz aylık verilerinden çıkarılan sonuç, tüm yatırımlar içinde hazır giyimin %58 ile en büyük paya sahip olduğudur.

Tekstil sektörünün finansal yapısını ortaya koymak amacıyla, pay senetleri İMKB'de işlem gören firmaların konsolide bilançosu ve TCMB'nin hazırladığı 644 firmayı kapsayan konsolide bilanço kullanılmıştır (Tablo 1.8 ve Tablo 1.9).

Tekstil Sektörünün Finansal Yapısı

Tablo 1.8 : Türk Tekstil Sektörü Basitleştirilmiş Konsolide Bilançosu (644 Firma,TCMB) ve Bazı Finansal Değerleri (Milyon TL)

SEKTÖR (644 Firma)	1989	1990	1991	1992	1993
Dönen Varlıklar	4.492.838	7.234.236	14.087.510	24.919.404	44.448.341
Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	2.043.043	3.070.572	6.306.371	11.223.735	20.291.604
Duran Varlıklar	2.698.734	4.352.586	8.967.597	15.417.208	27.371.853
Kısa Vadeli Borçlar	3.084.094	4.842.862	12.381.984	23.113.080	45.399.446
Uzun Vadeli Borçlar	935.185	1.411.947	2.534.195	3.513.469	6.080.436
Özsermaye	3.172.293	5.332.013	8.138.928	13.710.063	20.340.312
Ödenmiş Sermaye	1.300.239	2.215.050	5.736.155	9.696.025	17.030.287
Toplam Varlıklar	7.191.572	11.586.822	23.055.107	40.336.612	71.820.194
Gelir Tablosu					
Net Satışlar	8.065.249	12.239.733	24.509.781	47.927.597	77.195.538
SMM	6.311.627	93.174.123	20.084.122	38.529.817	62.563.781
Dönem Karı	522.963	954.418	1.155.618	2.927.659	4.764.492
Finansal Oranlar					
Cari Oran	1,46	1,49	1,14	1,08	0,99
Asit-Test Oranı	0,87	0,85	0,65	0,63	0,56
Stoklar Varlık Toplamı	0,23	0,24	0,25	0,25	0,26
KVA Varlık Toplamı	0,32	0,30	0,30	0,31	0,30
Özsermaye Varlık Toplamı	0,44	0,46	0,35	0,34	0,28
KVB Varlık Toplamı	0,43	0,42	0,54	0,57	0,63
UVB Varlık Toplamı	0,13	0,12	0,11	0,09	0,08
Maddi DV Varlık Toplamı	0,33	0,33	0,35	0,32	0,33
Stokların Devir Hızı	6,70	4,15	0	4,95	4,43
Alacakların Devir Hızı	3,81	3,93	3,82	4,18	3,76
Özsermaye Devir Hızı	2,54	2,30	3,01	3,50	3,80
Aktiflerin Devir Hızı	1,12	1,06	1,06	1,19	1,07
VÖK Özsermaye	0,16	0,18	0	0	0
Esas Faaliyet Karı Net Satışlar	0,12	0,14	0,09	0,11	0,10

Kaynak : Uytun, E. Sektör Araştırmaları No.2, 1995, s.30, bkz. TCMB, Sektör Bilançoları, 1989-1991, Ankara 1992 ve TCMB Sektör Bilançoları, 1991-1993, Ankara 1994.

Not : 1989 ve 1990 değerleri 429 adet, 1991, 1992 ve 1993 yılları 644 firmayı kapsamaktadır.

Sektörü temsil eden TCMB'nin hazırladığı konsolide bilanço'ya göre genelinde firmaların 1993 yılı sonunda varlık toplamı bir önceki yıla göre %78,05 artarak 71.820,2 milyar TL'ye yükselmiştir. Varlıkların %61,9'unu dönen varlıklar, %38,1'ini ise duran varlıklar oluşturmaktadır. Dönen varlıklar içinde en büyük payı kısa vadeli ticari alacaklar almaktadır. Ticari alacaklar, 1993 yılında dönen varlıkların %45,6'sını, varlık toplamının ise %28,3'ünü oluşturmaktadır. Stokların dönen değerler içinde payı 1993 yılında %39,3 olmuştur.

Tablo 1.9 : İMKB'de İşlem Gören 18 Şirketin Konsolide Edilmiş Bilançosu, Gelir Tablosu
(Yıl sonu itibariyle) ve Bazı Finansal Değerleri (Milyon TL)

KONSOLİDE (18 ŞİRKET) İMKB'de İşlem Gören Şirketler	1989	1990	1991	1992	1993
Dönen Varlıklar	1.134.815,0	1.830.444,0	2.949.725,0	4.691.925,0	7.022.884,0
Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	564.012,0	942.539,0	1.591.168,0	2.210.188,0	3.532.576,0
Stoklar	404.456,0	559.572,0	831.742,0	1.302.644,0	2.150.202,0
Duran Varlıklar	448.042,0	683.828,0	1.230.135,0	2.242.455,0	4.495.232,0
Maddi Duran Varlıklar	327.667,0	497.100,0	976.256,0	1.861.632,0	3.926.207,0
Kısa Vadeli Borçlar	634.660,0	948.140,0	1.674.288,0	2.610.195,0	3.824.333,0
Uzun Vadeli Borçlar	140.646,0	185.864,0	316.450,0	596.032,0	1.158.084,0
Özsermaye	807.551,0	1.380.268,0	2.189.122,0	3.728.153,0	6.535.699,0
Toplam Varlıklar	1.582.857,0	2.514.272,0	4.179.860,0	6.934.380,0	11.518.116,0
Gelir Tablosu					
Net Satışlar	2.032.248,0	2.949.465,0	4.743.438,0	8.182.268,0	12.770.609,0
SMM	1.449.752,0	1.994.898,0	3.285.212,0	5.578.863,0	9.352.944,0
Dönem Karı	274.859,0	561.507,0	564.312,0	1.432.522,0	2.072.336,0
Vergi	96.084,0	219.556,0	250.157,0	504.100,0	494.322,0
Net Dönem Karı	178.775,0	341.951,0	314.155,0	928.422,0	1.578.014,0
Finansal Oranlar					
Cari Oran	2,07	1,93	1,76	1,80	1,84
Asit-Test Oranı	1,43	1,34	1,27	1,30	1,27
Stoklar / Varlık Toplamı	0,26	0,22	0,20	0,19	0,19
KVA / Varlık Toplamı	0,36	0,37	0,38	0,32	0,31
Özsermaye / Varlık Toplamı	0,51	0,55	0,52	0,54	0,57
Borç / Varlık Toplamı	0,49	0,45	0,48	0,46	0,43
Maddi DV / Varlık Toplamı	0,21	0,20	0,23	0,27	0,34
Stokların Devir Hızı	3,58	3,57	3,95	4,28	4,35
Alacakların Devir Hızı	3,60	3,13	2,98	3,70	3,62
Özsermaye Devir Hızı	0,34	0,41	0,26	0,38	0,32
Aktiflerin Devir Hızı	1,28	1,17	1,13	1,18	1,11
Vergi Öncesi Kar / Özsermaye	0,34	0,41	0,26	0,38	0,32
Net Kar / Özkaynaklar	0,22	0,25	0,14	0,25	0,24
Net Kar / Net Satışlar	0,09	0,12	0,07	0,11	0,12

Kaynak: Uytun, E., Tekstil Sektörü (Pamuklu), İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:2, 1995 (a), s.31.

* Konsolide edilmiş bilanço ve gelir tablosu kapsamına giren firmalar: Ak-al Tekstil San. A.Ş., Aksa Akrilik Kimya San. A.Ş., Aksu İplik, Dokuma ve Boya Apre Fabrikaları Türk A.Ş., Altınyıldız Mensucat ve Konfeksiyon Fabrikaları A.Ş. Derimod Konfeksiyon Ayakkabı Deri San. ve Tic. A.Ş., Edip İplik San. ve San. A.Ş. Karsu Tekstil San.Tic.A.Ş., Koniteks Konfeksiyon Endüstri ve Tic. A.Ş., Kordsa Kord Bezi San. ve Tic. A.Ş., Köytaş Tekstil San. Ve Tic. A.Ş., Lüks Kadife Tic. ve San. A.Ş., Okan Tekstil San. ve Tic. A.Ş., Polylen Sentetik İplik San. ve Tic. A.Ş., Sifaş Sentetik İplik Fabrikaları A.Ş., Sökse Sinop Örmeye ve Konfeksiyon San. ve Tic. A.Ş., Sönmez Filament Sentetik İplik ve Elyaf San. A.Ş., Sönmez Pamuklu San. A.Ş., Yünsa Yünlü Sanayii ve Tic. A.Ş.

* 1989 yılında 15, 1990 yılında 17, 1991 yılından itibaren 18 şirketin bilançoları ve gelir tabloları konsolide edilmiş

* Stok Devir Hızı= SMM / Net Satışlar, Alacak Devir Hızı= Net Satışlar / Kısa Vadeli Ticari Alacaklar, Aktif Devir Hızı= Net Satışlar / Toplam Varlıklar

Sektörde yer alan firmaların kaynak yapısı incelendiğinde, 1989-1993 döneminde borçlanmanın arttığı görülmektedir. Sektördeki kuruluşların borçlanma ihtiyaçlarının kredi maliyetlerindeki artışa rağmen yükseldiği gözlenmektedir. 1992 yılında kısa vadeli borçların toplam borçlara oranı %86,8 iken, 1993 yılında bu oran %88,1'e yükselmiştir. Uzun vadeli borçların toplam borçlara oranı 1992 yılında %13,1 iken, 1993 yılında %11,8'e gerilemiştir. Bundan mali yapıda kısa vadeli borçlanmanın önem kazandığı anlaşılmaktadır. Sektörün özsermaye toplamı 1993 yılında bir önceki yıla göre %48,4 artarak, 20.340,3 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Sektörün likidite durumuna gelince, kısa vadeli borçların dönen varlıklara göre hızlı artması sebebiyle cari oranın 1993'te 0,99'a düştüğü görülmektedir. Sektördeki özsermaye yetersizliği 1993 yılında daha belirginleşmiştir. Satışlar 1993 yılında bir önceki yıla göre %61 artmış, varlıklardaki artış hızı ise %78,1 olmuştur. Satışların varlıklardan yavaş artması sonucu aktif devir hızı yavaşlamıştır (bkz. Tablo 1.8).

Tekstil, hazır giyim ve deri alt sektörlerinde faaliyet gösterip, 1994 yıl sonu itibariyle pay senetleri Borsada sürekli işlem gören 18 şirketin 1989-1994 dönemi itibariyle düzenlenen konsolide bilançosunun ana kalemler itibariyle dağılımı aşağıda verilmiştir. Firmaların finansman yapısının incelenmesinde iki temel yöntem benimsenmiştir. Bunlar sektör konsolide bilançosunu oluşturan kalemlerin bilanço içindeki yüzdesel dağılımları ve konsolide edilmiş bilançodan hareket edilerek hesaplanan rasyoların incelenmesidir (bkz. Tablo 1.9).

Dokuma: Türkiye'de 1994 yılında yaşanan ekonomik kriz sonucunda imalat sanayi üretimi 1993 yılına göre %3, toplam sektörel üretim de %2 oranında daralmıştır. Buna karşılık aynı dönemde, yaygın olarak kullanılan doğal kaynaklı ürünlere kıyasla maliyeti düşük olan yapay ve sentetik tekstil ürünleri üretimi %13 oranında artmıştır (Tablo 1.10).

Tablo 1.10 : Suni ve Sentetik Tekstil Sektörünün Ekonomi İçindeki Yeri
(1993-1995) (1993 Yılı Fiyatlarıyla)

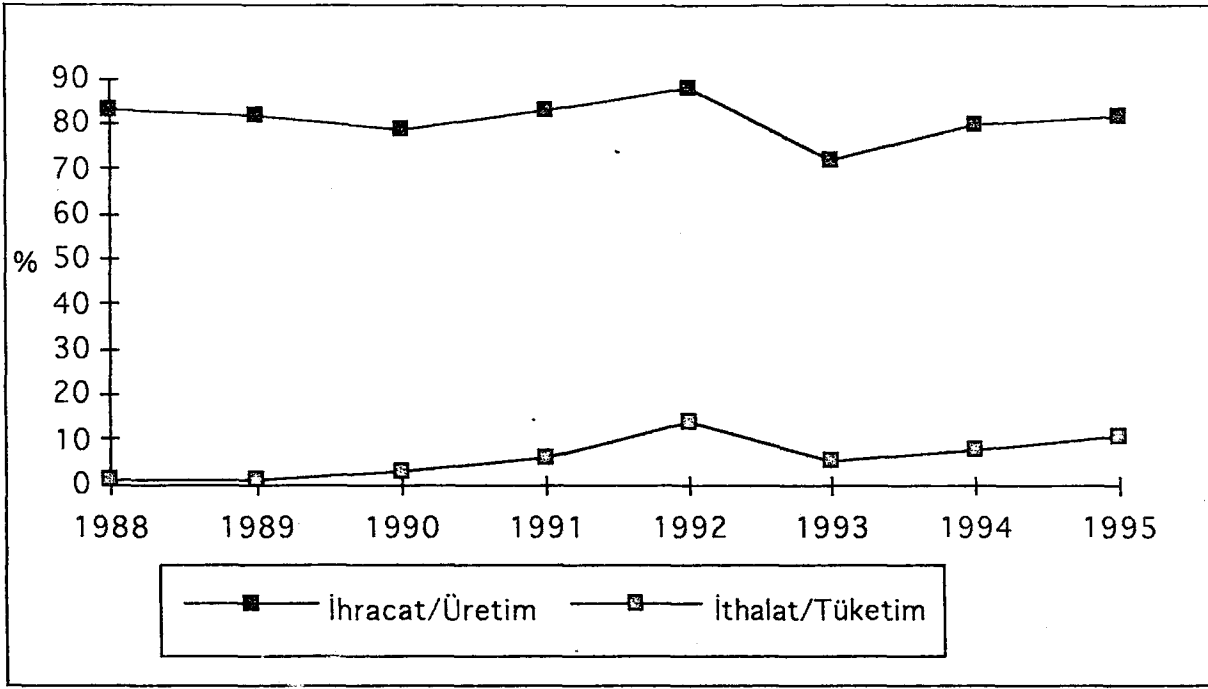
Üretim	1993	1994	1995*
Suni, Sentetik Tekstil Sektörü (Milyar TL)	5.963,2	6.753,7	7.690,4
Tekstil Sektöründeki Payı (%)	3,7	3,9	4,2
İmalat Sanayiindeki Payı (%)	0,5	0,6	0,7
Sektörler Toplamındaki Payı (%)	0,4	0,4	0,5
İhracat			
Suni, Sentetik Tekstil Sektörü (Milyar TL)	4.408,5	6.109,1	7.215,9
Tekstil Sektöründeki Payı (%)	7,3	8,2	8,6
İmalat Sanayiindeki Payı (%)	2,8	3,3	3,5
Sektörler Toplamındaki Payı (%)	2,6	3,0	3,2
İthalat			
Suni, Sentetik Tekstil Sektörü (Milyar TL)	2.973,9	3.077,1	3.257,9
Tekstil Sektöründeki Payı (%)	23,8	26,9	25,6
İmalat Sanayiindeki Payı (%)	1,1	1,5	1,3
Sektörler Toplamındaki Payı (%)	0,9	1,2	1,1

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Suni-Sentetik)(Yünlü) (Hazır Giyim) (Deri ve Deri Mamulleri), İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:8, 1995(b), s.14.

* : Tahmini.

Tekstil üretimi içerisinde %4'lük payı bulunan alt sektör, son yıllarda ihracat ağırlıklı çalışarak, gerek tekstildeki gerekse Türkiye'nin toplam üretimindeki payını yükseltmiştir. 1994 yılında % 39 olan ihracatın artış oranının 1995'te %18 oranında gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Hammadde talebinin tamamen ulusal kaynaklardan karşılanamaması sebebiyle, suni ve sentetik tekstil ithalatı tekstil sektörü toplamının dörtte birini oluşturmaktadır.

Sektör üretimi genellikle iç piyasaya yöneliktir. Ancak ihracatın son yıllarda giderek önem kazandığı da belirtilmelidir (Şekil 1.2). İthalatın imalat sanayii toplam ithalatı içindeki payı önemli olmamakla birlikte, ürün çeşitliliğini ve kalitesini artırmak için kimya ve petrokimya sektörlerinde ileri teknolojiye sahip gelişmiş ülkelerden yapılan dışalımın payı artmaktadır.

Şekil 1.2 : Suni ve Sentetik Tekstilde İhracat/Üretim ve İthalat/Tüketim Oranları

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Suni Sentetik)(Yünlü)(Hazır Giyim)(Deri ve Deri Mamulleri), İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:8,1995(b), s.15.

1995* : Tahmini.

Türkiye’de sektörün hammadde ihtiyacının ulusal kaynaklarla karşılanabilmesi, gerekli teknolojik desteğin sağlanarak laboratuvar çalışmaları ile birlikte araştırma ve geliştirme faaliyetlerine ağırlık verilmesiyle mümkün olacaktır. Ülkemizde kullanımı en yaygın iplik türlerinden olan suni ve sentetiğe talep giderek artmıştır. Yapay elyaftan üretilen tekstil ürünlerinin sağlam oluşları, fiyatlarının doğal elyaf ürünlerine kıyasla düşük olması ve geniş bir alanda kullanılabilmesi talebin artmasında önemli rol oynamıştır. Ulusal talebin 1988 yılından 1994 yılı sonuna kadar artış oranı %75’dir (Tablo 1.11).

Tablo 1.11 : Suni ve Sentetikten Yapılma Ürünler Talebi (1988-1994) (1988 fiyatlarıyla)

Yıllar	Suni Sentetik İpek İpliği		Suni Sentetik İpekli Dokuma	
	Miktar (Ton)	Değer (Milyon TL)	Miktar (Ton)	Değer (Milyon TL)
1988	32.500	168.025	85.644	249.179
1989	41.184	212.921	95.594	278.179
1990	48.265	249.530	111.948	325.769
1991	51.000	263.700	113.700	330.900
1992	55.100	284.700	121.100	352.500
1993	65.000	324.311	172.300	515.944
1994	57.000	284.537	168.100	503.370

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Suni Sentetik)(Yünlü)(Hazır Giyim)(Deri ve Deri Mamulleri), İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No: 8, İst. 1995(b), s.15.

1994 yılında ekonomideki olumsuz tekstil ürünleri talebinin 1993 yılına göre %12 düşmesine neden olmuştur. Dokuma talebi de 1994 yılına dek düzenli olarak her sene artmış, 1994 yılında bir önceki yıla göre % 2,4 azalmıştır.

Ürün grupları bazında yapılan değerlendirmede dokumanın arz-talep yapısı içerisinde ağırlıklı paya sahip olduğu gözlenmektedir (Tablo 1.12).

Tablo 1.12 : 1995 Yılı Suni ve Sentetik Tekstil Sektörü Arz Talep Dengesi (Ton)

	Talep	Üretim	İthalat	İhracat
İplik	59.000	102.000	23.000	66.000
Dokuma	172.600	108.600	210.000	146.000

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü(Suni Sentetik)(Yünlü)(Hazır Giyim)(Deri ve Deri Mamulleri), İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:8, İstanbul 1995(b), s. 18.

Suni ve sentetik elyafların ana girdisini petrokimya sanayii ürünlerinin oluşturması nedeniyle petrol fiyatlarındaki değişimler sektörün arz talep yapısında belirleyici olmaktadır.

Türkiye'de sentetik elyaf ve iplik hammaddeleri büyük oranda yurtdışında üretilmekle birlikte yurtdışında üretimi olmayan hammaddelerin dışalımını yapılmaktadır. Özellikle yünün ikame malı özelliğini taşıyan akrilik elyafın ana hammaddelerinden olan vinil asetat yurtdışından temin edilmektedir. Yapay elyaf için gerekli olan kimyasal bileşimler yüksek teknoloji gerektirmekte olup, yurtdışından ve yurtdışından sağlanan hammaddeden iplik üretimi, incelenen dönem boyunca %34 oranında artmıştır (Tablo 1.13):

Tablo 1.13 : Suni ve Sentetikten Yapılma Ürünler Üretimi (1988-1994)
(1988 Fiyatlarıyla)

Yıllar	Suni Sentetik İpek İpliği		Suni Sentetik İpekli Dokuma	
	Miktar(Ton)	Değer(Milyon TL)	Miktar(Ton)	Değer(Milyon TL)
1988	68.083	351.989	167.431	487.224
1989	69.500	359.315	135.000	392.850
1990	72.500	374.825	110.000	320.100
1991	75.500	390.100	103.000	300.100
1992	78.000	403.000	94.200	274.100
1993	73.300	365.647	94.000	281.326
1994	91.000	454.254	93.000	278.483

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Suni Sentetik)(Yünlü)(Hazır Giyim)(Deri ve Deri Mamulleri)
İTKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:8, İst. 1995(b),s.17.

Dokumada ise bir daralma söz konusudur. Üretim, 1988 yılından 1994 yılı sonuna kadar %44 azalmıştır. İthal hammaddelerin dünyadaki arzı izlenen fiyat politikaları ve ağırlıklı olarak plastik sanayiinde girdi olarak kullanılmaları sonucu giderek daralmaktadır. Bu da, üretimde sağlıklı bir artış sağlayacak olan daha yüksek kapasite kullanım oranı ile çalışmaya önemli bir engel oluşturmaktadır¹².

İplik ihracatı dalgalı bir eğilim içinde 1988-1994 döneminde %52,5 artmıştır (Tablo 1.14). Sanayileşmenin gereği olarak üretilen ipliğin daha büyük bir bölümü dokuma ve konfeksiyonda kullanılmaya başlanmıştır. Ülke ekonomisine daha büyük katkı sağlayan bu gelişme sonucu iplik ihracat artışı dokumaya oranla daha yavaş gelişmiştir.

¹² a.g.e., s.17.

**Tablo 1.14 Suni ve Sentetikten Yapılma Ürünler İhracatı (1988-1994)
(1988 Fiyatlarıyla)**

Yıllar	Suni Sentetik İpek İpliği		Suni Sentetik İpekli Dokuma	
	Miktar (Ton)	Değer (Milyon TL)	Miktar (Bin Metre)	Değer (Milyon TL)
1988	36.062	195.456	89.689	251.129
1989	30.987	168.453	56.848	159.652
1990	29.269	159.114	40.731	114.389
1991	29.700	161.400	44.900	126.200
1992	37.800	205.700	66.700	187.300
1993	39.000	184.896	91.200	293.401
1994	55.000	260.885	124.900	401.917

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Suni Sentetik)(Yünlü)(Hazır Giyim)(Deri ve Deri Mamulleri)
İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:8, İst. 1995(b),s.18.

İthalat ise büyük tutarlarda olmamakla birlikte 1993 yılına dek her sene düzenli olarak artmıştır (Tablo 1.15). 1994 yılında yurtiçi talep iç üretimle karşılandığından, ithalat 1993 yılına göre %32 oranında azalmıştır. Dokuma ithalatı, 1994 yılında 200 milyon metreye ulaşmıştır. İplik ithalatı ulusal üretimin 1994 yılında %23'ünü oluştururken, dokuma dışalımının 1992, 1993 ve 1994 senelerinde ulusal üretimden fazla olması Türkiye ekonomisi açısından olumsuz bir gelişmedir.

Tablo 1.15 Suni ve Sentetik Ürünler İthalatı (1988-1994) (1988 Fiyatlarıyla)

Yıllar	Suni Sentetik İpek İpliği		Suni Sentetik İpekli Dokuma	
	Miktar (Ton)	Değer (Milyon TL)	Miktar (Bin Metre)	Değer (Milyon TL)
1988	479	3.363	7.902	18.175
1989	2.671	18.807	17.442	40.237
1990	5.034	35.445	42.679	98.456
1991	5.200	36.800	55.500	128.200
1992	14.900	63.800	93.600	216.200
1993	30.700	94.390	169.500	228.261
1994	21.000	64.565	200.000	269.283

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Suni Sentetik)(Yünlü)(Hazır Giyim)(Deri ve Deri Mamulleri), İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No :8, İst. 1995 (b), s.18.

Teknoloji ve sermaye yoğun üretim yapısının hakim olduğu suni ve sentetik tekstil sanayiinde, makina parkının teknolojik donanımı, üretim hacmini, kalitesini ve maliyetleri belirlemektedir. Hammaddeden nihai ürün eldesine kadar üretim sürecini tamamlayacak tesislerin çoğalmasıyla Türkiye'nin sektördeki rekabet gücü yükselecektir. Uluslararası platformda sektöre rekabet üstünlüğü sağlanması, kuruluşları, işletme ve yatırım maliyetinin en aza indirildiği büyük ölçekli üretim yapısına kavuşturma yönünde alınacak teşvik tedbirleri ile gerçekleşecektir.

Hazır giyim üretim süreci şöyle özetlenebilir: Konfeksiyon üretiminde hareket noktasını stilistik çalışma diğer bir ifade ile dizayn süreci başlar. **İkinci aşamada**, üründe kullanılacak kumaş ve gerekli aksesuarların seçimi yapılır. Gerekli malzemelerin belirlenmesinden sonra bir numune hazırlanır. Koleksiyon seçildikten sonra ürün, gelişim aşamasına girer. Ana imalat aşaması gelişim aşamasıdır. Burada numunelerden sipariş alınan veya stoklar için fiili üretim sözkonusudur. Öncelikle gerekli maddeler temin edilir ve kesim planlaması yapılır. İmalat aşaması ise kumaşın kesimi, dikimi, baskısı ve bitim işlemlerini kapsar.

Hazır giyim endüstrisindeki teknolojik gelişim tekstilin ön aşamalarına kıyasla daha yavaş olmakla birlikte, hızlı bir yeniden yapılanma sürecinde olduğu belirtilmelidir. Geleneksel üretimin yerini mikroelektrik aksamli makinalar almaktadır. Bunlar, üretimden doğan kayıpları en aza indirgeyerek, üretim hızını ve kalitesini yükseltir. Verimlilikte artışa yolaçan teknolojiler arasında, elektronik kesim kontrolü, lazer ile kesim, otomatik dikiş makinaları, bilgisayarla kontrol edilen üretim ve stok kontrolü sayılabilir. Sözkonusu teknolojilere örnek olarak, ürünün dizayn aşamasında kullanılan CAD (Computer-Aided Design) sistemleri verilebilir. Ayrıca bu sistemde serilendirme, pastal hazırlama ve kesim işlemlerinde esnekliğin yanısıra sistemde alıcı ve üretici gerek renk, gerekse desen seçimlerini birlikte yapabilmektedirler. Kumaşın daha ekonomik kullanılması olanaklı kılınmaktadır. Bunlar malların sevk ve teslimini hızlandırıcı niteliktedir.

Hazır giyim sanayiinin üretim yapısı emek-yoğun tarzdadır. Gelişmiş ülkelerde işgücü maliyetlerinin yüksek olması sebebiyle, bu ülkeler insan kaynaklarını teknoloji yoğun sanayiilere kaydırmışlardır. Sanayileşmiş ülkeler, geliştirdikleri teknolojiler ve sermaye güçleriyle işçilik maliyeti düşük ülkelere yönlendirmektedirler. Böylelikle, gelişmekte olan ülkelerin konfeksiyon sektöründeki ilerlemeleri yabancı sermaye yatırımları ile hız kazanmaktadır.¹³

¹³ a.g.e., s. 31.

1.1.3. Tekstil Pazarı

1.1.3.1. Bölgesel Pazarlar

Türkiye’de tekstil yatırımları özellikle iplik alanında yoğunlaşmıştır ve iplik yatırımları konusunda ülkemiz 1996 yılında Dünya’nın en çok yatırım yapan ülkeleri arasında üst sıralarda yer almaktadır. Yatırımların büyük çoğunluğunu oluşturan iplikte asıl yatırım, “open-end” ipliklerin üretildiği bir teknolojidir. Konfeksiyoncular, Türkiye’nin gerçek ihtiyacının “ring” yani ince iplik ve ince dokuma üzerine olduğunu vurgulamaktadırlar. Bununla birlikte, Türkiye’nin, Avrupa ve Dünya’da katma değeri yüksek mallarla rekabet edebileceği gerçeğinden hareketle “open-end” iplik üretimi iç ve dış rekabet nedeniyle tehlikede bulunmakta, bu alanda daha hesaplı yatırımlar yapılması gerektiği belirtilmektedir.

Türkiye’nin tekstil merkezlerine bakılırsa, kişi başına katma değer ya da verimlilik göstergeleri açısından en verimli işyerlerinin Kocaeli’nde olduğu, ikinci sırayı Tekirdağ’ın aldığı görülmektedir. Kocaeli’nde kişi başına yaratılan katma değer 136.5 seviyesinde bulunmaktadır. Bu iller, ileri teknoloji kullanan işletmeleri barındırmaktadır.

Tekstil bölgesel dağılımı, merkezin Marmara Bölgesi, özellikle de İstanbul olduğunu ortaya koymaktadır. Tekstil katma değerinin %40’ını tek başına İstanbul’daki 918 işyeri, 102 bin çalışan ile üretmektedir. Tekstilde ikinci sıra %14.3’lük katma değer payı ile Bursa’nın, üçüncülük %8.2 ile Adana’nın, dördüncü %6.5 ile Tekirdağ’ın ve beşinci sırada %5.7’lik payıyla İzmir bulunuyor.

Tekstilde 25 ve daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinin Türkiye toplamı 1536, çalışan sayısı 251 bin dolayındadır. Bu, imalat sanayiinde çalışanların %28’ini oluşturmaktadır. Tekstildeki “büyük işyeri”nde yaratılan katma değer de aynı yıl (1991), imalat sanayiinde yaratılan katma değer %15’ine yakındır¹⁴.

¹⁴ ____, “Türkiye’nin Tekstil Merkezleri”, Forum Dergisi, Sayı :9, Eylül 1996, s.14.

TÜRKİYE'NİN TEKSTİL MERKEZLERİ ('91)

İLLER	İŞYERİ SAYISI(*)	ÇALIŞAN SAYISI	KATMA DEĞER. (Milyar TL)	KİŞİ BAŞINA K.D. (Milyon TL)
İstanbul	918	101.983	7583	74.3
Bursa	135	30.340	2681	88.4
Adana	31	19.656	1532	77.9
Tekirdağ	33	10.472	1217	116.2
İzmir	168	20.273	1065	52.5
Kayseri	18	9.031	808	89.4
İçel	8	3.980	415	104.2
Kocaeli	8	2.821	385	136.5
Denizli	23	6.011	346	57.6
G.Antep	32	6.142	340	55.4
Aydın	14	4.301	303	70.4
Manisa	16	4.240	228	53.8
K.Maraş	10	2.765	215	77.7
Antalya	4	2.812	215	76.4

(*) 25 + işçi çalıştıran işyerlerini kapsamaktadır.

Kaynak : _____, "Türkiye'nin Tekstil Merkezleri", Forum Dergisi, Sayı :9, Eylül 1996, s.11.

Sektör, bugün yarattığı 2 milyon kişinin üzerindeki tekstil ve hammaddeleri olmak üzere, 1996 yılı 9 milyar Dolarlık ihracat getirisi ile ekonomimizin önder, üstelik, Türkiye'nin uluslararası pazarlarda rekabet gücü en yüksek sektörüdür. Öte yandan Türkiye pazarında sektör adına doğru olmayan gelişme, pazar çeşitliliğine gidilmemesidir¹⁵.

¹⁵ a.g.e., s.14.

1.1.3.2. Uluslararası Pazarlar

Avrupa Birliği Ortaklık Konseyi'nin 6 Mart 1995 tarihindeki toplantısında Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasında Gümrük Birliği kurulması kararı alınmıştır. Geçiş hazırlıkları devam ederken Avrupa Birliği'nde sektörün gelişimini incelemek Türk tekstil ve hazır giyim sektörünün Gümrük Birliği'ndeki durumunun belirlenmesi açısından ayrı bir öneme sahiptir.

Dünyanın en büyük tekstil ve hazır giyim ihracatçısı konumundaki Avrupa Topluluğu (AT) ülkelerinin tekstil sektörüne ait başlıca ekonomik göstergeleri Tablo (1.16)'de sunulmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinin tekstil üretimi 1990 yılı sonuna kadar her yıl düzenli olarak artmıştır. Tüketim de 1991 yılı sonuna kadar her yıl düzenli olarak artmış, 1992 yılından itibaren ise düşmeye başlamıştır. Öte yandan Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesi sonucu tüketimde ihtiyaç artışı ortaya çıkmıştır. İhtiyacın yerli üretimle kapatılamayan kısmı ise giderek artan oranlarda ihracat ile karşılanmaya çalışılmıştır. Dış ticaret dengesi, ithalatın ihracattan daha fazla oranda artmasıyla, 1993 yılı sonuna dek açık vermiştir. 1986 yılından itibaren gittikçe azalan ihracatın ithalatı karşılama oranı 1993 yılında %80,4'e düşmüştür. Üretimin teknoloji yoğun sisteme kaydırılması sonucunda sektörde çalışan sayısı 1984-1993 yılları arasında %26 azalmış ve 1993 yılı sonunda 1.400.000 kişiye inmiştir¹⁶.

Tablo 1.16 : Avrupa Topluluğu Tekstil Sektörü Ana Göstergeleri (Milyar ECU)

	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Tüketim	87,3	94,9	100,0	105,1	107,6	113,5	114,6	115,2	113,4	110,0
Üretim	87,8	95,8	100,8	104,3	106,8	113,1	113,3	111,5	109,6	106,0
AB Dışı İhracat	12,7	14,1	13,2	13,1	14,0	16,0	16,3	16,3	16,9	16,5
AB Dışı İthalat	12,2	13,2	12,4	13,8	14,9	16,3	17,6	20,1	20,7	20,5
Ticaret Dengesi	0,5	0,9	0,7	-0,7	-0,9	-0,3	-1,3	-3,8	-3,8	-4,0
İstihdam (Milyon)	1,9	1,8	1,7	1,7	1,7	1,7	1,6	1,5	1,5	1,4

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Pamuklu), İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:2, İstanbul 1995(a), s.13.

Almanya ve OECD ülkelerinin önemli bir kısmında görülen pazar daralması kalıcı nitelikte değildir. Alınan önlemlerle bu sorun aşılmakta ve pazarlarda yeniden bir hareketlenme görülmektedir. Nitekim, ihracatçı birliklerimizin verileri de bunu ortaya koymaktadır. Almanya

¹⁶ a.g.e., s. 13.

başta olmak üzere AB ülkelerine yönelik ihracatımızın boyutu öteki pazarlara göre çok daha fazla olduğu için bu pazarlardaki en küçük bir hareketlilik ihracatımızın toplamı üzerinde hemen hissedilmektedir. ABD pazarında da önemli bir gerileme görülmektedir. 1996 yılının ilk altı aylık döneminde ABD'ye yapılan tekstil ve konfeksiyon ihracatı, geçen yılın eş dönemine göre %20 oranında azalmıştır. AB ülkelerine yapılan ihracattaki gerileme ise aynı dönem olarak sadece %3'tür¹⁷.

ABD pazarının fiyat esnekliği, Almanya pazarına oranla oldukça yüksektir. İhracatçılarımız, ABD pazarında çok daha küçük marjlarla çalışmaktadır. Bu nedenle, en küçük bir fiyat hareketi ihracatı çok olumlu ya da tersine olumsuz biçimde etkileyebilmektedir. Üstelik ABD pazarı, Türkiye'nin etkili olduğu bir pazar değildir. AB pazarında da fiyat elastikiyeti düşük, marjlar yüksektir. AB pazarında "marka", "moda" ve "kalite" önemli bir faktörken, ABD pazarında "fiyat" en önemli belirleyendir. Türkiye, Almanya başta olmak üzere AB pazarının bir numaralı tedarikçisidir ve bu pazarda olumsuz bir beklenti bulunmamaktadır. Türkiye, coğrafi yakınlık; siparişlere çabuk cevap verebilme ve kalite gibi avantajlarını kullanarak AB pazarında hızlı bir gelişme göstermiştir. Ancak, öteki pazarlara aynı önemin verilmemesi sonucu, bu pazarın Türkiye üzerindeki etkisi, ihracatımızın seyrini belirleyecek ölçüde artmıştır¹⁸.

Almanya'da durgunlukla birlikte gelen küçülme, Fransa ve İngiltere'de tüketimin daralması, Avrupa genelinde üretim durgunluğunun sürmesi, 8,9 milyar Dolarlık tekstil ve konfeksiyon ihracatının %70'ini AB'ye yapması nedeniyle Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. Avrupa'da yaşanan durgunluk belki de en büyük darbeyi tekstil sektörüne vurmuştur. Üretim ve yatırım düşmüş, 1995 yılında tekstil ve konfeksiyon sektöründe çalışan 69.000 işçinin işten çıkarılması, sorunları daha da artırmıştır. Öte yandan, Avrupa pazarı tüketim açısından da küçülmektedir. Ekonomik sorunlar müşterilerin tüketim alışkanlıklarını değiştirmiş, gelecek kaygısının ağır basması nedeniyle, tasarrufun önemi artmaya başlamıştır. Tüketici, giyim harcamalarını erteleyebilmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinin tekstil - giyim sektörü cirolarına bakıldığında, durgunluğun gelecek yıllarda devam etmesi beklenmektedir. Kısaca Avrupa pazarındaki daralma Türk tekstil sektörünü çok yakından etkilemektedir.

Son dört yıllık durgunluk döneminde, endüstrinin toplam üretiminde %25 oranında azalma görülmüştür. Sanayi üretimindeki düşüş sadece 1995 yılında %4 oranında gerçekleşmiştir. Olumsuz ekonomik koşullar nedeniyle kısılan tüketici harcamaları, tekstil ve konfeksiyon

¹⁷ Acar, A., "Tekstil Sektöründe Yatırım Patlamasının Krize Dönüşme Endişesi Var, Lokomotif Tekliyor mu?" *Forum Dergisi*, sayı:9, Eylül 1996, s.10-11.

¹⁸ Oğuz, O., "Yatırımlar Bir an önce Gerçekleştirilmeli", *Forum Dergisi*, sayı:9, Eylül 1996, s.12-13.

sektörünü olumsuz yönde etkilemiştir. 1995'te 32 milyar dolarlık ciroya ulaşan Alman tekstilindeki ciro düşüşü %5'i bulmuştur. Tekstil ve konfeksiyon ihracatı 1995'te 30.4 milyar markta kalırken, ithalat bir önceki yılın %4 altında kalarak 50.4 milyar mark olmuştur. Hazır giyim endüstrisinin üretimi 1995 yılında, bir önceki yıla göre sabit kalmıştır. 1996'nın ilk iki ayında sadece İtalya ve Danimarka üretimlerini yukarıya çekmeyi başarmışlar, İrlanda, Yunanistan ve özellikle Fransa'nın istatistiklerine bakıldığında geçen yıllara göre daha düşük rakamlar görülmektedir.

AVRUPA TEKSTİL SEKTÖRÜ

	Tekstil		Hazır Giyim	
	1994	1995	1994	1995
İstihdam (kişi)	1.383.180	1.352.001	971.002	932.504
Şirket sayısı	60.659	59.719	58.705	57.531
Ciro (Milyon ECU)	116.761	116.491	63.451	63.705
Yatırım (MilyonECU)	5.273	5.230	1.180	1.186

Kaynak : Forum Dergisi, Eylül, 1996, s.15.

213 bin km² toprağı ile Avrupa'nın en büyük ülkesi olan Fransa, batı ve orta Avrupa ile Akdeniz arasında önemli bir coğrafi geçit bölgesi konumundadır. Belçika, Lüksemburg, Almanya, İsviçre, İtalya ve İspanya ile çevrili olan ülke, komşularının sahip olduğu ticari potansiyel yanında yıllık geliri ortalama 23 bin doları bulan 58 milyonluk nüfusuyla önemli bir pazar teşkil etmektedir¹⁹.

1.1.4. Tekstil Sektörünün Türkiye Ekonomisindeki Yeri

Tekstil ve konfeksiyon sektörü ülkemiz ekonomisinde en önemli yere sahiptir. Ancak, mevcut Yatırımlar, Türkiye'nin gerçek kapasitesini ortaya koymaktan henüz uzaktır. Bu sektörle ilgili iki önemli konuya değinmekte yarar görülmektedir. Birincisi, Türkiye GAP ile birlikte sektörün temel hammaddesi olan pamuk üretimini arttıracaktır. İkincisi, son birkaç yılda Türkiye moda marka konusunda çok önemli gelişmeler göstermiştir. Dolayısıyla, Yatırımlar açısından,

¹⁹ ____, "Avrupa Pazarı Durumca...", Forum Dergisi, sayı:9, Eylül 1996, s.14-15.

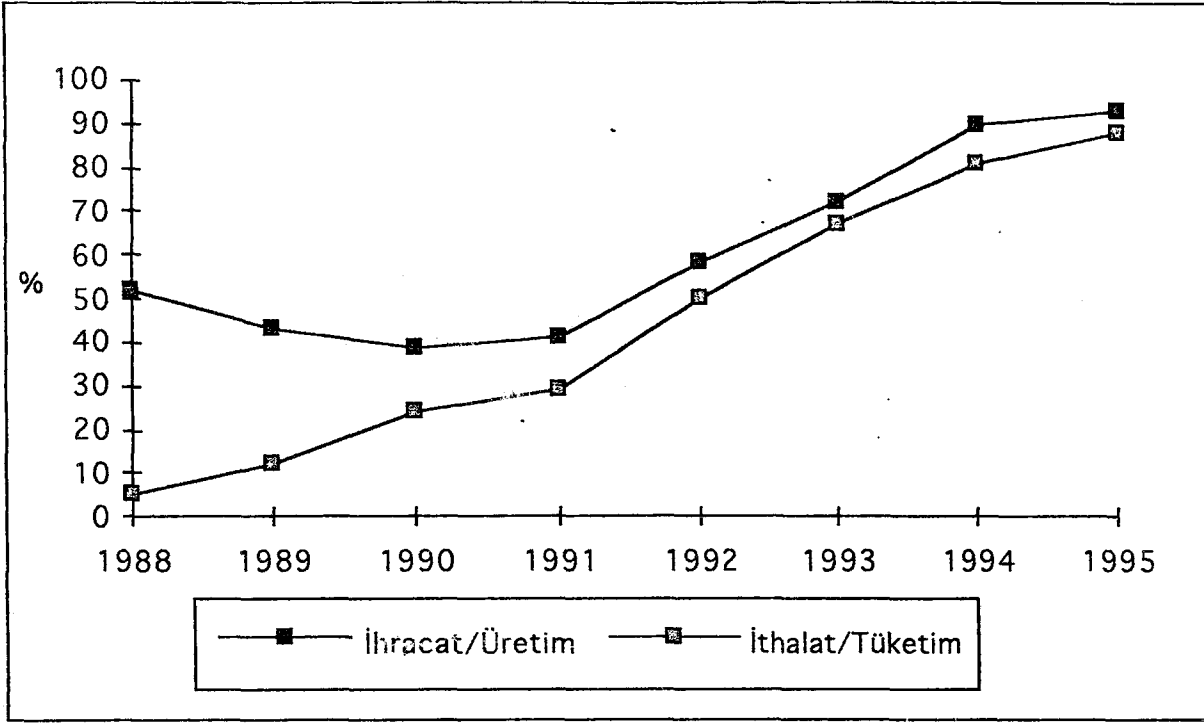
hammadenin artması, moda ve marka konusundaki olumlu gelişmelerden sektörde bir patlama olacağını göstermektedir.

Türkiye, 1 Haziran 1996 tarihinde resmen "Eurocotton" üyesi olmuştur. Dünya pamuk üreticileri arasında hem kaliteli ürün, hem de rekolte düzeyi açısından, ülkemizi diğer ülkelerle kıyasladığımızda, GAP bölgesinin de devreye girmesi durumunda, Türkiye'nin bir pamuk merkezi olacağı görülmektedir. Yurtdışında kendi vizyonunu ve ülkemizi iyi temsil eden sektörümüz, Eurocotton'a üyeliği ile başarılarına bir yenisini daha eklemiştir. Dünyanın en büyük pamuklu ürün ithalatçısı olan Avrupa'nın etkili bir kurumu olan Eurocotton'ın bundan sonraki gelişmelerle Türkiye'ye bakışında çok ilgili olacağı kanısı uyanmaktadır. Tekstil sektöründeki bu birleşmenin daha sonra konfeksiyon sektörü ile de entegre olup, en kısa zamanda bir federasyon çatısı altında ülkemizin tüm tekstil ve konfeksiyon sektörünün en güçlü şekilde temsil eden, sektörün layık olduğu dış piyasalardaki yerinin alınmasını sağlayacaktır²⁰.

Türk Hazır Giyim Sanayii, 1980 yılından itibaren dışa açık sanayileşme modelinin getirdiği değişikliklerle hızlı bir gelişim göstererek ülkenin ihracatta en yüksek performansına sahip sektör haline gelmiştir. İhracat ağırlıklı çalışan sektör, Tablo 5.2'de belirtilen dönem boyunca her sene Türkiye'ye toplam döviz girdisinin %27'sini tek başına sağlamıştır.

Sektör, gerek en büyük pazar olan Avrupa'daki, gerekse diğer pazarlardaki mal taleplerini eksiksiz ve zamanında karşılayabilmektedir. Bunun yanısıra, oluşturulan kolleksiyonlara yansıyan üstün nitelikli renk ve model seçimi, malların kalitesi ve sağlamlığı, Türk konfeksiyon ürünlerine talebi artırmaktadır. Sektör üretiminin en az dörtte üçü ihraç edilmektedir (bkz. Şekil 1.4). AB ile gerçekleştirilen gümrük birliği sonrasında miktar kısıtlamalarının kaldırılmasının sektör ihracatı üzerinde olumlu etki yaratması beklenmektedir.

²⁰ ____, "Türkiye Eurocotton Üyesi-İplik Fabrikasına Yatırım", World of Yarn İplik Dünyası Aylık İplik ve Tekstil Gazetesi, Yıl:12, Sayı:12, 15 Temmuz 1996, s.8.

Şekil 1.3 Hazır Giyim Sektörünün İhracat/Üretim ve İthalat/Tüketim Oranları

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Sunu Sentetik)(Yünlü)(Hazır Giyim)(Deri ve Deri Mamulleri) İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:8, İst. 1995 (b), s.34.

Yurtiçi talebi rahatlıkla karşılayan ithalatının tüketimdeki payı oldukça düşüktür. Dünya modasının ünlü markalarının özellikle 1990 sonrası Türkiye'ye girmesiyle birlikte tüketimdeki ithalat oranının yükseldiği dikkat çekmektedir. Yiğın üretimi en kaliteli ve en sağlam şekilde gerçekleştiren son teknolojiye yapılan yatırımlarla, dizayn ve kalitede oluşacak gelişmelerle konfeksiyon sektörünün yeni pazarlara açılması ve dışsatımını artırması beklenmektedir.

Hazır giyim alt sektöründe talep, 1988-1994 yılları içerisinde istikrarlı bir artış trendindedir (bkz. Tablo 1.17). 1994 yılında yaşanan finansal ve ekonomik krizin olumsuz etkisiyle talep %10,8'lik azalmayla 73,8 bin ton seviyesine inmiştir. Hazır giyim alt sektörü içerisinde önemli bir paya sahip örme eşya talebi her yıl yaklaşık %10 oranında istikrarlı bir artış kaydetmiştir. Aynı dönemde örme eşya talebi artışı %137'dir. Bu alt grup sektörde de yine krizin etkisi görülmüş ve talepte 1994 yılında bir önceki yıla göre %11,5 oranında düşüş kaydedilmiştir.

Tablo 1.17 : Örne Eşya ve Hazır Giyim,Hazır Eşya Talebi (1988-1994)
(1988 Yılı Fiyatlarıyla)

Yıllar	Örne Eşya		Hazır Giyim ve Eşya	
	Miktar (Ton)	Değer (Milyon TL)	Miktar (Ton)	Değer (Milyon TL)
1988	10.350	138.069	50.700	891.813
1989	20.226	269.815	56.795	999.024
1990	23.553	314.197	64.583	1.136.015
1991	25.000	333.900	67.800	1.192.900
1992	21.700	289.100	71.800	1.262.600
1993	27.800	392.348	82.800	1.877.384
1994	24.600	347.062	73.800	1.695.038

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü(Suni Sentetik)(Yünlü)(Hazır Giyim)(Deri ve Deri Mamulleri), İMKB Sektörü Araştırmaları Serisi, No:8, İst.1995(b), s.35.

Sektörde mal grupları bakımından hazır giyim ve hazır eşyanın ağırlıklı yere sahip olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği ile gerçekleştirilen gümrük birliği sonrasında sektörün rekabet gücünün korunup daha da artırılması için üye ülkeler standartlarına uyumun ve kalitenin geliştirilmesi gereklidir. Bunun için mevcut kapasitenin daha verimli çalışmasını sağlamaya yönelik yatırımların yanısıra en son teknolojinin kullanıldığı makine parkına yeni yatırımlar yapılması gereklidir.

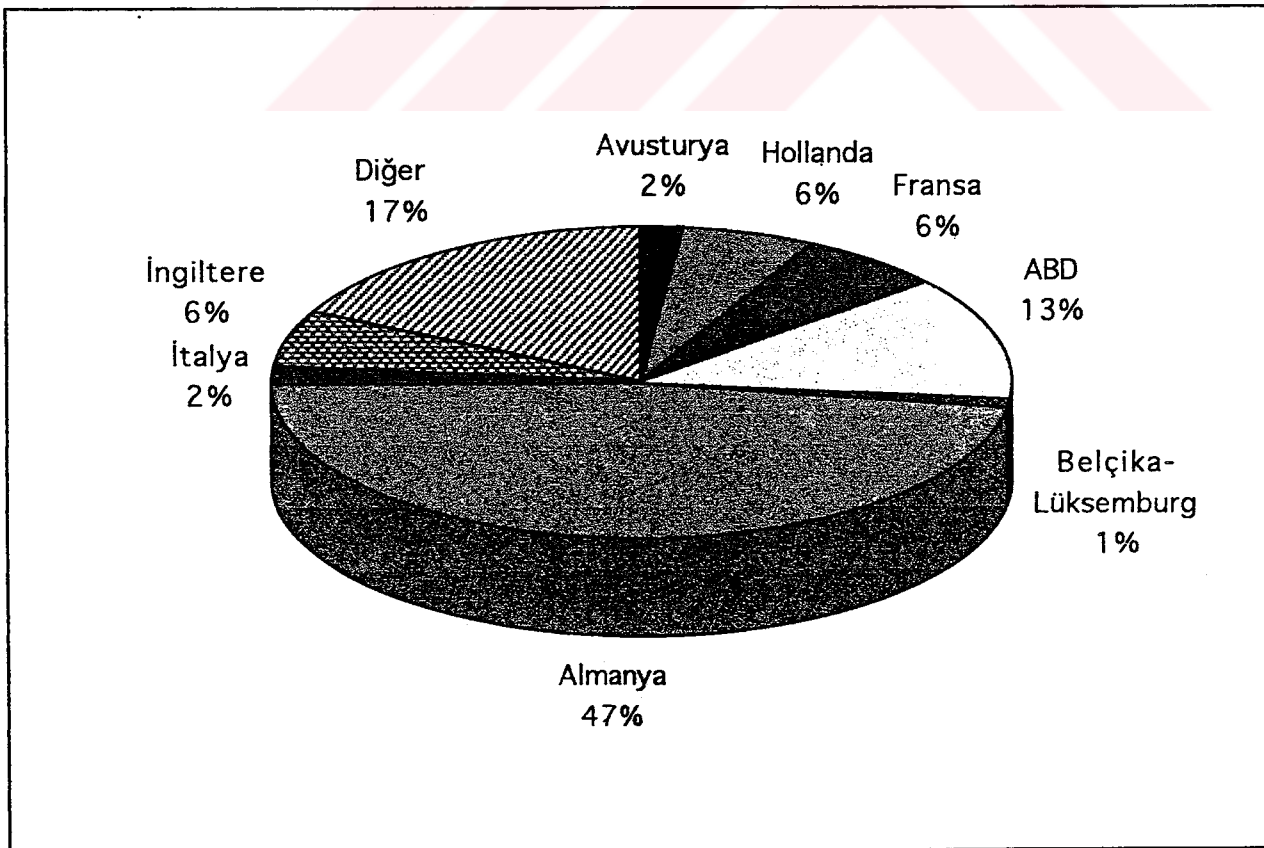
Örne eşya üretimi incelenen dönem boyunca istikrarlı bir trendle %128 oranında büyümüştür (bk.Tablo 1.18). Üretim, Körfez Krizi'ne bağlı olarak 1990 yılında belirgin olarak yavaşlamış ve bir önceki yıla göre ancak %1 oranında artmıştır. Aynı yıl, hazır giyim ve hazır eşya üretimi de %1 oranında düşmüştür.

Tablo 1.18 : Örne Eşya ve Hazır Giyim ve Hazır Eşya Üretimi (1988-1994)
(1988 Yılı Fiyatlarıyla)

Yıllar	Örne Eşya		Hazır Giyim ve Hazır Eşya	
	Miktar (Ton)	Değer (Milyon TL)	Miktar (Ton)	Değer (Milyon TL)
1988	78.293	1.044.429	146.266	2.572.819
1989	103.000	1.374.020	175.500	3.087.045
1990	104.100	1.388.694	173.000	3.043.070
1991	128.500	1.714.200	181.800	3.197.000
1992	147.900	1.973.000	189.800	3.337.000
1993	159.400	2.253.827	201.520	4.655.270
1994	178.400	2.522.003	212.300	4.979.419

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Suni Sentetik)(Yünlü)(Hazır Giyim)(Deri ve Deri Mamulleri), İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:8, İst.1995(b), s. 36.

Sektör, üretimini dışsatım ağırlıklı gerçekleştirmektedir. Arz-talep yapısı incelendiğinde, üretimin talepten, örme eşyada alt kat, hazır giyim ve hazır eşyada ise üç kat fazla olduğu gözlenmektedir. Bu, sektörün yurtiçi talebi ithalata bağlı kalmaksızın rahatlıkla karşılayabildiğinin göstergesidir.

Şekil 1.4 Hazır Giyim İhracatının Ükelere Göre Dağılımı (1994)

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Suni Sentetik)(Yünlü)(Hazır Giyim)(Deri ve Deri Mamulleri), İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:8, İst.1995(b), s. 38.

Tablo 1.19 : Bölgeler itibariyle Tekstil Sektörü Yatırımları (1995)

	Akdeniz	Doğu Anadolu	Ege	Güney Anadolu	Karadeniz	İç Anadolu	Marmara	Genel Toplam
Sabit Yatırım (Trilyon tl)	324,7	61,4	254,7	279,4	52,5	211,2	818,5	2.011,60
İşletme Sermayesi (Trilyon tl)	6,9	1,3	6,7	6,2	2,2	3,9	20,5	48,1
Toplam Yatırım Tutarı (Trilyon tl)	350,3	66,7	276	308	57,7	233,5	886	2.187
Teşvik Belgesi (Adet)	688,0	74,0	1.007,0	276,0	248,0	478,0	2.155,0	4.954
Döviz Kullanım (Milyon ABD\$)	4.135,3	772,2	3.096,7	3.598,0	622,0	2.707,9	10.772,2	25.815,80
Sağlanan İstihdam (Kişi)	47.182,0	10.325,0	70.887,0	30.256,0	19.045,0	40.153,0	153.961,0	376.113

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Sunı Sentetik)(Yünlü)(Hazır Giyim)(Deri ve Deri Mamulleri), İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:8, İst.1995(b), s. 50.

1.2.AB ve GB'nin Türkiye Ekonomisi Açısından Önemi

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında 1996 yılının başından itibaren Ankara Ortaklık Anlaşması'nın Katma Protokolü hükümleri çerçevesinde Gümrük Birliği kurulmuştur. Uzun dönemli bir anlaşmanın son aşaması şu şekilde özetlenebilir:

Dünyada tekstil ve konfeksiyon üretimi, başta İngiltere olmak üzere sanayileşmiş ülkelerde başlamıştır. Hammadde bolluğu ve sektörün az sermaye gerektirmesi sebebiyle ucuz ve yeterli işgücüne sahip gelişmekte olan ülkeler, sanayileşme sürecinde çok düşük işgücü maliyeti ile üretim yapmaları, gelişmiş ülkelerin üretimini olumsuz yönde etkilemiş ve serbest ticaret ortamında sektörde başarılı olma şanslarını azaltmıştır.

Bu sebeple, Avrupa Ekonomik Topluluğu üye ülkelerinin, gelişmekte olan ülkeler kaynaklı ithalattan iç pazarların koruma girişimleri sonucunda, dokuz gelişmiş ülke ile birlikte içlerinde Türkiye'nin de yer aldığı gelişmekte olan ülkeler arasında 1974 yılında Çok Elyaflılar Anlaşması (MFA-Multi-Fibre Arrangement) imzalanmıştır. 20 Aralık 1973'te bağtlanan ve 1 Ocak 1974 yılında yürürlüğe giren Çok Elyaflılar Anlaşması'nın amacı, gelişmekte olan ülkelere yapılan tekstil ve hazır giyim ticaretinin, ilgili ülkelerin karşılıklı anlaşmaları sonucu, gümrük vergileri ve kotalar aracılığı ile sürekli denetim altında tutulmasıdır. Böylelikle, tekstil ve konfeksiyon ürünleri GATT'ın bir istisnası kabul edilerek, GATT kuralları dışında bırakılmış ve

söz konusu ürünlere GATT anlaşması yerine, MFA anlaşmasının kuralları uygulanmaya başlamıştır.

MFA anlaşması çerçevesindeki kısıtlama, başlangıçta dört yıl için planlanmıştır. Ancak, gelişmiş ülkelerin isteği üzerine, 1986 yılına kadar 1978 ve 1982 yıllarında (MFA II ve MFA III) iki kez daha uzatılmıştır. Dünya ticaretinin daha da serbestleştirilmesi amacıyla, GATT çerçevesinde sürdürülen ve Uruguay Roundu olarak adlandırılan görüşmeler sonucunda MFA IV ve 1993 yılı sonuna kadar uzatılmıştır. GATT görüşmelerine katılan 117 ülkenin 15 Aralık 1993 tarihinde Cenevre'de nihai bir anlaşmaya varması ile Uruguay Roundu anlaşması son halini almış ve tekstil ve hazır giyim ticaretinin serbestleşme konusu Dunkel Uzlaşması adı verilen bir metinle sonuca bağlanmıştır. Dunkel Raporu'na göre sektörün, geçiş dönemi başlangıç olan 1 Ocak 1995 tarihinden itibaren 10 yıllık bir süreç içerisinde GATT kurallarına entegrasyonu öngörülmüştür.

Miktar kısıtlamasına tabi ürünlerin GATT'a entegrasyonu üç aşamada gerçekleşecektir. İlk aşamada, ilgili ülkenin 1990 yılı ithalat miktarı 100 olarak baz alınacak ve bu miktarın % 16'sı ithalatçı ülkeler tarafından anlaşmanın yürürlüğe gireceği yıl olan 1995'te GATT kuralları kapsamına alınacaktır.

1 Ocak 1998'de başlayacak olan ikinci aşamada, ithalatçı ülkelerin dışalım miktarlarının % 17'lik kısmı daha GATT kuralları içine dahil edilecektir. Bu aşama sonunda, GATT kuralları içine alınan tekstil ve hazır giyim ürünlerinin toplamı, 1990 yılı dışalım miktarının % 33'üne ulaşmış olacaktır.

Üçüncü aşama, 1 Ocak 2002 tarihinde başlayacaktır. Bu dönemde ithalatçı ülkelerin 1990 yılı ithalat miktarlarının % 18'i daha GATT kuralları içine alınacak ve Böylece tekstil ve hazır giyim ürünlerinin GATT kuralları içine alınan toplamı % 51'i bulacaktır. Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden on yıl sonra, 1 Ocak 2005 tarihinde tekstil ve hazır giyim ürünleri ticaretinin GATT'a tamamen entegrasyonu sağlanacaktır.

Uruguay Roundu sonucunda alınan kararlar çerçevesinde, dünya tekstil ve hazır giyim ticaretinde oluşması beklenen serbestleşmenin Türkiye'yi çeşitli yönlerden etkilemesi beklenmektedir. Çok Elyaflılar Anlaşması çerçevesinde ABD, Kanada ve AB ülkeleri Türkiye'ye kota uygulayan gelişmiş ülkelerdir. ABD ve Kanada, Türkiye'ye MFA kapsamında kota uygulamaktadır. Türkiye'nin en büyük pazarı olan AB ise, Katma Protokol nedeniyle Türkiye'ye bu kısıtlamaları MFA kapsamında uygulamaktadır. Bu sebeple, GATT Uruguay Roundu sonucunda dünyada sektör ticaretinde oluşması beklenen serbestleşmenin Türkiye'ye etkisi, ancak

ABD ve Kanada kotalarının kalkması şeklinde olacaktır. Çünkü, AB'nin Türkiye'ye uyguladığı kotalar, 1996 yılı başında gerçekleşen Türkiye-AB arasındaki Gümrük Birliği ile kaldırılmıştır²¹.

1.2.1. AB-Türkiye

1.2.1.1. AB-Türkiye Ortaklık Organları

Türkiye gibi AB'ye tam üye olmayan "ortak üyeler", Birliğin organlarına katılamamaktadırlar. Buna karşılık tam üyelere özgü yürütme ve yargı organları vardır. Bu organlara benzer görev yapmak üzere Türkiye ve AKP ülkeleri gibi ortak üye statüsündeki ülkeler için ayrı organlar oluşturulmuştur. Böylece, Topluluk organları ile ortak üye organları birbirlerinden ayrılmıştır²².

Türkiye - AB ortaklık statüsü, tam üyelikten farklı olduğu için ortak üyenin birliğin asıl organlarına katılması söz konusu değildir. Bu nedenle, Türkiye ile AB arasındaki ortaklık rejimini yürütmek amacıyla bazı özel organlar oluşturulmuştur. Bunlar, Ortaklık Konseyi, Ortaklık Komitesi ve Karma Parlamento Komisyonu'ndan ibarettir.

Ortaklık Konseyi, Türkiye - AB ortaklığının karar organıdır. Başlıca görevi, Ankara Anlaşmasının uygulanmasını sağlamaktır. Çalışmalarını Ortaklık Komitesi aracılığı ile yürütür. Üye devletlerle birlikte AB Konseyi ve Komisyonu temsilcilerinden ve Türk Hükümetinin temsilci üyelerinden oluşur. Aldığı kararlar bağlayıcı niteliktedir²³.

Ortaklık Komitesi, Konsey'e yardımcı olmak amacıyla Ankara Anlaşması'nın verdiği yetki ile Konsey kararı ile kurulmuştur. Görevleri arasında Ankara Anlaşması'nda öngörülen hususların yürütülmesini izlemek, meydana çıkan sorunları tespit etmek, çözüm önerileri ile birlikte diğer işleri öngörüldüğü şekilde yerine getirilmesi bulunmaktadır²⁴.

Karma Parlamento Komisyonu, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden ve Avrupa Parlamentosu'ndan seçilen onsekiz üyeden oluşur. Ortaklığın demokratik denetimini yaparak, öneri niteliğinde kararları alabilir, bağlayıcı karar alma yetkisi bulunmayan²⁵, Karma Parlamento Komisyonu ortaklığın danışma organıdır²⁶.

²¹ Uytun, age., s.60-62.

²² Karluk, S. R., Avrupa Birliği ve Türkiye, İMKB Yayınları, İstanbul, 1996, s.481.

²³ Seyidoğlu, H., Uluslararası İktisat Teori, Politika ve Uygulama, 10.Baskı, Güzem Yayınları, No:9, İstanbul, 1994, s.448.

²⁴ Çimen, A., Gümrük Birliği ve Avrupa Topluluğu Türkiye İlişkileri, Ankara, 1996, s.129.

²⁵ Seyidoğlu, age., s.448.

²⁶ Çimen, age., s.128.

Gümrük İşbirliği Komitesi, Ortaklık Konseyi'nin 15.12.1969 tarih ve 2/69 sayılı Kararı ile kurulmuş bir "teknik komite"dir. Görevi, Ortaklık Anlaşması'nın gümrüklerle ilgili hükümlerinin doğru bir şekilde uygulanması amacıyla akit taraflar arasında idari işbirliğini sağlamak ve Ortaklık Komitesi'nin gümrük alanında kendisine verebileceği her türlü görevi yürütmektir. Karar alma yetkisi yoktur. Üye devletler gümrük uzmanları ve Komisyon servislerinin gümrük sorunları ile ilgili memurları ve Türk gümrük uzmanlarından oluşur. İlk toplantısını 28.10.1979 tarihinde gerçekleştiren ve 12.11.1982'den sonra 10 yıl çalışmayan komite, 10. Toplantısını 3 Aralık 1992 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirmiştir. Toplantıda, Gümrük Birliğinin yürütülmesiyle ilgili teknik sorunla ele alınmıştır.

AB - Türkiye Ortak Danışma Komitesi, AB Ekonomik ve Sosyal Komitesi'nin 18 üyesi ile Türkiye'den çeşitli ekonomik ve toplumsal çıkar gruplarını temsil eden 18 üyenin katılımıyla, Ankara Anlaşması'nın 27. Maddesi uyarınca kurulmuştur. Ankara Anlaşması'nın 27. Maddesi, AB ile Türkiye arasında karşılıklı anlayış ve bilgilendirme seviyesini yükseltmek ve iki tarafın yarar sağlayacağı fırsatları azami ölçüde arttırmaktır²⁷.

1.2.1.2.AB'nin Yapısı ve Organları

Avrupa Topluluklarını kuran Paris ve Roma Antlaşmaları, ileride birleşik bir Avrupa Devletinin çekirdeğini oluşturabileceğinin bilinci içinde Toplulukları, aynen bir milli devlette görüldüğü gibi yasama, yürütme ve yargı görevlerini yerine getiren organlar ile donatmışlardır.

Topluluklarda, ekonomik birleşmenin gerektiği işleri yürütecek bir sistem söz konusudur. Bu sistemi oluşturan organların uluslararası yetkileri vardır. Diğer bir deyişle Avrupa Toplulukları, uluslararası değil, "uluslararası" bir örgüttür. AB konseyi'nin oy çokluğu ile karar alabilmesi ve bu karara karşı çıkan üye devletin dahi, çoğunlukla alınan kararı uygulama yükümlülüğü, AB'nin uluslararası bir örgüt olduğuna dair çarpıcı bir örnektir. Avrupa Birliği'nin bugün 6 temel organı olup bunlar aşağıda açıklanmıştır:

i.Avrupa Birliği Konseyi : Avrupa Zirvesi

Avrupa Birliği Konseyi, AB'nin en üst seviyede yetkili politik organıdır. AB Konseyi'nin politik bir örgüt olan Avrupa Konseyi ile karıştırılmasını önlemek amacıyla, AB Konseyine **Avrupa Zirvesi** denmesi daha doğru bir yaklaşımdır. 1987 yılına gelinceye kadar Topluluk

Anlaşmalarında AB Konseyi'ne yer verilmemiştir. Tek Avrupa Senedi, AB Konseyi'ni kurumsallaştırmış fakat, yetkisini tam olarak belirlememiştir.

AB Konseyi, dünyayı ve Toplulukları ilgilendiren geniş kapsamlı ekonomik politik konularda, tamamen özel nitelikte, resmi karar almaksızın “görüş alışverişinde” bulunur. Görüşmeler, karar almaya yöneliktir. Yönetmeliklerin öngörüşmeleri yapılır. Konsey'in çözümleyemediği konular, AB Konseyi'nde bir sonuca bağlanır²⁸.

ii. Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi

Üye ülke hükümetlerine mensup bir bakanın katılmasıyla oluşur ve Toplulukların bir “yasama” ve “karar alma” organıdır. Parlamenter demokrasilerdeki parlamentonun yetkilerine eşdeğer yetkilere sahiptir. Karar alma sürecinde, Komisyon tarafından hazırlanan tasarıları, ele alarak yasallaştırır. Parlemtionun değişiklik önerilerini karara bağlar. Birliği şekillendirir, yönetir ve O'nun dış politikasını belirler. Roma Anlaşmasına göre Konsey, üye ülkelerin ekonomik politikalarının koordinasyonunu sağlar ve Anlaşma ile verilen diğer karar alma görevlerini yerine getirir. Konsey gündemine göre, toplantıya katılacak bakanlar belirlenir. Bazı durumlarda iki veya üç bakan da Konsey'e katılabilir. Brüksel'de AT'nin bazı bakanlarının, mesela Maliye Bakanlarının, Topluluk merkezinde toplantıları Konsey toplantısı anlamına gelmez.

iii. Komisyon

Üye devletlerce atanan 20 üyeden oluşan bir yürütme organıdır. Komisyon'da Fransa, Almanya, İngiltere, İspanya, ve İtalya'nın ikiser, diğer ülkelerin ise birer temsilcisi bulunur. Her üyenin sorumlu bulunduğu bir veya birkaç alan vardır. Her Komisyon üyesinin bir oyu vardır. Komisyon kararları, basit çoğunluk ile alınır. Komisyon, Avrupa Parlemtosu'na karşı sorumludur. Gerekirse, Parlemtio tarafından güvensizlik sebebiyle fesh edilebilir. 1 Temmuz 1967 tarihinde yürürlüğe giren Yürütme Organlarını Birleştirmesi Anlaşması ile AKÇT, AET ve EUROATOM'un yürütme organları, bir tek “Komisyon” olarak birleştirilmiştir.

iv. Avrupa Parlemtosu

1958'de Roma Anlaşmasına bağlı Roma Sözleşmesi'ile, AKÇT'nun ortak meclisi olan Meclis ile Roma Anlaşması uyarınca kurulan meclisin birleşmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Paris Anlaşması ile kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nda Topluluğun demokratik yönden kontrolünü yapmak amacıyla bir Ortak Meclis oluşturulmuştur. Bu Meclis ilk toplantısını 10 Eylül

²⁸ age., s.110.

1952 tarihinde Fransa'nın Strasburg şehrinde gerçekleştirmiş ve üye 6 ülkeden 78 temsilciden meydana gelmiştir. 1958 yılında AET ve EURATOM, Roma Anlaşması ile kurulunca Meclis'in üye sayısı 142'ye yükselmiştir.

Avrupa parlamentosu, Avrupa Topluluğu içinde Komisyon ve Konsey arasında paylaşılmış yasama ve yürütme yetkilerinin kullanılmasının demokratik biçimde denetlenmesi amacıyla kurulmuştur. Başlangıçta, Parlamento'nun yasama yetkisi bulunmamakta ve daha çok bir danışma organı niteliği taşımaktaydı. Daha sonra, Topluluğun kendi mali kaynaklarının oluşması ile birlikte, Parlamento'ya bütçeye ilişkin giderek artan yetkiler tanınmıştır. Bu çerçevede 22 Nisan 1970'te Paris ve Roma Anlaşmaları'nda değişiklik yapan bir Anlaşma kabul edilmiş ve Parlamento'nun bütçe üzerinde Konsey'e karşı yetkileri artırılmış ve bütçenin iki kanadından biri haline getirilmiştir²⁹.

v. Adalet Divanı

AB'nin en yüksek yargı organıdır. Lüksemburg'da 7 Ekim 1958 tarihinde faaliyete başlamıştır. AKÇT Anlaşması ile kurulmuş, Roma Anlaşması ile tek bir Adalet Divanı tesisi edilmiştir. Divan başlıca 6 alanda sorumluluk taşır:

1. Üye ülkeler arasındaki anlaşmazlıklar,
2. AET ile üyeler arasındaki anlaşmazlıklar,
3. Kurumlar arasındaki anlaşmazlıklar,
4. Topluluk ile şahıslar arasındaki anlaşmazlıklar,
5. Uluslararası anlaşmalar hakkında görüşlerdir³⁰.

Görev alanına giren başlıca sorunlar, üye devletlerin diğer üye devletlere karşı açtığı davalar, Komisyon'un üye devletlere karşı açtığı davalar, topluluk kurumları aleyhine açılan davalardır.

vi. Hesap Mahkemesi : Sayıştay

1977 yılına gelinceye kadar Topluluk, AET Anlaşması'nın 206, EURATOM Anlaşması'nın 180 ve AKÇT Anlaşmasının 78d maddeleri çerçevesinde faaliyet gösteren bir "Denetim Bürosu"

²⁹ agc., s.126-130.

³⁰ agc., s. 144.

tarafından mali yönden kontrol edilmiştir. Zamanla Topluluğun mali bağımsızlığının artması ve bütçe harcamalarının genişlemesi sonucunda bağımsız bir hesap mahkemesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Sayıştay, 22 Temmuz 1975 tarihli Brüksel Anlaşması ile kurulmuştur. Anlaşma, 1 Haziran 1977'de yürürlüğe girmiştir. Sayıştay, topluluğun tüm gelir ve giderlerini inceler. İncelemede gelirlerin tam olarak toplanıp toplanmadığına bakar, harcamaların yasalara uygun olup olmadığını kontrol eder. Denetim hesaplar üzerinden yapılır. Topluluk organları ile milli kuruluşlar, Sayıştay'ın talebi üzerine gerekli olan bütün döküman ve bilgileri vermek zorundadırlar³¹.

vii.Danışma Organları, AKÇT Danışma Komitesi, Ekonomik ve Sosyal Komite, Bölgeler Komitesi olarak çalışmaktadır.

viii.Diğer Yardımcı Organlar

Avrupa Yatırım Bankası, Roma Anlaşması'nın 129.maddesine dayanarak, 1958'de kurulmuştur. Tüzel kişiliğe sahiptir. Üyeleri, üye devletlerdir. Genel olarak , Avrupa Birliği'nin, azami 20 yıl vadeli kredi ve/veya garanti veren bir mali kuruluşu niteliğindedir. Anlaşmanın 130.maddesine göre, Banka'nın görevleri, sermaye piyasalarına ve kendi özkaynaklarına dayanarak Ortak Pazar'ın dengeli kalkınmasına yardım etmektir.

ix.Maastricht ile Getirilen Yeni Düzenlemeler

AB yurttaşlarının Birlik yönetimine katılmaları açısından yeni bir mekanizma kurulmuştur. Bu yeni düzenlemede yurttaşlar, bireysel olarak, Topluluk yönetimi hakkında kurumlar ve organların işlem ve eylemlerinde aksaklık durumunda şikayete bulunma imkanına kavuşmuşlardır. Birçok Avrupa ülkesinde (Kuzey ülkelerinde Ombudsman, Fransa'da Mediateur) bulunan bu idari denetim kurumu, Avrupa Birliği Antlaşması ile Avrupa yönetiminde yer almıştır.

Avrupa Parlamentosu kendi görev süresi boyunca görev yapacak bir "arabulucu" atayacaktır. Arabulucunun yeniden atanması mümkündür. Arabulucu görevi uyarınca, ister kendiliğinden ister doğrudan ya da bir Parlamento üyesi tarafından kendisine iletilen şikayetlere dayanarak (iddiaların yargıya intikal etmesi durumu dışında) gerekli gördüğü soruşturmaları yapacaktır. Eğer arabulucu yönetimde bir aksaklık bulursa, ilgili kuruma durumu bildirecektir. Kurum o konudaki görüşünü üç ay içinde arabulucuya ulaştıracak, ardından arabulucu raporunu

³¹ age., s.129-130.

Avrupa Parlamentosu'na ve ilgili kuruma iletilecektir. şikayette bulunan kişi de soruşturmanın sonucundan haberdar edilecektir (Madde 138E).

Yeni idari yapının unsurlarından biri de, adalet ve içişleri alanında İşbirliği ile ilgili olarak kurulan Eşgüdüm Komitesi'dir. Bu Komite, eşgüdüm görevi dışında, Konsey'in talebi üzerine ya da kendiliğinden Konsey'e görüş bildirmek ve COREPER'le çakışmayacak şekilde adalet ve içişleri alanında üye devletlerin ortak ilgi alanına giren Konsey çalışmaları için hazırlık yapmakla görevli olacaktır³².

1.2.1.3.AB'ye Katılmaya Yönelten Nedenler

Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkileri devam ederken bazı etmenler sonucunda Türkiye AB'ye tam üyelik için başvuruda bulunmuştur. Bu başvurunun çeşitli sebeplerinin olduğu bilinen bir gerçektir.

Türkiye kendisini Avrupa içinde görmeyi ve modernleşerek gelişimini hızlandırmayı istemiştir. Yüksek alım gücü olan ve istikrarlı, büyük bir pazara girmek ve ortaklık anlaşmasındaki aşınmalar Türkiye'yi böyle bir talebe yöneltmiştir. AB tarafından uygulanan anti-damping vergisi, kotalar ve tarım ile ilgili korumacılık tedbirleri tam üyelik ile ortadan kalkacaktır. Türkiye ile benzer yapıda olan Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in AB'ye üye olmalarından sonra Türkiye'ye karşı artan korumacılık engelleri ve Konsey ve Komisyon kararlarının Türkiye aleyhine gelişmesinin önlenmesi, ancak tam üyelik ile aşılabildi. Böylelikle Batı Avrupa piyasasını kaybetme riskinin en az düzeye indirilmesi planlanmıştır. AB'nin karar masasında bulunmak ve Böylece AB pazarı içinde veya dışında siyasal ve ekonomik alanlarda Türkiye aleyhine karar alınmasını önlemek ve çıkarlarını korumak diğer önemli bir etken olmuştur³³. Özellikle Türk işçilerine tanınan serbest dolaşım ve oturma hakkı ile ilgili uygulamaların geciktirilmesi sosyal açıdan Türkiye'yi rahatsız etmiştir³⁴.

Türkiye'nin AB'nin büyük tutarlara ulaşan yapısal fonlarından elde edeceği mali yardımların, Türkiye'nin altyapı Yatırımlarını finanse ederek hızla tamamlamasına yardımcı olacağı düşünülmüştür. Çünkü AB'nin teknolojisi ve sermayesi Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu faktörlerin başında gelmekteydi. Türkiye mevcut durumu itibarıyla Avrupa para ve sermaye piyasalarındaki kredi imkanlarından yararlanamamaktaydı. Ayrıca, Akdeniz ülkelerine verilen tavizli tercihler,

³² age., s.147.

³³ _____, "Avrupa Topluluğu Karşısında Türkiye'nin Durumu", İKV (İktisadi Kalkınma Vakfı), Yayın No:121, İstanbul, 1992, s.87-88.

³⁴ Çimen, age., s.157.

Türkiye'ye tanınan ödümlerin yıpranmasına yol açmış, ihracatın artış hızı yavaşlamıştır. 4. Mali Protokol ile Türkiye'ye verilmesi kararlaştırılmış olan yardımların verilmemesi ve bu sebeple yeni mali yardımların kararlaştırılmayacak oluşu Türkiye'yi tam üyelik başvurusuna yönelten ekonomik nedenlerdir³⁵.

NATO içinde yer alan ve Batı kültür ve uygarlığını benimseyen bir ülke olarak, ileride kurulacak bir Avrupa Birleşik Devletleri'nin dışında kalınmak istenmemesi ise, üyelik başvurusunda etkili siyasal faktörlerden birisidir³⁶.

1.2.2. GB'nin Türkiye Ekonomisi Açısından Önemi

1.2.2.1. GB'ye Yönelten Nedenler

Gümrük Birliği, ülkelerin bütünleşmeleri yolunda atılan adımlardan bir tanesidir. Ekonomik bütünleşme sürecinde ilk aşama ekonomik bağlantısızlıktır. Söz konusu ülke, hiçbir yabancı ülkeye Ayrıcalıklı bir ticaret konumu tanımaz. İkinci aşama, ülkeler arasında serbest ticaret anlaşmaları yapılmasıdır. Örneğin EFTA anlaşmasında, Türkiye ile EFTA arasında yapılan anlaşmada ve ABD, Meksika ve Kanada arasında yapılan NAFTA anlaşmasında görülen bu tür anlaşmalar, temel olarak ülkeler arasındaki ticaretin bütün gümrük vergilerinden ve eş etkili vergilerden arındırılarak yapılması öngörür. Ayrıca bu ülkeler birbirleri arasındaki ticarete de sayısal sınırlama uygulamazlar. Diğer bir deyişle serbest ticaret anlaşması yapan iki ülke arasındaki ticaret, gümrük vergileri, kotalar ve benzer önlemlerden arındırılmış olarak yapılır. Ancak anlaşmanın tarafları üçüncü ülkeler ile yaptıkları ticareti kendi istekleri doğrultusunda belirlerler. Ayrıca serbest ticaret anlaşmaları bütün malları ve sektörleri kapsamak zorunda da değildir.

Ekonomik bütünleşmenin üçüncü aşaması olan gümrük birliği ise, serbest ticaret anlaşmasından bir adım daha ileri gider. Gümrük Birliği anlaşmalarında da ülkeler arasındaki ticaret, gümrük vergisiz, kotasız ve benzer önlemlerin dışında yapılır. Ancak gümrük birliği altında bulunan ülkeler buna ek olarak bir de üçüncü ülkelere ortak bir ticaret politikası uygulurlar.

Türkiye'yi o günkü adı ile AET'nin Ortak Üyesi yapan Ankara Anlaşmasında belirtilen Hazırlık Dönemi süresince Türkiye'nin AET'ye tam üye olması için ekonomisinin güçlendirilmesi yolunda önlemler alınması yoluna gidilmiştir. Bu önlemler içinde de en önemlisi, Türk ekonomisini AB ekonomisi ile bütünleştirecek bir gümrük birliğinin aşamalı olarak kurulmasıdır.

³⁵ age., s. 156.

³⁶ Seyidoğlu, age., s. 485.

Yani Türkiye ve AB arasındaki ticarete uygulanan gümrük vergileri ve kotalar kaldırılacak, üçüncü ülkelere karşı aynı ticaret politikası uygulanacaktır³⁷.

Türkiye-AB gümrük birliğinin hükümleri, 1970 yılında bağtlanan ve 1973 yılında yürürlüğe giren Ortaklık Anlaşmasının Katma Protokolü (13) ile belirlenmiştir. Katma Protokol, Türkiye AB ilişkilerinde birçok ekonomik konuyu düzenlerken bu konuların yanısıra gümrük birliği konusunu da düzenlemiştir.

Avrupa ekonomik bütünleşmesinin temelinde dört konunun serbest dolaşımı yatmaktadır. Bu konular, malların serbest dolaşımı, işgücünün serbest dolaşımı ve sermayenin serbest dolaşımıdır. Avrupa bütünleşmesinin temelinde bulunan bu dört serbest dolaşım hakkı, Türkiye-AB ilişkilerinin temelinde yatmaktadır. Katma Protokol bu dört serbest dolaşım hakkını Türkiye-AB ilişkilerine de taşımaktadır. Malların serbest dolaşımını gerçekleştirecek süreç ise gümrük birliğidir³⁸.

1.2.2.2. Makro Ekonomik Nedenler ve Muhtemel Etkiler

Gümrük Birliği'nin ekonomi üzerindeki muhtemel etkilerini, ölçülebilir kısa vadeli değişiklikler, ölçülemeyen kısa vadeli değişiklikler ve ölçülemeyen uzun vadeli değişiklikler şeklinde incelemek mümkündür.

Ölçülebilir kısa vadeli değişiklikler, kamu gelir ve gider dengesindeki değişiklikler olarak ortaya çıkacaktır. Öncelikle Toplu Konut Fonu'nun kaldırılmasından, AB'ye karşı uygulanmakta olan gümrük vergilerinin kaldırılmasından ve Ortak Gümrük Tarifesi'nin uygulanmasından doğacak gelir kayıpları kamu gelirlerinde azalmaya sebep olacaktır³⁹. Gümrük Birliği sonucunda teşvik politikası çerçevesindeki muaf ithalat rejimi yürürlükten kalkacağı için bu üçüncü ülke kaynaklı ithalatta gelir artışı sağlasa da bunun gelir kayıplarını büyük ölçüde azaltması mümkün değildir⁴⁰.

Gümrük Birliği'ne uyum amacıyla yapılacak ilave harcamalar ve sanayi kesimine ek harcamalar kamu giderlerini artıracaktır. Ancak, böyle bir durumda ekonomide bir kesim gelir kaybına uğrarken, diğer kesimde bir gelir artışı görülecektir. Bu noktada enflasyon, gelir dağılımı,

³⁷ Yaşar, E., "Gümrük Birliği Türkiye'ye Neler Getiriyor?", *Gümrük Birliği Sürecinde Türkiye Dergisi*, Süreç Araştırma Merkezi, Özel Sayı, 1995, s.165.

³⁸ age., s.166.

³⁹ _____, *Firma Düzeyinde Karar Alıcı İçin Gümrük Birliği Testi, Gerçekten Hazır mıyız?*, İKV Yayın no:134, İstanbul, 1995, s. 24.

⁴⁰ Karluk, R., "Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisine Muhtemel Etkileri", *Gümrük Birliği Sürecinde Türkiye Dergisi*, Özel Sayı, 1995, s. 85.

büyüme, yatırımlar ve yabancı sermaye girişinde en az düzeyde olumsuzluklara sebep olacak dolaylı ve dolaysız vergi politikalarının izlenmesi gerekecektir⁴¹. Ayrıca, kısa dönemde ortaya çıkacak olan bu kamu gelirlerindeki dengesizliklerin çözümlenmesinde AB'den ek kaynaklar ve Ortaklık Anlaşması'ndan doğan haklar talep edilmelidir⁴².

Ölçülemeyen kısa vadeli değişiklikler ise, dönem sonunda dış ticaret dengesinde ortaya çıkacaktır. Gümrük Birliği ile Türkiye ve AB arasındaki ticaret hacminin artacağı kesindir, Ancak bu artışın Türkiye'nin AB'den yaptığı ithalatın artması şeklinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Her ne kadar Gümrük Birliği ile ortadan kalkması gereken kotaları ve anti-damping vergileri⁴³, bürokrasinin Avrupa Normlarına uygun hale getirilmesi⁴⁴, ihracatın artmasına yol açacaksa da, bu artışın ithalattaki artışı telafi edecek seviyelere çıkması gerçekçi bir tahmin değildir.

Kısa vadede Türkiye aleyhine gelişecek olan ticaret hacmi, orta ve uzun vadede, geniş pazarlara açılmanın ekonomide yaratacağı canlanma ve Gümrük Birliği'nin sanayi, teknoloji transferi ve yabancı sermaye artışı açısından yaratacağı avantajların devreye girmesi ile bu olumsuz gelişme kısmen ortadan kalkacaktır⁴⁵.

Ölçülemeyen uzun vadeli değişiklikler kapsamında, Türkiye ile AB sanayilerinin rekabet açısından karşılaşması ve bunun istihdam ve gelir dağılımı üzerindeki etkileri yer almaktadır. Türk sanayinin AB sanayi ile karşı karşıya gelmesi, gerçekçi sanayi politikaları ile desteklendiği takdirde, uzun dönemde, yüksek maliyet ve düşük verimlilikle üretim yapan üreticileri sektörü terk etmeye zorlayacak, sanayi yapısına dinamizm getirerek kaynakların rekabet gücü düşük sektörlerden rekabet gücü yüksek sektörlerle kayması suretiyle kaynak dağılımının yeniden düzenlenmesinin ve tam rekabeti bozan yapılanmaların gücünü kırarak, kaynakların etkin kullanımını ve verimliliğin artmasını sağlayacaktır⁴⁶.

Gümrük Birliği çerçevesinde bazı sektörlerin dış rekabet koşullarına ayak uyduramama riski bulunmaktadır. Bu kuruluşların orta vadede tasfiye edilme ihtimalinin, büyük çaplı düzenlemelerin, işsizlik oranını yükseltmesinin yanı sıra, önemli bir sosyal maliyet teşkil edeceği düşünülmektedir⁴⁷.

⁴¹ ____, İKV, 1995, s.25.

⁴² Karluk, 1995, s.85.

⁴³ ____, İKV, 1995, s. 26.

⁴⁴ Öner, A.-Tunçalp, D.- Yüksel,D., "Gümrük Birliği'nde Tekstil ve Konfeksiyon Sektörümüz", Anahtar Dergisi, MPM Aylık Yayın Organı, Yıl:7, Sayı:80, Ankara, 1995(a),s.18.

⁴⁵ ____, İKV, 1995, s.26.

⁴⁶ a.g.e., s.31.

⁴⁷ ____, Gümrük Birliği'nin Türk Ekonomisine Etkileri, Önlemler ve Öneriler, İKV Yayın No:125, İstanbul, 1994, s.7.

Uzun dönemde ekonomide beklenen canlanma, hızlı büyüme ve sanayide ölçek ekonomilerinin gerçekleştirilmesi istihdam hacmini artıracaktır. Ayrıca, uzun dönemde, sanayideki yapısal değişim kalifiye işgücü ihtiyacını da beraberinde getireceğinden işgücünün eğitimi önem kazanacaktır.

Gümrük Birliği'nin, gelir dağılımı üzerinde doğrudan etkisi sınırlı olmakla birlikte, uzun dönemde istihdam ve milli gelirin artmasının gelir dağılımı üzerinde de olumlu etkiler yaratacağı ve Ayrıca kısa dönemde, gümrük vergisi ve fon gelirlerinin kaybindan kaynaklanacak olan kamu kesimi gelir kaybının ekonomideki diğer kesimlerin gelir artışı olarak ortaya çıkacağı beklenmektedir⁴⁸.

1.2.2.3. Mikro Ekonomik Nedenler

Türkiye'de tekstil sektörünün geçmişinin 1960'lı yıllara kadar gittiği bilinmektedir. Asıl gelişmenin de 1970'li yıllardan sonra Türk üreticilerin yurtdışına yönelmesiyle başladığı görülmektedir. 1980 yılında verilmeye başlanan teşvik kredileriyle birlikte büyük bir gelişme yaşanmıştır. Türkiye 1980 yılında AET'nin tekstil ve konfeksiyon ithalatında 27. sıradayken 1988 yılında 3. sıraya kadar yükselmiştir.

Sektörü etkileyen olumlu ve olumsuz faktörleri belirtmek gerekirse Türkiye'de yetişen pamuğun kalitesi dünya pamuklarıyla rekabet edebilecek düzeydedir. Fakat fiyatların dünya fiyatlarından daha yüksek olması nedeniyle tekstil üreticilerinin ithalata yönelmesine neden olmuştur. Bu da rekabet gücünü azaltan bir faktördür.

Sektörde eğitilmiş eleman eksikliği ve doğrudan verilen teşvikler, verimlilik üzerinde azaltıcı bir etki yapmaktadır. Ayrıca üretimde önemli bir yer tutan fason atölyeler hem teknolojik eksiklik hem de ürün kalitesi açısından olumsuzluklar yaratmaktadır.

Sektörün geleceğini olumlu yönde etkileyecek faktörler arasında ise yapılan Yatırımların önemli ölçüde artması olmuştur. Sektörün en önemli pazarı Avrupa ülkeleridir. Sektör, ihraç edilen malların % 45'ini Almanya'ya göndermekte, Almanya'nın hemen ardından da İngiltere, Fransa ve Hollanda gelmektedir.

Sektörde genel olarak iplik, yünlü ve sentetik tekstil ve konfeksiyon, basma, apre, boya, akrilik ipliğin önemli yer tuttuğu görülmektedir.

⁴⁸ _____, İKV, 1995, s. 40.

Sendikalaşma oranının düşük olması nedeniyle Avrupa sosyal şartlarına uyulması açısından bir olumsuzluk yaratabilir. Gümrük Birliğine geçildikten sonra vergilerin kısıtlanacak olması, miktar kısıtlamalarının kaldırılması ve yabancı sermaye girişinin beklenmesi olumlu etkiler yaratmışsa da aşağıdaki sorunların üzerinde durulması gerekmektedir.

i. Gümrük Birliği'nin Türkiye açısından yakın ve orta vadede olumlu sonuçlar getirebilmesinin önündeki engellerden biri Türkiye'deki politik istikrarsızlıktır. Gümrük Birliği'nin işlerlik kazanmasının önündeki engel asıl olarak Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye karşı genel yaklaşımındaki olumsuzlukların giderilememiş olmasıdır. Mayıs 1996'da Helmut Kohl - Mesut Yılmaz zirvesinde, bir ölçüde olumlu adımlar atıldığından söz edilebilir. Bu görüşmede Türkiye'nin Floransa toplantısına çağırılması ve yalnız Troyka ile değil diğer AB ülkeleriyle de görüşebilmesi imkanı sağlandı, henüz daha olumlu bir adımdan söz etmek için erken olduğu söylenebilir.

ii. Kurumsal işbirliğinde adım atılamaması: Ortaklık konseyi kararına göre, Avrupa Birliği gümrük birliğine ilişkin herhangi bir konuda doğrudan ya da dolaylı karar alırken, Türkiye'yi gayri resmi olarak bilgilendirecek ve bazı konularda onay alacaktı. Türkiye de aynı şekilde davranacaktı. Bu süreç işlemeye başlamadı. Bir örnek vermek gerekirse, AB, bu yıl başından itibaren geçerli olan muafiyet rejiminden Türkiye'yi zamanında haberdar etmedi ve Türkiye kendi gümrük muafiyet rejimini bu değişikliklerle uyumlu hale getirmekte gecikmiştir.

iii. Uluslararası taşımacılıkla ilgili tek transit belgenin henüz kullanılmaması: Avrupa Birliği'nden üç yıl önce başvurulmasına rağmen, gerekli teknik yardım alınamadığı için tek belgenin kullanımı gerçekleştirilemedi. AB ülkeleri tek bir transit belgeyle tüm üye ülkeler arasında hareket kabiliyetine sahipken, Türkiye bu kolaylığa ulaşamamıştır.

iv. AB'nin üçüncü ülkelerle ticaretinde önemli bir unsur, alınan malın ne kadarının söz konusu ticari partner ülkede üretildiğidir. AB, Birlik üyesi olmayan Avrupa ülkeleriyle ve doğu Avrupa ülkeleriyle yaptığı anlaşmalar gereği, bu ülkelere aldıkları malları AB kaynaklı mallar statüsünde kabul ediyor. Türkiye söz konusu olduğunda ise bu geçerli değildir.

v. Türkiye henüz mevzuata tam uyum sağlamadığı için kurulmuş olan "ön bildirim mekanizması" süreci işletilmeye başlanmadı. Bu nedenle AB-Türkiye'ye karşı hala hiçbir ön bildirim, ön uyarı yapmadan antidamping davaları açabiliyor. Örneğin ham bez konusunda böyle bir dava açıldı.

vi. Türkiye gümrük birliğine uygun mevzuatı tam olarak yasalaştıramamıştır. Gümrük Yasası, Fikri Mülkiyet Yasası bunlardan en önemlileridir. Ayrıca gümrük vergilerindeki açığı bir ölçüde hafifletmesi beklenen Özel Tüketim Vergisi de henüz yasalaşmamıştır.

vii. Türkiye henüz standart belge verecek bir üst kurula sahip olamamıştır. AB böyle bir üst kurul için 5 yıl süre tanıdı. Ama iş çevreleri böyle bir üst kurulun olmayışının bedelini yurtdışından pahalı standart belgesi alarak ödemek zorunda kalmaktadırlar. Türk işadamları Avrupa Birliği içinde serbest dolaşım hakkına sahip olmadıkları için bir eşitsizlikle karşı karşıyadır. AB ülkeleri işadamları Türkiye'ye vizesiz girebiliyorlar ve bu onlara hareket kabiliyeti sağlamaktadır. Türk işadamları ise bu konuda belirli zorluklarla karşı karşıyadır.

viii. Türkiye mali yardım ve kredilerden yararlanabilir hale gelememiştir. Dolayısıyla anlaşmanın mali hükümleri, Türkiye'nin alacağı yardımlar ve proje kredileri işlerlik kazanmamıştır. Kredilerin ve projelerin önünün tıkanması, eşit olmayan rekabet ortamından olumsuz etkilenecek olan KOBİ'lerin desteklenmesi girişimlerini de ciddi şekilde etkilemektedir⁴⁹.

Gümrük Birliği sonrası durum incelenirse, Türkiye konfeksiyon ve tekstil sektöründe ilk yıl (1996) 1 milyar dolarlık ihracat artışı beklediği, yılın ilk çeyrek rakamlarına bakıldığında bu hedefe ulaşamayacağı görülmüştür. İhracatçı birliklerinin verilerine göre, yılın ilk 5 ayında, geçen yılın aynı dönemine göre, konfeksiyon ve tekstil ihracatının yüzde 1 oranında arttığı, Türkiye'nin gümrük birliğine girdikten sonra büyük ihracat patlaması beklediği tekstil, deri, cam, keramik ve gıda maddeleri sanayilerinde büyük ihracat artışları gerçekleşmediği belirlenmiştir.

Özellikle tekstil ihracatındaki artışın beklenenin çok altında olması bu konunun başında gelmektedir. Bu, AB ülkelerinin Türkiye'ye yönelik kotaları kaldırmasına rağmen, AB'nin önde gelen ülkelerindeki resesyonun tekstile olan talepteki daralmayı da beraberinde getirmesinden kaynaklanmıştır. Türkiye İhracatçılar Meclisi'nin verilerine göre 1996 yılı ilk 5 ayı bir önceki yılın ilk 5 ayına göre hazır giyim ve konfeksiyon ihracatında %2'lik, deri ve deri mamüllerinde %21'lik gerileme görülmüş, tekstil ve hammaddelerinde %11'lik bir artış tespit edilmiştir⁵⁰.

Dış Ticaret Müsteşarlığın'da ele alınan sektör sorunlarına İTKİB yetkilileri ve sektör ilgililerince oluşturulan çözüm yolları aşağıda sunulmuştur:

⁴⁹ Şen, F., "Türkiye'de İstikrarsızlık AB'de Önyargılar Aşılama", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı : 32, Temmuz 1996, s.42-43.

⁵⁰ a.g.e., s. 44.

- Hammadde fiyatlarındaki aşırı artışlar politika eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bunun zarar verici etkisinden korunmak ve dayanışmayı sağlamak amacıyla en temel girdi olan elyaf üreticilerinden nihai ihraç ürünü üreten hazır giyim sanayicilerine kadar bütün kesimlerin temsil edeceği bir “federasyon” oluşturulmalı. Böylece sektörlerin birbirine bağlılık bilinci yerleştirilmelidir. Spekülatif fiyat artışlarından bu şekilde kurtulmak mümkün olabilir.
- Hazır giyim sektöründeki üretim birimleri Anadolu’ya kaydırılarak, büyük metropoller içerisinde veya civarında kurulmuş olmanın getirdiği bir kısım dezavantaj ve maliyetlerden kurtulmak mümkündür. Ancak, moda ve markaya yönelik üretimler için kısa vadede böyle bir politika mümkün olmayabilir. Üretim birimlerini Anadolu illerine kaydırmanın belirli bir zaman dilimi içerisinde sadece temel mallarda başarı sağlayacağı görülmektedir.
- Vadeli işlem pamuk borsasının acilen faaliyete geçirilmesinde maliyetlerin istikrar kazanması açısından büyük faydası bulunmaktadır. Hatta Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından vadeli işlem borsasının bir ön adımı sayılan “alivre” ticarete izin verecek şekilde bir düzenleme yapılmasında önemli yararlar olduğu düşünülebilir.
- Başlıca ihraç pazarlarındaki daralmanın ihracatı düşürücü etkisinden korunmak içinse şu tedbirlerin alınması gerekir:
 - Pazar ve ürün çeşitlendirmesine gidilmelidir.
 - Türkiye koleksiyon satar bir düzeye gelmelidir. Bunun için yöneticiden işçiye topyekün insan kalitesinin yükseltilmesi gerekmektedir.
 - Sadece ürün çeşitlendirmesi de yeterli değildir. Hammadde çeşitlemesi ve hammadde kalitesindeki artışlar da önem taşımaktadır. Sadece pamuk ve pamuk ipliğine bağlı kalınmamalıdır.
- İhracatın düşüşünü önlemek ve artışa geçmek için yapılması gereken şeylerden bir kısmı devletin yükümlülüğündedir. Devlet uzun zamandır ihracatın geliştirilmesi konusunda aktif bir adım atmamıştır.
- Devletin vereceği bütün teşvikler büyük parasal kaynaklar da gerektirmektedir. Maliye ve Gümrük işlemlerindeki bürokrasinin azaltılması, ihracatçıların devletten olan alacaklarının geciktirilmeden ödenmesi, ihracatçının gereksiz teminatlar dolayısıyla bankalar ve finans

kurumlarının kucağına itilmemesi, ihracatçıya ön yargıyla bakılması zihniyetinin ortadan kaldırılması hiçbir parasal kaynak olmadan sağlanabilecek önemli destekler arasındadır.

- Ayrıca, üretim birimlerinin Anadolu illerine doğru yayılması konusunda seçici, süresi belirlenmiş, hem Yatırım için hem de ihracat için uluslararası anlaşmalara aykırı olamayan yeni teşvik araçlarının yürürlüğe sokulmasında yarar vardır.
- Yatırım teşviklerinde bazı plansızlıklar söz konusudur. Toplam Yatırımlar içerisinde tekstil ve hazır giyim Yatırımlarının payı %70'lere ulaşmıştır. Türkiye'nin yavaş yavaş rekabetçi olabileceği banka alalara yönelmesi gerekir. Aksi takdirde yaratılan tekstil kapasitesinin üreteceği malı satın alabilecek talep olmayacaktır.
- Kayıt dışı ekonomi sorununun çözümlenmesi kamu maliyesinde düzelmeye yaratacak, sonuçta bu, sektöre de olumlu yansıtacak ve sektör tekrar eski rekabetçi yapısına kavuşacaktır.
- Dış Ticaret Sermaye şirketleri ile Sektörel Dış Ticaret şirketlerinin statüleri yasalarla belirlenmelidir. Bu, ticaretin geliştirilmesi açısından yararlıdır.
- Ticari kesimlerin spekülasyon davranışlarından uzaklaşması gerekir. Sigortacı bir zihniyetin yaygınlaşması yararlıdır.
- Üçüncü ülke menşeli malların Türkiye ve serbest bölgeler üzerinden AB ülkelerine ticaret sapması yoluyla ihracı önlenmelidir ⁵¹.

Gümrük Birliği ile teşvik politikalarında da değişim olacaktır. Türk tekstil ve konfeksiyon sektörünün gösterdiği hızlı büyümede, teşviklerin ve yurtiçi pazarlarının önemli bir katkısı bulunmaktadır. 1 Ocak 1996 tarihinde başlayan Gümrük Birliği süreci, yurt içi pazarların korunmasını AB ülkelerine karşı sıfır düzeyine indirmiş, üçüncü ülkelere karşı da Ortak Gümrük Tarifesi kapsamında uygulanacak daha düşük seviyelere geriletmiştir ⁵².

Gümrük Birliği sonrasında oluşan yüksek rekabet ortamında teşvik politikalarının uygulanması daha bir önem kazanmıştır. Bu sebeple Türkiye, AB ve GATT kurallarına uygun olarak düzenlenmiş teşvik politikalarını kendi şartlarına uygun yöntemlerle uygulamak zorunda kalmıştır ⁵³.

⁵¹ _____, "Tekstil ve Konfeksiyonda İhracatın Çıkış Yolları", Hedef Dergisi, Ağustos-Eylül, 1996, Sayı :33, s.28-32.

⁵² Tarakçıoğlu, I., "Gümrük Birliği'nin Tekstil ve Konfeksiyon Sanayimize Muhtemel Etkileri", Tekstil İşveren Dergisi (Aralık 1995), 1995(a), s.14.

⁵³ Öner-Tunçalp-Yüksel, 1995(a), s.18.

Yatırım teşvikleri : AB ve Türkiye’de uygulanan teşvik sistemi yapısal bazı farklılıklara sahiptir. Bunun sebebi, iki değişik ekonomik yapının bugünkü görünümleriyle farklı üretim faktörleri bileşimlerini kullanmakta, korumakta ve desteklemekte olmalarıdır. AB, dünyada yeni olarak kullanılmaya başlayan teknolojileri ve pahalı emek girdisi kullanan sektörleri desteklerken, Türkiye, yoğun korumanın olmadığı sektörlerde yatırım teşviklerine ağırlık vermektedir.

İmalat sanayiinde, tekstil yatırımları, tekstil makine ve araçları olmak üzere, elektronik, otomotiv ve inşaat sektörlerinde özellikle gümrük ve fon muafiyeti şeklinde teşvik uygulaması gerçekleştirilmektedir. Bunun dışında konfeksiyon sektöründe fon kaynaklı teşvik primi, diğer sektörlerde ise, kaynak kullanımı destekleme primi, yatırım indirimi, teşvik primi, bina harç istisnası, yatırım indirimi ve fon kaynaklı teşvik kredileri kullanılmaktadır⁵⁴.

Gümrük Birliği sonucu hızlanacak olan yatay ve dikey entegrasyon ve bu kapsamda sürdürülecek olan entegrasyon yatırımları, modernizasyon, darboğaz giderme yatırımları tekrar teşvik kapsamına alınacaktır. Bölgesel ve sosyal amaçlı destek verilme imkanı devam ederken, KOBİ, Ar-Ge ve çevre yatırımları bu anlamda daha da favorize edilecek ve kredilerde öncelik kazanacaktır⁵⁵.

Ancak, AB tarafından hassas ürün statüsüne sahip bazı tekstil ürünlerine yönelik olan yatırım teşviklerinin kaldırılması ve devlet tarafından uygulanmaması, 6 Mart 1995 Ortaklık Konseyi kararının 12. Maddesinde AB’nin tekstil ve konfeksiyon kotalarının kaldırılması için ön şart olarak yer almıştır. Bu sebeple, iki yıl içinde uyumlu hale getirilmesi planlanmış olan teşvik sisteminde Türkiye’ye özellikle tekstil teşvikleri için bir geçiş süresi tanınmamıştır⁵⁶.

İhracat teşvikleri : Gümrük Birliği süreci ile birlikte Türkiye ihracata verdiği teşvikleri de AB mevzuatına uyumlaştırma yükümlülüğüne girmiştir. GATT-Uruguay Round Senedi ile verilmesinde sakınca görülmeyen ihracat sübvansiyonları açıkça belirtilmiştir. Anlaşmada parasal ihracat teşvikleri ile ilgili kurallar oldukça sert olduğu için, taraf ülkeler ihracatın teşviğinde parasal olmayan teşviklere ağırlık vermektedir .

1989 yılında Türkiye, GATT’da ihracat sübvansiyonlarına karşı geliştirilen Kod’a taraf olmuştur. Ancak 1996 yılı başına kadar, GATT’a aykırı olan ihracatı teşvik uygulamasına devam

⁵⁴ Karluk, 1995, s.82.

⁵⁵ Gülseren, K., "Türkiye Bölgesel Teşvik Kapsamında", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, İstanbul, Aralık 1995, s.37.

⁵⁶ _____, "Tekstil Teşviklerinde Yatırımcıya Çifte Şok", Dünya Gazetesi, . 25 Ocak 1996, s.7.

edilmiştir. Bunların en önemlileri, kurumlar vergisi istisnaları, AB'ye yönelik ihracatla ilgili ithalatta gümrük ve fon muafiyetleri, ihracatta ve ithalatta navlun primi uygulamasıdır. Ayrıca, Türkiye'de ihracata uygulanan kredi faizleri OECD tarafından açıklanan faiz oranlarına göre son derece düşük düzeydedir⁵⁷.

Türkiye ile AB arasında malların serbest dolaşımına bağlı olarak, Türkiye tarafından ihracatı Teşvik Mevzuatı çerçevesinde İhracat Teşvik Belgesi (ITB) ile üçüncü ülkelere gümrük muafiyeti olarak ithal edilen girdilerin işlendikten sonra AB'ye ihracatında, Gümrük Birliği ile birlikte 1996 yılı başından itibaren bir değişiklik olmuştur. 5 Ocak 1996 tarihinde açıklanan Dahilde İşleme Rejimi Tebliği ile yeniden düzenlenen üçüncü ülkelere gümrük muafiyetli ithalat hakkında şu prensipler benimsenmiştir:

- AB'ye üye ülkeler dışında kalan üçüncü ülkelere ithal edilen girdiler kullanılarak üretilen mamüllerin işlendikten sonra üçüncü ülkelere ihracatları Dahilde İşleme Belgesi kapsamında yine gümrük muafiyetli olarak devam edecektir. Yani ihracat teşvik primleri üçüncü ülkelere yönelik ihracatlarda çalışmaya devam edecektir.
- Üçüncü ülkelere ithal edilen girdiler kullanılarak üretilen mamüllerin işlendikten sonra AB'ye ihracatlarında ise, Ortak Gümrük Tarifesi gereğince telafi edici vergi uygulanacak ve bu telafi edici vergi ödenmek suretiyle ihracatın gerçekleştirilmesi mümkün olacaktır.

AB bugüne kadar Türkiye tarafından Katma Protokol hükümlerine aykırı olarak uygulanan teşvik aracına göz yummuştur. Ancak, Gümrük Birliği koşullarında, malların trafik sapması yaratmaksızın serbest dolaşımında olabilmesi için telafi edici vergi uygulamasının gerekliliği doğmuştur. İthal girdi kullanılarak üretilen malların hem üçüncü ülkelere hem de Türkiye-AB Gümrük Birliği alanında serbest dolaşımına ilişkin, ithalatta şartlı muafiyet sistemi ve ithal esnasında alınan vergilerin geri ödeme sistemi öngörülmüştür. İthal esnasında alınan vergilerin geri ödenmesi, serbest dolaşıma girmiş olan malların üçüncü ülkelere ihracı halinde alınan vergilerin geri ödenmesidir⁵⁸.

Gümrük Birliği ile birlikte teşvik politikalarında yapılması gereken bazı değişiklikler kısaca, kredilendirme ve vergi indirimlerine dayalı teşvik sisteminin oluşturulması, yatırım aşamasında, proje bazında nakit yardımlar ve faiz sübvansiyonu gibi yeni teşvik araçlarına başvurulması,

⁵⁷ Karluk, 1995, s.83.

⁵⁸ Usta, E., "Gümrük Birliği ve Yeni Dış Ticaret Rejimi", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Özel Ek, Sayı:26, Ocak 1996, s.8-10.

GATT'a aykırı teşvik uygulamalarına son verilmesi ve OECD ihracat kredisi faiz oranlarına uyum sağlanması şeklinde açıklanabilir ⁵⁹.

Türkiye'nin AB ile entegrasyon sürecinde yabancı sermaye konusuna da değinmekte fayda görülmektedir.

Gümrük Birliği'nin 1 Ocak 1996 tarihinde fiilen yürürlüğe girmesi ile birlikte Türkiye, düşük maliyetten dolayı avantajlı olduğu alanlarda da Avrupa'ya sınırsız ihracat olanağına kavuşmuştur. Bu olanaklardan yararlanmak isteyen Avrupalılar ve AB dışındaki diğer gelişmiş ülkeler Gümrük Birliği'nden önce başlattıkları yatırım çalışmalarını hızlandırmışlardır. Hazine tarafından açıklanan rakamlara göre, 1995 yılı Ocak-Şubat döneminde verilen yabancı sermaye izinleri geçen yılın aynı dönemine göre %168.5'lik bir artış göstermiştir. Ekonomik istikrarın artması halinde bu akışın gelişerek süreceği belirtilmektedir ⁶⁰.

Gümrük Birliği öncesinde, bu entegrasyon ile ilgili Avrupa Yatırım Bankası 2.5 milyar dolara yakın bir kaynak ayırmıştır. Ayrıca bunun minimum sınır olduğu ve Avrupa Yatırım Bankası yetkililerinin karşılama gelecek yeni yatırım projeleri ile bu miktarın 10 milyar düzeyine çıkabileceği belirtilmiştir ⁶¹.

Tekstil sektöründe yabancı sermaye beklentilerinin ne olacağı konusunda şunlar söylenebilir:

Tekstil ve konfeksiyon sektörünün yabancı sermayeyi Türkiye'ye getirmekte daha başarılı olduğu öne sürülmektedir. Tekstil ve konfeksiyon sektöründe her ne kadar işsizlik her geçen gün artsa da, yabancı yatırımcıların sermaye yoğun ve ileri teknolojileri ile sektöre gitmeleri beklenmektedir. Ayrıca bu yeni teknolojinin yüksek verimlilik oranı ve AB'nin 1/3'ü düzeyindeki ücretler Türkiye'nin yatırım açısından çekiciliğinin arttırmaktadır ⁶².

Gümrük Birliği'nin, Avrupalı Yatırımcıların, pazar yakınlığı, ucuz maliyet, söz konusu tekstil sektöründeki ürünlerde miktar kısıtlamalarının kaldırılması, Gümrük Birliği'nin sağlayacağı diğer avantajlar ve malların iki taraflı serbest dolaşımının cazibesi gibi faktörler sebebiyle, Türkiye'ye yoğun olarak yabancı sermaye yatırımları yapmaları, tekstil ve konfeksiyon sektörünün dünya pazarlarına daha etkin bir şekilde açılmasını hızlandıracaktır ⁶³.

⁵⁹ Karluk, 1995, s.83.

⁶⁰ Öner - Tunçalp - Yüksel, 1995(a), s.19.

⁶¹ Usta, age., s.11.

⁶² Öner - Tunçalp - Yüksel, 1995(a), s.19.

⁶³ Savaş, E., "Tekstil Sektöründe Gelecek Var", Paramatik Dergisi, 20-26 Ağustos 1995, s.17

Gümrük Birliği sonucunda AB'ye yönelik tekstil ve konfeksiyon kotalarının kaldırılması sebebiyle, sadece AB kökenli değil, aynı zamanda Uzakdoğu kökenli yatırımcıların da, işçi ücretleri dengeli tutulduğu sürece, Türk tekstil ve konfeksiyon sektörüne kaynak aktarması beklenmektedir ⁶⁴.

Gümrük Birliği sonucu tekstil sektörüne yönelik artan ilgi sonucunda gelmesi beklenen yabancı sermayenin yapacağı yatırımların ihracat artırıcı bir kapasiteyi de beraberinde getirmesi meydana gelebilecek diğer önemli bir gelişmedir ⁶⁵. Ayrıca Gümrük Birliği'nin ekonomiye olumsuz bir etkisi olarak nitelendirilen dış ticaret dengesinin ithalat lehine bozulmasının, yabancı kaynaklı sermaye ile finanse edilmesinin bu olumsuz etkileri azaltacağı beklenmektedir ⁶⁶.

Yabancı sermayenin, özellikle tekstil sektöründe Türkiye'ye girmesinin önemli bir basamağı da Türk üreticilerin, yabancı firmalarla olan ilişkilerine bağlı bulunmaktadır. İlişkilerin ticari boyuttan kurtarılarak, üretim bazında yaygınlaştırılması ve sıkı temas ve işbirliği içinde bulunulması sermaye akışını hızlandıracaktır. Bu bağlamda üreticilerin oluşturduğu örgütler ve ihracatçı birlikleri gibi kuruluşların, AB'deki Eurocotton, Comitextil gibi tekstil örgütleriyle ilişkiler kurma yolunda çaba göstermelerinin büyük fayda getireceği düşünülmektedir. Burada devlete düşen görev ise, böyle ilişkilerin kurulma ortamının hazırlanmasını sağlamak ve gerekli mevzuat değişikliklerini zamanında yürürlüğe koymaktır.

Ancak konfeksiyon sektörüne bu sermaye gelişi, Türk ortaklarla birlikte, Türk kumaşlarıyla ve kreasyondan başlayarak tüm üretim adımları Türkiye'de yapılacak şekilde olursa, Türk konfeksiyon sektörünün büyüüp gelişmesine ve ihracatçının artmasına önemli katkılarda bulunacaktır. Fakat, bu sermaye girişi sadece dikim ve dikim sonrası gibi fason işlemler için gerçekleşirse, bunun sektöre ve ekonomiye katkısı çok fazla olmayacaktır .

Gümrük Birliği'nin AB kaynaklı yabancı yatırımlara olası etkileri şöyle belirlenebilir: Gümrük Birliği, esas olarak malların serbest dolaşımını sağlamaktadır. Bu nedenle sermayenin serbest dolaşımıyla doğrudan bağlantılı değildir. Ancak, Türkiye AB ile tam bütünleşmeyi sağlamadan Gümrük Birliği'ne gittiği için yapılan anlaşmalarda taraflar arasındaki sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi öngörülmüştür. Türkiye, bugün yürürlükte olan mevzuatı ile, bazı üye devletlerden daha liberal bir rejime sahiptir ⁶⁷. Türkiye'de yabancı sermayeye ilişkin 6224 sayılı

⁶⁴ Yaşar, E., "Türkiye -AT Gümrük Birliği' nin Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü Üzerine Etkileri", Bursa Ekonomi Dergisi, 1995(c), s.21.

⁶⁵ Özer, A., Türk Tekstil Sektörü Raporu, TSKB, İstanbul, 1994(b), s.39

⁶⁶ ____, IKV, 1995, s.27.

⁶⁷ ____, 40 Soruda Türkiye-AB Gümrük Birliği, IKV Yayın No: 130, İstanbul 1994(a), s.48.

kanun halen yürürlükte bulunmaktadır. Yabancılara özel teşvik uygulaması gibi bir durum söz konusu olmamakta ve bu konuda uyum Gümrük Birliği takvimine bağlı olmamasına rağmen, Gümrük Birliği sonucu önemli ilerlemelerin görülmesi beklenmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, genel trend Gümrük Birliği ile AB başta olmak üzere ⁶⁸, AB piyasalarına girmek ve pazar paylarını yükseltmek isteyen ABD ve Uzakdoğu firmalarının Türkiye'ye sermaye transferi gerçekleştireceği yönündedir⁶⁹.

Ancak yukarıda açıklanmak istenen yatırımlar üzerinde görülebilecek olumlu etkilerin oluşabilmesi için bazı şartların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Öncelikle makroekonomik dengeler düzeltilebildiği ve ekonomik ortamın siyasi güvence altına alınabildiği sürece doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında artışlar gözlemek mümkündür. Nitekim, AB ile Gümrük Birliği söz konusu güvenli ortamın bir nevi garantisidir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları yerli sermaye ile birlikte ortak yatırımlar haline dönüştüğünde olumlu ve istenilen bir tablonun ortaya çıkacağı kuşkusuzdur ⁷⁰.

Gümrük Birliği ile daha geniş pazarlara yönelik, yüksek ölçekli üretim yapılması imkanlarının artması sonucunda yurt dışından ileri tekniklerin aktarılması, yabancı sermayeli ortaklıkların kurulmasına ve işletmelerde araştırma-geliştirme faaliyetlerine daha büyük fonlar ayrılmasına olanak verecektir. Bunların yanı sıra, üretimde etkinliğin artması, pazarın büyümesi ve gümrük tarifelerinin yeniden yükseltilmeyeceği ve ekonomiyi düzenleyen AB ile uyumlu temel mevzuatın değişmeyeceği konusunda müteşebbislere güven sağlanması gibi nedenlerle yatırım riski azalacağından yabancı sermaye girişinin daha da artması beklenmektedir.

Ancak, bu beklentilerin uygun politikalarla desteklenmediği sürece, Gümrük Birliği'nin tek başına yabancı sermaye girişini artırmayacağı açıktır. Yatırım kararlarının verilmesinde önemli rol oynayan enflasyon, reel faiz hadleri, döviz kuru, ücret politikası, amortisman kuralları, ortalama kar hadleri, vasıflı işgücü gibi konularda uygun yatırım ortamı sağlayacak tedbirlerin alınması gerekmektedir ⁷¹. Bunun sonucunda, ortak yatırım ilişkilerinin oluşmasına yönelik birlik araçları, Türkiye'nin yararlanmasına sunulacak ve temas grupları kurulacaktır ⁷².

⁶⁸ ____, İKV, 1994(a), s.48.

⁶⁹ Atukeren, E., "Türkiye'nin Avrupa Topluluğu ile Bütünleşmesinde Yabancı Sermaye Yatırımlarının Rolü", Türkiye'nin Avrupa Topluluğu ile Bütünleşmesinde Sanayinin Yapısı ve Karşılaşılan Güçlükler Semineri, MPM Yayınları No : 342, Ankara 1989, s.14.

⁷⁰ ____, İKV, 1994(b), s.8.

⁷¹ ____, İKV, 1995, s.28-29.

⁷² ____, "Gümrük Birliği Türkiye'ye Neler Getiriyor?", Gümrük Birliği Sürecinde Türkiye Dergisi, Süreç Araştırma Merkezi, Özel Sayı , 1995, s.56.

Öte yandan Türkiye-AB Gümrük Birliği açısından bir vergi uyumu gerekli olmayabilir⁷³. Ancak meydana gelmesi düşünülen gelir kaybının ulusal çerçevede kısmen varolan ve kısmen yeni oluşturulacak vergi ve artışları ile telafi edilmesi gerektiğinden, Gümrük Birliği'nin orta vadede vergi politikasını doğrudan etkileyeceği söylenebilir⁷⁴.

Ekonomide görülecek olan olumlu ve olumsuz etkiler karşısında akit tarafların birbirleri aleyhine vergilendirmelere meydan vermemesi, Türkiye ile AB arasında vergi politikalarında uyum kapsamında karşılıklı olarak kararlaştırılmıştır⁷⁵. Ancak herşeyden önce, AB'ye üye devletler arasında bir vergi uyumu söz konusu değildir. Roma Anlaşması'nda vergi konusunda temkinli kararlar yer almaktadır. Amaç, malların çifte vergilendirilmesini ve haksız rekabetin oluşmasını önlemektir⁷⁶. Bu sebeple, öncelikle mal ve hizmetlerin fiyatlarına etki eden vergilerden olan KDV'nin uyumlaştırılması öngörülmüştür. Ancak halen KDV oranları bazı farklılıklar göstermektedir.

⁷³ ____, İKV, 1994(a),s.40.

⁷⁴ ____, İKV,1994(b),s.8.

⁷⁵ Çimen, age., s.17.

⁷⁶ ____, İKV, 1994(a), s.39.

BÖLÜM 2.DÜNYA TEKSTİL SEKTÖRÜ GENEL GELİŞME TRENDİ

2.1. Dünya Tekstil Pazarları

Avrupa Birliği'nde tekstil sektörü üretimi özellikle dört ülkede yoğunlaşmaktadır. 1994 yılı başında toplam üretimin %36'sı İtalya'da, %18'i Almanya'da, %15'i Fransa'da ve %11'i İngiltere'de gerçekleştirilmiştir. Topluluğun Tekstil ve hazır giyim ithalatının önemli bölümü Asya ülkelerinden özellikle Çin ve Hong Kong'dan yapılmaktadır ⁷⁷ (Bkz. Tablo 1.2).

2.1.1. Avrupa Pazarı

Avrupa ülkelerindeki giyim sanayisi genel bir durgunluk dönemi yaşarken, Alman giyim sanayisinin, iki Almanya'nın birleşmesinden dolayı ortaya çıkan ciddi bir gerileme ile karşı karşıya olduğu söylenebilir. 1990-1992 yılları arasında, ülkede yaşanan siyasi değişiklik sonucu, Alman giyim sanayisi için Doğu Almanya'da büyük bir tüketici piyasası açılmış ve bunun sonucu olarak 1993 yılında Alman giyim sanayisindeki toplam ciro yaklaşık 28 milyar DM'ye çıkmıştır. 1993'ten 1995 yılına kadar Alman giyim sanayisindeki toplam ciro 24 milyar DM'nin altına inmiştir. Bu gerilemenin esas nedeni, Almanya piyasasının giyim konusunda büyük ölçüde bir doygunluğa ulaşmış olmasındandır. Diğer yandan, Almanya'daki tüketiciler, vergilerin artmasından, fakat ücretlerin artmamasından dolayı tüketim alışkanlıklarını değiştirmişlerdir.

Alman tüketici, elindeki maaşını giyime harcamadan önce, gıda maddeleri, turizm ve arabalara para ayırmaktadır. Ancak geriye kalanını moda ve giyim için harcar.

AB'nin çekirdek ülkelerindeki giyim tüketimi bu günkü seviyede kalacaktır. Ancak ufak, marjinal artışlar olabilir.

Alman giyim sanayicileri, üretimlerini geçtiğimiz 20 yıl içinde Avrupa'nın içindeki ve dışındaki düşük ücret ülkelerine kaydırmışlar, Hollanda, Belçika, ve kısmen Fransa da aynı yola başvurmuşlardır. Önümüzdeki on yıl içinde, Güney Avrupa ülkelerinde de bu eğilim görülebilir. Türkiye, Portekiz ve Doğu Avrupa ülkeleri, konfeksiyon ve giyim sanayisi için halen cazip ülkelerdir.

⁷⁷ Uytun, 1995(a), s.13.

Özellikle emek yoğun, dolayısıyla yüksek ücret maliyetlerine yol açan dikim gibi aşamalar, başka ülkelere kaydırılmıştır.

Avrupalı tekstilciler şimdiye kadar Türkiye'ye doğrudan yatırım yapmadılar ve sayıca az olsa da fason üretim yoluna gittiler. Alman ve Türk şirketleri arasında ilk fason anlaşmaları bundan 20 yıl önce yapılmıştır. Nedeni, eskiden beri Almanya'da geçerli olan bir geleneğin, "ara usta" denilen geleneğin bugün de hala korunmasıdır.

Almanların bu alışkanlığı, Türk ortaklarla da devam etmiş ve sonuç olarak, Türkiye'de doğrudan yatırımların yapılıp yapılmaması gibi bir sorun hiç gündeme gelmemiştir. Ancak o dönemde Türkiye'nin AB üyesi olmamasından ve buna bağlı olarak ortaya çıkacak olan gümrük ve dış ticaret sorunlarından dolayı böyle bir yaklaşım uygulanmamıştır.

Avrupa'daki giyim sanayicileri, Almanya ve Avrupa'daki gerileyen piyasaya karşı farklı tepkiler göstermekte. Bir yandan dikey ticari ilişkiler artmakta, Franchising-sistemleri, shop-in-shop sistemleri veya diğer satış teşvik tedbirleri yoluyla ticari şirketlere, mallarını satabilmeleri için destek verilmektedir. Diğer yandan, bazı şirketler, geleneksel ilkbahar/yaz ve sonbahar/kış koleksiyonlarından vazgeçip, yıl içinde küçük ve daha çok sayıda koleksiyon hazırlamayı seçmektedirler. Ayrıca, Alman ve Avrupa giyim sanayicileri, diğer Avrupa ülkelerine ve kısmen ABD'ye yapılan ihracatı da artırma çabasındadırlar.

Avrupa giyim sanayinin önümüzdeki yıllarda değişen piyasalara ve ekonomik şartlara uyum sağlayabilmesi için, Avrupa'daki üreticilerle teşebbüs ortaklıkları oluşturması veya satış ile üretim bilgisayar ağlarının şirket düzeyinde birleşmelerinden doğacak stratejik birliktelikler gerçekleştirmesi gerekecektir. Bu tür şirketler, ulusal piyasalardaki yetki ve bilgilerini, birbirine bağlı global ürün tedarik sistemleri ve lojistik sistemlerle birleştirerek, piyasanın bütününde veya bir kısmında ortaya çıkan değişikliklere en hızlı ve esnek bir biçimde cevap verebilecek nitelikte olacaklardır. Bu tür şirketler, genel müdürlüklerini sadece Avrupa ile sınırlamayıp dünya çapında organize edecekler ve cirolarını, dünyadaki döviz paritelerini ve AB içindeki farklı finans ve vergi düzenlemelerini de dikkate alarak optimize edeceklerdir ⁷⁸.

Avrupa pazarında resmi kuruluşların her tür tekstil talebi, tekstil üreticileri için ayrı bir öneme sahiptir. Özellikle ordu, polis, belediye gibi kuruluşların paraşüitten, askeri üniformaya, iş

⁷⁸ Winnen, J.C., "Avrupa'da Tekstil Geleceği Eski Doğu Bloku'nda", *Forum Dergisi*, Eylül 1996, s.16-17.

elbisesinden özel giysilere kadar uzanan ürün talebi trilyonlarla ifade edilen bir pazarı oluşturmaktadır⁷⁹.

2.1.2. Uzakdoğu Pazarı

Giyim sanayisinin gelecekte daha da fazla yöneleceği üretim ve satış pazarlarının uzakdoğu ülkelerine kayacağı görülmektedir. Kalite ve üretim miktarları, siyasi sistemi ve çok uygun ücret maliyetleri açısından Çin, Avrupa için cazip bir üretim merkezi haline gelmiştir. Avrupa modası Çin piyasası için çok pahalı olduğundan, Avrupa'da üretilen giyim ürünleri Çin için çok uygun değildir.

Giyim, bir kültür ürünüdür ve istenilen an istenilen yerde kolay satılamamaktadır. Avrupa açısından geleceğin piyasaları olarak eski Doğu bloku ülkeleri görülmektedir. Sebebi, bu ülkelerin önümüzdeki 10 yıl içinde yapmaları beklenen kalkınma hamlesiyle birlikte piyasaları giyim sanayii için de ilginç hale gelecektir⁸⁰.

2.1.3. Diğer Pazarlar

Güney Afrika Cumhuriyetinde yeni hükümetin göreve gelmesiyle yıllarca ekonominin dışında kalan siyah çoğunluk, ekonomide söz sahibi olmaya başlamıştır. Bununla beraber, ülkenin bu sektörde üretimi, talebini karşılamamaktadır. Bu nedenle önemli miktarlarda ithalata gereksinim vardır. Güney Afrika Cumhuriyeti'nin toplam konfeksiyon ithalat değeri 1995 yılında 412 milyon, ihracatıysa 490 milyon Rand'dır. Bu sektörde yaklaşık 1400 firma üretim yapmaktadır. 145.000 kişi istihdam edilmektedir. Tekstil ithalatı toplam 3.778 milyon Rand'dır. Türkiye'nin Güney Afrika Cumhuriyeti'ne 1995 yılı toplam ihracatı yaklaşık 70 milyon ABD dolarıdır. Bunun yaklaşık 40 milyon dolarlık kısmı tekstil ve konfeksiyon ürünlerinden oluşmaktadır. Bu nedenle Türk tekstil ve konfeksiyon ürünleri için gelecek vaad eden bir pazardır. Güney Afrika Cumhuriyeti'nde tekstil ve konfeksiyon ithalatında 1 Eylül 1995 tarihinden başlayan ve 2002 yılına kadar sürecek olan 7 yıl içinde gümrük oranları aşağıya çekilecektir. Bu nedenle gelecek yıllarda bu ülkeye ihracatımızın artması mümkündür. Ülkenin 1995 yılında konfeksiyon ithal ettiği ilk 15 ülke içinde Türkiye %1.01 oranı ile 14. sırada yer almaktadır. Firmaların ilgisiyle bu tablonun üst sıralarına çıkmak mümkündür, fakat tüm girişimlere rağmen Türk firmaları Güney Afrika pazarına gereken ilgiyi gösterememektedir. Buna rağmen battaniye ihracatında liste başında bulunmaktadır. Türk battaniyesi Güney Afrika Cumhuriyeti'nde çok tutulmaktadır. Türk firmaları mevcut kalite yanında, yeni ürün ve yeni desenle bu pazarda paylarını arttırabilirler⁸¹.

⁷⁹ Yeğin, Ş., "Pazar İçin Almanya'ya Yatırım", *Forum Dergisi*, Eylül 1996, s.20.

⁸⁰ Winnen, age., s.16-17.

⁸¹ ____, "Güney Afrika Cumhuriyeti", *Hedef Dergisi*, Ekim 1996, Sayı : 34, s. 60.

BÖLÜM 3. TÜRK TEKSTİL SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER VE REKABET GÜCÜ

3.1. Türk Tekstil Sektörünün Üretim Gücü

Türk tekstil ve konfeksiyon sektörünün üretim değerlerini toplu olarak değerlendirebilmek için Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından yapılan sınıflandırmanın incelenmesi doğru olacaktır. Yapılan bu sınıflandırmada tekstil ve konfeksiyon sektörü verileri, dokuma ve giyim olmak üzere iki sınıf altında toplanmaktadır. Dokuma adı altında bütün iplik eğirme ve dokuma sektörleri, giyim adı altında örme eşya, hazır giyim sektörleri yer almaktadır ⁸².

DİE verilerine göre, Türk tekstil sektörü üretimi, 1984 ile 1990 yılları arasında, sadece 1986 yılı hariç sürekli bir artış göstermiştir. Bu artış, kimi yıllar %10'a kadar yaklaşmış (1985 ve 1988), kimi yıllarda (1987 ve 1989) son derece sınırlı kalmıştır. 1990 yılında tekstil üretiminin son beş yılın en büyük düşüşünü yaşadığı ve %1.4 oranında azaldığı gözlenmektedir. Buna karşın 1991 yılında tekstil üretimi yeniden büyüme eğilimine girmiş, bunun sonucunda 1993 yılında 5 trilyon 771 milyara çıkmış ve Böylelikle 1984 - 1993 yılları arasında %38.5'lik artış göstermiştir. 1994 yılı ilk verilerine göre 5 trilyon 958 milyar TL'ye ulaşan üretim, bu sonuçlara göre 1984 ile 1994 yılları arasında toplam olarak %43 oranında, yıllık ortalama olarak da %3.9 oranında artış olmuştur.

3.2. Türk Tekstil Sektörünün Rekabet Yeteneği

3.2.1. Rekabet Gücünü Belirleyen Faktörler

Türkiye, tekstil ve hazır giyim sektöründe, teknolojisini, yetişmiş insan gücü, bilgi birikimi ve yatırımlarıyla Avrupa'nın üretim merkezi durumuna gelmiştir. 1993 yılında AB ülkelerine yapılan toplam ihracatın %52.9'unu gerçekleştirmiştir ⁸³. Sektörün ana girdisini oluşturan pamuklu ürünler grubunda da en büyük pazarı AB ülkeleri oluşturmaktadır. Türkiye'nin rekabet gücünü belirlemek açısından AB'nin en fazla pamuklu iplik ve dokuma ithal ettiği ülkelerin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu amaçla, AB'ne pamuklu iplik ve dokuma ihraç eden ülkelerin pazar payları Tablo 5.3'te sunulmaktadır.

⁸² Yaşar, 1994(a), s.147.

⁸³ Uytun, 1995(a), s.44.

Türkiye, 1993 yılında AB pazar payları sıralamasında pamuklu iplikte üçüncü, pamuklu dokumada ise dördüncü sırada yer almaktadır. Pamuklu iplik ve dokumada 1993 yılında AB'nin en fazla dışalım yaptığı ülke Hindistan'dır. Hindistan'ı pamuklu iplikte Mısır, pamuklu dokumada Çin izlemektedir. 1991-1993 yılları arasında pamuk ipliğinde pazar payı sürekli azalan Türkiye'nin toplam pazar payı, 1993 yılında pamuk ipliğinde %10, pamuklu dokumada ise %6,4 olmuştur.

Tablo 3.1: Avrupa Birliği Pamuklu İplik ve Dokuma Sektörlerinde Pazar Payları

Ülke	Pazar Payı					
	Pamuk İpliği			Pamuklu Dokuma		
	1991	1992	1993	1991	1992	1993
Hindistan	11,1	12,3	15,0	14,3	14,2	13,8
Mısır	13,0	13,7	13,8	3,3	3,1	4,3
Türkiye	18,4	10,2	10,0	7,3	7,5	6,4
Endonezya	2,2	8,0	5,8	4,4	5,1	4,5
Pakistan	5,0	5,6	4,0	6,2	9,1	9,6
Tayland	3,6	3,1	3,7	2,7	3,8	4,3
Peru	3,1	3,2	1,9	0,6	0,4	0,2
Brezilya	11,6	5,3	1,8	3,6	2,8	1,8
Çin	0,9	1,3	1,0	8,4	8,7	10,0
Arjantin	0,8	0,7	0,6	0,5	0,3	0,0
Romanya	0,0	0,3	0,6	0,2	0,1	0,2
Rusya Federasyonu	0,0	0,5	0,6	0,0	1,2	3,1
Bulgaristan	0,0	0,0	0,2	0,3	0,4	0,5
B.Rusya	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1	0,3
G.Kore	0,1	0,2	0,1	1,6	1,4	1,0
Vietnam	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Ukrayna	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1
Macaristan	-	-	-	0,4	0,3	0,4
Malezya	-	-	-	1,1	1,0	1,1
Polonya	-	-	-	0,6	0,7	0,6
Singapur	-	-	-	0,1	0,0	0,0
Tayvan	-	-	-	1,7	1,4	1,5
Tunus	-	-	-	1,2	2,1	1,8
Slovakya	-	-	-	0,0	0,0	0,3
Çek Cum.	-	-	-	0,0	0,0	2,4
Özbekistan	-	-	-	0,0	0,1	0,3
Liste Toplamı	69,8	64,4	59,5	54,8	58,5	63,4
AB Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Pamuklu), İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:2, İst.1995(a), s. 45.

Dünya pamuk ipliği üretiminde, ring sistem pamuk ipliği makina parklarında kurulu en büyük kapasite Çin'de olup (Tablo 3.2) Çin'i Hindistan izlemektedir. Türkiye 9. sırada yer almaktadır. Türkiye, hem Batı Avrupa'da hem de AT ülkeleri arasında kurulu ring sistemde pamuk ipliği makina parkı kapasitesinde lider ülkedir. Türkiye'nin 1993 yılı sonunda kurulu iş kapasitesi AT pazarındaki en büyük rakibi Çin'in oldukça altındadır. Ancak, mevcut iş kapasitesi ile Türkiye, AB pazarında en güçlü rakiplerden Tayland, Tayvan, Güney Kore ve Mısır'ın önünde yer almaktadır.

Open-end rotorlarda 1993 yılında dünyada en fazla kurulu kapasite eski SSCB topraklarındadır. Bu ülkede, 1993 yılında, dünya kapasitesinin %42.8' i toplanmıştır. Open-end iplik makinaları kapasitesinde dünyada ikinci sırada ABD, üçüncü sırada Çin bulunmaktadır. Türkiye open-end iplik makinaları parkı açısından oldukça iyi konumda olup, dünyada dördüncü sırada yer almaktadır. Türkiye'nin sahip olduğu kurulu rotor kapasitesi Çin dışında tüm rakip ülkelerin üzerindedir.

Tablo 3.2: Başlıca Tekstil Üreticisi Ülkelerin Pamuklu İplik Makina Parkı Kapasitesi (31.12.1993)

Ülke	Ring (İğ)	Open-End Rotor
Çin	38.820.000	550.000
Hindistan	28.320.000	129.900
SSCB	7.486.000	3.284.000
ABD	7.086.000	960.000
Brezilya	8.200.000	165.000
Japonya	6.024.000	123.000
Pakistan	6.944.000	97.400
Endonezya	6.300.000	65.000
Türkiye	4.107.000	195.200
Tayland	3.800.000	55.000
Tayvan	3.727.000	178.700
Güney Kore	3.224.000	22.900
Meksika	3.600.000	60.000
Mısır	3.372.000	31.000
Dünya Toplamı	163.596.000	7.675.500

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Pamuklu)İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:2, İst.1995(a), s. 46.

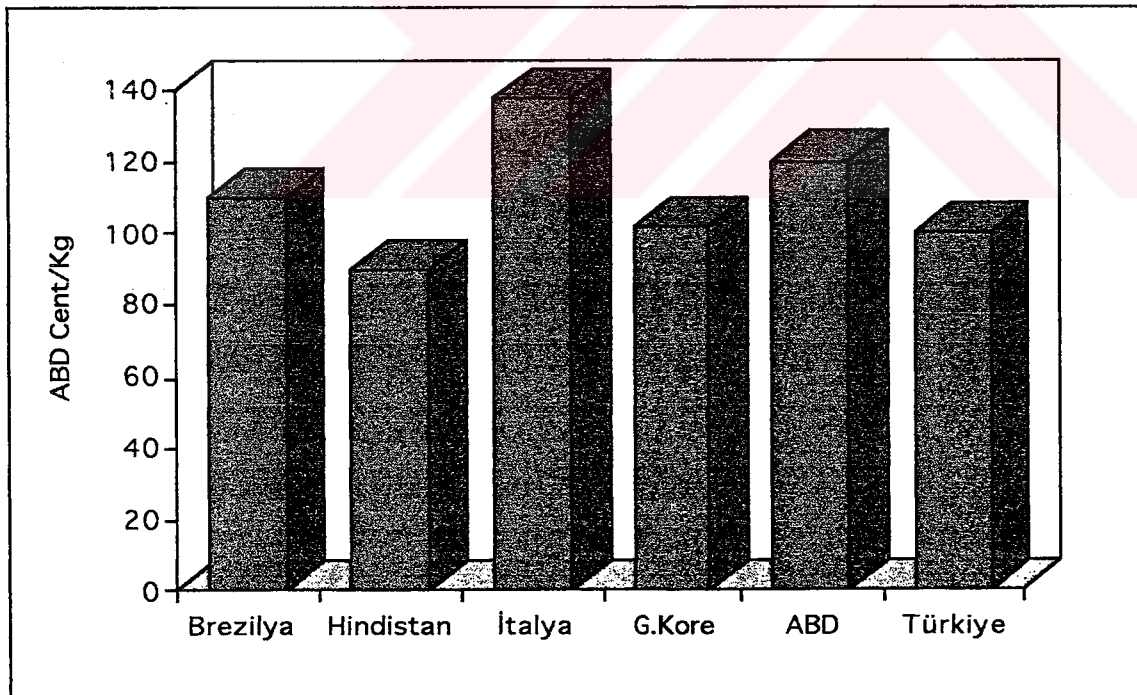
* : Burada eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'ni oluşturan devletlere ait bilgiler verilmektedir. SSCB, dağıldıktan sonra Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) adını almıştır. BDT'deki Cumhuriyetler sırasıyla, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan, Ermenistan, Azerbaycan, Estonya, Gürcistan, Latvia, Litvanya, Moldova, Rusya ve Ukrayna'dır.

Dünyada tekstil konusunda kurulu kapasiteleri açısından söz sahibi ülkelerin ellerindeki mekikli dokuma tezgahları Tablo 5.5'de verilmektedir. Mekikli dokuma, tezgah sayısında gelişmekte olan ülkelerin, mekiksiz dokuma tezgahlarında ise gelişmiş ülkelerin üstünlüğü vardır. Türkiye, 18 ülke arasında mekiksiz tezgah sayısı bakımından 12. sırayı, mekikli tezgah sayısı bakımından ise 7. sırayı almaktadır.

Türkiye, mekiksiz tezgah sayısı bakımından AB'nin en büyük tekstil tedarikçileri olan Çin'in 1/3.2'i, Güney Kore'nin 1/3'ü kadar kapasiteye sahiptir. Ayrıca, Pakistan, Hindistan gibi AB'nin diğer önemli tekstil tedarikçisi ülkelere göre de daha iyi durumdadır.

Mekikli tezgahlarda ise Türkiye'nin daha önlere yerleştiği görülmektedir. Eski teknoloji sayılan mekikli tezgahlarda tüm Avrupa ülkelerinin önünde yer alan Türkiye'nin kapasitesi, Güney Kore ve Tayvan'ın üzerinde, ancak Çin, Endonezya, Hindistan ve Pakistan'ın gerisindedir.

Türkiye'nin pamuklu tekstil ürünlerinde faktör maliyetlerinde rekabet gücünü incelemeye önce sektörde söz sahibi ülkeler arasındaki konumunu belirlemek faydalı olacaktır (Şekil 3.1).

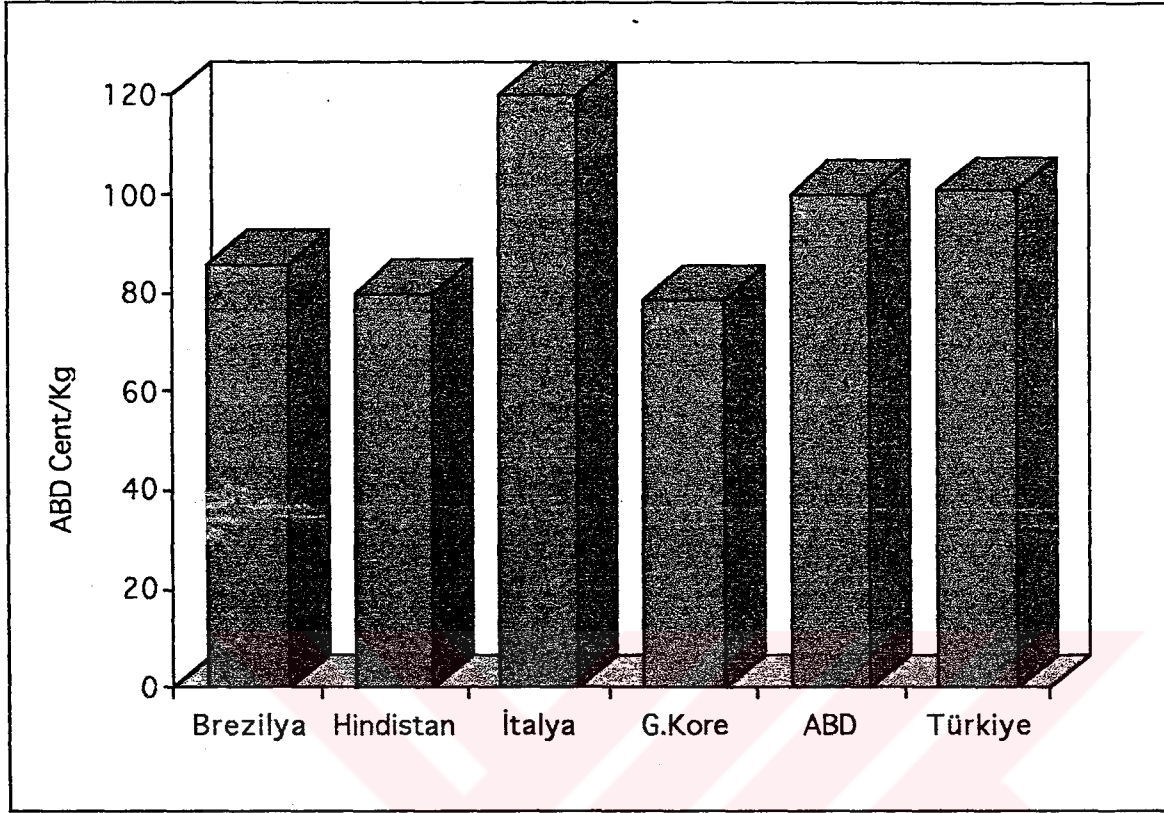

Şekil 3.1 : Pamuklu İplik Birim Üretim Maliyetleri Karşılaştırması (1993)

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Pamuklu) İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:2, İst.1995(a), s. 47.

Pamuklu iplikte, Ne 30/1 inceliğinde ve %100 pamuktan penye iplikleri üretiminde kg başına üretimde, karşılaştırılan ülkeler arasında en yüksek maliyet İtalya'dadır. Maliyet sıralamasında ABD ikinci, Brezilya üçüncü gelmektedir. Türkiye'nin maliyeti Brezilya'dan,

İtalya'dan ve ABD'den daha düşük, Güney Kore ile aynı, Hindistan'dan ise daha yüksek seviyededir.

Şekil 3.2 Pamuklu dokuma birim üretim maliyetleri karşılaştırması (1993)

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Pamuklu)İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:2, İst.1995(a), s. 48.

Pamuklu dokumada Ne 30/1 karde pamuk ipliğinden dokunmuş baskılı hambez üretiminde İtalya en yüksek maliyete sahiptir. Türkiye, İtalya'dan sonra ABD ile aynı seviyede, en pahalı üretim yapan ülke konumundadır. Karşılaştırılan ülkeler arasında Güney Kore ve Hindistan en düşük üretim maliyetine sahip ülkelerdir.

3.2.2. Tekstil Sektörünün Başarısını Etkileyen Faktörler

3.2.2.1. Özendirme (Teşvik) Politikaları

Türk tekstil ve konfeksiyon sektörünün gösterdiği hızlı büyümede, teşviklerin ve yurtiçi pazarlarının korunmasının önemli bir katkısı bulunmaktadır. 1 Ocak 1996 tarihinde başlayan Gümrük Birliği süreci, yurtiçi pazarların korunmasını AB ülkelerine karşı sıfır düzeyine indirmiş, üçüncü ülkelere karşı da Ortak Gümrük Tarifesi kapsamında uygulanacak olan vergileri daha düşük seviyelere geriletmiştir⁸⁴.

⁸⁴ Tarakçıoğlu, agc., s.14.

Gümrük Birliği sonrasında oluşan yüksek rekabet ortamında teşvik politikalarının uygulanması daha bir önem kazanmıştır. Bu sebeple Türkiye, AB ve GATT kurallarına uygun olarak düzenlenmiş teşvik politikalarını kendi şartlarına uygun yöntemlerle uygulamak zorunda kalmıştır.

Uygulanacak bu teşvikler, ihracatçılara pazarlar hakkında bilgi ve danışmanlık desteği, firma adına pazar araştırması, hedef pazarlarda yurtdışı iş merkezlerinin kurulması, ihracatçılar adına yurt dışında iş bağlantıları kuracak, iş takip edecek ticaret elemanlarının yetiştirilmesi yanında uluslararası ihalelerde yapılan masrafların bir kısmının finanse edilmesi, ihracat sigortası, yatırım teşvikleri gibi ana unsurları içerebilecektir. Artan rekabette görüldüğü gibi, devlete büyük sorumluluklar düşmekte ve bunların hayata geçirilmesi Türk işletmeleri için önem kazanmaktadır⁸⁵.

3.2.2.2.Kur Politikaları

Türkiye, 1970'li yıllar boyunca dışa kapalı ithal ikameci kalkınma modelini benimsemiştir. Bu durumda makinalar ithal edilecek ve gerçekleştirilen üretim iç piyasada tüketileceği için değerli kur politikası dışa kapalı kalkınma modelinin temelini oluşturmaktaydı. Bu yıllarda dolar ucuz tutularak yatırım yapılması özendirilmiştir. Yine bu yıllarda dışalım için gerekli döviz bulunamaması sonucunda, Türkiye 1980 yılında dışsatıma dayalı kalkınma modelini benimsemiştir. Bu modelin temelinde dışsatım bulunduğu için ihracata bir taraftan devalüasyon ile kur desteği verilmiş, bir taraftan da parasal destekler sağlanmıştır. Türkiye'de dışsatıma verilen desteklerden en çok yararlanan sektörlerin başında tekstil ve konfeksiyon sektörü gelmektedir.

1989 yılına kadar süren bu destekler aynı yıl kesilmiş ve değerli Türk parası politikası izlenmiştir. Reel anlamda TL'nin değer kazanması anlamına gelen devalüasyonun enflasyondan düşük tutulmasındaki amaç, devlete harcama yapmak için dışarıdan kaynak transferinin sağlanmasıdır. Ancak bu süreç içinde ihracatçı sektörlerin başında yer alan tekstil ve konfeksiyon sektörü olumsuz yönde etkilenmiştir⁸⁶.

Türk Lirası 1980 ile 1987 arasındaki dönemde hızla devalüe olduktan sonra, 1989 yılından 1993 yılına kadar enflasyon oranından daha az devalüe olmuştur. Sıcak para politikası olarak da adlandırılan bu gelişme ⁸⁷, maliyetleri en az enflasyon oranı kadar artan Türk tekstil üreticisinin, devalüasyon bu artışı getirmedeği için, döviz bazındaki satış fiyatını artırması gereğini ortaya

⁸⁵ Öner-Tunçalp-Yüksel, 1995(a), s.18.

⁸⁶ Yaşar, 1995(b), s.34.

⁸⁷ age., s.24.

çıkarmıştır. Böyle bir nihai ürün fiyat artışı da, artan Uzakdoğu ülkeleri rekabeti ile birleşince, Türk tekstil dışsattımının büyük oranda düşmesine neden olmuştur⁸⁸.

1994 yılında yaşanan mali kriz ve ardından gelen ekonomik kriz, Türk Lirası'nın 1994 yılı içinde yabancı paralara karşı hızla değer yitirmesine neden olmuştur. Bu süreç içinde, Türk Lirası dolara karşı %170 oranında, marka karşı da %210 oranında devalüe edilmiş ve tekstil gibi uluslararası rekabette centlerin bile çok önemli olduğu sektörde Türk Lirası'nın devalüasyonunun etkisi daha da belirgin olmuştur⁸⁹. Bu gelişmeler, her ne kadar yılın ikinci yarısında ihracatta bir toparlanmaya yol açıyorsa da, tekstil sektörü yıl gerçek potansiyelinin çok altında kapatmıştır.

1994 yılı krizi sonrasında yıl sonuna kadar uygulanan gerçekçi kur politikası ile sağlanan ihracattaki toparlanma yerini, hükümetin 1995 yılı başında sıcak para politikasına geri dönmesi ve enflasyon oranının altında kur oranı uygulaması ile Türk Lirası'nın tekrar aşırı değerlendirmesine ve tekstil ve konfeksiyon sektöründe kuşkuyla bir bekleyişe bırakmıştır. Öyle ki, 1994 yılının Temmuz ayından 1995 yılının Mart ayına kadar yaşanan TEFE artışı %69 oranındayken, aynı dönemde dolar %34, mark ise %59 oranında artmıştır. Bu durum, ihracat sektörünün kan kaybetmesine ve dış pazarlarda Türk tekstil rekabet gücünün yapay olarak azalmasına neden olmuştur⁹⁰.

Türk tekstil sektörünün ihracat gücünün ortaya çıkması için dengeli ve enflasyon oran kadar bir devalüasyon politikası izlenmelidir⁹¹. Zaten tekstil ve konfeksiyon ihracatçısı döviz kuru ile teşvik edilmek istememekte, ancak gerçekçi kur politikasının izlenmesini istemektedir⁹². Ayrıca, aşırı devalüasyon politikası dışsattım için destek olmayacaktır. Çünkü bu durumda hem ülkede genel dengeler bozulacak, hem de Türkiye'de yatırım yapmak olanaksız hale gelecektir. Bu nedenle özlenen ve yapılması istenen, reel bir kur politikasının izlenmesi ve orta dönemde devalüasyon ile enflasyonun aynı oranlarda olmasıdır⁹³.

Gümrük Birliği ile ihracatın mı yoksa ithalatın mı daha fazla artacağına, başlangıçta döviz kurlarının, yani TL'nin değerinin büyük rolü olacağı öngörülmüştür. Eğer gerçekçi bir döviz kuru uygulanmaz ve TL'nin değeri olduğundan yüksek tutulursa, tekstil ve konfeksiyon ürünleri

⁸⁸ _____, " AB'nin Anti - Damping Vergisi", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı:17, Nisan 1995(a), s.31.

⁸⁹ Yaşar, 1995(b), s.24.

⁹⁰ _____, Gümrük Birliği Aşamasında Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayinin Sorunları, İTKİB, İstanbul, 1995(b), s.2.

⁹¹ Yaşar, 1995(b), s.36.

⁹² Yaşar, 1995(c), s.2.

⁹³ Yaşar, 1995(b), s.36.

ithalatındaki artışın, ihracattaki artıştan fazla olacağı görülmektedir ⁹⁴. Ayrıca, Gümrük Birliği ile devletin vergilerden sağladığı ve 6 milyar dolar olarak tahmin edilen gelirin ortadan kalkması ve sıcak para politikasının yarattığı ithalat alışkanlığının daha da kamçılanmasından dolayı dış ticaret hadlerinin aleyhimize dönmesi ve ihracatın ithalata karşılama oranının düşmesi gibi sonuçlar ihracatı daha da stratejik konuma sokacaktır. Bu da gerçekçi döviz kuru politikasının izlenmesi zorunluluğunu artırmaktadır ⁹⁵.

3.2.2.3.İşgücü giderleri

Türkiye'deki ücretler yıllar itibariyle giderek artmış ve gelişmiş ülkelerdeki ücretlere yaklaşmıştır.

Tablo 3.3 : İplik ve Dokumada İşgücü Maliyetleri Karşılaştırması :1980-1993 (ABD \$/ saat)

ÜLKE	1980	1990	1991	1993	Artış (%) 1990-1993
İtalya	9,12	16,13	17,3	16,20	0,04
B.Almanya	10,16	16,46	17,0	20,50	24,5
Japonya	4,35	13,96	16,4	23,65	69,4
Fransa	7,91	12,74	12,6	16,49	29,4
ABD	6,37	10,02	10,3	11,61	15,8
İspanya	4,9	7,69	7,7	7,73	0,05
Tayvan	1,26	4,56	5,0	5,76	26,3
G.Kore	0,78	3,22	3,6	3,66	13,7
Hong Kong	1,91	3,05	3,4	3,85	26,2
Portekiz	1,68	2,75	3,2	3,7	34,5
Türkiye	0,95	1,82	3,1	4,44	144,0
Hindistan	0,60	0,72	0,6	0,56	(22,2)
Pakistan	0,34	0,39	0,4	0,44	12,8

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Pamuklu)İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:2, İst.1995(a), s. 49.

Türkiye, 1993 yılında Portekiz'in ardından Avrupa'nın en düşük işçilik maliyetine sahiptir. Avrupa Birliği pazarı için Güney Kore, Tayland, Hindistan, Pakistan ve Mısır işçilik maliyetleri konusunda Türkiye'den daha avantajlıdır. Örneğin, 1993 yılı itibariyle Türkiye'nin saat başı işçilik maliyeti, ABD Doları bazında, Güney Kore'nin 1.2 katı, Tayland'ın 4 katı, Mısır'ın ve

⁹⁴ Tarakçıoğlu, 1995(b), s.15.

⁹⁵ Gürsoy, T., "Gümrük Birliği Karşısında Konfeksiyon Sanayinin Durumu", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı:25, Aralık, 1995, s.32.

Hindistan'ın 8 katı, Pakistan'ın ise 10 katı kadar fazladır. Buna göre, Türkiye ABD pazarında, rakip ülkelerin hepsinden daha pahalı işçilik kullanmaktadır.

İşgücü maliyetlerinde 1990-1993 döneminde en yüksek artış %144 oranı ile Türkiye'ye aittir. İşgücü maliyetlerindeki bu yükselme Türkiye'nin rekabet gücünü azaltıcı etki yapmaktadır.

"Türkiye, gerek işgücü gerekse hammadde açısından tekstil konfeksiyon sektöründe karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir" tezi, özellikle son yıllarda geçerliğini yitirme yönündedir. Türkiye, özellikle en büyük rakipleri olan Uzakdoğu ülkelerinden daha yüksek işgücü maliyeti ile karşı karşıyadır. 1990-1993 döneminde en yüksek işgücü maliyet artışı %144 oranı ile Türkiye'ye aittir. İşgücü maliyetlerindeki bu yükselme Türkiye'nin rekabet gücünü azaltıcı etki yapmaktadır 96.

İşgücü kullanımının öneminin yıllar içinde tekstil ve konfeksiyon sektöründe pek fazla azalmadığı bir gerçektir. Ayrıca, işgücünün tekstil ve konfeksiyon sektöründe rekabet gücü anlamında belirleyici konumunun gelecek yıllarda da süreceği söylenebilir. Türkiye, 1980'li yıllar içinde kazandığı tekstil ve konfeksiyon ürünleri dışsatımcısı ünvanı, bir ölçüde, ucuz işgücü kaynaklarına borçludur 97.

Ancak, düşük ücret, düşük verimlilik olduğuna göre önemli olan emeğin niteliğinin yükseltilmesidir. Gelişmiş teknolojiye dayanan makinaların kullanılabilmesi ve AB'nin gerçekleştirdiği gibi moda ve marka yaratabilmek sadece bu yolla olasıdır. Ancak, Türkiye'de özellikle tekstil sektörü, bu alanda yatırıma girmeyi gereksiz bir maliyet unsuru olarak gördüğünden bugün ücret artışlarının verimlilik artışının önüne geçmesi gibi önemli bir sorunla karşılaşmak zorunda kalmıştır 98.

Konfeksiyon dışında kalan tekstil sektörü, şu anda dünyada dördüncü sermaye yoğun sektörüdür. Halen konfeksiyon sektöründe çalışan işçilerin %80'i dikim işinde görevlidir. Ancak en yüksek katma değer ve kâr büyük ölçekli yabancı firmalarda gerçekleştirilen tasarım ve pazarlama işlemlerindedir. Bu sebeple, AB firmaları yaptıkları tasarımları emeğin ucuz olduğu ülkelerde diktirerek katma değer büyük bir bölümünü kendileri almaktadırlar. Türkiye'de ise işçilik zaman içinde bir artış gösterdiğinden dolayı Türkiye'den daha ucuz ülkeler ortaya çıktığında, bu üretim Türkiye'den kolaylıkla kaçabilecektir 99.

96 Uytun, 1995(a), s.49-50.

97 Yaşar, 1994(a), s.224.

98 Mınıbaş, T., "Hazır giyim ve Konfeksiyon Girdilerinde Rekabetçi Piyasa Unsuru", Birinci Türkiye Hazır Giyim ve Konfeksiyon Kongresi (1-2 Aralık 1993), 2. Cilt, İstanbul 1993, s.206.

99 Tarakçıoğlu, 1995(a), s.7.

Türk ve Dünya tekstil sektörü işgücü maliyetlerini gösteren tablo Ek 17 'de gösterilmiştir. Buna göre, enflasyonu aşağıya çekmek amacıyla olan askeri yönetim ücretli kesimin alım gücünü aşağıya çekmeye çalışmış ve aynı dönemde yaşanan TL'nin dolara karşı hızlı devalüasyonu sonucunda 1980-1985 arasında tekstil sektörü işgücü maliyetleri dolar bazında sabit kalmıştır. 1985-1990 yılları arasında da aynı durumun devam etmesi ile tekstil sektörü dünya pazarlarında önemli rekabet avantajı yakalamış ve işgücü maliyeti, söz konusu dönemde sadece %73 oranında artmıştır. 1990 yılından sonra görülmemiş bir hızla artmaya başlayan işgücü maliyetleri sonucunda, Türkiye, 1990-1991 arasındaki bir yıllık dönemde %71'lik bir artışla o yıl tekstil sektörü işgücü maliyeti en hızlı artan ülke ünvanını kazanmıştır¹⁰⁰.

1991 yılı itibariyle 3.12 dolar/saat'lik işgücü maliyeti ile Türk tekstil sektörü, dünya sıralamasında 23. sırada yer alırken, aynı yıl İsveç 19.48 dolar/saat ile 1.0, Endonezya ise 0.28 dolar/saat ile sonuncu sırada yer almıştır. Türkiye'nin en büyük tekstil ve konfeksiyon sektörü rakipleri durumunda olan Hindistan, Endonezya, Çin, Güney Kore, Mısır, Hong Kong, Tayland ve Pakistan gibi ülkelerin işgücü maliyetleri incelenen dönemler itibariyle olumsuz şekilde etkilenmiştir. Ancak bu etkilenme, Türkiye kadar çok fazla olmamıştır. Bundan çıkarılacak sonuç, iplik eğirme ve dokuma sektörü işgücü maliyetleri görece daha az artan AB tedarikçilerinin, AB'ye yönelik dışsattımlarının daha büyük bir ivme ile arttığıdır.

Türk iplik eğirme ve dokuma sektörü işgücü maliyetleri, AB'nin büyük tedarikçileri ile karşılaştırıldığında, hızla artan bir eğilim içinde olsa da, halen Türkiye'nin maliyetleri, AB ülkeleri maliyetlerine oranla, çok düşük düzeylerde kalmaktadır¹⁰¹. AB üyesi ülkeler arasında en yüksek maliyet 18.3 dolar/saat ile Danimarka'da gözlenmektedir. En düşük maliyet ise 3.17 dolar/saat ile Portekiz'dir. AB ülkeleri, tekstil sektörü ortalama işgücü maliyeti ise 12.4 dolar/saat'tir¹⁰². Türk tekstil sektöründe görülen hızlı maliyet artışı sonucu, son dönemde ilk kez olarak bir AB ülkesi olan Portekiz işgücü maliyeti açısından geride bırakılmıştır. Her ne kadar AB'nin önde gelen ülkeleri ile tekstil sektörü işgücü maliyeti farkı hala 1/4 oranında ise de, verimlilik farkı nedeni ile tekstil sektörü birim işgücü maliyetlerinin birbirine iyice yaklaştığı öne sürülebilir¹⁰³.

Türk konfeksiyon sektörünün işgücü maliyeti 1991 yılı itibariyle 2.31 dolar/saat'tir. Werner International tarafından gerçekleştirilen çalışmada 2.31 dolar/saat ile Türkiye en pahalı işgücünün bulunduğu 28. Ülke konumundadır. Buradan da anlaşılacağı gibi konfeksiyon sektörü

¹⁰⁰ Yaşar, 1995(a), s.159.

¹⁰¹ Yaşar, 1994(a), s.239-245.

¹⁰² Savaş, age., s.17.

¹⁰³ Yaşar, 1995(a), s.159-160.

işgücü maliyetleri, tekstil sektörü işgücü maliyetlerinin daha altındadır. Ancak buradaki en büyük problem de işgücü ücretlerinin 1990 yılı ortalarından bu tarafa artış göstermesidir. Türkiye AB'nin en büyük konfeksiyon tedarikçileri arasında Endonezya, Çin, Pakistan, Hindistan, Tayland ve Macaristan'dan sonra Güney Kore, Hong Kong, Tayvan'dan önce yer almakta, yani daha ucuz olmaktadır. Ayrıca Türkiye, ABD ve Avusturya gibi gelişmiş ülkelerden de daha ucuz bir konumdadır ¹⁰⁴.

AB ülkeleri arasında konfeksiyon işgücü maliyeti en yüksek ve en düşük ülkeler yine Danimarka (15.9 dolar/saat) ile Portekiz (2.65 dolar/saat)'tedir. Ortalama konfeksiyon işgücü maliyeti ise 10.4 dolar/saat'tir ¹⁰⁵. Türkiye AB'nin büyük konfeksiyon tedarikçileri arasında, göreceli olarak, yüksek konfeksiyon işgücü maliyeti olarak gözüke de, AB üye ülkeleri ile karşılaştırıldığında, konfeksiyon işgücü maliyeti olarak, avantajlı bir konumda olduğunu kanıtlamaktadır ¹⁰⁶.

1994 ve 1995 yıllarında ücretlerin dolar bazında gerilediği düşünülürse, Türkiye'nin maliyet açısından rekabet gücünün arttığı ortaya çıkmaktadır. Ancak tekstil ve konfeksiyon sektöründe çalışan işgücünün çok sınırlı bir kesimi sendika çatısı altında bulunduğu için Gümrük Birliği sonucunda Avrupa Sosyal şartı'na uyum göstermesi yönünde zorlanabilir. Aksi halde, Türkiye'nin ihracatının sosyal damping kapsamında engellenme olasılığı bulunmaktadır ¹⁰⁷.

Açıklandığı gibi, Türk tekstil ve konfeksiyon sektörü işgücü maliyetleri dünyadaki rakip ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye'nin kötüye giden durumu gözler önüne serilmektedir. Her ne kadar AB ülkeleri karşısında üstünlüğe sahip olunsada uzun dönemde ücretlerin baskı altında tutularak sonuca ulaşılması beklenemez. Böyle bir çaba diğer ekonomik ve işsizlik gibi toplumsal sorunlara sebep olacaktır ¹⁰⁸. Halen işçilik maliyetlerinin rekabet üzerindeki güçlü etkisinin nedeni, eldeki teknolojinin emek yoğun olmasıdır. Bu sebeple, yeni teknolojik gelişmeler izlenmezse, bu başarının çok uzun süreli olması beklenemez. Zira, dünya üzerinde bu sektörde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olan ihracatçı ülkelerin en önemli özelliği ucuz emekken, söz konusu sektörler hızla otomasyona yönelmektedir. Bu da ucuz emeği katılaştırmalı üstünlük elde edilmesini sağlayacak bir üretim faktörü olmaktan çıkarmaktadır ¹⁰⁹. Bu sebeple, teknoloji

¹⁰⁴ Yaşar, 1994(a), s.249-251.

¹⁰⁵ Savaş, age., s.17.

¹⁰⁶ Yaşar, 1994(a), s.253.

¹⁰⁷ Yakup, B., "Türkiye Ekonomisi Gümrük Birliği Sınavında", Yeni Yüzyıl Gazetesi, 16 Aralık 1995, 1995.

¹⁰⁸ Yaşar, 1994(a), s.254.

¹⁰⁹ Özkale, L., Türkiye'nin Uluslararası Rekabet Gücü ve AT Üyeliği Sorunu, İTÜ İşletme Fakültesi, İstanbul, 1992, s.13-14.

transferine önem verilmeli ve Ar-Ge çalışmaları desteklenmelidir. Aksi halde mevcut dış pazarların kaybedilmesi sorunu ortaya çıkacaktır.

Türkiye, gelecekte sadece bir fason üretim merkezi olmak istemiyorsa bu tür çalışmalara hız vermelidir. Burada gözden kaçırılmaması gereken bir diğer konu da verimliliğin etkisidir. 1992 yılı verilerine göre, Türkiye ile gelişmiş AB ülkeleri arasında, toplam imalat sanayi için, beş ve hatta altı katına varan verimlilik farkları vardır. Bu oranların tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin AB pazarlarında alıcı bulması için, Türk işgücü maliyetlerinin, AB ülkeleri işgücü maliyetlerine oranla beş ya da altı kat ucuz olması gereğidir. 1980'li yıllar boyunca böyle bir durum gerçekleşmiştir¹¹⁰. 1992 yılı verilerine göre, Türkiye'de emek verimliliği 4.408 dolar'dır. AB ülkelerinde ise en yüksek verimlilik 33.647 dolar ile Lüksemburg'un, en düşük verimlilik ise 4.630 dolar ile Yunanistan'dır. AB ortalama emek verimliliği ise 21.787 dolar'dır¹¹¹. Sonuç olarak, eğer verimlilik ve üretkenlik artışları gerçekleştirilemezse, AB ülkelerine gerçekleştirilen Türk tekstil ve konfeksiyon ürünleri dışsatımının ilerki yıllarda düşeceği kaçınılmazdır. Burada yapılması gereken ise nitelikli işgücünün yetiştirilmesi ve teknolojinin takip edilmesidir.

İşgücü maliyetlerinin düşürülmesi için gerekli olarak gösterilen teknolojinin takip edilmesinin yanı sıra bu teknolojiyi kullanacak nitelikli işgücünün yetiştirilmesi de gerekmektedir. Ancak bu sayede katma değeri yüksek olan ürünleri üreten ve kendi modasını yaratarak AB'ye moda satabilecek konuma ulaşan bir Türk tekstil ve konfeksiyon sektörü yeniden yapılandırılabilir¹¹². Mevcut meslek yüksek okullarında amaç, üretim içinde eğitim yapmaktır. Ancak, bu tür okullarda yaşanan en büyük problem pratik eğitime duyulan ihtiyaçtır. Bu sebeple, mevcut eğitim kuruluşları nitelikli işgücü ihtiyacını kapatmakta zorluk çekmektedirler¹¹³.

3.2.2.4. Enerji Giderleri

Enerji giderleri, tekstil ve konfeksiyon sektöründe fiyat rekabetini ve üretim maliyetlerini etkileyen önemli bir konuyu teşkil etmektedir. Ancak, Türk tekstil ve konfeksiyon sektörünün yıllardır pek çözilemeyen enerji fiyatlarındaki sorunu devam etmektedir. Dünya fiyatları üzerinden enerji fiyatları ile rekabet etmek isteyen ihracatçılar halen rakiplerinden daha yüksek fiyatla enerji temin etmektedirler. Kağıt üzerinde enerji indiriminden yararlanan sektörler arasında yer alan

¹¹⁰ Yaşar, 1994(a), s.254.

¹¹¹ Yaşar, 1995(a), s.162.

¹¹² Öner-Tunçalp-Yüksel, age., s.19.

¹¹³ Başer, G., "Tekstil Sanayinin Sorunları ve Çözüm Önerileri", Türk Tekstil Sanayinin Yapısı ve İhracatta Karşılaşılan Güçlükler Semineri, MPM Yayınları No: 342, Ankara 1986, s.20.

tekstil sektörü, bürokratik işlemlerin yoğunluğundan ve kaynak yetersizliğinden bir türlü istenilen dünya fiyatlarından enerji temin temeline ulaşamamıştır ¹¹⁴.

Türkiye'de 1993 yılında iplik ve dokumada kullanılan elektriğin kilowattsaaati 8.4 cent'tir. AB pazarında rakip ülkelerden, Hindistan'da elektriğin kilowattsaaati 7 cent, Güney Kore'de 5.1 cent, ve Tayland'da 6.4 cent'tir. İplik ve dokumada elektrik enerjisi maliyetleri karşılaştırması Tablo 5.7'de sunulmuştur. Buradan da tekstil üreticilerinin sanayi elektriğini rakip ülkelerin oldukça üzerinde bir maliyetle kullanmakta olduğu sonucuna varılmaktadır ¹¹⁵.

Tablo 3.4 İplik ve Dokumada Elektrik Enerjisi Maliyetleri Karşılaştırması

Ülke	ABD Cent Kwh	Endeks Türkiye=100
Brezilya	3,7	44
Hindistan	7,0	83
İtalya *	7,1 (10,0)	85(119)
Japonya	13,0	155
Portekiz	10,4	123,8
İsviçre	8,5	101,1
Güney Kore	5,1	61
Tayland	6,4	76
ABD	4,5	54
Türkiye	8,4	100

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Pamuklu)İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:2, İst.1995(a), s. 51.

* : İtalya için iplik ve dokumada verilen rakamlar farklıdır. Parantez içindeki rakam dokumadaki fiyatı göstermektedir.

Sektörde elektrik enerjisi kullanım değişimleri yıllar içinde oldukça dalgalı bir seyir izlemiştir. 1987-1992 yılları arasında tekstil ve konfeksiyon sektörü elektrik enerjisi tüketimi %8.7 oranında artarken, toplam elektrik enerjisi kullanımı %38.3 oranında artmıştır. Ancak, üreticilerin fiyatların dünya ortalamalarının birkaç katı düzeyinde olmasından yakınmaları değişmemiştir ¹¹⁶.

Açıklandığı gibi, enerji maliyetleri gelişmiş ülkelere göre daha yüksektir. Bir yandan devletin enerji üretimi yatırımlarına yeterli kaynak ayıramaması, öte yandan eldeki mevcut tesislerin rasyonel ve ekonomik esaslara göre işletilmemesi enerji maliyetlerini yüksek düzeylerde tutmaktadır. Bu ise sanayi sektörünün ana girdilerinden biri olan enerjinin, bir maliyet unsuru olarak rekabet gücünü düşürmesine neden olmaktadır ¹¹⁷. Ek 18'deki A ve B tablolarından da görüleceği gibi enerji maliyetleri toplam maliyetler içinde en büyük payı Türkiye'de almaktadır.

Bu aşamada enerji konusunda, enerji fiyatlarında teşvik önlemlerine acilen işlerlik kazandırılmalıdır. Enerji üretimindeki işletme maliyetleri normal seviyelere çekilmeli, özellikle

¹¹⁴ ____, İTKİB, 1995(b), s.3.

¹¹⁵ Uytun, 1995(a), s.50-51.

¹¹⁶ Eren, E., "Tekstil ve Konfeksiyon Ne Olacak?", *Ekonomik Trend Dergisi*, 11 Aralık 1994, s.59.

¹¹⁷ ____, İKV, 1994(b), s.4.

elektrik alanında üretim ve taşımada kayıplar engellenmeli ve doğalgaz ve benzeri ucuz ve temiz enerji kaynakları sağlanmalıdır. Ayrıca, özellikle son yıllarda görülen özel sektörün “kendi elektriğini kendin üret” yaklaşımı da desteklenmelidir. Tekstil sektöründe en çok kullanılan diğer bir girdi olan suyun da sektördeki üreticilere ucuz ve kesintisiz olarak ulaştırılması gerçekleştirilmelidir¹¹⁸.

3.2.2.5. Finansman Giderleri

Şirketlerin işletme sermayesi finansman giderleri, ihracatın satış tutarı içindeki payına ve Eximbank kaynaklarından yararlanabilme derecesine göre değişmektedir. Tekstil sektörüne devlet tarafından özel durumlar dışında düşük faizli işletme kredisi verilmediği için firmalar, işletme sermayesi ihtiyaçlarını düşük faizli Eximbank kaynaklı ihracat kredileri ile karşılamaktadır.

Tekstil ve konfeksiyon sektöründe yatırımların ve üretimin finansmanı, üretim maliyetlerini ve rekabeti etkileyen diğer önemli bir faktördür. Genel olarak AB üyesi ülkelerdeki enflasyon oranları, Türkiye’den daha düşüktür. Üye ülkeler arasında 1995 yılı itibariyle en fazla enflasyona sahip ülkeler sırasıyla Yunanistan, İtalya, Portekiz ve İspanya’dır¹¹⁹. Bu durum üye ülkelerin tekstil üreticileri için büyük avantajlar sağlamaktadır. Bu sayede uzun vadeli yatırımlar gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca, AB bütçesinden sağlanan fonlar ve yardımlar ülkeler açısından finansman maliyetlerini düşürücü etkiye bulunmaktadır.

Türkiye’ye baktığımızda ise AB’ye üye ülkelerin enflasyon rakamları toplamından daha yüksek bir enflasyonun varlığı göze çarpmaktadır. Bu sebeple finansman maliyetlerindeki artışlar rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. Gerek üreticinin gerekse ihracatçının kullandığı kredilerin faizleri ekonomik konjoktüre göre oldukça yüksektir. İşletme sermayesi için bankadan kredi kullanan ve bunu maliyetlerine ekleyen firmalar çığ gibi büyüyen borçlarla karşılaşmaktadırlar¹²⁰.

Yüksek enflasyon oranı ve gelecekle ilgili kararsızlıklar sebebiyle, tekstil üreticilerinin kısa dönemli kredileri tercih etmelerine neden olmaktadır. Ticari bankaların üçer aylık dönemler itibariyle faiz tahakkuk ettirdikleri kısa dönemli kredilerin yıllık maliyeti, devletin faiz üzerinden aldığı %5’lik vergi, %6 oranındaki fon ve aracı banka Komisyonu ile %120 dolaylarına ulaşmaktadır. Şirketlerin işletme sermayesi finansman maliyetleri, ihracatın satış tutarı içindeki payına ve Eximbank kaynaklarından yararlanabilme derecesine göre değişmektedir. Tekstil sektörüne devlet tarafından özel durumlar dışında düşük faizli işletme kredisi verilmediği için

¹¹⁸ Öner-Tunçalp-Yüksel, 1995(b), s.19.

¹¹⁹ _____, “Dünya Ekonomisi”, *Hedef Dergisi*, İTKİB Yayın Organı, Sayı:25, Aralık 1995, s.13.

¹²⁰ _____, “Tekstilimizi Şansa Bırakamayız”, *Nokta Dergisi*, 2-8 Nisan 1995, 1995, s.68-70.

firmalar, işletme sermayesi ihtiyaçlarını düşük faizli Eximbank kaynaklı ihracat kredileri ile karşılamaktadırlar.

Eximbank kaynaklı kredilerde ihracat bedelinin en fazla %70'i kadar kredi kullanılmaktadır. Uygulamada en yaygın olan Eximbank kaynaklı kredi, sevk öncesi ihracat kredisidir ve mal bedelinin %50'si oranında kullanılmaktadır. İhracatçı şirketler Eximbank kaynaklı kredilerin taahhüdüne saydırdıkları bedelden sonra kalan kısım karşılığında vergi ve fondan muaf olarak TL kredisi kullanabilmektedirler ¹²¹. Ancak, 1996 yılı başında, Eximbank kredi koşullarından bazı değişiklikler gerçekleştirilmiş, hedef pazar ihracat kredisi kaldırılmış, KOBİ kredileri, sevk öncesi ihracat kredisi içine alınmış, ilk adım ihracat kredisi kaldırılmış, sevk öncesi ihracat kredilerinde, ihracat döviz kredilerinde ve performans döviz kredilerinde faiz, kredi kapsamı ve kredi vadesi konularında bazı değişikliklere gidilmiştir ¹²².

Ayrıca, ihracatın finansmanında tek unsur olarak hizmet veren Eximbank'ın kredilerinden küçük ve orta ölçekli tekstil ve konfeksiyon ihracatçısının yeterince yararlandığını söylemek olanaksızdır. Bu kaynakların üreticiye aktarılması aşamasında aracı bankalarla yaşanan sorunlar henüz devam etmektedir ¹²³. Bu aşamada ortaya çıkan diğer bir sorun, KOBİ'lerin kredi kurumlarına ve devlete yeterli teminat oluşturacak bir güvence verememesidir. Bu durum kredi temininin güçleştirdiği gibi kredi maliyetlerinin de yükselmesine neden olmaktadır. Burada yapılması gereken, KOBİ'lerin birleştirilerek çok ortaklı dış ticaret şirketlerinin oluşturulması ve spesifik olarak KOBİ'lere yönelik özel kredi limitlerinin oluşturulmasıdır ¹²⁴.

Yüksek finansman maliyetleri nedeniyle üreticiler yabancı kaynaklı ve orta vadeli kredilere yönelmektedirler. Bu krediler %60 döviz kuru farkı tahmini ile yıllık %90 maliyetle temin edilebilmektedir. Türkiye'deki yıllık nominal faiz oranı %90 ile %100 arasındayken, bu %20-30 dolayında reel faiz oranına karşı gelmektedir. Bu da reel faiz oranlarının gelişmiş ve AB üyesi ülkeler karşısında bir hayli yüksek bir oranı temsil etmekte ve Türk tekstil ve konfeksiyon üreticisinin rekabet şansını olumsuz etkilemektedir. Ancak tahmin edileceği gibi bu tür bir destek sistemden tüm firmaların yararlandırılması mümkün değildir. Bu sebeple, firmaların mevcut kaynaklarının %50'sinden fazlası faiz ödemeleri için kullanılmakta, bu da işletmelerin maliyetlerini %60-70 oranında artırmaktadır.

¹²¹ Uytun, 1995(a), s.50.

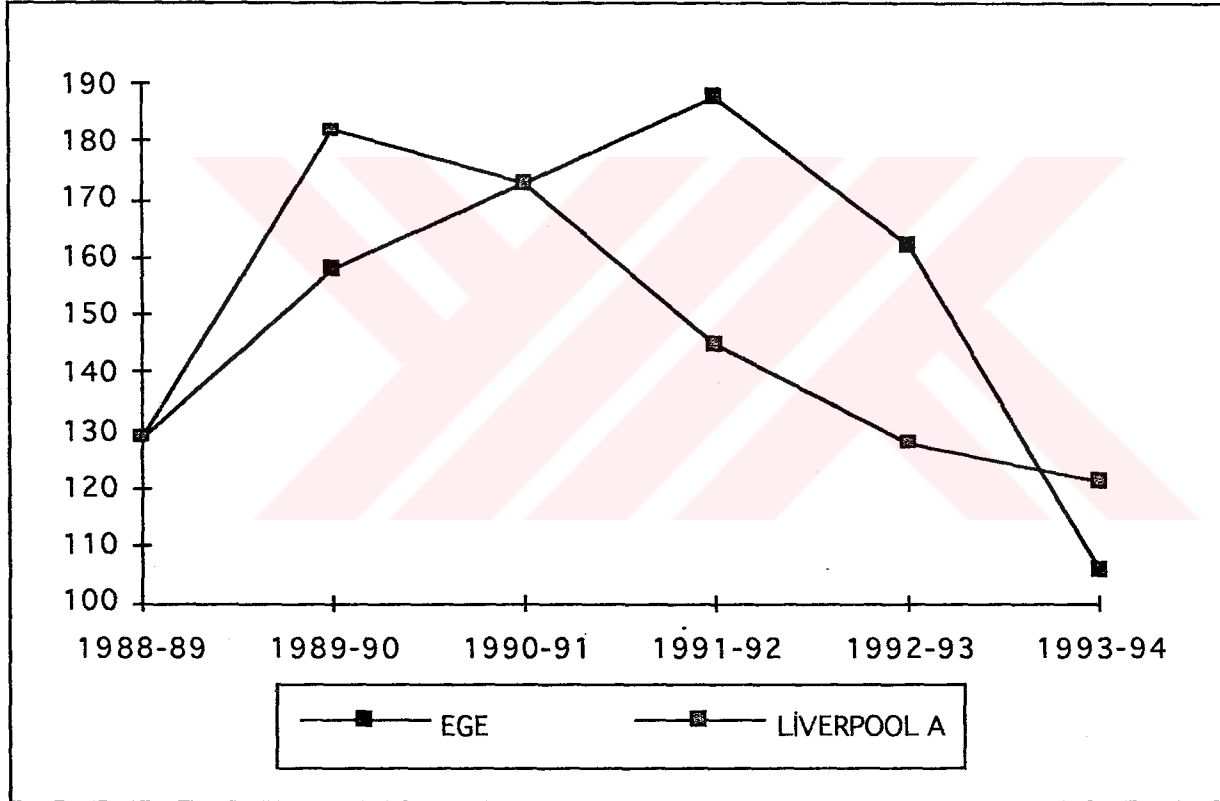
¹²² ____, "Eximbank Uygulamalarında Son Gelişmeler", *Hedef Dergisi*, İTKİB Yayın Organı, Ocak 1996, s. 64.

¹²³ ____, İTKİB, 1995(b), s.3

¹²⁴ Turhan, H., "Kısa ve Uzun Vadeli Finansman, Vergi, Hammadde, Enerji, Pazarlama, Tanıtım ve Teşvik Modelleri", Birinci Türkiye Hazır Giyim ve Konfeksiyon Kongresi (1-2 Aralık 1993) 2. Cilt, İstanbul 1993, s.228

Gümrük Birliği sonucunda tekstil sektörünün AB fonlarından uzun vadeli kaynak kullanması anlaşma sağlandığı takdirde mümkün olabilecektir. Ayrıca, sektörün ihtiyacı olan finansmanın yine sektör mensuplarının kuracağı ayrı bir örgüt ile sağlanması mümkün olacaktır ¹²⁵. Bunun dışında uzun vadede en uygun fon kullanım yolu halka açılmaktır. Bu yöntem birkaç yıl içerisinde zorunlu hale gelebilecektir. Burada işletme yönetiminin başarısı işletmenin halka açılma yoluyla sağlayacağı kaynak miktarı üzerinde büyük rol oynayacaktır ¹²⁶.

Pamuk ihtiyacının tamamını kaliteli olarak üretebilen Türkiye'nin pamuklu iplik ve dokuma üretimi için gerekli hammadde sıkıntısı mevcut değildir. 1993-94 sezonunda Türkiye'de yeni uygulamaya konulan pamuk politikası (23) sonucunda iç fiyatların (müdahale fiyatlarının) uluslararası fiyat göstergelerinin gerisinde kaldığı görülmektedir.

Şekil 3.3 Ege Pamuk Fiyatları Endeksi ve Liverpool A Endeksinin Karşılaştırılması

Kaynak : Uytun, E., Tekstil Sektörü (Pamuklu)İMKB Sektör Araştırmaları Serisi, No:2, İst.1995(a), s. 49.

3.3. AB'ye Uyum Açısından Türk Tekstil Sektörü İçin Alınan Önlemler

1 Ocak 1996'da gerçekleştirilen Gümrük Birliği'nin en iyi şekilde işlemesi ve tekstil sektörünün AB ve üçüncü ülkelerle rekabet şansının azalmadan artarak devamı için, sorunların temeline yönelik çözüm yollarının tutarlı sanayi, ihracat ve yatırım politikaları ile desteklenmesi ve sektöre, gelişmesine uygun ortamın sağlanması gerekmektedir. Bu çerçevede gümrüklerimizde de

¹²⁵ Yaşar, 1995(c), s.21.

¹²⁶ Yıldırım, A., "Tekstil İhracat Yapmaktan Borsa'yı Unuttu mu?", *Hedef Dergisi*, İTKİB Yayın Organı, Sayı : 24, Kasım 1995, s.35.

gerekli yapısal düzenlemelerin zaman geçirilmeksizin gerçekleştirilmesi, gümrüklerin insan kaynakları ve teknoloji olarak günün koşullarına kavuşturulması gerekmektedir ¹²⁷.

Bu durumda izlenecek strateji, "Türkiye'yi Dünyanın önde gelen tekstil ve hazır giyim tedarikçisi konumuna getirmek ve sektörü bu konumunu koruyacak ölçüde desteklemek ve kuvvetlendirmek" olmalıdır. Bu amaç doğrultusundaki politikalar,

- *Kazanani / Kazandırmanı Destekle:* Tekstil sektörünün öncelikli alt sektörlerini, konfeksiyon sektörünü besleyen alt kesimlerle, Dünya ölçeğinde göreceli üstünlüğe sahip veya potansiyel gösteren kesimleri tanımlamak ve yatırım tercihleriyle devlet teşviklerini bu alt sektörlerde yoğunlaştırmak,
- *Sınırlı ve Süreli Destekle:* Her türlü destek ve sübvansiyonun amacı bunları gerektiren sebebi ortadan kaldırmak olmalı, destek seçici ve sınırlı ve süreli olmalıdır.

Açıklanan amaç ve politikalar doğrultusunda aşağıdaki önlemler gerçekleştirilmelidir.

Buna göre,

- Yeni teknoloji içeren yatırımlar, düşük maliyetli kredilerle cesaretli ölçülerde, ancak kesinlikle seçici biçimde desteklenmelidir.
- Teşvikler yöre farkı gözetilmeksizin, sektör veya ürün bazında verilmeli, ancak AB ölçütlerine sığması açısından yöresel bir görünüme büründürülmelidir.
- İplik alt sektöründe kapasite artırımı özendirilmeli, kurulu kapasitenin verim artışını destekleyen yenileme yatırımları teşvik edilmelidir ¹²⁸.
- Boya-baskı-apre yatırımlarında yenileme, kalite ıslahı (bilgisayar destekli tasarım) yatırımları yöre farkı gözetilmeksizin desteklenmelidir.
- Konfeksiyonda birim işçiliği azaltıcı, verimliliği, kaliteyi artırıcı, moda ve desen yaratımında yardım sağlayan bilgisayar destekli tasarım ve üretim sistemleri büyüklüğe bakılmaksızın desteklenmelidir ¹²⁹. Özel kuruluşlar kurularak yeni dizayn ve moda çalışmaları yapılmalı ve dış Pazar araştırmaları gerçekleştirilmeli ve yönetici ve işçi eğitim programları oluşturulmalıdır ¹³⁰.

¹²⁷ ____, İTKİB, 1995(b), s.9.

¹²⁸ Özer, 1994(a), s.14.

¹²⁹ İTKİB, 1995(a), s.36.

¹³⁰ İlyasoğlu-Duruiz, agc., s.167.

- İplik ve dokuma alanında Dünyanın yüksek sübvansiyon bölgelerindeki yatırımlar teşvik edilmelidir.
- Emek yoğun olarak çalışan sektörde verim düşüklüğü, maliyetleri olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle, işçilik ödemelerindeki vergi yükü ve sosyal kesintilerin azaltılması yolları bulunmalıdır.
- Araştırma, geliştirme ve eğitim harcamalarını destekleyici vergi muafiyetleri getirilmelidir. Yapılacak yatırımlara beş yıl süre ile yatırım indirimi sağlamalı, istihdam edilen işçi başına (vergi istisnası) teşvik sağlanmalıdır.
- Enerji teşviği konusundaki uygulamaların kağıt üzerinde kalması engellenmelidir.
- İhracat sigortasına pratikte işlerlik, ihracat kredilerine gerçek anlamda rotatif hüviyet kazandırılmalıdır. İhracat performansını sürdüren imalatçının kendisine tahsis edilen kredi hakkını kesintisiz kullanabileceği bir düzenleme yapılmalıdır.
- Gelecekte tarife dışı engeller olacağı düşünülen çevre ve toplam kalite yönetimine yönelik yatırımlar teşvik edilmeli, çevreye zarar veren üretim birimlerinin meslek kuruluşlarınca kontrolüne imkan verecek düzenlemeler yapılmalıdır ¹³¹.
- Ortak Yatırımlara, teknoloji değişim programlarına, yurt dışındaki fuar ve tanıtım organizasyonlarına Türk firmaların etkin katılımı sağlanarak "Made in Türkiye" imajı yabancı pazarlarda yaratılmalı ve yerleştirilmelidir.

Gerçekleşen Gümrük Birliği ile AB'nin dış pazarları da Türk tekstil ve konfeksiyon sektörü için hedef pazar haline gelecektir. Bu bakımdan AB'nin kaliteli, hızlı üretim ve ürün çeşitliliğine dayalı yapısına uyum sağlamanın önemi daha da artmaktadır. Bu konularda AB üreticileri ile ortak yatırımlar yapılması ve işbirliğine gidilmesi AB dışı ihracata yönelik üretimin Türkiye'de yapılmasına olanak sağlaması açısından son derece önemlidir. Ayrıca tüketici tercihlerini ve modayı belirleyen pazarlama kanalları ve dağıtım şirketleriyle kurulacak olan işbirlikleri önemli bir avantaj yaratacaktır. Tüm bu gelişmeler Türk üreticilerin girişimciliklerine bağlı bulunmaktadır ¹³².

Mevcut yerli küçük ölçekli işletmelerin sağlıklı ve modern üretim yapabilecekleri sanayi siteleri oluşturulmalı ve buralarda üreticilerin yönetiminde bulunacağı çok ortaklı dış ticaret

¹³¹ _____. İTKİB, 1995(a), s.36-37.

¹³² Yentürk, N.-Duruz, I., Nefes Nefese Türk Hazır Giyim Sektörünün Uluslararası Rekabet Gücü, Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği, Şubat 1994, s.88.

firmaları kurulmalıdır. Ekonomik ve politik istikrar sağlanarak Türkiye'nin risk puanı düşürülmelidir. Sektörün AB standartlarına uyumunun sağlanması için TSE tarafından sürdürülmekte olan çalışmalara, sektör içinden gelen uzmanların verilen teknik destek yeterli seviyeye çıkarılmalıdır ¹³³.

Daha önce de belirtildiği gibi, Türk tekstil sektörünün daha fazla kapasite düşüşlerine tahammülü kalmamıştır. Bu sebeple bu konuya önem verilmelidir ¹³⁴. Nitekim Türk tekstil ve konfeksiyon üreticileri katma değeri yüksek, kolay taklit edilemeyecek markalı ürünler üretmek amacıyla bir vakıf kurmuştur. Diğer önemli bir adımsa, Ege Giyim Sanayicileri özellikle ihracat alanında finansman maliyeti ve kredi bürokrasisinden kurtulmak için birleşerek bir dış ticaret şirketini kurmuş ve bu şirket eliyle EGS Yatırım bankasını oluşturmuştur ¹³⁵. Ayrıca, Bursa'da tekstil sektörünün sorunlarına cevap vermeye çalışan SEGAM ve KOSGEB gibi kuruluşlar araştırma geliştirme çalışmaları yanında çeşitli eğitim faaliyetlerini de üstlenmiş durumdadırlar ¹³⁶.

Dünyadaki teknolojinin yakından takip edilmesi ve tekstil fabrikalarının sürekli modernizasyonu ve Türkiye'de tekstil makinaları sanayinin kurulup gelişmesi, Türk tekstil sektörünün geleceği için büyük önem taşımaktadır. Ancak yüksek teknolojinin üretilmesi yüksek nitelikli işgücüne ve finansman kaynaklarına bağlıdır ¹³⁷. Bu sebeple kısa vadede bu tür teknolojik gelişimin gerçekleştirilmesi mümkün olmadığı için bu teknolojileri üreten yabancı firmaların Türkiye'de güçlü temsilciliklerinin kurulmasının sağlanması çok önemlidir ¹³⁸. Burada gümrük birliği ile AB'nin eski makinalarının da Türkiye'ye girişinde görülebilecek olan artış dikkate alındığında tekstil makinaları sanayinin önemi daha iyi anlaşılacaktır ¹³⁹.

Tekstil sektörünün önemli bir problemi olan dünya fiyatlarından hammadde temin etme konusunda da maliyetler kontrol altında tutulmalı ve su, elektrik, haberleşme gibi yüksek olan maliyetler alt seviyelere çekilmeye çalışılmalıdır. Özellikle pamuk üretimini teşvik etmek amacıyla 1993-1994 döneminde uygulanan "hedef fiyat" ve "müdahale fiyatı" uygulaması geliştirilerek sürdürülmelidir¹⁴⁰.

¹³³ Karluk, 1995, s.86.

¹³⁴ Tarakçıoğlu, 1995(b), s.16.

¹³⁵ Öner-Tunçalp-Yüksel, 1995(b), s.19.

¹³⁶ Yentürk-Duruiz, 1994, s.94.

¹³⁷ Tarakçıoğlu, 1995(b), s.16.

¹³⁸ Yentürk, Duruiz, 1994, s.92.

¹³⁹ Tarakçıoğlu, 1995(b), s.16.

¹⁴⁰ Öner-Tunçalp-Yüksel, 1995(b), s.19.

Gümrük birliği ile eşzamanlı ithalat vergilerinin indirilmesi sonucu, üçüncü ülkelere karşı koruma oranının düşmesi ile ani olarak bir ithalat patlamasının engellenme ve regüle edilmesi için AB'nin uyguladığı kısıtlamaların ve tarife dış engellerin, rekabeti bozan oluşumları önlemek için geliştirilmesi gerekmektedir. Ancak, kota miktarlarının Uzakdoğu'nun ucuz işgücünden faydalanabilme imkanın önleyici olmamasına dikkat edilmelidir. Ayrıca bütün bu kısıtlamaların Dünya Ticaret Örgütü (WTO) bünyesinde Trade Monitör Body (TMB) nezdinde savunulması gerekeceği için bazı hususların gözönüne alınması gerekmektedir.

Bu konuda, özellikle pamuk ihracatındaki fon uygulamasının tarım politikası içinde olduğunu ve bunun direkt olarak tekstil üreticisine bir destek sağlamak için değil, eski teknoloji, enerji ve finansman pahalılığı gibi bazı nedenlerle pamuk üretim maliyeti dünya koşullarının üzerinde olan Türk çiftçisinin maliyetlerini kompanse etmek amacına yönelik olduğu anlatılmalıdır. Ayrıca pamuk ipliğine uygulanan anti-damping uygulamasının kaldırılmasına çalışılması ve Eurocotton'un politik müdahalelerine prim verilmemesi gerekmektedir. Bundan başka, stratejik noktalardaki dış ticaret kadroları takviye edilmeli ve deneyimli kişi sayısı artırılmalıdır ¹⁴¹.

¹⁴¹ Boyacıoğlu, H.M., "Gümrük Birliği'nde Tekstil ve Konfeksiyon Belkemiği", Dünya Gazetesi, 24 Temmuz 1995,1995.

BÖLÜM 4. AB'NİN TÜRK TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN BAŞARISI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Avrupa Birliği (AB) ülkeleri, sektörde serbest ticaret bulunmadığı ilkesinden hareketle, GATT kuralları çerçevesinde iç piyasalarını miktar kısıtlamaları, damping ve fark giderici vergi mevzuatı uygulamalarıyla en iyi biçimde korumuşlardır. Gümrük Birliği'nin kabul edilmesi öncesinde, Türk ekonomisinin çekici gücü olan tekstil ve konfeksiyon sektörünün en büyük pazarının AB olduğu, bu sebeple gümrük birliği ile sektörün olumlu etkileneceği ve sektörün bundan sonraki hedefinin moda ve marka yaratmak olması gerektiği belirtilmiştir. Türkiye-AB Gümrük Birliği uzun dönemli bir anlaşmanın son aşamasıdır. Bu sebeple, sektörün olumlu ve olumsuz yönlerde çeşitli şekillerde etkileneceği açıklanmıştır.

4.1. Genel Açıklamalar

Türkiye ile AB Ortaklık Konseyi'nce kabul edilen 1/95 sayılı karar yürürlüğe girmeden önce Türkiye'de tekstil ve hazır giyim sektörlerine yapılan her türlü devlet yardımı ve sübvansiyonların AB normlarına uydurulması ve bunların nelerden meydana geldiği konusunda AB'nin bilgilendirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu karar yürürlüğe girmeden önce AB'de bu konuda uygulanan ilkeler ve kararların Türkiye'ye bildirileceği ve bildirim tarihini takip eden bir yıl içinde Türkiye'de yasal düzenlemelere gidilerek bunların benimsenmesi kabul edilmiştir¹⁴².

1 Ocak 1996 tarihinden itibaren AB'nin gümrük birliği öncesi toplam 5 tekstil ve 10 konfeksiyon ürününe uyguladığı kotalar kalkmıştır. Üçüncü ülkeler kaynaklı ithalatımız, 50 ülke bazında değişen ürünler itibariyle kota ve gözetim önlemlerine konu olmuştur. Bilindiği gibi, gümrük birliği öncesi tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin AB'ye ihracatında serbest dolaşım ilkesi değil, menşe kuralları geçerliydi. Ancak, Türkiye'nin AB'nin Ortak Ticaret Politikası'na uyum kapsamında Ortak Gümrük Tarifesi uyumunu tamamlaması, üçüncü ülkelere karşı kota ve gözetim önlemlerini üstlenmesi ve Ayrıca başta fikri ve sınai mülkiyet hakları olmak üzere haksız rekabeti önlemek üzere AB mevzuatına uyum sağlaması ile birlikte, taraflar arasında tekstil ve konfeksiyon ürünleri ticareti serbest dolaşım ilkesi çevresinde yürütülmeye başlanacaktır¹⁴³.

¹⁴² İnal, F. , "Gümrük Birliği ve Tekstil İhracatı", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı :26, Ocak 1996, s.32-33.

¹⁴³ _____, Dış Ticaret Yöntüyle Gümrük Birliği El Kitabı, DTM, Ankara, Ocak 1996, s.42.

Mevzuat uyumu kapsamında Türkiye, fikri, sınai ve ticari mülkiyetin korunması alanında, patent, tüketicinin korunması, görsel-işitsel ve telif haklarına ilişkin ve marka ve sınai tasarım konusunda çalışmalar gerçekleştirmiştir. Rekabet ve teşvik mevzuatı alanında, rekabetin korunması hakkındaki kanun 13.12.1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir¹⁴⁴. Ayrıca, 11 Ocak 1995 tarihinde yayınlanan ihracata yönelik devlet yardımları kararı ve ihracata verilen yardımlar, GATT ve AB normlarına uygun hale getirilmiştir. Patent kanunu, ticari markalar ve sınai tasarım hakkındaki kanun da kabul edilmiştir¹⁴⁵.

Ayrıca, herhangi bir karışıklığa sebep olmaması için ithalat mevzuatında, yüklemesi 1.1.1996'dan önce yapılan malların dahilde işleme rejimi kapsamındaki malların aynen üçüncü ülkeler ihracı durumunda vergiden muaf olmaları ve kotadan mahsup edilmemesi, işlendikten sonra AB'ye ihracı durumunda ise, fark giderici vergi ödenmesi kararlaştırılmıştır. Normal ithalat rejimindeyse, Türkiye'de kullanılması koşuluyla gümrük vergisi tahsil edilmesi, ancak kotadan düşülmeksizin 31 Mart 1996 tarihine kadar ithal edilmesi kararlaştırılmıştır. Yüklemesi, 1.1.1996'dan sonra yapılacak ithal mallarda ise, AB dışı ülkelere ihraç koşuluyla kotadan mahsup edilmeden ve gümrük vergisi ödenmeden ithali, dahilde işleme rejimi kapsamındaki malların tek taraflı kontrole tabiyse, ithal lisansının, iki taraflı kontrole tabiyse, ithal ve ihraç lisansının ibrazı ile gerçekleştirilmesi ve kotadan mahsup edilerek, gümrük sonra AB'ye ihracı durumunda ise, fark giderici vergi ödenmesi kararlaştırılmıştır. Normal ithalat rejimindeyse, Türkiye'de kullanılması koşuluyla gümrük vergisi tahsil edilmesi, ancak kotadan düşülmeksizin 31 Mart 1996 tarihine kadar ithal edilmesi kararlaştırılmıştır. Yüklemesi, 1.1.1996'dan sonra yapılacak ithal mallarda ise, AB dışı ülkelere ihraç koşuluyla kotadan mahsup edilmeden ve gümrük vergisi ödenmeden ithali, dahilde işleme rejimi kapsamındaki malların tek taraflı kontrole tabiyse, ithal lisansının, iki taraflı kontrole tabiyse, ithal ve ihraç lisansının ibrazı ile gerçekleştirilmesi ve kotadan mahsup edilerek, gümrük vergisinin alınması kararlaştırılmıştır. Normal ithalat rejimindeyse, ithalatın yapıldığı ülkenin tabi olduğu rejime göre ithalat lisansının ibrazı ertesinde kotadan mahsup edilip, gümrük vergisi tahsil edilerek Türkiye'ye ithali mümkün olacaktır¹⁴⁶.

Gümrük Birliği sonrasında dış rekabet daha fazla açıdan sektör için, yurt içi üretimin zarar görmesi veya zarar tehdidi altında bulunması halinde alınacak önlemlere ilişkin usul ve esasları kapsayan ve sektöre uluslararası kurallara uygun şekilde korunma imkanı getiren, 95/6814 sayılı "ithalatta gözetim ve korunma önlemleri ile kota idaresi ve tarife kontenjanı hakkında karar" ve bu

¹⁴⁴ Atmaca, R., "Türkiye AB Gümrük Birliği ve Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü", Dünya Gazetesi, 16 Şubat 1995, 1995(b), s.9.

¹⁴⁵ Güvenç, F., "Tekstilde 59 Ülkeye Kota Koyuyoruz", Ekonomist Dergisi, 2 Temmuz 1995, 1995, s.53.

¹⁴⁶ _____, DTM, s.43-44.

karara istinaden çıkarılan yönetmelikler, 95/6815 sayılı "belirli tekstil ürünleri ithalatında gözetim ve korunma önlemleri hakkında karar" ve 95/6816 sayılı "ikili anlaşmalar protokoller veya diğer düzenlemeler kapsamı dışında, belirli ülkeler menşçili tekstil ithalatında gözetim ve korunma önlemleri hakkında karar" alınmıştır. Böylelikle GATT'ın genel disiplin ve kurallarına entegre edilen ürünler hakkında alınan kararlar çerçevesinde belirlenecek olan önlemler ülke ayırımı gözetmeksizin, ancak diğer uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülükler de dikkate alınarak uygulanacaktır ¹⁴⁷.

Bilindiği gibi, 6 Mart 1995 tarihinde toplanan Ortaklık Konseyi'nin aldığı 1/95 sayılı kararın 6. maddesinde "akit taraflar arasında ihracatta uygulanan miktar kısıtlamaları ve eş etkili tedbirler yürürlükten kaldırılacaktır" denmektedir. Bu maddeye ilişkin bildirimde bulunan AB, bazı koşullar ileri sürmüştü, bu koşullar yerine getirilmediği takdirde madde hükmüne rağmen daha önce yapılan "gönüllü miktar kısıtlamaları anlaşmaları"nın yürürlükten kaldırılmayacağını, tekstil ve konfeksiyon ticaretine ilişkin düzenlemelerin devam edeceğini açıklamıştır. Bu koşullar aşağıda sıralanmaktadır :

- * 1/95 sayılı kararın 8 nolu ekinde yer alan fikri, sınai ve ticari mülkiyetin haklarının korunmasına, tam rekabet ve kamu yardımları ile ilgili tedbirlerin alınmasına ilişkin yasaların çıkartılarak AB yasalarına uyum sağlanması,
- * Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içinde, "içtihat hukuku"na uyulması,
- * Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesinden önce bu kuralları uygulayacak bir rekabet kurumu oluşturulması,
- * 31.12.1995 tarihinden önce, tekstil ve konfeksiyon sektörüne verilen yardımların topluluk çerçeve kararlarına ve ilkelerine uygun hale getirilmesi ve bunların AB'ye bildirilmesi,
- * AB'ye bildirilen bu ilke ve kararların değiştirilmesi, iptali ve benimsenmesi konusunda verilecek önerileri Gümrük Birliği'ne gidilmesinden itibaren bir yıl içinde Türkiye tarafından yasalarına uygun hale getirilmesi,
- * Bu kararın yürürlüğe girmesinden itibaren GATT anlaşmasının 24.maddesinde öngörülen ve AB ilkeleri ile de paralellik gösteren, tekstil ve hazır giyim ticareti ile ilgili anlaşmalara uygun düzenlemeler getirilmesi, söz konusu koşulların herhangi birinin yerine getirilmemesi halinde, daha

¹⁴⁷ Yazıcı, Ş., "Uluslararası Kurallara Uygun Koruma Geliyor", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı : 18, Mayıs 1995(a), s.34-35.

önce yapılan ticari düzenlemelerin devam edeceği, ya da yenileceği, Türkiye'nin buna yanaşmaması durumunda, AB'nin Katma Protokol'ün 60.maddesine dayanarak koruma tedbirlerine başvuracağı açıklanmıştır¹⁴⁸.

Ayrıca, AB, tekstil ve konfeksiyon sektöründe pazara giriş olanakları açısından etkin bir karşılıklı sağlanmasında yararlıdır. Türkiye'nin 6. maddeye ilişkin karşıt bildirimindeyse, AB tarafından yukarıda açıklanan ilkeler Türkiye tarafından yerine getirildiği halde, tekstil ve hazır giyime ilişkin düzenlemelerin sona erdirilmemesi halinde, Türkiye'nin uygun dengeleyici tedbirleri alabileceği vurgulanmıştır¹⁴⁹. Ayrıca, bu düzenlemeler tamamlanmaya kadar, AB'ye yapılan tekstil ve konfeksiyon ihracatında menşei şahadetnamesinin yürürlükte kalacağı ve buna sahip olmayan tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin AB ticaret politikasına tabi olacağı anlamına geldiği belirtilmiştir. Türkiye, bu pazara girmekte ısrarlı olduğunu ve Tekstil Komitesi'nin toplantılarına ve çalışmalarına katılmayı gerekli gördüğünü ifade etmiştir¹⁵⁰.

Türkiye, ticaretteki teknik engelleri açıklayan ve bu karar yürürlüğe girdikten sonra 5 yıl içinde bu teknik engellerin kaldırılarak AB araçlarına uyum sağlanmasını öngören 1/95 sayılı kararın 8. maddesine ilişkin iki bildirimde bulunmuştur. Birinci bildirimde, Standartlar ve Teknik Düzenlemeler Komitesi'ne katılma arzusunu açıklamış, ikinci bildirimdeyse, bu araçların, yöntemlerin ve altyapının kapsamlı, acil ve mümkün olduğunca sorun yaratmadan çözümünün önemini vurgulamış ve gerekli teknik uyumun AB tarafından değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir¹⁵¹.

4.2. Dolaysız Etkiler

1 Ocak 1996 tarihinde gerçekleşen Gümrük Birliği ile, AB ülkelerinden yapılacak ithalatta gümrük vergisinin sıfırlanması, üçüncü ülkelere yapılacak ithalatta OGT uygulamasına geçiş, üçüncü ülkelerin bazılarında yapılacak olan tekstil ve konfeksiyon ürünleri ithalatında miktar kısıtlaması uygulaması, uluslararası piyasalardan ihracat amaçlı üretimde kullanılmak amacıyla girdi temininde dahilde işleme rejimine geçiş ve hariçte işleme rejimi gibi yeni uygulamalar, tekstil ve konfeksiyon sektöründe dış ticaretin akışı ve yönü açısından önemli değişimlere neden olacaktır.

i. AB'ye Karşı Korumaların Sıfırlanması : Gümrük Birliği'nin anlamı, birliğe taraf olan ülkeler arasında varolan bütün ithalat gümrük vergilerini ve eş etkili önlemlerin

¹⁴⁸ Çimen, A., Gümrük Birliği ve Avrupa Topluluğu Türkiye İlişkileri, Ankara 1996, s.197-198.

¹⁴⁹ _____, "İhracatın Belkemiği Destek İstiyor", İntermedya Ekonomi Dergisi, 20 Ağustos 1995(b), s.74.

¹⁵⁰ Çimen, age., s.198-199.

¹⁵¹ _____, İntermedya Ekonomi Dergisi, 1995(b), s.75.

kaldırılması olduğu için, 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren AB ülkelerinden Türkiye'ye gelecek tekstil ürünleri hiçbir sınırlama olmaksızın Türkiye'ye ithal edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu durum, AB'ye karşı korumanın azalması anlamına gelmektedir. Gümrük Birliği öncesinde her ne kadar AB ve EFTA ülkelerine belli bir ayrıcalık marjı tanınmışsa da, yine de bu ülkeler çıkışlı mallar Türkiye'ye belli bir gümrük vergisi ve Toplu Konut Fonu ödendikten sonra girebilmişlerdir ¹⁵².

Tekstil ve konfeksiyon ürünleri için aşağıda verilen iki örnek, azalan korumanın irdelenmesini kolaylaştıracaktır. 1993 yılında AB ülkelerinden yapılan pamuk ipliği ithalatında, vergi ve toplu konut fonu dahil, Türkiye'ye girişte uygulanan etkin koruma oranı %26, pamuklu dokumadaysa %30'dur. 1995 yılındaysa bu oranlar sırasıyla %10 ve %15'e inmiştir. Gümrük Birliği ile koruma oranları %0 olmuştur. Ancak, Türkiye önemli bir pamuk ipliği ve pamuklu dokuma üreticisi olduğu için AB ülkelerinden söz konusu ürünleri çok düşük miktarlarda almaktadır ¹⁵³. Bu sebeple, pamuklu tekstil ürünleri açısından bakıldığında, bu liberalizasyonun çok önemli bir sorun yaratmayacağı düşünülmektedir. Çünkü pamuklu tekstil alanında Türkiye, AB ülkelerine karşı zaten önemli bir rekabet üstünlüğüne sahiptir. Ancak bu durum, sentetik iplik ve ürünleri alt sektörü için geçerli olmayabilir. Bu sebeple çeşitli olumsuz etkiler ortaya çıkabilecektir ¹⁵⁴.

AB ülkelerinden gelecek olan konfeksiyon ürünleri üzerindeki korumanın kalkması, özellikle nüfusunun büyük çoğunluğu tüketmeye hazır gençlerden oluşan Türkiye açısından, markalı ürünlere yönelik ithalat artışı beklentisini gündeme getirmiştir. Türkiye'de sıcak para politikasının izlenmesine devam edilmesi durumunda, AB kaynaklı markalı ürünler ithalatının artışı Türk konfeksiyon ürünleri üzerinde baskı oluşturacak ve bir rekabet sıkışması yaratacaktır ¹⁵⁵.

Bu açıdan bakıldığında Gümrük Birliği'nin en büyük riski, yabancıların kalitesiz kumaşlarının ithal edilmesidir. Bundan dolayı, öncelikle uzun vadede bilinçli bir tüketici kitlesinin oluturulması önemlidir. Yabancı marka hayranı bir tüketici kitlesi ile Gümrük Birliği Türk konfeksiyon sektörü aleyhine çalışacaktır. Yurt içinde ve dışında perakendecilik özendirilmeli ve örgütlenmelidir ¹⁵⁶. Bu durumdan kurtulmak için alınması gereken bir diğer önlemse, Türk konfeksiyon firmalarının moda yaratmalarının ve dolayısıyla yurt içinde ve yurt dışında marka satmaları gerekmektedir ¹⁵⁷.

¹⁵² Yaşar, 1995(a), s.170.

¹⁵³ Uytun, 1995(b), s.48.

¹⁵⁴ Yaşar, 1995(b), s.38.

¹⁵⁵ Usta, 1995, s.32.

¹⁵⁶ Gürsoy, age., s.32-33.

¹⁵⁷ Yaşar, E., "GB'nin Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörüne Etkileri", *Dünya Gazetesi*, 16 Şubat 1995, 1995(d), s.10.

ii. Üçüncü Ülkelere Karşı Korumanın Azalması : Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin ikinci etkisi, üçüncü ülkelere karşı korumanın azalmasıdır. Türkiye, gerçekleştirdiği gümrük birliği ile AB'nin Ortak Dış Tarifesi'ne uymak zorundadır. Böylece Türkiye, üçüncü ülke çıkışlı tekstil ve konfeksiyon ürünlerine AB'nin uyguladığı gümrük vergilerini uygulamak zorundadır. Ancak genel olarak, Türkiye'nin dışalım gümrük vergileri, AB'nin dışalım gümrük vergilerinden yüksektir. Bu durumda, üçüncü ülke kaynaklı tekstil ve konfeksiyon sektörü ürünleri ithalatının artması beklenmektedir. Bu gelişim, Türk tekstil sektöründe iç pazar rekabetini arttıracığı için olumsuz, konfeksiyon sektörüneyse daha ucuza hammadde temin edebilme olanağını sağlayacağı için olumludur¹⁵⁸.

1995 yılı başındaki Türk tekstil ve konfeksiyon sektörü ürünlerinin koruma oranları incelendiğinde, iplikler için %6 ile %8, kumaşlar için %8 ile %19, konfeksiyon ürünleri içinse %15 ile %20 korumanın olduğu ortaya çıkmaktadır¹⁵⁹. Ayrıca, Türk ithalat rejiminde gözlenen ilginç bir nokta, korumanın bugüne kadar ithalat gümrük vergileri ile değil Toplu Konut Fonu ile sağlanmasıdır. Ancak bu fon 1996 yılı başında kaldırılmıştır. Gümrük Birliği ile üçüncü ülke çıkışlı ürünlere OGT oranında gümrük vergisi uygulamayı kabul eden Türkiye'de tekstil ve konfeksiyon sektörleri ayrı ayrı etkilenecektir. Örneğin, 1994 yılında Türkiye'ye ithal edilen pamuk ipliklerinin %90'a yakın bölümü ithalat gümrük vergisi ödemedi Türkiye'ye getirilmiştir¹⁶⁰. Bu durum, ithalatı azaltıcı etki yaparken, mevcut durumda olduğu gibi kısa vadeli spekülasyon ithalat yerini orta vadede kısmen daha istikrarlı ithalata bırakacaktır¹⁶¹. Bu nedenle, koruması fiili olarak sıfır olan tekstil sektörünün OGT'ye uyum çerçevesinde %6 ile %10 arasında bir korumaya sahip olması, tekstil ürünlerinde korumanın bir nevi artırılması anlamına gelmektedir. Ancak burada unutulmaması gereken koruma oranlarının yüksek olması nedeniyle bugüne kadar tekstil dışalımının hep dışarıya çalışan konfeksiyon firmaları tarafından yapıldığıdır¹⁶².

Konfeksiyon sektörü ve ürünlerindeyse daha farklı bir etkilenme söz konusu olacaktır. Değindiği gibi konfeksiyon ürünlerinin koruma oranları tekstil sektörüne kıyasla çok daha yüksek düzeydedir. OGT'nin uygulanmaya başlanmasıyla bu koruma oranları %10 dolaylarına inecektir. Böylece, üçüncü ülke çıkışlı, ucuz, katma değeri düşük ve isimsiz ürünler daha rahat Türkiye pazarına gireceklerdir. Bu, Türk konfeksiyon sektöründe iç piyasada alt ve üst aşamalarda

¹⁵⁸ Yaşar, 1995(a), s.171.

¹⁵⁹ _____, İTKİB, 1995(b), s.6.

¹⁶⁰ Yaşar, 1995(b), s.39.

¹⁶¹ Özer, 1994(b), s.40.

¹⁶² _____, "Türkiye Tekstilde Kendini Kanıtladı", Dünya Gazetesi, 11 Eylül 1995, s.12.

bir rekabet sıkışmasını beraberinde getirecektir ¹⁶³. Tekstil sektöründeysen böylesi bir durum söz konusu değildir. Çünkü, sektör 1996 yılı başına kadar ihracat teşvik belgeleri sebebiyle böylesi bir rekabet ile karşı karşıya kalmıştır.

Türkiye'nin AB'de uygulanmakta olan tarife kotası uygulamasını benimsemesi durumunda ortaya çıkacak tablo daha da kötü olacaktır. AB, gelişmekte olan ülkelerden satın aldığı tekstil ve konfeksiyon ürünlerine Genelleştirilmiş Ayrıcalıklar Sistemi çerçevesinde belli bir orana kadar ithalata gümrük vergisi muafiyeti tanımaktadır. Gelişmekte olan ülkelerden yapılacak belli miktardaki tekstil ve konfeksiyon ürünleri gümrüksüz olarak AB'ye girebilmektedir. Bu miktar, Tarife Kotası olarak adlandırılmaktadır. Tarife kotasında belirlenen miktar aşıldıktan sonra, Avrupa Komisyonu Kararı ile bu mal üzerindeki gümrük vergileri uygulamaya konulmaktadır. Türkiye'nin de bu gümrük Ayrıcalıklarını, AB'nin Ortak Ticaret Politikası'na uyum çerçevesinde gelişmekte olan ülkelere sağlaması muhtemeldir. Belli bir oranda azalacak olan koruma oranlarının sınırlanması anlamına gelecek olan bu durum, özellikle Uzakdoğu kaynaklı konfeksiyon ithalini arttıracak ve iç piyasa rekabetini yükseltecektir ¹⁶⁴.

Sonuç olarak, korumanın azalması ile pahalı AB çıkışlı ürünlerinin ve ucuz Uzakdoğu kökenli ürünlerinin rekabeti artırması sonucunda, Türkiye'nin dumpingli veya sübvansiyonlu ithalata karşı koruma gibi diğer koruma ithalatının gözetime tabi tutulmasında¹⁶⁵ fayda görülmektedir.

iii. Üçüncü Ülke Ürünlerine Kota Uygulanması : Türkiye'nin AB ile Gümrük Birliği'ni gerçekleştirmesi ile yüklendiği bir diğer yükümlülük de AB'nin Ortak Tekstil Ticaret politikası'dır. Bunun en önemli unsurlarından bir tanesi, ellinin üzerinde ülke çıkışlı tekstil ve konfeksiyon ürünlerine tek ya da çift taraflı kontrol sistemine dayanan miktar kısıtlaması ya da gözetim (otonom önlemler) uygulamasıdır. Türkiye Ortak Tekstil Ticaret Politikası'na uyum çerçevesinde hangi ülkeye hangi önlemin ne miktarda uygulanacağını sektörün menfaatleri doğrultusunda belirleyecektir. Gözetim, bir malın ithalatının yerli üreticilere zarar verecek şekilde artması sonucunda, bu malın ithalatının gözetim belgesi ile izlenmesine yöneliktir. Korumaysa, yerli üreticiye zarar verdiği tespit edilen malın ithalatının, zararı ortadan kaldırmak amacıyla, kısıtlanmasıdır.

¹⁶³ Yaşar, 1995(a), s.172.

¹⁶⁴ Uytun, 1995(b), s.41.

¹⁶⁵ Yazıcı,Ş., "İthalatta Yeni Düzenlemeler", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı :23 (Ekim 1995), 1995 (b), s.31-32.

Üçüncü ülkelere kota uygulanması, şu anda uluslararası rekabete açılmış durumda bulunan tekstil sektörünün korunmasını attrıracaktır. Bu da Türk tekstil üreticilerinin iç piyasa paylarını arttırmaları bakımından olumlu bir gelişmedir. Ancak, konfeksiyon sektörünün hammaddesi niteliğindeki ürünlerde kota uygulanması durumunda, sektörün arz kaynaklarının azalması nedeniyle, hammadde fiyatlarında artış ile yüzyüze gelmesi beklenmektedir. Uygulanacak otonom önlemler konusunda karar verilirken, AB'ye yönelik ihracattaki kotaların kalkması nedeniyle oluşacak konfeksiyon ihracatındaki artışın boyutlarını gözönüne alarak, konfeksiyon sektörünün hammadde kaynaklarının olabildiğince serbest tutulmasına dikkat edilmelidir ¹⁶⁶.

Konfeksiyon üreticileri açısından hammadde olarak kullanılan tekstil ürünlerine ödenen bedel artmasıyla bu olumsuz bir gelişmeye sebep olacaktır. Sonuçta, yüksek nihai ürün fiyatları ile bu artış tüketiciye yansıtılacaktır. Ancak, uygulanacak kota, üçüncü ülkeler kaynaklı ucuz konfeksiyon ürünlerinin Türkiye'ye gelişini sınırlayacağından, Türk konfeksiyon üreticilerinin yararınadır ¹⁶⁷.

Türkiye'nin 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi'nin 1/95 sayılı kararına uygun olarak tekstil ve konfeksiyon ürünlerine yönelik olarak gerçekleştirdiği kota ve gözetim uygulamaları, AB tarafından Türkiye'ye uygulanan kotaların kalkmasının bir ön koşulu olduğu gibi, üçüncü ülkelere gelecek ürünlerin Türkiye üzerinden bir trafik sapması yaratacak şekilde AB'ye ihracatının önlenmesi, yani Türkiye - AB arasında tekstil ve konfeksiyon ürünleri ticaretinde malların serbest dolaşımının mümkün olması için bir gerekliliktir ¹⁶⁸.

Kota uygulaması çerçevesinde AB'nin kota veya gözetim uyguladığı 50 ülkeye karşı aynı ürünler bakımından kısıtlamaların üstlenilmesi için 45 ülkeye bildirimde bulunulmuş (5 ülkeye karşı tek taraflı kısıtlama veya gözetim uygulanacaktır) ve anılan ülkeler müzakereye davet edilmiştir. Daha öncesinde, AB ve Türk yetkililer yaptıkları toplantılarla kota miktarlarını saptamışlardır. Halen 12 ülke ile ikili kontrol mekanizması, 25 ülke tek taraflı miktar kısıtlamasına ve 13 ülke ise tek taraflı gözetim uygulamasına tabi olarak ihracatlarını sürdürmektedirler. İlgili ülkelerle anlaşmalar imzalandıkça çift taraflı kontrol sistemine geçilecektir ¹⁶⁹. Tekstil ve konfeksiyon ürünlerinde kota uygulanacak ülkeler Ek 19'da sunulmuştur.

¹⁶⁶ _____, İTKİB, 1995(b), s.7.

¹⁶⁷ Uytun, 1995(b), s.41.

¹⁶⁸ _____, "Gümrük Birliği Sonrası Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri Yatırımları ve Dış Ticaret ile İlgili Sorular ve Cevapları", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Özel Sayı, Sayı:26, Ocak 1996, s.3.

¹⁶⁹ _____, DTM, s.42-43.

Uygulanacak kotaların belirlenmesinde çeşitli yöntemler uygulanmaktadır. Türkiye'nin dışalım olmayan bazı ürün kategorilerinde, uygulanacak tekstil ve konfeksiyon kategorileri "Basket Exit Mechanism" adı verilen bir sistemle oluşturulmuştur. Buna göre, Türkiye'nin uygulayacağı kotalar, AB kotasının %2.5'i kadar olacaktır. Diğer bir kısım kotalar ise, Türkiye'nin önemli dışalım bulunan pamuk ipliği ve pamuklu dokuma gibi ürün kategorilerinde de uygulanan ve üç yılın (1992, 1993, 1994) dışalım ortalamaları alınarak bulunan kota miktarlarıdır¹⁷⁰. Diğer bir uygulama ise, 1995 yılı başında AB'ye katılan üç ülkenin de izlediği şu yöntemdir: Türkiye'nin kısıtlama uygulanacak ürün ya da ülkenin yaptığı fiili ithalat ile ürünün Türkiye ve AB açısından hassasiyet derecesi, ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyi ve Türkiye'nin ekonomik yapısı gözönüne alınarak hesaplanacak ithalat düzeyi karşılaştırılacak ve hangi miktar daha yüksek ise kota miktarı olarak bu miktar baz alınacaktır.

Diğer taraftan, belirlenen bu kotalar Dünya Ticaret Örgütü Tekstil ve Hazır Giyim Anlaşması'nda yer alan yıllık artış oranları dikkate alınarak her yıl arttırılacaktır. Ayrıca, işlendikten sonra üçüncü ülkelere ihraç edilmek üzere geçici muaflik kapsamında yurda getirilecek girdiler kotaya tabi olmayacaktır¹⁷¹. Serbest bölgelere getirilen ürünlerin Türkiye'ye ithali sırasında o ülkeye ait kota uygulamasına ilişkin hükümler uygulanacaktır¹⁷². Türkiye'nin iç pazara sunulacak ve işlendikten sonra AB'ye ihraç edilecek ürünlerin ithalatına, korumaların azalması sonucunda ithalatın ciddi boyutlarda artmasını engellemek amacıyla, uygulayacağı kotalar 19 Aralık 1995 tarihli resmi gazetede yayınlanmıştır. Buna göre,

95/1 Sayılı Tebliğ: Çift taraflı kontrol sistemi dahilinde Makao, Moğolistan, Polonya, Romanya, Slovak Cumhuriyetleri, Sri Lanka, Bulgaristan, Endonezya, Vietnam, Macaristan ve Tayvan'dan tebliğ ekinde sayılan kısıtlama uygulanacak ürünlerin ithalindeki usul ve esasları içermektedir. Bu tebliğ kapsamındaki ülkeler, kendi kota dağıtımlarını kendileri yapacaklar ve bu ülkelerden ekli listede belirtilen ürünlerin ithalinde, söz konusu ülke yetkili makamlarınca düzenlenecek ihracat lisansı ülkemizdeki ithalatçı Dış Ticaret Müsteşarlığı İthalat Genel Müdürlüğü'ne sunulularak ithal lisansı alınabilecektir.

95/2 Sayılı Tebliğ: Bu tebliğ, ikili anlaşmalar ile çift taraflı kontrol sistemi çerçevesinde kısıtlamaya tabi olması gereken, ancak tebliğin yayımlandığı tarihe kadar anlaşma imzalanması mümkün olmayan ülkeleri ve ürün kategorilerini kapsamaktadır. Bu ülkeler, Arjantin, Beyaz Rusya, Brezilya, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Çin, Endonezya, Filipinler, Güney Kore,

¹⁷⁰ Yaşar, 1995(a), s.174.

¹⁷¹ Usta, 1995, s.34.

¹⁷² _____, DTM, s.67.

Hindistan, Hong Kong, Macaristan, Malezya, Özbekistan, Malta, Pakistan, Peru, Rusya Federasyonu, Singapur, Tayland, Tayvan, Ukrayna, Vietnam, Fas ve Tunus'tur. Bu ülkelerle anlaşmalar tamamlanıp, çift kontrol sistemine geçilinceye kadar, ithalat, Türkiye'nin tek taraflı belirlediği kotalar çerçevesinde gerçekleşebilecektir.

Buna göre, 1996 yılı ilk üç ayında bu ülkelerden ithalat yapacak ithalatçılar, bu konuda başvuruda bulunmaları ve elde ettiği kota hakkının en az %50'sini gerçekleştirmelidir. Bu ülkelerin veya ürünlerin birden fazlasından ithalat yapmak isteyenler herbiri için ayrı ayrı başvuruda bulunmalıdırlar. Geleneksel ithalatçı firma olabilmek için 1994 yılı gümrük giriş beyannameleri sunulmalıdır ve gerçekleştirilen ithalat en geç 15 gün içinde DTM İthalat Genel Müdürlüğü'ne bildirilmeli ve süresi dolan ithalat lisansları aynı merciye iade edilmelidir ¹⁷³.

95/3 Sayılı Tebliğ: Çift taraflı kontrol sistemi çerçevesinde gözetim uygulanacak ülkeleri (Mısır) kapsamaktadır. Çift taraflı gözetim uygulamasında, herhangi bir miktar kısıtlaması olmaksızın, ihracatçı ülke makamlarınca düzenlenecek ihracat lisansına karşılık olarak, Türk ithalatçı tarafından DTM İthalat Genel Müdürlüğü'nden ithal lisansı alınarak ithalat gerçekleştirilir.

95/4 Sayılı Tebliğ: Tek taraflı kontrol sistemi çerçevesinde gözetim uygulanacak ülke ve ürünlere ilişkin tebliğ'dir. Bu ülkeler, Bangladeş, Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Estonya, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Letonya, Litvanya, Moldova, Slovenya, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan, Vietnam, Fas ve Malta'dır. Bu ülkelerden tebliğ ekinde belirtilen kategorilerde yapılacak ithalat DTM İthalat Genel Müdürlüğü'nden alınacak ithal lisansı ile gerçekleştirilebilecektir. Gözetim uygulamalarında miktar kısıtlaması ve başvuru süresi kısıtlaması yoktur.

95/5 Sayılı Tebliğ: Tek taraflı miktar kısıtlaması uygulanacak ülkeleri kapsamaktadır. Bunlar, Kuzey Kore, Bosna Hersek, Hırvatistan ve Makedonya'dır. Bu tebliğ, 1996 yılının ilk altı aylık dönemi için tebliğ ekinde yer alan kategorilere ilişkin olarak belirlenen kota miktarının dağıtımında ithalatçılar tarafından yapılması gereken başvurunun usul ve esaslarını içermektedir ¹⁷⁴.

Yukarıda belirtildiği gibi, oluşturulmaya başlanan kota sistemini sağlıklı ve etkin bir şekilde işlemesi ve kota miktarlarının takibi, ihtisas gümrükleri tarafından gerçekleştirilmelidir.

¹⁷³ _____, *Hedef Dergisi*, 1996, s.3-4.

¹⁷⁴ _____, DTM, 1996, s.47.

iv. AB Damping Mevzuatının Uygulanması : Türkiye'nin AB ile Gümrük Birliği Anlaşmasını imzalaması ile yüklendiği bir diğer sorumluluk ise, damping ve fark giderici vergi soruşturmaları konusunda ortaya çıkmıştır. Türkiye kendi damping ve fark giderici vergi mevzuatını 1989 yılından bu yana uygulamaktadır. Ancak uygulanan İthalatta Haksız Rekabeti Önleme Yasası, Gümrük Birliği ile uygulanamaz hale gelmiştir ¹⁷⁵. Buna göre, halen Dünya Ticaret Örgütü ekinde yer alan Anti-damping Anlaşması ve Sübvansiyonlar Anlaşmasının hükümlerine göre işlem yapılmakta ve 1989 yılından bu yana uygulanan kanun değiştirilmektedir ¹⁷⁶.

Bu durumun sonucu olarak, Türkiye, belki de hiç istemediği bazı ülke ürünlerine anti-damping vergisi uygulamak zorunda kalmıştır. Örneğin, AB Pakistan çıkışlı pamuk iplikleri için anti-damping vergisi uygulamaya başlarsa, Türkiye de kendi isteği dışında bu vergiyi uygulamak zorunda kalacaktır¹⁷⁷. Doğal olarak Türkiye'nin, adı geçen anti-damping vergisini uygulamayabileceği öne sürülebilir. Ancak bu durumda bütün Türk malları AB gümrüklerinde sıkı bir denetime tabi olacaktır. Bu da ihracatını arttırmayı hedefleyen Türk tekstil sektörünün çıkarına uygun bir sonuç olmayacaktır.

Ayrıca, Türkiye'nin AB damping mevzuatına dahil olması sonucunda, Türk tekstil üreticileri, herhangi bir ürünün ithalatında damping olduğu şüphesine varırlarsa, bu durumu düzeltmek amacıyla Brüksel'deki AB Komisyonu'na başvurabileceklerdir¹⁷⁸. Rekabet gücü azalan tekstil sektörü kuruluşları, böylesi bir uygulamayı sevinçle karşılarken, ucuz hammadde kaynakları sektöre uğrayacak olan konfeksiyon kuruluşları için bu durum, yeni bir zorluk oluşturacaktır. Türkiye'nin AB'den bağımsız olarak üçüncü ülkelere anti-damping vergisi koyması zorlaşacaktır. Ancak, henüz anti-damping vergilerinin nasıl uygulanacağı konusunda kesin bir karar alınmamıştır. Nitekim, AB Tek Pazarı'ndan önce bölgesel farklı anti-damping vergilerinin uygulandığı bir gerçektir. Ticaret sapsmasının engellenmesi için, tam bir gümrük birliği altında, Türkiye'nin AB ile mevzuatı uygulaması gerekmektedir ¹⁷⁹. Tüm bu gelişmelere rağmen 95/1 sayılı Ortaklık Konseyi kararına göre üçüncü ülkelere karşı alınabilecek dampinge karşı önlemler için ortak hareket etme yönünde herhangi bir düzenleme ve mekanizma bulunmamaktadır .

Türkiye'ye AB tarafından uygulanan damping vergilerinin askıya alınması için 95/1 sayılı kararda belirtilen konulara Türkiye'nin uyum sağlaması gerekmektedir. Bundan sonra Türkiye ile

¹⁷⁵ Yaşar, 1993, s.60.

¹⁷⁶ _____, DTM, 1996, s.38.

¹⁷⁷ Yaşar, 1993, s.60.

¹⁷⁸ Uytun, 1995(b), s.42.

¹⁷⁹ Yaşar, 1995(a), s.174.

AB arasında dumping hakkında Katma Protokol'ün 47. Maddesi işletilecek ve taraflar arasında erken uyarı sistemi uygulamaya sokulacaktır. Diğer taraftan ürünlerine anti-dumping vergisi uygulanan firmalarımız, bu verginin yürürlükten kaldırılması amacıyla, AB'nin ilgili mevzuatında öngörülen gözden geçirme prosedürünün işletilmesi için başvuru yapma hakları da imkan dahilinde bulunmaktadır¹⁸⁰.

v. İhracat Teşvik Belgelerine Son Verilmesi : Türkiye, 1980'li yıllarda dışsatım girişimlerine başlayınca ortaya çıkan sorunlardan ilki, özellikle tekstil ve konfeksiyon sektörünün hammaddelerinin fiyatlarının dünya fiyatlarından daha yüksek oluşuydu. Bu noktada devreye sokulan düzenleme, dışsatım yapacak firmaların gümrüksüz olarak hammadde ya da ara mamul dışalımını yapmalarına izin verilmesidir. İhracat Teşvik Belgeleri çerçevesinde geniş anlamda, Geçici Kabul sistemi çerçevesindeyse daha dar anlamda uygulanan dışsatıma yönelik üretim için 1980'li ve 1990'lı yıllar boyunca hep dışsatıma yönelik Türk tekstil sektörünün önemli bir kazancı olmuştur. Dışsatıma yönelik üretim için gümrüksüz dışalım ile üretilen mallar, Türkiye gümrük sınırları içinde serbest dolaşımda değildir. Çünkü, İhracat Teşvik Belgeleri ve geçici kabul sistemi ile yapılan dışalımda, gümrük vergisi ödenmemiştir.

Bu açıdan, İhracat Teşvik Belgesi, bir malı üretilip ihraç etmeyi taahhüt eden Türk tekstil üreticisinin ithalat gümrük vergisi ödemediği hammadde ya da yarı mamul madde ithal etme hakkı kazanmasını sağlayan belgedir. Bu şekilde ithal edilen hammadde, yalnızca ihraç edilecek olan malların üretiminde kullanılabilir. Geçici kabul sistemi uygulaması ise, gümrük müdürlükleri tarafından bireysel işler için yürütülmektedir¹⁸¹.

Gümrük Birliği kapsamında, uluslararası pazarlardan hammadde tedarikini düzenleyen sistem "Dahilde İşleme Rejimi" adını almıştır. Bu sisteme göre, prensip olarak, üçüncü ülkelerden ithal edilen hammaddelerle üretilen işlem görmüş ürünler yine üçüncü ülkelere ihraç edilebilecektir. Hammaddeleri üçüncü ülkelere tedarik edilen bitmiş ürünlerin AB ülkelerine ihraç edilmesi durumunda ise bir vergilendirme söz konusu olacaktır¹⁸². Üçüncü ülke kaynaklı ürünlerin Türkiye'de serbest dolaşımda bulunması, ithalatları sırasında OGT oranında gümrük vergileri ve eş etkili vergilerinin ödenmiş olmasını gerekli kılmaktadır. Üçüncü ülke kaynaklı ihracat teşvik belgesi ile getirilen hammaddeler kullanılarak üretilen ürünlerin AB'ye ihracatlarında gümrük birliği

¹⁸⁰ _____, DTM, 1996, s.38-39.

¹⁸¹ Yaşar, 1995(b), s.39.

¹⁸² _____, Hedef Dergisi, 1996, s.30.

avantajlarından yararlanabilmek için AB'ye ihracatları sırasında Türkiye tarafından OGT oranında fark giderici vergi ödenmesi gerekecektir ¹⁸³.

Ayrıca, bu hammaddelerin ithalatta Gözetim ve Korunma Önlemleri çerçevesinde kotalara tabi olması durumunda, ilgili firmanın kotasından düşüm yapılması gerekecektir¹⁸⁴. Zaten, üçüncü ülkelere yönelik miktar kısıtlamaları olduğundan bu malların ithali kota mevcutsa yapılacaktır. Çıkış esnasında OGT ödenip ödenmediği kapatma esnasında istenecek ve OGT'si ödenerek AB'ye çıkış yapmış, işlenmiş ürünlerin ihracatı teşvik belgesi kapatılacaktır ¹⁸⁵. Dahilde İşleme Rejimi birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bunların içinde en büyük problemi, 1996 yılı öncesinde teşvik belgesi kapsamında firmalar tarafından getirilen hammaddeler kullanılarak üretilen ürünlerin, 1996 yılından itibaren AB ülkelerine ihraç edilmeleri sırasında OGT ödenmesi zorunluluğunun bulunması ve bunun üreticileri maliyetlerinde artışa neden olmasıdır. Ayrıca, üçüncü ülke kaynaklı hammadde kullanılarak üretilen ürünler, Türkiye'den serbest bölgelere, oradan da AB ülkelerine ihraç edildiklerinde, dahilde işleme izinleri kapsamında Türkiye'de işlem görerek serbest bölgelere ihraç edilen üçüncü ülke kaynaklı mallar, tekrar Türkiye'de serbest dolaşıma sunulmak istendiğinde OGT tahsil edilecek ve ilgili ülke kotasından düşülecektir ¹⁸⁶.

İhracat teşvik belgesi kapsamında yapılan ithalat ile üretilen ürünlerin AB ülkelerine satılmaması veya satılması esnasında OGT oranında vergi verilecek olmasından, Türk konfeksiyon sektörü zarar görecektir de, tekstil sektörünün kârlı çıkması beklenmektedir¹⁸⁷. Konfeksiyon ihracatında büyük bir yer kaplayan gümrük muafiyetli ithalata dayalı uygulamanın, AB'ye ihracatta uygulanamayacak olması konfeksiyon sektöründe ucuz hammadde kaynaklarının temini açısından bir darboğaz yaratacaktır¹⁸⁸. Ancak, bir taraftan gümrüksüz olarak gelecek malların, kullanım alanı daralırken, diğer taraftan Türkiye AB'nin OGT'sine uyacağı için, yüksek olan hammadde ve ara malı gümrük vergileri düşecektir. İthalat gümrük vergisi %20 iken anlam taşıyan gümrüksüz ithalat yapma hakkı, ithalat gümrük vergisi %6'ya inince anlamını yitirecektir ¹⁸⁹.

¹⁸³ Usta, 1995, s.32.

¹⁸⁴ _____. *Hedef Dergisi*, 1996, s.30.

¹⁸⁵ Gürsoy, age., s.27.

¹⁸⁶ _____. *Hedef Dergisi*, 1996, s.30-31.

¹⁸⁷ Yaşar, 1995(b), s.40.

¹⁸⁸ _____. İTKİB, 1995(b), s.7.

¹⁸⁹ Yaşar, 1995(a), s.176.

4.3. Dolaylı Etkiler

i. Ortak Gümrük Tarifesi ve Ortak Ticaret Politikasına Uyum : Türkiye AB ile gerçekleştirdiği Gümrük Birliği ile yukarıda kısmen açıklanmaya çalışılan ve AB üyesi olmayan üçüncü ülkelere, AB tarafından uygulanan ticaret politikasının ve alt bölümü olan Ortak Gümrük Tarifesi (OGT)'nin bir benzerini uygulayacaktır. AB'nin bu politikasına Ortak Ticaret Politikası adı verilmektedir. AB'nin Ortak Ticaret Politikası'nın araçları, ortak gümrük tarifesi, ithalatta ortak kurallar, dumpingli ithalata karşı korunma, sübvansiyonlu ithalata karşı korunma, miktar kısıtlamalarının idaresi, haksız ticari uygulamalara karşı birliğin haklarının korunması, ticari markaların korunması ve taklit ürünlerin serbest dolaşıma girmesinin önlenmesi, çeşitli standart ve teknik şartlara ilişkin düzenlemeler, ihracatta ortak kurallar, resmi destekli ihracat kredileri olarak özetlenebilir ¹⁹⁰.

Bu çerçevede, Türkiye, AB'nin Ortak Ticaret Politikası'na uyum sağlamak üzere ithalat ve ihracatla ilgili tüm AB yönetmeliklerine, GATT ve AB tekstil ticareti politikalarına uymakla yükümlü tutulmuştur. Türkiye'nin 5 yıl içinde AB ticaret politikasına uyumu zorunlu görülmüş, bu süre içinde AB tercihli gümrük ve ticaret rejiminin Türkiye tarafından benimsenmesi kabul edilmiştir. Ancak bu süre içinde, Türkiye'nin tercihli tarife anlaşması olmayan üçüncü ülkelerden ithal ettiği mallar ile bir trafik sapması yaratmaması için, AB vergisinden en az 5 puan yüksek olması koşuluyla telafi edici vergi uygulanabilecektir ¹⁹¹. Bu kararın yürürlüğe girmesi ile birlikte, AB'nin üçüncü ülkelere karşı uyguladığı tekstil ve konfeksiyon politikalarının tüm unsurları kabul edilmiştir. Ayrıca, adı geçen tercihli tekstil anlaşmaları tamamlanıncaya kadar, AB'nin bugün uyguladığı menşe kuralları Türk tekstil ürünleri için de yürürlükte kalacaktır ¹⁹².

Bunların dışında Türkiye'nin, Ortak Ticaret Politikası araçlarına uyumu kapsamında AB'nin hangi mevzuatına uymak zorunda olduğu, 95/1 sayılı Ortaklık Konseyi kararının 12. Maddesinde sıralanmıştır. Buna göre,

- İthalatta ortak kurallarla ilgili mevzuat,
- Bazı üçüncü ülke kaynaklı ithalatta ortak kurallarla ilgili mevzuat,
- Miktar kısıtlamalarının idaresi ve dağıtımındaki kurallarla ilgili mevzuat,

¹⁹⁰ _____, DTM, s.3.

¹⁹¹ Çimen, 1996, s.167-168.

¹⁹² Yaşar, 1995(a), s.168.

- Dampingli ve sübvansiyonlu ithalata karşı korunmayla ilgili mevzuat,
- Yeni ticaret politikası aracı ile ilgili mevzuat,
- İhracatta ortak kurallarla ilgili mevzuat,
- Resmi destekli ihracat kredileriyle ilgili mevzuat,
- Tekstil ve konfeksiyon için dışarda işleme rejimine ilişkin mevzuat,
- Tekstil ve konfeksiyon ithalatında ortak kurallara ilişkin mevzuat,
- Otonom düzenlemelerle gerçekleştirilen tekstil ürünleri ithalatına ilişkin mevzuat

olarak sıralanabilir. Bu mevzuatın büyük bir kısmı ile ilgili uyum 1995 yılında yapılan çalışmalarla tamamlanmıştır¹⁹³.

Gümrük Birliği'ni Serbest Ticaret Bölgeleri'nden ayıran en önemli özellik, Ortak Gümrük Tarifesi uygulamasıdır. AB'yi kuran altı ülkenin gümrük vergilerinin ortalamaları alınarak 1 Temmuz 1968'de Ortak Gümrük Tarifesi oluşturulmuştur. Bu her yıl Armonize Sistem Nomenklatürüne dayanan Kombine Nomenklatür bazında yayınlanmaktadır. Gümrük Vergisi oranları: Otonom, Kanuni Vergiler ve Konvansiyonel, Tavizli Vergiler olarak ikiye ayrılır ve ikinci tür verginin değiştirilmesi mümkün değildir, OGT'nin, son olarak Uruguay Round müzakerelerinde %3.5 seviyesine indirilmesi kararlaştırılmıştır.

Türkiye'nin OGT uyumu, Katma Protokol'ün imzalandığı tarihte yürürlükte olan Gümrük Vergileri (TGV) ile uyumun yapıldığı tarihteki OGT hadleri arasındaki farkın Katma Protokol takvimi çerçevesinde yüzdesel olarak azaltılması anlamına gelmektedir. Buna göre, 12 yıllık listede yapılması öngörülen uyum çerçevesinde, %15'i aşan farklılık bulunan ürünlerde ilk uyum oniki yıl gecikme ile 1989 yılında %20 oranında, ikincisi 1991 yılında %20 oranında, üçüncüsü 1993 yılında %20 oranında, diğerleri sırayla 1994'te %20, 1995'te %10 ve 1996'da %10 olarak gerçekleştirilmiştir. 22 yıllık listedeki uyumlarsa, 1989'da %20, 1992'de %20, 1993'te %10, 1994'te %20, 1995'te %15 ve 1996'da %15 olarak gerçekleştirilmiştir¹⁹⁴. Başka bir deyişle,

OGT uyumu sonucunda ulaşılan oran = $TGV - \{(TGV - OGT) \times \text{uyum yüzdesi}\}$

¹⁹³ _____, DTM, s.33.

¹⁹⁴ Usta, 1996, s.4.

şeklinde formüle edilebilmektedir. Bu formülün uygulandığı süreç sonunda, Türk Gümrük Tarifesi AB'nin OGT'sine eşitlenmiştir ¹⁹⁵. Ancak tarifelere uyumda güçlük çekilen mallarda Konseyce kararlaştırılan ürünler için beş yıl, yani 1 Ocak 2001 tarihine kadar OGT'den daha yüksek gümrük tarifesi uygulanmasına izin verilebileceği, ancak OGT'den daha düşük tarife uygulanamayacağı hükme bağlanmıştır. Böylelikle, düşük vergiler sebebiyle, Uzakdoğu kökenli tekstil ürünlerinin Türkiye'den giriş yaparak tüm AB pazarına yayılması tehlikesi engellenmiştir ¹⁹⁶.

ii. İhracat Mevzuatının AB'ye Uyumu : Avrupa Birliği'nde ihracat mevzuatı, 1969 tarihli konsey kararları ile belirlenmiştir ve Roma Anlaşması'nın 111 ve 113. Maddelerine dayanmaktadır. Bu mevzuat hükümleri çerçevesinde ilke olarak ihracat serbesttir ve her türlü gümrük vergisi ve miktar kısıtlamalarından muafır. Birlik'ten yapılacak ihracatın esaslarının belirlendiği bu hukuki düzenlemede esas itibariyle, hangi hallerde ihracatın kısıtlama veya tamamıyla durdurulmasının söz konusu olabileceği belirlenmiştir. Söz konusu Konsey yönetmeliği, serbest ticaretin, serbest dışsatımın, kısıtlamaya tabi olması veya yasaklanmasını gerektiren durumlar ve bu çerçevede yürütülmesi gereken prosedürü belirlemektedir.

Gümrük Birliği öncesinde yapılan bir açıklamada, ihracat mevzuatının uyumlaştırılması konusunda şu noktalara dikkat çekilmiştir:

İlk olarak, kamu menfaatini koruyan önlemler saklı tutulmak kaydıyla ihracatın serbest olduğu belirtilmelidir. Birlik yönetmelikleri ile ihracatı kısıtlamaya tabi tutan maddelerin aynen ulusal mevzuatımızda yer almasında bir sakınca bulunmamaktadır. Bunun dışında, ihracata ilişkin prosedür ve uygulamaları tanzim eden kanun ve yönetmelikler, devletin ihracata yönelik müdahalelerinin düzenlenmesi, dışsatıma konu olan malların standardına, üretim koşullarına, çevre şartlarına ve uluslararası ticari rekabet hukukuna uygunluğunu sağlamak amacıyla hazırlanması gereken içsel düzenlemeler gerçekleştirilmelidir. Ayrıca, mevzuatımızda yer alan birçok madde AB mevzuatına ters düşmemektedir ¹⁹⁷.

iii. Türkiye'nin Ortak Tarım Politikasına Uyumu : Türkiye - AB Gümrük Birliği'nin tekstil ve konfeksiyon sektörü üzerinde olması beklenen bir diğer etkisi olan Ortak Tarım Politikası'na (OTP) uyum dolaylı bir etkidir ve uzun vadede gerçekleşmesi mümkündür. Temel olarak, Türkiye - AB Gümrük Birliği imalat sanayi ürünlerini kapsamaktadır. Ancak, çeşitli

¹⁹⁵ ____, DTM, s.7.

¹⁹⁶ Çimen, age., s.167.

¹⁹⁷ Şahinalp, B., "Gümrük Birliği Sürecinde İhracat Mevzuatımızın Avrupa Birliği'ne Uyumu", *Hedef Dergisi*, İTKİB Yayın Organı, 1994, s.22-23.

defalar olduğu gibi 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi toplantısında, sanayi mallarını kapsayan bir Gümrük Birliği'nin belli bir zaman sonrasında tarım ürünlerini de kapsayacağı belirtilmiştir ¹⁹⁸.

Nitekim, 36. Dönem kararlarında, tarafların, tarım ürünleri ticaretinde birbirlerine tanıdıkları tercihli rejimleri, aşamalı olarak ve karşılıklı avantajlar yaratacak biçimde geliştirmeleri öngörülmüştür. Yine 1/95 sayılı kararda, Türkiye'nin politikasını Ortak Tarım Politikası tedbirlerini benimseyecek biçimde uyumlaştırması ve AB'nin de tarım politikasındaki gelişmelerde Türk tarım çıkarlarını gözönünde bulundurması öngörülmüştür. Bazı istisnalar dışında AB'ye ihraç edilen Türkiye kaynaklı tarım ürünlerinde gümrük vergileri tamamen kaldırılmıştır. Türkiye, AB piyasalarına ihracatında bugüne kadar yararlandığı tavizlerden yararlanmaya devam edecektir. Ayrıca, bu tavizlerin genişletilmesi beklenmektedir. AB'den ve üçüncü ülkelerden gerçekleştirilen tarım ürünleri ithalatında ise bir değişiklik olmayacak ve mevcut koruma düzeyi gümrük vergileri ile devam edecektir. Ayrıca, GATT yükümlülüklerimiz nedeniyle Toplu Konut Fonu olarak spesifik şekilde tespit edilen miktarlar ad - valorem vergilere dönüştürülmüştür.

Tarım ürünleri AB tarafından işlenmiş ve temel tarım ürünleri olarak ele alınmakta ve bunlar ayrı sınıflandırmaya ve vergilendirmeye tabi tutulmuştur. Ayrıca, nitelikleri itibarıyla bazı tarım ürünleri sanayi ürünü olarak işlem görmektedir. Tarım ürünlerinde uygulanan teşviklerde AB'ye karşı herhangi bir yükümlülük bulunmamaktadır. Bu sebeple GATT kurallarına uygun olarak teşvik uygulamaları devam edecektir.

Türkiye'nin AB'nin Ortak Tarım Politikası mekanizmalarına uyum sağlaması ve bu konunun Ortaklık Konseyi Kararı tespit edilmesi ile tarım ürünleri ticaretinde serbest dolaşım sağlanabilecektir ¹⁹⁹. Yani Türkiye OTP'ye katılacaktır. Bu durumda bir tarım ürünü olan ve tekstil sektörünün en büyük hammaddesi olan pamuk destekleme alımları da OTP tarafından belirlenmeye başlayacaktır. Aslında pamuğun tarım ürünün olup olmadığı AB kaynakları tarafından tam olarak belirlenememiştir. Bunun sebebi AB kurucusu ülkelerin hiçbirinin önemli bir pamuk üreticisi olmaması sebebiyle pamuğun OTP dışında bırakılmasıdır. 1981 yılında önemli bir pamuk üreticisi olan Yunanistan'ın tam üyeliği gündeme gelmiştir.

Yunanistan'ın pamuk üretimi isteğine karşılık olarak, pamuk yine OTP dışında bırakılmış, ancak bu ülkeye yönelik bir destekleme düzeni kurulmuştur. Türkiye'nin de AB ile tarım ürünlerine ilişkin gümrük birliğini tamamlaması sonucunda bu desteğin Türk pamuğuna da verilmesi gerekecektir. Türkiye'nin ülkesel olarak tarım politikası uygulayamaması anlamına gelen bu

¹⁹⁸ Yaşar, 1995(a), s.176.

¹⁹⁹ ____, DTM, s.50-52.

gelişme, pamuğa bağımlı çalışan ve üretiminin %70'den fazlası pamuklu ürünler olan Türk tekstil ve konfeksiyon sektörü üzerinde olumlu ya da olumsuz oldukça önemli etkiler yaratabilecektir²⁰⁰. Bu nedenle, Türkiye'nin uygulamakta olduğu gümrük vergilerinin AB'de olduğu gibi tarım ve sanayi olmak üzere iki unsur içerecek bir sisteme oturtulması ve sanayi paylarının belirlenerek kaldırılması kararlaştırılmıştır²⁰¹.

iv. ABD Kotaları : Gümrük Birliği'nin bir diğer etkisi olarak, ABD'nin Türkiye çıkışlı tekstil ve konfeksiyon ürünlerine uyguladığı kotaların kaldırılabilmesi düşünülmektedir. Bilindiği gibi, ABD, MFA çerçevesinde kırka yakın Türk tekstil ve konfeksiyon ürününe kota uygulamaktadır. Türkiye gerçekleştirdiği Gümrük Birliği ile ekonomik olarak AB'nin bir parçası konumuna gelmiştir. Bu sebeple, önümüzdeki yıllarda Türk tekstil ve konfeksiyon ürünleri serbestçe AB ülkelerine girebilecektir. Bu durum, söz konusu ürünlerin yine serbestçe ABD'ye gitmesine ortam yaratacaktır²⁰². Böyle trafik sapmasının durdurulması için önlem alınması gereği ortadadır. Bu önlemin, ABD'nin Türkiye'ye uyguladığı kotaların kalkması şeklinde olması mümkündür²⁰³. Bu yönde bir gelişme, Türkiye için büyük bir açılım olacak ve yıllık 35 milyar dolar tutarında tekstil ithalatı olan ABD pazarı Türkiye'nin ufkunu açacaktır.

ABD ile 19-20 Haziran 1995 tarihlerinde yapılan toplantılarda bir sonuca varılamaması sonucunda ABD tek taraflı olarak bazı kategorilerde sınırlamalara gitmiştir. Türkiye'nin ABD'yi Dünya Ticaret Örgütü'ne (WTO) şikayet etmesi ile başlayan görüşmeler ile Türkiye bazı hakları elde etmiştir. Ancak buna rağmen, ABD'nin Türkiye'den çok daha küçük ülkelere daha fazla kota vermesi, ülkelerin 1994 yılı fiili ihracat rakamlarını ve bu ülkelerin ABD ile aralarındaki tercihli ticaret rejimine dayanılarak gerçekleştirdikleri, ABD menşeli kumaştan ABD'de kesilmiş ürünlerin fason ihracat kotasının bir sonucudur²⁰⁴. ABD'nin Türk tekstil ve konfeksiyon ürünlerine uyguladığı kotalar Ek 20(A)'da toplu olarak gösterilmiştir. Türkiye - ABD tekstil ve konfeksiyon dış ticaret rakamlarıysa Ek 9 ve Ek 10'da sunulmuştur.

v. İşgücünün ve Malların Serbest Dolaşımı : AB'nin kurulması ile birlikte üye devletler arasındaki tarifeler ortadan kaldırılmış, ancak bu malların serbest dolaşımı için yeterli bir ortam yaratmamıştır. Her üye devlet bu amaçla ticarete konu olan mallar için uygulanması zorunlu olan teknik düzenlemeleri gerçekleştirmiştir.

²⁰⁰ Yaşar, 1995(a), s.176.

²⁰¹ Atmaca, R., "Türkiye - Avrupa Birliği Gümrük Birliği Sürecinde Kaydedilen Adımlar", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı:22, Eylül 1995(a), s.28.

²⁰² Yaşar, 1995(a), s.176.

²⁰³ Yaşar, 1994(c), s.21.

²⁰⁴ Atmaca, age., s.23-24.

Malların serbest dolaşımı en gencl anlamda, malların gümrük vergisi, miktar kısıtlaması ve eş etkili vergi ve tedbirlerden bağımsız olarak ülkeler arasındaki dış ticaretin serbestçe gerçekleştirilebilmesi anlamına gelmektedir²⁰⁵. 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi kararının 2. ve 3. maddeleri, serbest dolaşıma konu olan malların kapsamını belirlemektedir. Buna göre, tamamen Türkiye’de ve AB’de üretilmiş olan mallar, AB’de veya Türkiye’de serbest dolaşımda bulunan üçüncü ülke çıkışlı ürünlerin tamamen veya kısmen kullanılmasıyla elde edilen veya üretilen mallar dahil olmak üzere, AB’de veya Türkiye’de üretilen mallar, Türkiye’de ve AB’de ithal işlemleri tamamlanmış, gerekli gümrük vergisi ve eş etkili vergi veya resimleri tahsil edilmiş ve bu vergi veya resimleri tam veya kısmi bir iadeden yararlanmış olan üçüncü ülkeler çıkışlı mallar²⁰⁶, söz konusu karar kapsamına alınmış ve tarım ürünleri içinse özel uygulamalar getirilmiştir²⁰⁷.

Bu açıdan, Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği ile birlikte malların serbest dolaşabilmesi, Türkiye - AB arasında gümrük vergilerinin ve eş etkili vergilerin kaldırılmasını, Türkiye ve AB tarafından üçüncü ülkelere uygulanan gümrük vergileri ve eş etkili vergilerin aynı olmasını, Türkiye ve AB arasında tüm miktar kısıtlamalarının kaldırılmasını, Türkiye ve AB tarafından üçüncü ülkelere aynı miktar kısıtlamalarının uygulanmasını gerektirmektedir²⁰⁸.

vi. Kotaların Kalkması (Final Cut) : Türkiye ile AB arasında gerçekleştirilen Gümrük Birliği öncesinde ve sonrasında en çok tartışılan konu, kotaların kaldırılıp kaldırılmayacağı olmuştur. Bazı kesimler kotaların kaldırılması kararı alınıncaya kadar böyle bir gelişmenin olamayacağını savunulmuş, bunun büyük bir istihdam sorunu yaşayan AB tekstil sektörünün sonu olacağını ileri sürülmüştür. Ancak, bu yöndeki beklentilerin tersine, AB Türkiye’nin yerine getirmesini zorunlu kıldığı şartları ileri sürmüş ve bunların gerçekleşmesi sonucunda kotaları kesin olarak kaldıracağını 6 Mart tarihli Ortaklık Konseyi toplantısında altını çizerek belirtmiştir.

İstenen bu şartların birçoğu Gümrük Birliği öncesinde gerçekleştirilmiştir. 1995 yılı içinde 5 tekstil ürünü, 10 konfeksiyon ürünü için uygulanan kotalar, Türkiye’nin ihracat şansını bazı ürün kategorilerinde olumsuz etkilemiştir. AB’nin 30/11/1995 tarihi itibariyle Türk tekstil sektörüne uyguladığı kotalar Ek 20(B)’de sunulmuştur. Ancak, burada bazı ürün kategorileri idaresinin altına çizilmesinde yarar vardır. Bu sebeple, AB tarafından uygulanan kotaların, Türk tekstil sektörü kotaları için çok fazla kısıtlayıcı olmadığı açıktır. Çünkü, tekstil sektöründe kotalar sadece iki ürün kategorisinde, konfeksiyon sektöründe ise altı kategoride doldurulabilmektedir. Kotaların

²⁰⁵ Usta, 1996, s.6.

²⁰⁶ _____, DTM, s.4.

²⁰⁷ Çimen, 1996, s.166.

²⁰⁸ Usta, 1996, s.69.

kalmasının bir avantajı konfeksiyon sektöründe dolan havlu ve polipropilen çuval kategorilerinde görülecektir. Kotalar her ne kadar ihracatı engelleyen bir faktör olarak da gözükse ihracatı disipline eden ve çok sayıda firmanın yeni olarak pazarlara açılması ile fiyat rekabetinin yaratılmasını önleyen bir sistemdir. Bu sayede Türk tekstil ve konfeksiyon sektörü özellikle son yıllarda katma değeri yüksek ürünlerin ihracatına yönelmiştir ²⁰⁹.

Ancak, kotaların tekstil ve konfeksiyon ihracatını sınırladığı gerçeği gözardı edilemez. AB ülkelerine yapılan toplam tekstil ve konfeksiyon ürünleri dışsatımını 1991 yılında %50.3'ü ²¹⁰, 1992 yılında %54.7'si ²¹¹ ve 1993 yılında %55.1'lik kısmı kotalı ürünlerden oluşmuştur. Bu da kotaların Türk tekstil ve konfeksiyon dışsatımını nasıl sınırladığını göstermektedir. Ayrıca, kotaların kaldırılması sonucunda Türkiye, rakiplerine on yıllık bir avantaj sağlamış olacaktır. Çünkü, Uruguay Round müzakerelerinde dünya tekstil ve konfeksiyon ticaretinin 2005 yılında GATT kuralları kapsamına alınması ve kotaların kaldırılması kararlaştırılmıştır.

vii. Standartlar ve AB Kurallarının Zorunluluğu : Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği kapsamında kaldırılan miktar kısıtlamaları ve eş etkili tedbirlerin konmaması ile ilgili istisnalar Ortaklık konseyi 36. dönem kararlarında 7. Maddede şöyle açıklanmıştır: “Sadece malların serbest dolaşımı yönünden değil, kamu ahlakı, kamu düzeni, insan, hayvan, bitki sağlığı ve hayatını, sanatsal, tarihi ve arkeolojik değeri olan ulusal hazinelerin veya sınai ve ticari mülkiyetin korunması gibi konular çerçevesinde taraflar bir mamulün ya da mamul grubunun ticaretini engelleyebilirler”.

AB toplam 34 sektör için bazı düzenlemeler yapmıştır. Bu sebeple, Türkiye'nin standardizasyon, belgelendirme, akreditasyon, kalite ve test konularında işbirliği yapması gerçek anlamda ticaretin önündeki engellerin kaldırılması açısından önemlidir. Alınan kararlar, Türkiye'ye bu uyumu sağlaması için 5 yıllık bir süre tanınmıştır ²¹².

Kalite standartları, giderek serbestleşen ticarete alıcılara ürün kalitesi konusunda güven vermek için kullanılmaya başlanmıştır. Nitekim, önümüzdeki dönemin sloganı “ Kalite” olacaktır. Bunun en büyük göstergesi, “ISO 9000” serisi, “CE” markası, “ECO-LABEL” (Çevre Etiket), “EN 45000” standartları gibi kalite etiketlerine sahip ürünlerin AB pazarına büyük alıcılar tarafından tereddütsüz tercih edilmesi ve bu etiketlere sahip malların kendilerine en avantajlı raflarda yer bulabilmesidir. 2005 yılında tekstil ve konfeksiyon sektörü ile ilgili birçok uygulamanın

²⁰⁹ Gürsoy, age., s.28.

²¹⁰ Yaşar, 1995(d), s.10.

²¹¹ Özer, 1994(b), s.39.

²¹² Öner-Tunçalp-Yüksel, 1995(a), s.18-19.

kalkacağı gözönünde bulundurulursa, insan, hayvan ve çevre sağlığının korunması için alınacak tedbirler, standartlar ile bu unsurların test yöntemleri ve sertifikalandırmanın önümüzdeki dönemde ticareti engelleyen korumacılık unsurlarının en önemlilerini teşkil edecektir²¹³.

viii. Moda ve Marka Yaratmanın Gerekliliği : 1970'li yıllarda Avrupa'nın fason üretim atölyesi olan Türkiye, son yıllarda tasarım alanında önemli yol almış, Avrupa'ya moda satmaya başlamıştır. Ancak buna rağmen Türk tekstil ve konfeksiyon sektörünün önündeki engellerden birisini, yeni ürün geliştirme ve kolleksiyon oluşturmada AB tekstil ve konfeksiyon sektörünün oldukça gerisinde olması teşkil etmektedir. Avrupalı tüketicinin tercihleri, yüksek kalite, marka ve ürün çeşitliliğine yöneliktir. Türkiye'nin bu anlamda modada ve talepte gerçekleşen değişimleri anında karşılayabilmesi için hızlı üretim koşulları geliştirmesi gerekmektedir. Bu konuda, AB'ye coğrafi yakınlık Türkiye'nin en önemli avantajlarından birini oluşturmaktadır. Türkiye, kaliteli ürünlerden oluşturacağı ürün çeşitliliği ile AB pazarındaki marka düşkünlüğünü tatmin edebilecektir²¹⁴.

Gümrük Birliği sonucunda doğan aşırı rekabet ortamında sektörün, yerleşmiş markalara sahip yabancı firmalar karşısında Pazar payını koruması ve belirleyici olması, ancak moda ve marka yaratmasına bağlı duruma gelmiştir. Ancak, halen mevcut olan marka yaratma ve ihraç etmedeki büyük zorluklar, birçok konfeksiyon üreticisini bilinen isimler altında üretim yapmaya itmektedir. Buna neden olan en büyük etken, tanıtım aşamasındaki aşırı yüksek maliyetlerdir. Tüketicilerin, tanımadıkları bir markaya yüksek fiyat ödemek istememesi ve Türkiye'ye karşı önyargıları, diğer engellerdir²¹⁵.

Bu sebeple, bilinçli tüketici kitlesi yaratmak ne kadar önemliyse, bunu Türk konfeksiyon üreticilerinin yaratacağı moda ve markalarla desteklemek de o kadar önemlidir²¹⁶. Modayı yakından izlemek ve yeni moda yaratmak için de uluslararası moda merkezlerindeki fuarlar gezilmeli, teknik yenilikler ve ürün düzeylerinin durumu takip edilmeli, meslek içi eğitim çalışmalarında tasarımcılığa önem verilmelidir. Nitekim, emeğin pahalı olduğu zengin AB ülkelerindeki konfeksiyon sanayicilerinin gittikçe yaygınlaşarak uyguladıkları strateji, kendi kreasyonlarını kendi kumaşlarıyla veya fasoncu ülkeden temin edilecek kumaşlarla, el emeğinin ucuz olduğu ülkelerde fason olarak veya kendisinin o ülkede sahip ya da ortak olduğu işletmelerde diktirip, kendi markasıyla pazarlamadır²¹⁷.

²¹³ Doğançın, M. O., "Gümrük Birliği'nin Türk Sanayine Etkileri", Gümrük Birliği Sürecinde Türkiye Dergisi, Özel Sayı, 1995, s.92.

²¹⁴ Uytun, 1995(b), s.43.

²¹⁵ Öner-Tunçalp-Yüksel, 1995(a), s.19.

²¹⁶ Gürsoy, age., s.33.

²¹⁷ Tarakçıoğlu, 1995(b), s.16.

BÖLÜM 5. ANTALYA'NIN TEKSTİL KAPASİTESİ

5.1. Antalya'da Sanayinin Genel Yapısı ve Sanayide Tekstil Yeri

Antalya ili ekonomisi içinde sanayi yapısı incelendiğinde, işletmelerin çoğunlukla küçük ve orta ölçekli işletmeler olduğu görülmektedir. Sanayi işletmelerinin %80'inden fazlası il merkezindedir. Kamu kesimindeki işletmelerin genel olarak ara mallar üretmesine karşılık özel kesime ait büyük sanayi işletmelerinin önemli bir bölümü tüketim malları üretmektedirler.

Sanayi sektörü, ekonomik yapı içinde turizm, tarım - ticaretten sonra 4. sırada yer almaktadır. Ancak ilimiz istihdam yapısına olan katkısı küçümsenmeyecek boyuttadır. İmalat sanayi, diğer sanayi kollarına göre gelişmiş durumdadır. Daha çok imalat sanayi siteleri içinde yer almaktadır. 1994 yılı sonu itibariyle ilde toplam 22 adet küçük sanayi sitesi, bu sitelerde 6527 adet işyeri mevcuttur. Resmi belgelere göre çalışan işçi sayısı ise 26,108'dir (Her işletmede ortalama 4 kişinin çalıştığı kabul edilmiştir).

Küçük Sanayi Sitesi İşyerleri

	Oto Tamiri	Soğuk Demirci	Tomacı	Zirai Alet İma.	Marangoz	Sobacı	Mobilyacı
Merkez	1351	290	129	30	439	50	179
Elmalı	75	20	10	2	35	20	20
Gazipaşa	23	11	5	1	18	-	14
Korkuteli	32	12	13	-	35	1	23
Kumluca	25	-	3	-	8	-	2
Serik	48	45	22	10	38	3	8
TOPLAM	1554	378	182	43	573	74	246

Kaynak : Sanayi ve Ticaret İl Md.Raporu.

Antalya Organize Sanayi Bölgesi

İl sanayi yapısında son derece önemli bir yere sahip olan Antalya Organize Sanayi Bölgesi'nde toplam 21 sanayi işletmesi faaliyette bulunmakta ve 797 kişiye istihdam alanı yaratmaktadır. Son yıllarda bölgede yeni işletmeler faaliyet göstermeye başlamıştır.

	<u>İşletme sayısı</u>	<u>Çalışan kişi</u>
Tarımsal İşletme	1	13
Gıda Sanayi	3	165
Kimya Sanayi	3	42
Dokuma	1	400
Tekstil	1	13
Orman ürünleri	1	20
Makina	1	25
Plastik Sanayi	1	9
Taş ve Toprağı D.S.	5	7
Diğerleri	4	5
TOPLAM	21	797

Çalıştırdıkları işçi sayıları itibariyle işletme büyüklükleri incelendiği zaman %85.71'inin küçük ölçekli işletme olduğu görülmektedir.

1 - 50 İşçi çalıştıran	18 işletme
51 - 100 İşçi çalıştıran	2 işletme
100 - + İşçi çalıştıran	1 işletme

Kapasite Raporları İtibariyle İİ İmalat Sanayi Göstergeleri

<u>1995 Yılı Sektörler İtibariyle Dağılım</u>	<u>Firma Sayısı</u>	<u>Sektör İçindeki Payı</u>
1. Madencilik ve Mermer İşleme	8	3,65
2. Enerji	1	0,46
3. Tarıma Dayalı İşlenmiş Ürünler	24	10,96
4. Gıda Sanayi	17	8,22
5. Plastik Sanayi	25	11,42
6. Orman Ürünleri ve Mobilya İmalatı	10	7,76
7. Dokumacılık Mamulleri	7	3,20
8. Tekstil Sanayi	14	6,35
9. Seramik Cam Mamulleri	7	3,20
10. Madeni Eşya Sanayi	19	8,68
11. Makina Sanayi	36	16,44
12. Elektrik ve Elektronik Makina	4	1,83
13. Diğer Sanayi Mamulleri	27	12,33
14. Hizmet Sektörü	2	0,91
TOPLAM	218	100,00

Kaynak : 1995 Ekonomik Rapor, ATSO Yayınları

İl Sanayinin Kuruluş Yıllarına Göre Çalıştırdıkları İşçi Sayılarına Göre İmalat

	Firma Sayısı		Sanayi Yapısı	
	Adet	% Pay	Adet	%Pay
1945-1950	1	0.46		
1951-1955	10	45.7	1 - 5	27
1956-1960	2	0.91	6 - 10	51
1961-1965	6	2.74	11 - 20	43
1966-1970	5	2.28	21 - 50	59
1971-1975	5	2.28	51 - 100	18
1976-1980	22	10.05	101 - 150	6
1981-1985	28	12.74	151 - 500	10
1986-1990	76	35.16	500 +	4
1991-1995	63	28.77		

Kaynak : 1995 Ekonomik Rapor, ATSO Yayınları

1994 yılında 190 adet kapasite raporu yaptırmış olan firma sayısı 1995 yılında % 16.84 oranında bir artış göstererek 218 adet olmuştur. Firmaların sektörlere göre dağılımında bariz bir değişme olmamakla birlikte hizmet sektöründe yer alan işletmelerin de çok düşük oranda da olsa kapasite raporu yaptırdıkları dikkati çekmektedir.

Kapasite raporları itibariyle sektörlere göre sanayi firmaları incelendiği zaman en büyük yoğunluğu % 16.44 ile makina sanayi içinde yer alan asansör imalatı ve montajı yer almaktadır. Bunu %11.42 ile kimya sanayi mamülleri, %10.96 ile tarıma dayalı işlenmiş ürünler, %8.68 ile madeni eşya sanayi, %8.22 ile gıda sanayi izlemektedir.

Kapasite raporu yaptırmış olan toplam 219 adet imalatçı firma bilgilerine göre, işçi sayıları itibariyle işletmelerin %83.11 ile küçük ölçekte işletme (1-50 işçi çalıştıran) grubunda yer aldığı görülmektedir. 50 ile 150 arasında işçi çalıştıran firmaların payı ise %11.42'dir. Büyük ölçekli işletme oranının %6.39 ile çok düşük olduğu görülmektedir.

İl imalat sanayinin kuruluş yıllarına göre dağılımı incelendiğinde 1976 yılından sonra kuruluş çalışmalarında bir ivme kazandığı ve %35.16 ile en büyük yoğunluğun 1986-1990 yıllarında olduğu açıkça görülmektedir.

**İlde Üretimde Bulunan ve TSE, TSEK Belgesi Alan Firma Sayısı
(Sektör Bazında)**

Kimya Sanayi	18
Makina Sanayi	47
Gıda Sanayi	4
Dokuma	2
Tekstil	2
Orman Ürünleri	1
Metal	3
Plastik San.	6
Taş ve Toprağa D.S.	9
Hizmet	133
Elektrik	4
Kuyumculuk	<u>12</u>
TOPLAM	241

Kaynak : TSE Bölge Müdürlüğü Raporu

Antalya'daki Sanayi İşletmelerinin Sorunları

Antalya'da faaliyet gösteren sanayi işletmeleri ile yapılan görüşmelerde ortak sorunlar belirlenmiştir. Elektrik kesintileri ve voltaj yetersizlikleri ile "darbe" sorunları, bugün sanayi sektörünün önemli bir sıkıntısını oluşturmaktadır. Bununla ilgili temel özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Yeterli güçte enerji sağlanamaması
- Her elektrik kesintisini takiben yeniden elektrik verildiği zaman "darbe" etkisinin sistemi bozması
- Sistemdeki santral sayısının yetersizliği
- Otoproduksiyonuna geçilmesi mümkünse de bunun zaman alması
- CD jeneration sisteminin ancak doğal gazla optimal şekilde verimli olabilmesi

Avrupa bloke olmak üzereyken Avrupa Birliği uyum yasaları çıkarılamamıştır. Öte yandan "İstanbul - Laleli Piyasası" asgari 3 milyar dolarlık bir tekstil ürünleri ağırlıklı pazardır. Ancak, Antalya tekstil firmaları bu pazara girememektedir. Söz konusu pazarda, Türkiye'nin toplam tekstil ihracatına yakın bir iş hacmi vardır. Pazarda özellikle Rus alıcılar %15 KDV'yi ödemek istememektedir. Sebebi Dubai ve benzeri pazarlarda KDV ödenmemesidir. Böylelikle KDV'siz bir pazar oluşmaktadır. Bu soruna ivedi çözüm bulunması gerekmektedir ²¹⁸.

5.2. Antalya Tekstil Sektörü ile İlgili Üretim Verileri

Bölge pamuk ipliği üretimi aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

	1988	1989	1990	1991	1992
Toplam iş sayısı	125.044	125.044	130.764	130.764	130.764
Kapasite kullanımı	%98	%98	%96	%94	%96
Stok durumu	5.413	3.545	5.441	3.715	3.095
Tüketim (kullanılan pamuk miktarı Ton)	18.812	17.159	17.759	19.572	19.147

Kaynak : Antalya İhracatçı Birlikleri Araştırma Bölümü, 1994.

²¹⁸ _____, "Antalya'daki Sanayi İşletmelerinin Sorunları", ATSO, Eylül, 1996, Sayı 10, s.5-6.

5.2.1. Dokuma - Örme

Firmalar Bazında Üretim Kapasiteleri

Firma	Kapasite (Yıl)
Antbirlik Antalya Pamuk Tarım Satış Koop.Bir.(Serik)	4.950.000 kg. inter pamuk
Antbirlik Antalya Pamuk Tarım Satış Koop.Bir.(Aksu)	4.125.528 kg. pamuk ipliği
Antbirlik Antalya Tarım Satış Koop. Bir.(Yeniköy)	756.000 kg. preseli balya pamuk
Antbirlik Serik Çırçır ve Prese Fabrikası	2.016.000 kg. preseli balya pamuk
Antbirlik Topçular 2 Çırçır ve Prese Fabrikası	4.894.000 kg. preseli pamuk
Antbirlik Manavgat Çırçır ve Prese Fabrikası	918.000 kg. balya pamuk
Antalya Pamuklu Dokuma Sn.A.Ş.	1.029.600 kg. pamuk ipliği
	2.860.966 m. pamuklu bez
Anteks Dokuma Fabrikası	2.350.080 m. pamuklu bez
Anteks İplik Fabrikası	1.543.597 kg. pamuk (penye)
	1.321.700 kg. pamuk (karde)
	1.224.311 kg. pamuk tipi suni
	sentetik elyaf
ATAÇ Hikmet Ataman ve Ort. Tic.Sn.A.Ş.	1.049.646 kg. pamuk ipliği (penye)
	1.163.096 kg. pamuk ipliği (karde)
	1.177.223 kg. pamuk tipi suni
	sentetik elyaf
Balins Cotton San. ve Tic.(Serik)	900.000 kg. balya pamuk
Hikmet Ataman ve Ort. İnş.Tic.Koll.Şti.	403.720 kg. pamuk ipliği (penye)
	1.118.362 kg. pamuk ipliği (karde)
İmral Atılğan (Ral Tekstil)	10.968.600 m. iplik
	158.400 kg. kumaş
	90.720 m. kumaş
Mat Tek Dış Ticaret ve Pazarlama	17.280 kg. iplik
	163.200 kg. penye-tekstil ipliği
Osman Ege-EGE Pamuk Çırçır ve Prese Fabrikası	450.000 kg. balya pamuk

5.2.2. Konfeksiyon

Firmalar Bazında Üretim Kapasiteleri

Firma

İmral Atılğan (Ral Tekstil)

Kapasite

216.000 adet T-Shirt

129.000 adet şort

115.200 adet S-Shirt

57.600 adet Jogging Takımı

Papila Giyim Sanayi ve Tic. A.Ş.

20.000 adet gömlek

10.000 adet şort/pantolon

100.000 adet T-Shirt

30.000 adet jeans

10.000 adet gecelik

15.000 adet S-Shirt

30.000 adet viskon buluz

10.000 adet eşofman

Sıraç Tekstil

22.500 adet gömlek

12.000 adet şort/pantolon

108.000 adet T-Shirt

9.000 adet gecelik

18.000 adet S-Shirt

30.000 adet viskon buluz

Ünsan Tekstil

toplam 600.000 adet t-shirt, bluz, gömlek

Zeki Alakavuk

288.000 adet gömlek

288.000 adet pijama

144.000 adet takım elbise

Kaynak : 1995 Ekonomik Rapor, ATSO Yayınları

5.2.3. Bölgede Tekstil Ürünleri Üretimi, İhracatı ve Anket Sonuçları

Antalya'dan 1995 ve 1996 yılları itibariyle ihracat yapılan ülkeler ve ihracat miktarları aşağıda gösterilmiştir:

Tekstil ve hammaddeleri

	<u>1995</u>	<u>1996</u>	<u>1995</u>	<u>1995-1996</u>
	Aralık	Aralık	Ocak-Aralık	Ocak-Aralık
AB ÜLKELERİ				
Almanya	150.400	250.955	2.007.617	1.770.598
Avusturya	11.197	-	105.654	200.754
Belçika-Lüksemburg	1.744.299	932.660	-	9.906.933
Danimarka	-	-	13.825	-
Finlandiya	-	-	-	-
Fransa	-	6.372	121.800	1.568.249
Hollanda	-	-	4.679	14.582
İngiltere	4.564	400.905	3.446.561	3.275.343
İrlanda	-	-	84.000	-
İspanya	6.510	-	6.510	7.901
İsveç	4.058	-	4.058	23.518
İtalya	217.470	1.642.938	12.228.566	12.042.818
Portekiz	-	-	-	518.677
Yunanistan	-	-	-	518.677
AB Ülkeleri Toplamı (1)	<u>2.138.498</u>	<u>3.233.830</u>	<u>18.023.270</u>	<u>29.848.050</u>
DİĞER OECD ÜLKELERİ				
ABD	-	-	-	15.590
İsviçre	100.197	-	176.619	430.193
Japonya	-	-	-	-
Kanada	-	-	-	600
Norveç	-	-	-	-
Diğer OECD Toplamı (2)	<u>100.197</u>	<u>2.754</u>	<u>176.619</u>	<u>452.437</u>

DİĞER AVRUPA ÜLKELERİ

Romanya	-	-	25.552	25.552
Makedonya	-	-	63.342	-
Diğer Avrupa Ülkeleri Toplamı(3)	-	-	88.894	25.552

ESKİ S.S.C.B.

Rusya Federasyonu	-	-	1.862.855	424.880
Ukrayna	-	-	38.958	-
Azerbaycan	23.588	7.723	79.170	176.162
Türkmenistan	-	-	-	6.545
ESKİ S.S.C.B. Toplamı (4)	23.588	7.723	1.980.983	607.587

ORTA DOĞU ÜLKELERİ

İran	156.504	378.550	507.594	2.833.039
Suriye	-	-	-	96.105
Ürdün	-	-	1.315	-
Orta Doğu Ülkeleri Toplamı (5)	156.504	378.550	508.909	2.929.144

DİĞER OECD ÜLKELERİ

ABD	-	-	-	15.590
İsviçre	100.197	-	176.619	430.193
Japonya	-	-	-	-
Kanada	-	-	-	600
Norveç	-	2.754	-	6.054
Diğer OECD Toplamı (2)	100.197	2.754	176.619	452.437

DİĞER AVRUPA ÜLKELERİ

Romanya	-	-	25.552	25.552
Makedonya	-	-	63.342	-
Diğer Avrupa Ülkeleri Toplamı (3)	-	-	88.894	25.552

ESKİ S.S.C.B.

Rusya Federasyonu	-	-	1.862.855	424.880
Ukrayna	-	-	38.958	-
Azerbaycan	23.588	7.723	79.170	176.162
Türkmenistan	-	-	-	6.545
ESKİ S.S.C.B. Toplamı (4)	23.588	7.723	1.980.983	607.587

ORTA DOĞU ÜLKELERİ

İran	156.504	378.550	507.594	2.833.039
Suriye	-	-	-	96.105
Ürdün	-	-	1.315	-
Orta Doğu Ülkeleri Top.(5)	156.504	378.550	508.909	2.929.144

KUZEY AFRİKA ÜLKELERİ

Mısır	-	-	483.300	2.048.015
K.Afrika Toplamı (6)			483.300	2.048.015

(1)+(2)+(3)+(4)+(5)+(6)

Toplamı	2.418.787	3.622.857	36.766.482	35.392.107
Tabloda yer almayan diğer ülkeler toplamı	480.816	655.140	7.568.767	6.692.707
Toplam İhracat kaydı	2.899.603	4.277.997	44.335.249	42.084.814

Bögeden 1995 ve 1996 yılları itibariyle ihracat yapılan ülkeler ve ihracat miktarları

Konfeksiyon

	1995	1996	1995	1995-1996
	Aralık	Aralık	Ocak-Aralık	Ocak-Aralık
AB ÜLKELERİ				
Almanya	16.573	2.802	17.937	62.281
Avusturya	-	-	-	32.246
Belçika-Lüksemburg	-	-	-	167.734
Finlandiya	-	-	1.976	21.057
Fransa	-	780	-	7.481
Hollanda	-	-	267.638	5.484
İngiltere	-	169.454	-	595.196
İrlanda	-	-	-	6.700
İsveç	-	-	22.377	39.185
AB Ülkeleri Toplamı(1)	16.573	173.036	309.928	937.364

DiĞER OECD ÜLKELERİ

İsviçre	100.197	-	176.619	430.193
Diğer OECD Toplamı (2)	100.197	2.754	176.619	452.437

ESKİ S.S.C.B.

Rusya Federasyonu	-	-	8.121	3.335
Ukrayna	-	-	155.665	-
Azerbaycan	10.978	1.954	24.389	8.163
Özbekistan	-	-	229.134	635
Türkmenistan	-	-	-	1.297
ESKİ S.S.C.B.Top.(4)	10.978	1.954	417.309	13.430

DiĞER ÜLKELER

Arnavutluk	-	-	4.314	-
Diğer Ülkeler Toplamı (7)	-	-	4.314	
Bu tabloda olmayan tüm ülkelerin toplamı	39.152		908.274	987.180
Toplam ihracat kaydı	27.551	214.142	1.668.186	1.948.938

Kaynak : Antalya İhracatçı Birlikleri Araştırma Bölümü Raporları

Tekstil ve Tekstil Hammaddeleri İhracat Verileri (000 USD)

İhracatçı Birlikleri	1996
İstanbul Tekstil ve Hammaddeleri İhr. Bir.	1.219.248
Ege Tekstil ve Hammaddeleri İhr. Bir.	169.220
Uludağ Tekstil ve Hammaddeleri İhr. Bir.	286.109
Akdeniz Tekstil ve Hammaddeleri İhr. Bir.	594.438
Antalya Tekstil ve Hammaddeleri İhr. Bir.	43.923
G.Anadolu Tekstil ve Hammaddeleri İhr.Bir.	106.977
Denizli Tekstil ve Konfeksiyon İhr. Bir.	129.798
D.Anadolu İhr. Bir. Tekstil ve Hammaddeleri İhr. Kaydı	25.097
Karadeniz İhr. Bir. Tekstil ve Hammaddeleri İhr. Kaydı	<u>1.049</u>
TOPLAM	2.575.829

Konfeksiyon İhracat Verileri (000 USD)

İhracatçı Birlikleri	1995	1996	Değişim (%)
İstanbul Hazırgiyim ve Konfeksiyon İhr. Bir.	5.636.048	5.188.189	- 7.9
Ege Hazır giyim ve konfeksiyon İhr. Bir.	449.711	520.806	15.8
Uludağ Hazırgiyim ve Konfeksiyon İhr. Bir.	271.236	229.417	-15.4
Akdeniz Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhr. Bir.	131.809	112.828	-15.4
Denizli Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhr. Bir.	190.897	159.600	-14.4
Anadolu İhr. Bir.(H.Giyim ve Konf. İhr)	2.571	7.969	210.0
Karadeniz İhr. Bir. (H.Giyim ve Konf. İhr)	-	<u>600</u>	<u>0.0</u>
TOPLAM	6.682.272	6.219.409	- 6.9

Kaynak : Dünya Tekstil Dergisi, Mart 1997, s.63.

Tekstil Firmalarının Kuruluş Yerlerine Göre Dağılımı (Büyük Firmalar alınmıştır)

1. Şehir Merkezinde Faaliyet Gösteren Firmalar

SIRAÇ
 UYAROĞLU
 İMRAL ATILGAN (RAL TEKSTİL)
 EGEMEN TEKSTİL
 GENÇMEN TEKSTİL
 ÜNSAN TEKSTİL
 ZEKI ALAKAVUK

2. Organize Sanayi Bölgesi'ndeki Firmalar

ATAÇ
 PHASELİS
 ANTEKS DOKUMA FABRİKASI
 LIBERTY TURİZM VE TEKSTİL LTD.ŞTİ.Nİ CAN TEKSTİL FIRMASI
 DEVRALMIŞTIR. YAKIN DÖNEMDE FAALİYETE GEÇECEKTİR.

3. Serbest Bölge'deki Firmalar

SIRAÇ TEKSTİL BURADA ENTEGRE TESİS KURMA AŞAMASINDADIR.

4. Diğer İşletmeler

ANTALYA PAMUKLU DOKUMA SAN. A.Ş. (NAMIK KEMAL BUL.)
 ANTBİRLİK ANTALYA PAMUK TARIM SATIŞ KOOP. BİR. (TOPÇULAR)
 ANTBİRLİK TOPÇULAR 2 ÇİRÇİR VE PRESE FABRİKASI
 ANTBİRLİK MANAVGAT ÇİRÇİR VE PRESE FABRİKASI
 ANTBİRLİK ANTALYA PAMUK TARIM SATIŞ KOOP. BİR. (AKSU)
 ANTBİRLİK ANTALYA TARIM SATIŞ KOOP. BİR. (YENİKÖY)
 ANTBİRLİK SERİK ÇİRÇİR VE PRESE FABRİKASI
 ATAÇ HİKMET ATAMAN VE ORT. TİC.SAN.A.Ş. (ALTİNOVA)
 BALİNS COTTON SAN. VE TİC. A.Ş. (SERİK)
 HİKMET ATAMAN VE ORT.İNŞ. TİC.KOLL.ŞTİ. (ALTİNOVA)
 OSMAN EGE - EGE ÇİRÇİR VE İPLİK FABRİKASI (SERİK)
 PAPILA GİYİM SANAYİ VE TİC. A.Ş. (ALTİNOVA)

Aşağıda anket soru bölümlerine göre numaralandırılmış başlıklar ve örnekleme alınmış firmalardan alınan cevaplar bulunmaktadır :

1. Firma Hakkında genel bilgiler

1.1. Firma Satışlarının Dağılımı

1.2. İşletmelerin Ürünlerinin ağırlık noktası

Bu iki soruyla ilgili sağlıklı bilgi alınamadığı için cevaplar yorumlanmamıştır.

1.3. İşletmelerin yer aldığı satış grubu

1.4. Satışların genel dağılımı

1.5. İhracat yapılan ülkeler

1.6. Girmek istenen hedef dış pazarlar

Örneklemeye alınan firmalarda yapılan çalışma sonucunda:

	(1.3)	(1.4)	(1.5)	(1.6)
Firmalar	Toplam Ciro	İç Piyasa	İhracat Pazarı	Hedef Pazar
Sıraç Tekstil	100-200	% 50	AB Almanya Rusya İngiltere	Kanada
Uyaroğlu	20-100	%100		
Gençmen	20-100	%80	Almanya Hollanda	İngiltere
Develi	20-100	-	Hollanda İngiltere Norveç Danimarka	Almanya Uzakdoğu
Ünsan	200- +	%20	Almanya Hollanda Finlandiya	A.T.
Egemen	5-20	%100	-	Avrupa Ülk.
AGS	20-100	%100		
Ataç-Anteks		%35	İtalya İngiltere Almanya	Uzakdoğu
Sev-Pa		%100		Avrupa

Not: Liberty Firması iflas sonucu Can Firmasına devretmiştir. Ayrıca Phaselis iplik fabrikası kuruluş aşamasındadır.

1.7. Mamul grubu dışında üretilmek istenen ürünler

Ev tekstil ürünleri, spor giysi ve örme tekstil ürünleri

2.1. Türkiye'deki tekstil ürünlerinin geleceği hakkında beklentiler

Gelecek üç dört sene içinde yeni işletmelerin açılacağı ve bölgedeki tekstil üretiminde artış olacağı, geçiş döneminin olumsuz etkilerinin zamanla azalması beklentisiyle Gümrük Birliği'nin olumlu etkilerinin görüleceği belirtilmektedir.

2.2. Gelecek dört yılda Antalya Bölgesindeki tekstil pazarının gelişimi

Gelecek yıllar içinde tekstil pazarı genişleyecektir. Özellikle turizmin canlı pazar yapısı tekstil sektörünü de hareketlendirecektir.

2.3. Antalya bölgesi tekstil üretimi ve istihdamı

Bölgede ara üretim yani fason üretimde artış olacağı beklenmektedir. Öncelikle bölge ihtiyacının karşılanması ardından diğer bölgelere ve ihracat amaçlı üretim yapılacağı belirtilmektedir.

2.4. Antalya Bölgesi tekstil üretimi ve pazarlamanın yoğunlaşacağı bölgeler

Antalya ilçelerine %35, Marmaris-Mersin şeridinde %15, Anamur -Mersin %30 oranında dağılım göstereceği, yani Güney Ege ve Doğu Akdeniz'e doğru açılma olacağı, AB ülkeleri ve Asya ülkelerine ihracat potansiyelinin artacağı tahmin edilmektedir.

2.5. Tekstil üretiminde uygulanan stratejiler

Antalya yöresi tekstil ürünlerinin çoğunluğunun başka bölgelerden satın alındığı ve fason olarak üretildiği belirtilmektedir. Gelecek dört sene içinde işletmelerin kendilerinin üretim yapacağı, diğer bölgelerden daha az ürün satın alınacağı öngörülmektedir.

2.6. Yurt dışındaki firmalarla bağlantılar

1996 senesi itibarıyla Avrupa ülkeleriyle %20 dolayında olan ihracat bağlantılarının 2000 senesi içinde %60'a yükselebileceği, bunun en büyük hedef olduğu, Türki Cumhuriyetler ve Uzakdoğu ülkeleriyle bağlantıların sağlanacağı üzerinde durulmaktadır.

2.7. Yabancı ülkelerdeki firmalarla üretim, teknoloji ve pazarlama konusunda işbirliği

Bölgede kullanılan makinaların menşelerinin Almanya, İsviçre, Japonya, Fransa oluşu sebebiyle üretimde strateji belirleme açısından yabancı ülkelere fazla bilgi talebilen bulunmasına gerek duyulmamıştır. Hollanda'dan üretim hakkında bilgi alınmış, Almanya ile ilişkilerin artması sonucunda bilgi akışı başlamıştır. Önümüzdeki senelerde ABD ve AB ülkeleriyle ilişkilerin bilgi ihtiyacını da karşılayacaktır.

2.8. 2000 yılına kadar Akdeniz Bölgesi tekstil firmalarının diğer bölgelerde ya da yurt dışında yeni bölüm açmalarına ilişkin beklentiler

İplik dokuma-terbiye fabrikalarının kurulması, entegre tesis kurulması çalışmaları hammadde alımında artış beklentileri model bölümünün kurulacağı beklentileri.

2.9. Türkiye'nin AB ile Gümrük Birliği Anlaşması'nın Türk Tekstil Sektörü Üzerinde Etkileri

Gümrük Birliği eşit şartlarda rekabet ortamını sağlayacaktır ancak etkileri henüz tam olarak ortaya çıkmamıştır. Avrupa ülkeleri ticaret politikalarının içinde tekstil ürünlerinin fason olarak üretimi önde gelmekte ve düşük teknolojinin diğer ülkelere satılması daha uygun görülmektedir. Şu ana kadar birçok Avrupalı firma serbest bölgelerde kurulmuş ve faaliyete başlamıştır. Ancak serbest bölgelerden beklenen sonucun henüz alınmadığını da belirtmek gerekir.

Kısaca Gümrük Birliği çok yararlı olmamış, rekabette eşitlik sağlanamamıştır. Örneğin Tayvan devletten destek alırken Türkiye'de bu sağlanamamaktadır. Bununla birlikte Gümrük Birliği'nin olumlu bir etkisi kalitenin artmasına yol açmasıdır. Buna paralel olarak da fiyatlar artmış, ancak tüketicinin alım gücü gerilemiştir.

Gümrük Birliği'nin etkilerinin ilk iki sene olumsuz olacağı beklenmektedir. Geçiş dönemi için ön hazırlık yapılmamıştır ve eğitim için ayrılacak süre de çok uzundur. Kredi işletme konularında yurtdışındaki firmalar pek çok hakka sahipken ülkemizde bu olanakları bulmak zordur. KOBİ desteği çok az seviyededir. Asya'daki düşük işçi ücretleri Türkiye'deki sendikacılık sebebiyle pazarı daraltmaktadır.

2.10. İşletmelerin koleksiyonu ve markası

2.11. Her sezon sunulan koleksiyonlar

2.12. Koleksiyonun zamanlaması

Sıraç

Kolleksiyon Yaz-Kış , Yaz - 9. ve 2. aylarda sevkiyat olur. 200 kalemden oluşur. 20-30 kalem yazın eklenir.

Uyaroğlu

Kolleksiyon yok, Urba-düğün eşyası iç çamaşırını giyim eşyaları satışı olur.

Ünsan

Her sezon birden fazla kolleksiyon , Mart ve ağustos aylarında satış, Yaz sezonu daha yoğun olmaktadır.

Develi

Her sezon tek kolleksiyon, Penny Lane B.V., Depart, Arrive, Popin (kolleksiyon isimleri)

Zamanlama satış Ocak, Mayıs, Kasım

Egemen çeşitli isimler altında kolleksiyon hazırlayıp sunarlar. (The Best Boxer, Ever Boxer Metro için Timor Boxer) Her sezon fazla kolleksiyon sunarlar.

AGS

İşletmenin markası Lacoste, Yaz-kış tek kolleksiyon, Zamanlama Nisan-Eylül.

ATAÇ-ANTEKS

Yaz-kış tek kolleksiyon, Şubat-Mart kış kolleksiyonu çıkar, Ekim-Aralık yaz kolleksiyonu çıkar. Aynı ay içinde satış 8 haftada sevkiyat.

3.1. Üretimin örme türlerine göre dağılımı

Tam ve karışık örme , Tek iplik, Çift iplik , Baskı, Astar, Diğer.

3.2. Bölgede daha çok üretilmesi gereken tekstil ürünleri

Uşak, Denizli, İstanbul ve Kahramanmaraş'a göre konfeksiyon üretiminin çok az düzeyde olduğu görülmektedir. Kadın, erkek, çocuk dış, iç giyim ve çorap üretimine ağırlık verilmeli, yeni

gelişmeye başlayan ev tekstili üretimi konusunda daha çok araştırma yapılarak üretime geçilmesine çalışılmalıdır.

3.3. Bölgede dokuma alanında faaliyet gösteren üretici firmalar

Bölgede dokuma alanında faaliyet gösteren en önemli ve tek sayılabilecek fabrika ANTEKS'tir 1992 Şubat ayında üretime başlayan dokuma fabrikasının hazırlık kısmında bulunan 2160 iğlik Hamel bükümhanesi Ne 50/2 bazında günde 2 ton iplik bükmektedir. Benninger, Zell ve Zelweger markalı hazırlık makinalarının ardında 48 rapier ve 48 havalı Picanol marka dokuma tezgahı 29 sıklıkta günde 25.000 m. kumaş üretmektedir. Günlük 3 ton boyama kapasiteli iplik boyahanesi Thies markasını taşımakta ve 1992 Ağustos ayından bu yana çalışmaktadır. 1993 yılı sonunda 40.000 m/gün kapasite ile devreye giren terbiye fabrikasının makine parkı, ağırlıklı olarak Monforst, Goller ve Ramisch Kleinevefers firmalarının ürünlerinden oluşmaktadır. İplik fabrikasının üretiminin %30'unu mamul kumaşa dönüştüren dokuma ve terbiye fabrikası çalışanlarının kaliteye yönelik çabaları ve yatırımları bu kuruluşu da dünyada önder kuruluşlar arasına sokacaktır.

Bölgede ileride çok dokuma fabrikasının açılacağı, bölge ihtiyacını karşılar bir üretim düzeyine ulaşılacağı konusunda ön yargılar bulunmaktadır.

3.4. Satılan ev tekstil ürünlerinin alındığı bölgeler

Bölgede ev tekstil üretimine ait üretim verileri çok düşüktür. Satılan ürünlerin büyük çoğunluğunun İstanbul'dan alınıp bölgede pazarlandığı belirtilmektedir.

3.5. Bölgedeki faaliyetlerde karşılaşılan temel güçlükler

Sorunlar

- *Bölgede yapılan anket çalışmasının değerlendirilmesinde aşağıdaki ortak sorunlar belirlenmiştir:
- *Kumaş pazarlamasındaki yetersizlikler,
- *Üreticilerde kalite bilincinin yerleşmemiş olması,
- *Elektrik ve su yetersizliği,
- *Kalifiye eleman yetersizliği,
- *Kumaş ve özellikle aksesuar tedarik sorunu

- *Üretimde diğer bölgelere bağımlılık (özellikle İstanbul ve Bursa'ya),
- *Gümrükte formalite fazlalığı ve gümrüklemenin uzun zaman alması,
- *Markanın güvence altına alınamaması,
- *Özellikle satışların gerilediği dönemlerde ödeme güçlüğü,
- *Sistem eski özelliklerini korumaktadır. Yenilenmeli ve müşteri portföyü genişletilmelidir.
- *Yeni ürün ve üretiminin diğer bölgelere oranla üretim geleneksel yapısının koruması
- *Müşteri portföyünün geliştirilememesi
- *Yan mamüllerin yeteri kadar değerlendirilememesi
- *Yan mamulleri bulmak zordur ve yüksek maliyete sebep olmaktadır.

Çözüm Önerileri

Tekstil ve Konfeksiyon sektöründe dışbağımlılığın mevcuttaki kaynaklar ve üretim olanaklarıyla azaltılması, aynı işi yapan küçük ölçekli işletmelerin birleşerek üretime daha büyük katkıda bulunmaları, talep dalgalanmalarının zaman zaman anketler yoluyla takibinin yapılması konuları üzerinde durulduğu belirlenmiştir.

2000 Yılı İçin Beklentiler

Antalya yöresinde faaliyet gösteren tekstil firmalarının dış pazar payında artış beklenmektedir. Yeni Fabrika kuruluşu dış pazarlara açılarak gerçekleştirilebilir. Bu alanda faaliyet gösteren firmaların sayısal olarak artışı da bir bakıma ihracat koşullarına bağlanmaktadır.

Dört yıl içinde Antalya tekstil pazarında önemli bir artış beklenebilir. Tüketim rakamlarında 1996 yılında düşüş trendinde Avrupa ve ABD'nin etkisi vardır.

Ihracatla dışa açılmanın büyüyeceği görülmektedir. Yurtdışında şubelerin açılması bu artışı destekleyecektir.

	<u>1996</u>	<u>2000</u>	
Marmaris'ten Mersin'e	%30	%50	ihracat
Antalya ilçeleri	%35	%75	ihracat oranlarına çıkabilir.
Anamur-Mersin	%15	olan ihracat,	

Yurtdışında şube açma yolu ve toptancılarla iyi bağlantılar kurulmasıyla pazar büyümesi korunabilir. Antalya Bölgesi potansiyel pazarı olarak Hollanda, İsviçre ve Afrika ile bağlantılar sürmesi de pazarın daha da büyümesine işaret sayılabilir.

Bölgedeki firmalarda bulunan makinalar incelendiğinde çoğunun Japon Alman ve ABD kaynaklı olduğu, bu sebeple Ayrıca bu ülkelerden teknoloji konusunda desteğe ihtiyaç duyulmamış olduğu görülmektedir.

Araştırmamızda kısa süre de büyük firmalar üretim için gerekli tüm bölümleri(tasarım-model-numune) oluşturma eğiliminde olduğu saptanmıştır. Öte yandan her ne kadar ipliğe yatırım önemli ölçüde artmışsa da önümüzdeki 3-4 sene için üretim artışının yeterli olmadığı da vurgulanmıştır.

	<u>1997</u>	<u>2000</u>
Fason üretim	%35	%50
Diğer bölgelere yönelik üretim dağılımı aşağıdaki gibidir.		
Alanya	%10	(yaklaşık 4.000 mağaza)
Kemer	%5	
Diğer ilçelere	%20	
Marmaris- Kuşadası- Konya- Ankara- Denizli	%65	

İhracata yönelik üretim

Ege

Strateji

1996

Kendi üretimleri

Y.dışı bağlantıları

1996

AB

2000

Kendi üretimleri

Fason üretim

2000

AB

Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri

ABD

Üretim dokuma

Tam örme ve karışık örme (tek iplik ve çift iplik)

Bölgede kadın erkek çocuk dış giyim üretilmektedir. İç giyim, çorap, bujiteri ve ev tekstil ürünleri üretimlerine ağırlık verilmelidir.

Örnelemeye alınan firmaların kullandığı makinalardan örnekler aşağıda sunulmaktadır :

<u>Adet</u>	<u>Makina cinsi</u>	<u>Görevi</u>
2 adet	Balya açıcı	Pamuk elyafını açmak
1	Mono silindir	Elyafı kabartmak
1	Mikser	Elyafı karıştırmak
2	E.R.M.	Elyafı dövmek
8	Tarak	Elyafı taramak
4	Cer	Taranan elyafı düzeltme
4	Open-end iplik	Elyafı iplik haline getirmek

Çalışmada tipik özellikleri tespit edilen firmaların makina parkı aşağıda sunulmuştur.

Develi Tekstil : Mevcut makinaların %80'i tam otomatik ve bilgisayarlı özelliktedir. makina çeşitleri , dikimhane için kullanılan makinalar, tek iğneli makinalar, çift iğneli makinalar, overlok makinası, kolluk çektirmeli makinalar, reçme makinası.

Kesim yapan tam ve yarı otomatik makinalar bulunur :

Ütühane bölümünde , - Buharlı ütü kazanları, - pantolon ve elbise pop makinaları

Makina özellikleri ,

- İpliğini kendisi keser, otomatik zigzag çizer, çeşitli hız ayrları bulunmaktadır. Tercihen JUKI marka makina kullanmaktadırlar.

ANTEKS İplik Fabrikası :

1987 Haziran ayında üretime başlayan fabrikanın o günkü 25.000 iğlik makine parkı İsviçre Rieter ve Almanya Schafhorst markalarını taşımaktaydı. 1989 yılında aynı imalatçılardan alınan makinelerle iğ sayısı 31.000'e, daha sonra 1994 yılında tamamlanan ikinci ünite ile 55.000'e ulaşmıştır. Bugün fabrika 22 ton üretimi ile Ne 30'dan 80'e kadar karde, penye ve her iki türde karışım iplikleri üretebilmektedir. Dünyanın en seçkin makine parkını ilaveten hammadde alımından mamul sevkine kadar üretimde gösterilen aşırı hassasiyet neticesinde iplik ürünleri ile dünya pazarlarındaki kalite liderleri arasında gösterilmektedir. Anteks İplik, üretiminin önemli bir bölümünü AT ülkelerine ve ABD'ye ihraç ederek ülke ekonomisine önemli miktarda döviz de kazandırmaktadır.

SONUÇ

Antalya Yöresinde, İhracatçı Birliklerinden de alınan bilgiler ışığında tekstil ihracatı açısından önemli bir potansiyel olduğu görülmektedir. Bölgede tekstil sektörünün dışa açılması için çalışmalar başlatılmış ve bu konuda araştırmalar devam etmektedir. Bunun yanında sektörde yer alan ve sektöre girmek isteyen potansiyel firmaların altyapı oluşturmak için özen ve öncelik göstermeleri gereklidir. Özellikle üretilen ve satılan mallarla ilgili kayıtların yetersizliği ihracatın artırılabilmesi için pazar araştırmalarını güçleştirmekte, mevcut firmaların pazar stratejilerinin kesin olarak belirlenmemiş ve kalite bilincinin yeterince yerleşmemiş olması bu alanda ciddi araştırma ve özendirilmeleri gerekli kılmaktadır. Turizm açısından önemli bir konuma sahip olan yörenin geleceği için bu çalışmaların önemini vurgulamak gerekir.

Ülkemizin dışa açılmada önemli bir avantajı olan tekstil sektörü ihracatı çalışmada belli kısıtlarda incelenmiş ve uygulama alanı olan Antalya Bölgesi'nde yapılan anket çalışması sektörün potansiyeli hakkında ışık tutmuştur. Çalışmada ortaya çıkan sonuç, sektörün gelişme aşamasında olmasıdır. Araştırmada edinilen bilgiler ihracat açısından artışın sağlandığı, bunun da üretimde artış ve kalite anlamına geldiği belirtilmelidir. Bölgede ticaretin artmasıyla bilgi alışverişi ve yeni olanaklar sağlanacaktır.

Bu çalışma süresince yapılan araştırmalar ayrıca bölgede tekstil ihracatının yetersiz olduğunu da ortaya koymuştur. Bu bakımdan ihracatın artırılması için alınması gereken tedbirler şöyle sıralanabilir:

i. Ekonomik büyüme ihracata, ihracat artışı yatırım ve üretimi özendiren önlemlerin alınmasına bağlıdır. Yatırımı arttırmaya yönelik uyumlu para, maliye, faiz ve kredi politikalarının uygulanması ile dış ticaret politikaları başarı sağlar.

ii. İşgücü maliyeti-verimlilik ilişkisini sağlamaya yönelik eğitim faaliyetlerine önem verilmelidir.

iii. Enerji darboğazını giderici ve maliyet azaltıcı önlemler alınmalı.

iv. Tekstil ürünleri ihracatı ile ilgili kredi kaynakları artırılmalı.

v. Küçük ve orta ölçekli firmaların ihracatta örgütlenmelerini sağlayıcı teşvik tedbirleri alınmalıdır.

vi. AB ile mevzuat uyumu konusunda başlatılan çalışmalar sonuçlandırılmalı ve uluslararası normlara uygun olarak hazırlanan devlet yardımlarının etkin kullanımı için yeterli kaynak ayrılmalıdır.

vii. Avrupa'ya yönelik taşımacılıkta karayoluna alternatif gemi ve havayolu taşımacılığı teşvik edilmelidir.

Gümrük Birliği, yukarıda belirtilen tedbirler doğrultusunda amaca ulaşmada bir avantaj olarak görülmüş ve olumlu etkilerinin olacağı belirtilmiştir. Bunun yanında Gümrük Birliği süreci ülke ekonomisinde ulusal, bölgesel, sektörel düzeyde birçok faaliyeti etkileyebilir. Bu etkilerin yönü ve düzeyi ülke ekonomisinin ve firmaların rekabet gücünü belirleyecektir. Rekabet yeteneği yüksek firmalar üretim ve yatırımlarını sürdürecektir, zayıf olanlarsa ya teknolojik atılımlara yönelerek dünya piyasalarında yer edinmeye çalışacaklar, ya da üretim ve istihdam daralmaları gündeme gelebilecektir. Her iki durumda da toplum ve firma istihdamı gelişmelerden ciddi boyutlarda etkilenebilecektir. Rekabet gücünün ölçülmesindeyse çok sayıda faktör kullanılabilir. Söz konusu faktörler ulusal, bölgesel, sektörel olabildiği gibi, potansiyel kaynakları ve birikimi yansıtan firma kriterleri olabilmektedir.

Çalışmanın konusunu oluşturan "Tekstil Sektörünün Gelişme Trendi ve Antalya Bölgesi'nin Tekstil Ürünleri Üretim Potansiyelinin Değerlendirilmesi" üzerindeki araştırma, beklenen sonuçlara ulaşılabilmesi için gerekli alt yapının henüz oluşturulmamış olduğunu göstermiştir. Sayısal olarak genel bir üretim potansiyeli belirlenememiş, ihracat ve kapasite oranları amaca ışık tutmuştur. Bundan sonra konuyla ilgili yapılacak araştırmalara temel ve yardımcı olacağı beklenmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

1. ÇİMEN, Ahmet, Gümrük Birliği ve Avrupa Topluluğu Türkiye İlişkileri, Ankara, 1996.
2. ____, Dış Ticaret Yönüyle Gümrük Birliği El Kitabı, DTM (TC Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı)Ankara, 1996.
3. ____, İKV Araştırmalarına Göre Avrupa Topluluğu Karşısında Türkiye'nin Durumu, İKV Yayın No: 121, İstanbul, 1992,
4. ____, 40 Soruda Türkiye-AB Gümrük Birliği , İKV Yayın No:130, İstanbul, 1994(a).
5. ____, Gümrük Birliği'nin Türk Ekonomisine Etkileri Önlemler ve Öneriler, İKV Yayın No:125, İstanbul , 1994(b).
6. ____, Firma Düzeyinde Karar Alıcı İçin Gümrük Birliği Testi, Gerçekten Hazır mıyız?, İKV Yayın No : 134, İstanbul, 1995.
7. İLYASOĞLU, Eyüp-DURUİZ, Lale, Turkish Clothing Industry, Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği, İstanbul, 1991.
8. ____, Türkiye Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü, İTKİB (İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği) Ar-Ge ve Dış İlişkiler Şubesi, İstanbul , 1995(a).
9. ____, Gümrük Birliği Aşamasında Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayinin Sorunları, İTKİB, İstanbul, 1995(b).
10. KARLUK, Rıdvan, Avrupa Birliği ve Türkiye, İMKB Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 1996.
11. ÖZER, Azmi, Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü Raporu, TSKB, İstanbul, 1994(a).
12. ÖZER, Azmi, Türk Tekstil Sektörü Raporu, TSKB, İstanbul, 1994(b).
13. ÖZKALE, Lerzan, Türkiye'nin Uluslararası Rekabet Gücü ve AT Üyeliği Sorunu, İTÜ İşletme Fakültesi, İstanbul, 1992.

14. SEYİDOĞLU, Hilmi, Uluslararası İktisat Teorileri, Politika ve Uygulama, 10.Baskı, Güzem Yayınları, No:9, İstanbul, 1994.
15. UYTUN, Efser, Tekstil Sektörü (Pamuklu), İMKB Sektör Araştırmaları Serisi No:2, İstanbul,1995(a).
16. UYTUN, Efser, Tekstil Sektörü (Suni Sentetik) (Yünlü) (Hazır Giyim) (Deri ve Deri Mamulleri), No: 8, İstanbul, 1995 (b).
17. YAŞAR, Ertuğ, Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü, T.C. Başbakanlık Hazire ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, İTKİB Yayın No: 0041, İstanbul, 1994(a).
18. YENTÜRK, Nurhan-DURUİZ, Lale, Nefes Nefese, Türk Hazır Giyim Sektörünün Uluslararası Rekabet Gücü, Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği, İstanbul, Şubat 1994.

MAKALELER

1. ____, "Antalya'daki Sanayi İşletmelerinin Sorunları", ATSO Dergisi, Sayı:10, Antalya, Eylül 1996.
2. ACAR, Azime, "Tekstil Sektöründe Yatırım Patlamasının Krize Dönüşme Endişesi Var, Lokomotif Tekliyor mu?", Forum Dergisi, İstanbul, Eylül 1996.
3. ATMACA, Reyhan, "Türkiye AB Gümrük Birliği Sürecinde Kaydedilin Adımlar", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı:22, İstanbul, Eylül 1995(a).
4. ATMACA, Reyhan, "Türkiye AB Gümrük Birliği ve Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü", Dünya Gazetesi, İstanbul, 16 Şubat 1995, 1995(b).
5. BAŞER, Güngör, "Tekstil Sanayiinin Sorunları ve Çözüm Önerileri", Türk Tekstli Sanayinin Yapısı ve İhracatta Karşılaşılan Güçlükler Semineri, MPM Yayınları No:342, Ankara, 1986.
6. BİLGE, Yakup, "Türkiye Ekonomisi Gümrük Birliği Sınavında", Yeni Yüzyıl Gazetesi, İstanbul, 16 Aralık 1995.
7. BOYACIOĞLU, H.Mustafa, "Gümrük Birliği'nde Tekstil ve Konfeksiyon Belkemiği", Dünya Gazetesi, İstanbul, 24 Temmuz 1995.
8. ÇAKIROĞLU, Fuat, "İhracat Nereye Koşacak?", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı:25 İstanbul Aralık 1995.

9. DOĞANGÜN, M.Osman, "Gümrük Birliği'nin Türk Sanayine Etkileri", Gümrük Birliği Sürecinde Türkiye Dergisi, Özel Sayı, İstanbul, 1995.
10. ____, "Türkiye Tekstilde Kendini Kanıtladı", Dünya Gazetesi, İstanbul, 11 Eylül 1995.
11. ____, "Tekstil Teşviklerinde Yatırımcıya Çifte Şok", Dünya Gazetesi, İstanbul, 25 Ocak 1996.
12. EREN, Endam, "Tekstil ve Konfeksiyon Ne Olacak?", Ekonomik Trend Dergisi, İstanbul, 11 Aralık 1994.
13. ____, "Türkiye'nin Tekstil Merkezleri", Forum Dergisi, Sayı : 9, İstanbul, Eylül 1996.
14. GÜLSEREN, Kemal, "Türkiye Bölgesel Teşvik Kapsamında", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı:25, İstanbul, Aralık 1995.
15. GÜRSOY, Tahir, "Gümrük Birliği Karşısında Konfeksiyon Sanayinin Durumu", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı:25, İstanbul, Aralık 1995.
16. GÜVENÇ, Füsun, "Tekstilde 59 Ülkeye Kota Koyuyoruz", Ekonomist Dergisi, İstanbul, 2 Temmuz 1995.
17. ____, "Dünya Ekonomisi", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı:25, İstanbul, Aralık 1995.
18. ____, "AB'nin Anti-Damping Vergisi", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı:17, İstanbul, Nisan 1994.
19. ____, "Gümrük Birliği Sonrası Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri Yatırımları ve Dış Ticaret ile İlgili Sorular ve Cevapları", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı:26, İstanbul, Ocak 1996(a).
20. ____, "Dış Ticaret Rejiminde Değişiklikler ve Etkileri", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı:26, İstanbul, Ocak 1996(a).
21. ____, "Eximbank Uygulamalarında Son Gelişmeler", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı:26, İstanbul, Ocak 1996(b).
22. ____, "Güney Afrika Cumhuriyeti", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı:35, İstanbul, (Ekim 1996)1996(b).

23. _____, "Tekstil ve Konfeksiyonda İhracatın Çıkış Yolları", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı:33, İstanbul, Ağustos-Eylül 1996(a).
24. İNAL, Fasih, "Gümrük Birliği ve Tekstil İhracatı", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı:26, İstanbul, Ocak 1996.
25. _____, "Türk Tekstili Dünya'ya Kafa Tutuyor", İntermedya Ekonomi Dergisi, Kasım 1995(a).
26. _____, "İhracatın Belkemiği Destek İstiyor", İntermedya Ekonomi Dergisi, Ağustos 1995(b).
27. KARLUK, Rıdvan, "Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisine Muhtemel Etkileri", Gümrük Birliği Sürecinde Türkiye Dergisi, Özel Sayı, İstanbul, 1995.
28. MİNİBAŞ, Türkel, "Hazır Giyim ve Konfeksiyon Girdilerinde Rekabetçi Piyasa Unsuru", Birinci Türkiye Hazır Giyim ve Konfeksiyon Kongresi (1-2 Aralık 1993), 2. Cilt , İstanbul, 1993.
29. ÖNER, Amaç-TUNÇALP, Deniz - YÜKSEL, Nevin, "Gümrük Birliği'nde Tekstil ve Konfeksiyon Sektörümüz", Anahtar Dergisi, MPM Aylık Yayın Organı, Yıl :7, Sayı :80 (Ağustos 1995), Ankara, 1995(a).
30. ÖNER, Amaç, TUNÇALP, Deniz, YÜKSEL, Nevin, "Gümrük Birliği'nde Tekstil ve Konfeksiyon Sektörümüz", Anahtar Dergisi, MPM Aylık Yayın Organı, Yıl :7, Sayı :81 (Eylül 1995), Ankara, 1995(b).
31. SAVAŞ, Erkut, "Tekstil Sektöründe Gelecek Var", Paramatik Dergisi, İstanbul, 20-26 Ağustos 1995.
32. ŞAHİNALP, Bülent, "Gümrük Birliği Sürecinde İhracat Mevzuatımızın Avrupa Birliği'ne Uyumunu", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı:12, İstanbul, Kasım 1994.
33. ŞEN, Faruk, "Türkiye'de İstikrarsızlık AB'de Önyargılar Aşılama", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı:32, İstanbul, Temmuz 1996.
34. TARAKÇIOĞLU, Işık, "Gümrük Birliği'ne Evet Ama...", Gözlem Gazetesi, Özel Sayı, İstanbul, 24 Temmuz 1995, 1995(a).
35. TARAKÇIOĞLU, Işık, "Gümrük Birliği'nin Tekstil ve Konfeksiyon Sanayimize Muhtemel Etkileri", Tekstil İşveren Dergisi, İstanbul, (Aralık 1995), 1995(b).

36. TURHAN, Hasan, "Kısa ve Uzun Vadeli Finansman, Vergi, Hammadde, Enerji, Pazarlama, Tanıtım ve Teşvik Modelleri", Birinci Türkiye Hazır Giyim ve Konfeksiyon Kongresi (1-2 Aralık 1993), 2. Cilt, İstanbul, 1993.
37. WINNEN, J.Curt, "Avrupa'da Tekstil Geleceği Eski Doğu Bloğunda", Forum Dergisi, Sayı:9, İstanbul, Eylül 1996.
38. _____, "Türk Tekstil Sektörünün Güncel Durumu", World of Yarn / İplik Dünyası, Aylık İplik ve Tekstil Gazetesi, İstanbul, Temmuz 1996.
39. YAŞAR, Ertuğ, "10 Soruda Tekstil ve Konfeksiyon", Forum Dergisi, Sayı:3, İstanbul, Mart 1994, 1994(b).
40. YAŞAR, Ertuğ, "Gümrük Birliği Türkiye'ye Neler Getiriyor?", Gümrük Birliği Sürecinde Türkiye Dergisi, Süreç Araştırma Merkezi, Özel Sayı, İstanbul, 1995(a).
41. YAŞAR, Ertuğ, "Gümrük Birliği ve Türk Tekstil Konfeksiyon Sektörü", Gümrük Birliği Sürecinde Türkiye Dergisi, Özel Sayı, İstanbul, 1995(b).
42. YAŞAR, Ertuğ, "Türkiye-AT Gümrük Birliği'nin Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü Üzerine Etkileri" Bursa Ekonomi Dergisi, Bursa, 1995(c).
43. YAŞAR, Ertuğ, "Gümrük Birliği'nin Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü Üzerine Etkileri" Dünya Gazetesi, İstanbul, 16 Şubat 1995(d).
44. YAZICI, Şükran, "Uluslararası Kurallara Uygun Koruma Geliyor", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı : 18 (Mayıs 1995), 1995(a),
45. YAZICI, Şükran , "İthalatta Yeni Düzenlemeler", Hedef Dergisi, İTKİB Yayın Organı, Sayı:23, İstanbul, (Ekim 1995), 1995(b).
46. YEĞİN, Şenol, "Pazar İçin Almanya'ya Yatırım", Forum Dergisi, Sayı:9, İstanbul, Eylül 1996.
47. YILDIRIM, Abdurrahman, "Tekstil İhracat Yapmaktan Borsayı Unuttu mu?", Hedef Dergisi , İTKİB Yayın Organı, Sayı:24, İstanbul, Nisan 1995.

ARAŞTIRMA

1. UYTUN, E., "Sektörün Kalitatif Değerlendirmesi", İMKB Araştırma ve Raporları, 1995.
2. DPT, 1995 Yılı Geçiş Programı Destek Çalışmaları, "Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler, 1994".
3. DPT Yıllık Programları, 1990, 1991, 1992, Altıncı 5 Yıllık Kalkınma Programı (1990-1994), 1994 Yılı Programı Destek Çalışmaları.
4. Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü Raporu, 1994.
6. ATSO 1995 Ekonomik Rapor.
7. TSE Bölge Müdürlüğü Raporu, 1994.
8. Antalya İhracatçı Birlikleri Araştırma Bölümü, 1994.
9. VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Pamuklu Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 1994.

(A) Türk Ring İplik Makinalarının Özelliklerine Göre Dağılımı

Model	İğ Sayısı	%	Ton	Ortalama Ne	Kg*Ne/İğ
1992	169,040	4.2	27,689	27.3	4,478
1990-1991	291,992	7.2	39,255	29.3	3,941
1985-1989	503,193	12.4	66,664	28.6	3,784
1980-1984	312,738	7.7	36,404	28.2	3,281
1970-1979	1,766,108	43.4	244,316	22	3,044
1960-1969	339,828	8.3	44,632	21.2	2,790
-1959	237,524	5.8	31,538	19.7	2,614
Bilinmeyen	449,522	11	52,832	20	2,351
Toplam	4,069,945	100	543,330	23.5	3,155

(B) Türk Open-End İplik Makinalarının Özelliklerine Göre Dağılımı

Model	Rotor Sayısı	%	Ton	Ortalama Ne	Kg*Ne/İğ
1992	18,484	11.9	25,621	19.9	27,623
1990-1991	39,456	25.5	65,431	15.9	26,336
1985-1989	54,856	35.4	101,083	12.6	23,180
1980-1984	32,776	21.2	44,856	14.4	19,690
1970-1979	6,208	4	4,480	16.1	11,610
Bilinmeyen	3,024	2	2,403	15	11,921
Toplam	154,804	100	243,874	14.7	23,092

EK 2

Türkiye'de Dokuma Sektöründe Çalışan 35 Büyük İşletmenin Atkı Sistemine Göre Dokuma Kapasitesi

Model	Tezgâh Sayısı	%	Metre	%	Metrekare	%	Atkı-km	%
Projektil	3.450	43.1	380.786	58.1	620.918	58.2	1.350.187	55.3
Rapier	2.364	29.5	121.345	18.5	205.954	19.3	513.308	21
Havajet	774	9.7	105.070	16	170.746	16	409.287	16.8
Mekikli	1.413	17.7	48.321	7.4	69.196	6.5	170.069	7
TOPLAM	8.001	100	655.521	100	1.067.196	100	2.442.851	100

EK 3

Türkiye'de İplik Eğirme Makinalarının Kapasitesi ve Model Dağılımı
Ring ve Open-End; 1994

Model	Ring		Open-End		Toplam	
	İğ Sayısı	Dağılım %	Rotor Sayısı	Dağılım %	Ton	Dağılım %
1994	208,620	4.83	8,544	4.19	48,241	5.43
1993	162,142	3.76	36,984	18.15	64,602	7.28
1990-1992	467,176	10.83	61,320	30.10	164,596	18.54
1985-1989	521,625	12.09	54,056	26.53	169,307	19.07
1980-1984	312,738	7.25	31,336	15.38	77,074	8.68
1970-1979	1,724,396	39.96	9,464	4.65	245,497	27.65
1960-1969	339,108	7.86	2,016	0.99	46,601	5.25
-1959	237,524	5.50			31,716	3.57
Bilinmeyen	342,036	7.93			40,199	4.53
Toplam	4,315,365	100.00	203,720	100.00	887,833	100.00

(A) 1994 Yılı Dünya İplik Eğirme Makinaları Sevkiyatı

Kıta	Kısa Elyaf Sayısı	Dağılım %	Uzun Elyaf İğ Sayısı	Dağılım %	Open-end Rotor Sayısı	Dağılım %
Afrika	19,172	0.6	4,966	0.9	4,608	1.5
Kuzey Amerika	119,264	3.8	17,904	3.4	139,006	44.1
Güney Amerika	93,856	3	11,920	2.2	17,560	5.6
Asya & Okyanusya	2,591,168	82.4	392,644	73.6	84,557	26.8
Avrupa - AB	165,048	5.2	47,316	8.9	39,736	12.6
Avrupa - EFTA	3,696	0.1			2,352	0.7
Avrupa-Doğu	52,576	1.7	28,240	5.3	9,489	3
Türkiye	100,132	3.2	30,300	5.7	18,023	5.7
Toplam	3,144,192	100	533,290	100	315,331	100

(B) 1994 Yılı Dünya Dokuma Makinaları Sevkiyatı

Kıta	Mekiksiz Tezgâhlar								Mekikli Tezgâh Sayısı	Dağılım %
	Rapier Projektıl T. Sayısı	Dağılım %	Hava Jetli T. Sayısı	Dağılım %	Su Jetli T. Sayısı	Dağılım %	Toplam Mekiksiz T. Sayısı	Dağılım %		
Afrika	319	1.7	84	0.8	18	0.1	421	0.9	356	1.4
Kuzey Amerika	1,385	7.4	2,358	23.6	216	1.4	3,959	8.9		
Güney Amerika	1,242	6.7	964	9.6	157	1	2,363	5.3		
Asya & Okyanusya	9,303	49.9	5,475	54.7	15,183	96	29,961	67.4	24,965	98.6
Avrupa - AB	4,902	26.3	907	9.1	239	1.5	6,048	13.6	6	
Avrupa - EFTA	96	0.5	21	0.2			117	0.3		
Avrupa-DOĞU	910	4.9	188	1.9			1,098	2.5		
TÜRKİYE	481	2.6	15	0.1			496	1.1		
Toplam	18,638	100	10,012	100	15,813	100	44,463	100	25,327	100

EK 5

IHRACAT		TEKSTİL						(OCAK - ARALIK)					
Ülke	1992		1993		% Değişim		1994		% Değişim		92/93 Değer		
	Miktar (Kg)	Değer (\$)	Miktar (Kg)	Değer (\$)	92/93 Miktar	92/93 Değer	Miktar (Kg)	Değer (\$)	92/93 Miktar	92/93 Değer			
Almanya	24.394.094	174.969.623	30.373.654	187.266.784	25	7	26.462.213	156.807.010	-13	-16			
Fransa	16.650.214	108.339.496	14.041.225	97.130.911	-16	-10	19.830.868	123.374.916	41	27			
İtalya	53.594.771	181.744.627	69.061.962	164.914.628	29	-9	86.947.517	264.436.444	26	60			
Bel.-Lüks.	18.118.814	67.765.648	20.837.408	67.444.315	15	0	22.294.164	74.868.655	7	11			
Hollanda	4.461.377	27.239.042	3.600.181	21.536.228	-19	-21	3.150.419	23.621.661	-12	10			
İngiltere	28.318.482	137.031.320	34.200.472	133.485.520	21	-3	42.578.711	175.516.512	24	31			
İrlanda	444.564	3.442.639	457.548	3.633.491	3	6	852.869	5.378.182	86	48			
Danimarka	1.369.848	14.598.257	1.079.029	10.341.643	-21	-29	1.202.437	10.411.342	11	1			
Yunanistan	1.071.094	3.337.735	711.537	2.210.596	-34	-34	2.178.109	7.589.034	206	243			
İspanya	4.544.157	20.719.125	6.994.467	15.266.515	54	-26	8.208.529	23.846.640	17	56			
Portekiz	4.910.732	9.253.539	16.930.656	21.997.427	245	138	7.644.393	15.411.046	-55	-30			
AB Toplam	157.878.147	748.441.051	198.288.139	725.228.058	26	-3	221.350.229	881.261.442	12	22			
% Pay	53	55	49	50			45	45					
ABD	12.162.467	66.421.524	20.389.573	93.634.703	68	41	34.590.616	166.758.608	70	78			
% Pay	4	5	5	6			7	9					
Kanada	830.401	12.202.627	1.085.070	14.668.878	31	20	1.520.934	14.929.727	40	2			
EFTA	4.123.622	50.741.001	14.815.420	75.493.986	252	49	7.077.367	40.157.988	-52	-47			
TR Toplamı	300.468.071	1.396.321.682	404.012.735	1.457.489.844	34	6	494.101.925	1.944.818.020	22	33			
% Pay		10		9				11					
TR Genel İhr.		14.365.414.049		15.345.000.000		7		18.107.000.000		18			

Ülke	ITHALAT						TEKSTİL						(OCAK - ARALIK)					
	1992		1993		% Değişim		1994		% Değişim		1994		% Değişim					
	Miktar (Kg)	Değer (\$)	Miktar (Kg)	Değer (\$)	92/93 Miktar	92/93 Değer	Miktar (Kg)	Değer (\$)	92/93 Miktar	92/93 Değer	Miktar (Kg)	Değer (\$)	92/93 Miktar	92/93 Değer				
Almanya	38.420.059	178.096.462	48.555.431	199.039.404	26.4	11.8	33.769.890	162.271.603	-30.5	-18.5								
Fransa	5.095.893	32.335.239	4.593.614	29.765.611	-9.9	-7.9	5.434.948	35.347.564	18.3	18.8								
İtalya	30.191.493	113.004.934	53.184.374	161.991.698	76.2	43.3	28.032.435	111.513.789	-47.3	-31.2								
Bel.-Lüks.	4.180.664	16.765.097	5.541.892	24.802.805	32.6	47.9	6.646.191	33.490.828	19.9	35								
Hollanda	2.099.916	22.699.292	2.999.777	23.779.766	42.9	4.8	3.051.497	25.788.414	1.7	8.4								
İngiltere	30.191.493	39.860.900	7.381.669	30.270.034	-37.6	-24.1	6.553.272	28.219.923	-11.2	-6.8								
İrlanda	4.180.664	2.129.581	1.334.885	3.029.795	73.2	42.3	578.646	2.020.200	-56.7	-33.3								
Danimarka	2.099.916	1.465.784	126.861	1.110.982	-22	-24.2	325.172	2.167.305	156.3	95.1								
Yunanistan	11.822.320	16.795.572	17.203.020	18.777.187	16.8	11.8	15.892.342	26.370.077	-7.6	40.4								
İspanya	770.873	5.122.169	2.615.861	6.185.786	97.3	20.8	2.262.027	8.718.273	-13.5	40.9								
Portekiz	162.640	3.449.095	6.198.738	10.196.308	246.4	195.6	3.326.037	6.530.975	-46.3	-35.9								
AB Toplam	110.585.978	431.724.125	149.736.736	508.949.376	35.4	17.9	105.872.457	442.438.951	-29.3	-13.1								
% Pay	23.4	36.3	21.7	32			18.3	27.6										
ABD	28.509.260	72.276.874	37.835.091	73.315.220	32.7	1.4	22.954.222	54.900.540	-39.3	-25.1								
% Pay	6	6.1	5.5	4.6			4	3.4										
Kanada	1.293.232	4.888.242	329.421	2.145.521	-74.5	-56.1	128.437	473.302	-61	-77.9								
EFTA	20.015.942	67.469.082	19.170.102	50.449.036	-4.2	-25.2	15.672.051	46.067.204	-19.2	-8.7								
TR Toplamı	471.732.756	1.189.310.036	690.088.131	1.591.947.603	46.3	33.9	577.133.192	1.600.697.859	-16.4	0.5								
% Pay		5.2		5.4				6.9										
TR Genel lth.		22.870.700.000		29.429.000.000		28.7		23.270.000.000						-20.9				

EK 7

IHRACAT											
KONFEKSİYON (OCAK - ARALIK)											
Ülke	1992			1993			1994			% Değişim	
	Miktar (Kg)	Değer (\$)	Miktar (Kg)	Değer (\$)	92/93 Miktar	92/93 Değer	Miktar (Kg)	Değer (\$)	92/93 Miktar	92/93 Değer	
Almanya	96.990.899	2.066.477.085	105.148.653	2.062.231.889	8	0	110.707.686	2.103.543.034	5	2	
Fransa	13.623.394	266.668.621	14.345.499	269.337.381	5	1	16.751.665	279.616.011	17	4	
İtalya	10.135.841	126.541.249	8.361.120	84.580.310	-18	-33	9.837.934	80.956.932	18	-4	
Bel.-Lüks.	3.917.792	53.727.529	4.028.140	49.901.099	3	-7	4.781.288	59.798.863	19	20	
Hollanda	13.304.180	231.761.752	15.076.163	250.256.991	13	8	16.034.494	254.696.455	6	2	
İngiltere	17.448.126	346.115.928	18.519.169	350.077.784	6	1	20.591.196	277.956.932	11	-21	
İrlanda	291.595	5.286.611	289.393	4.583.980	-1	-13	435.007	6.364.530	50	39	
Danimarka	3.170.162	49.164.932	2.770.816	42.555.672	-13	-13	2.058.503	37.690.009	-26	-11	
Yunanistan	106.709	1.057.656	286.214	1.810.898	168	71	368.321	1.628.676	29	-10	
İspanya	4.991.775	17.235.447	7.390.290	15.157.474	48	-12	9.376.634	17.200.456	27	13	
Portekiz	58.292	556.150	10.823	85.281	-81	-85	67.800	591.535	526	594	
AB Toplam	164.038.745	3.164.592.960	176.226.280	3.130.578.759	7	-1	191.011.028	3.119.952	8	0	
% Pay	68	79	67	75			62	69			
ABD	23.791.332	334.616.120	28.143.949	386.835.485	18	16	42.823.483	562.450.951	52	45	
% Pay	10	8	11	9			14	13			
Kanada	1.153.731	15.190.924	877.412	13.057.152	-24	-14	950.594	14.491.895	8	11	
EFTA	9.434.278	185.126.237	9.979.840	169.365.299	6	-9	11.814.607	205.374.975	18	21	
TR Toplamı	240.450.320	4.009.615.490	263.471.256	4.157.996.823	10	4	309.810.959	4.490.043.231	18	8	
% Pay		28		27				25			
TR Genel İhr.	14.365.414.049			15.345.000.000		7		18.107.000.000		18	

Ülke	KONFEKSİYON (OCAK - ARALIK)										
	ITHALAT					% Değişim					
	1992		1993		1994		1993		1994		% Değişim
Miktar (Kg)	Değer (\$)	Miktar (Kg)	Değer (\$)	Miktar (Kg)	Değer (\$)	92/93 Miktar	92/93 Değer	Miktar (Kg)	Değer (\$)	92/93 Miktar	92/93 Değer
Almanya	205.640	3.979.769	289.843	4.616.371	40.9	16	213.426	4.104.416	-26.4	-11.1	
Fransa	72.056	3.218.673	453.718	5.615.149	529.7	74.5	88.974	4.404.563	-80.4	-21.6	
İtalya	467.833	13.779.964	806.714	17.082.890	72.4	24	549.565	13.658.135	-31.9	-20	
Bel.-Lüks.	807	46.262	2.218	69.579	174.8	50.4	6.398	1.73.769	188.5	149.7	
Hollanda	34.336	366.720	51.910	758.944	51.2	107	37.095	440.100	-28.5	-42	
İngiltere	166.492	1.435.626	169.927	2.812.346	2.1	95.9	100.952	1.568.028	-40.6	-44.2	
İrlanda	4.592	99.754	21.913	203.533	377.2	104	19.802	173.344	-9.6	-14.8	
Danimarka	2.527	61.029	6.684	88.645	164.5	45.3	802	24.449	-88	-72.4	
Yunanistan	4.740	43.055	20.290	115.951	341.4	169.3	2.638	19.603	-87.4	-83.1	
İspanya	14.389	316.685	226.766	1.100.137	1.476	247.5	54.165	825.582	-76.1	-25	
Portekiz	672	13.487	6.314	269.137	839.6	1.895.5	4.123	83.195	-34.7	-69.1	
AB Toplam	974.084	23.361.024	2.056.927	32.732.868	111.2	40.1	1.077.940	25.475.184	-47.6	-22.2	
% Pay	17.6	68.6	22.5	69			10.3	69.7			
ABD	126.192	2.199.000	97.657	1.803.711	-22.6	-18	68.780	873.793	-29.6	-51.6	
% Pay	2.3	6.3	1.1	3.8			0.7	2.4			
Kanada	100	3.393	3.207	17.132	3.105	404.9	82	2.093	-97.4	-87.3	
EFTA	105.354	1.640.657	72.709	1.631.217	-31	-0.6	26.898	1.247.547	-63	-23.5	
TR Toplamı	5.541.952	35.066.970	9.128.503	47.473.001	64.7	35.4	10.476.184	36.586.359	14.8	-22.9	
% Pay		0.15		0.16				0.11			
TR Genel İth.		22.870.700.000		29.000.000		28		23.270.000.000		-20.9	

EK 9

IHRACAT		TEKSTİL+KONFEKSİYON (OCAK - ARALIK)									
Ülke	1992		1993		% Değişim		1994		% Değişim		
	Miktar (Kg)	Değer (\$)	Miktar (Kg)	Değer (\$)	92/93 Miktar	92/93 Değer	Miktar (Kg)	Değer (\$)	92/93 Miktar	92/93 Değer	
Almanya	121.384.993	2.241.446.708	135.522.307	2.249.498.673	12	0	137.169.899	2.260.260.044	1	0	
Fransa	30.273.608	375.008.117	28.386.724	366.468.292	-6	-2	36.582.533	402.990.927	29	10	
İtalya	63.730.612	308.285.876	77.423.082	249.494.938	21	-19	96.785.451	345.393.376	25	38	
Bel.-Lüks.	22.036.606	121.493.177	24.835.548	117.345.414	13	-3	27.075.452	134.667.518	9	15	
Hollanda	17.765.537	259.000.794	18.676.344	271.793.219	5	5	19.184.913	278.317.809	3	2	
İngiltere	45.766.608	483.147.248	52.719.641	483.563.304	15	0	63.169.907	453.472.712	20	-6	
İrlanda	736.159	8.729.250	746.941	8.217.471	1	-6	1.287.876	11.742.712	72	43	
Danimarka	4.540.010	63.763.189	3.849.845	52.897.315	-15	-17	3.260.940	48.101.351	-15	-9	
Yunanistan	1.177.803	4.395.391	997.751	4.021.494	-15	-9	2.543.93	9.217.710	155	129	
İspanya	9.535.932	37.954.572	14.384.757	30.423.989	51	-20	17.585.163	41.047.096	22	35	
Portekiz	4.969.024	9.809.689	16.941.479	22.062.708	241	125	7.712.193	16.002.581	-54	-28	
AB Toplam	321.916.892	3.913.034.011	374.514.419	3.855.806.817	16	-1	412.361.257	4.001.214.091	10	4	
% Pay	60	73	56	69			51	62			
ABD	35.953.799	401.037.644	48.533.522	480.470.188	35	20	77.414.099	729.209.559	60	52	
% Pay	7	7	7	9			10	11			
Kanada	1.984.132	27.393.551	1.962.482	27.726.030	-1	1	2.471.528	29.421.622	26	6	
EFTA	13.647.900	235.867.238	24.795.260	244.859.285	82	4	18.891.974	245.532.963	-24	0	
TR Toplamı	540.918.391	5.378.937.172	667.483.991	5.615.486.667	23	4	803.912.884	6.434.861.251	20	15	
% Pay		37		37				36			
TR Genel İhr.		14.365.414.049		15.345.000.000		7		18.107.000.000		18	

Ülke	ITHALAT						TEKSTİL+KONFEKSİYON						(OCAK - ARALIK)					
	1992			1993			% Değişim			1994			% Değişim					
	Miktar (Kg)	Değer (\$)		Miktar (Kg)	Değer (\$)		92/93 Miktar	92/93 Değer		Miktar (Kg)	Değer (\$)		92/93 Miktar	92/93 Değer				
Almanya	38.625.699	182.076.231		48.845.274	203.655.775		26.5	11.9		33.983.316	166.376.019		-30.4	-18.3				
Fransa	5.167.949	35.553.912		5.047.332	35.380.760		-2.3	-0.5		5.523.922	39.752.127		9.4	12.4				
İtalya	30.659.326	126.784.898		53.991.088	179.074.588		76.1	41.2		28.582.000	125.171.924		-47.1	-30.1				
Bel.-Lüks.	4.181.471	16.881.359		5.544.110	24.872.384		32.6	47.9		6.652.589	33.664.597		20	35.3				
Hollanda	2.134.252	23.066.012		3.051.687	24.538.710		43	6.4		3.088.592	26.228.514		1.2	6.9				
İngiltere	11.988.812	41.296.526		7.551.596	33.082.380		-37	-19.9		6.654.224	29.787.951		-11.9	-10				
İrlanda	775.465	2.229.335		1.356.798	3.233.328		75	45		598.448	2.193.544		-55.9	-32.2				
Danimarka	165.167	1.526.813		133.545	1.199.627		-19.1	-21.4		325.974	2.191.754		144.1	82.7				
Yunanistan	14.731.556	16.838.627		17.223.940	18.893.138		16.9	12.2		15.894.980	26.389.680		-7.7	39.7				
İspanya	1.340.283	5.438.854		2.842.627	7.286.109		112.1	34		2.316.192	9.543.855		-18.5	31				
Portekiz	1.790.082	3.462.582		6.205.052	10.465.445		246.6	202.2		3.330.160	6.614.170		-46.3	-36.8				
AB Toplam	111.560.062	455.085.149		151.793.049	541.682.244		36.1	19		106.950.397	467.914.135		-29.5	-13.6				
% Pay	23.4	37.2		21.7	33					18.2	28.6							
ABD	28.635.452	74.475.874		37.932.748	75.118.931		32.5	0.9		23.023.002	55.774.333		-39.3	-25.8				
% Pay	6	6.1		5.4	4.6					3.9	3.4							
Kanada	1.293.332	4.891.635		332.626	2.162.653		-74.3	-55.8		128.519	475.395		-61.4	-78				
EFTA	20.121.296	69.109.739		19.242.811	52.080.253		-4.4	-24.6		15.698.949	47.314.751		-18.4	-9.2				
TR Toplamı	477.274.708	1.224.377.006		699.214.634	1.639.420.604		46.5	33.9		587.609.376	1.637.284.218		-16	-0.1				
% Pay		5.35			5.57						7.04							
TR Genel İth.		22.870.700.000			29.429.000.000			28.7			23.270.000.000			-20.9				

EK 11

Ülke	1993 Yılı (Ocak-Haziran)		1994 Yılı (Ocak-Haziran)		% Değişim		1995 Yılı (Ocak-Haziran)		% Değişim	
	Miktar (Kg)	Değer (\$)	Miktar (Kg)	Değer (\$)	93/94 Miktar	93/94 Değer	Miktar (Kg)	Değer (\$)	94/95 Miktar	94/95 Değer
Almanya	59.260.190	1.096.696.065	64.477.602	1.002.223.307	8.8	-8.6	71.710.237	1.423.486.697	11.2	42.0
Fransa	13.127.173	185.428.401	17.114.652	185.867.834	30.4	0.2	20.735.902	255.811.835	21.2	37.6
İtalya	31.051.974	126.262.748	48.587.522	161.333.535	56.5	27.8	43.031.345	186.525.846	-11.4	15.6
Bel.-Lüks.	10.685.304	55.559.331	13.882.994	64.667.056	19.9	16.4	11.073.552	72.297.787	-20.2	11.8
Hollanda	8.251.534	127.948.616	7.855.549	109.599.276	-4.8	-14.3	11.156.322	174.436.830	42.0	59.2
İngiltere	20.753.008	236.300.167	27.756.050	186.465.215	33.7	-21.1	35.334.786	270.586.701	27.3	45.1
İrlanda	413.420	4.012.085	375.867	4.730.988	-9.1	17.9	957.058	5.530.747	154.6	16.9
Danimarka	2.161.152	29.810.209	1.509.365	20.913.811	-30.2	-29.8	1.858.613	30.757.123	23.1	47.1
Yunanistan	373.503	1.936.169	885.645	2.870.465	136.6	48.3	1.379.520	7.103.295	56.1	147.5
İspanya	4.967.096	11.941.941	8.107.294	17.761.431	63.2	48.7	13.202.828	33.943.427	62.9	91.1
Portekiz	6.501.250	9.119.325	6.607.088	10.048.161	1.6	10.2	987.531	6.603.763	-85.1	-34.3
Avusturya	2.454.818	44.166.117	2.498.937	44.861.486	1.8	1.6	2.652.081	53.210.532	6.1	18.6
Finlandiya	112.666	1.034.742	247.852	2.148.546	120.0	107.6	287.907	3.965.498	20.2	84.6
İsveç	1.016.879	14.047.523	1.269.669	14.230.405	24.9	1.3	2.542.604	23.503.418	100.3	65.2
AB Toplamı	161.129.967	1.944.263.739	201.174.086	1.827.721.516	24.9	-6.0	216.920.286	2.547.763.499	7.8	39.4
ABD	20.339.809	207.299.063	33.574.294	295.651.672	65.1	42.6	33.792.990	401.246.504	0.7	35.7
Kanada	898.144	13.444.056	839	9.190.729	-6.6	-31.6	1.547.537	21.749.013	84.4	136.6
İsviçre	5.281.976	43.332.822	5.735.946	42.121.173	8.6	-2.8	3.175.844	42.472.239	-44.6	0.8
Norveç	686.596	6.701.678	872	8.815.039	27.0	27.1	829.187	10.433.331	-4.9	22.5
İzlanda	14.006	43.038	28.350	57.466	102.4	33.5	10.589	40.897	-62.6	-28.8
EFTA	5.962.578	50.077.538	6.636.019	50.696.678	10.9	1.2	4.015.620	52.946.467	-39.5	4.4
Toplamı										
TR T+K İhr.	289.851.195	2.675.281.576	369.040.408	2.748.234.597	27.3	2.7	363.511.460	3.808.618.886	-1.5	38.6
TR Genel İhr.		7.150.552.000		7.657.237.000		7.1		9.918.166.000		29.5
T+K'nın İhr. İçindeki Payı %		37.4		35.9				38.4		7.0

Kaynak: İTKİB; Ar-Ge ve Dış İlişkiler Şubesi; İstanbul; 1995b

1993-94-93 OCAK-HAZIRAN TÜRKİYE TEKSTİL İHRACATI

Ülke	1993 Yılı (Ocak-Haziran)		1994 Yılı (Ocak-Haziran)		% Değişim		1995 Yılı (Ocak-Haziran)		% Değişim	
	Miktar (Kg)	Değer (\$)	Miktar (Kg)	Değer (\$)	93/94 Miktar	93/94 Değer	Miktar (Kg)	Değer (\$)	94/95 Miktar	94/95 Değer
Almanya	9.731.984	85.524.519	14.265.642	74.342.628	46.6	-13.1	12.640.978	84.832.278	-11.4	14.1
Fransa	6.442.838	47.674.046	9.597.537	57.987.925	49.0	21.6	11.204.975	77.217.752	16.7	33.2
İtalya	26.469.222	74.062.165	43.867.873	122.127.771	65.7	64.9	38.124.663	133.802.922	-13.1	9.6
Bel.-Lüks.	9.091.949	31.224.788	11.788.952	38.999.443	29.7	24.9	8.827.207	34.131.518	-25.1	-12.5
Hollanda	1.545.215	10.495.024	1.298.715	9.342.361	-16.0	-11.0	2.442.778	17.259.796	88.1	84.7
İngiltere	12.426.381	57.050.429	19.505.979	74.689.198	57.0	30.9	24.425.170	111.639.123	25.2	49.5
İrlanda	271.786	1.846.958	250.455	2.286.669	-7.8	23.8	810.008	3.176.235	223.4	38.9
Danimarka	465	5.287.272	587	5.077.704	26.2	-4.0	625.475	5.846.315	6.5	15.1
Yunanistan	231.538	891	719.447	2.145.243	209.4	140.8	1.187.833	5.896.275	65.8	174.9
İspanya	1.457.114	5.133.448	3.589.073	9.729.415	146.3	89.5	6.528.050	19.901.875	81.9	104.6
Portekiz	6.499.871	9.093.761	6.590.016	9.835.134	1.4	8.2	975.570	6.344.147	-85.2	-35.5
Avusturya	359.093	7.788.383	356.529	3.513.053	-0.7	-54.9	441.365	4.252.694	23.8	21.1
Finlandiya	25.984	165.744	49.733	325.115	91.4	96.2	30.003	336.365	-39.7	3.5
İsveç	178.226	1.109.525	272.192	1.611.300	52.7	45.2	1.513.302	5.119.034	456.0	217.7
AB Toplamı	75.169.418	337.347.126	112.736.318	412.012.959	49.9	22.1	109.777.377	509.756.329	-2.6	23.7
ABD	8.495.662	39.048.697	16.543.109	75.828.409	94.7	94.2	10.745.724	73.786.911	-35.0	-2.7
Kanada	466.376	6.650.607	553.939	4.348.861	18.8	-34.6	1.156.970	13.642.899	108.9	213.7
İsviçre	4.022.668	16.522.798	4.506.088	18.506.806	12.0	12.0	1.832.564	7.972.419	-59.3	-56.9
Norveç	213.508	887.564	152.705	1.063.506	-28.5	19.8	35.399	543	-76.8	-49.0
İzlanda					0.0	0.0			0.0	0.0
EFTA Toplamı	4.236.176	17.410.362	4.658.793	19.570.312	10.0	12.4	1.867.963	8.514.993	-59.9	-56.5
TR Tekst. İhr.	166.493.926	647.876.909	234.915.672	848.678.430	41.1	31.0	201.420.806	1.015.320.178	-14.3	19.6
TR Genel İhr.		7.150.552.000		7.657.237.000		7.1		9.918.166.000		29.5
Tekst.'in İhr. İçindeki Payı %		9.1		11.1				102		-7.6

Kaynak: İTKİB; Ar-Ge ve Dış İlişkiler Şubesi; İstanbul; 1995b

EK 13

1993-94-95 OCAK-HAZİRAN TÜRKİYE KONFEKSİYON İHRACATI

Ülke	1993 Yılı (Ocak-Haziran)		1994 Yılı (Ocak-Haziran)		% Değişim		1995 Yılı (Ocak-Haziran)		% Değişim	
	Miktar (Kg)	Değer (\$)	Miktar (Kg)	Değer (\$)	93/94 Miktar	93/94 Değer	Miktar (Kg)	Değer (\$)	94/95 Miktar	94/95 Değer
Almanya	49.528.206	1.011.171.546	50.211.960	927.880.679	1.4	-8.2	59.069.259	1.338.654.419	17.6	44.3
Fransa	6.684.335	137.754.655	7.517.115	127.879.909	12.5	-7.2	9.530.927	178.594.083	26.8	39.7
İtalya	4.582.752	52.220.583	4.719.649	39.205.764	3.0	-24.9	4.906.682	52.722.924	4.0	34.5
Bel.-Lüks.	1.593.355	24.334.543	2.094.042	25.667.613	31.4	5.5	2.246.345	38.166.269	7.3	48.7
Hollanda	6.706.319	117.453.592	6.556.834	100.256.915	-2.2	-14.6	8.713.544	157.177.034	32.9	56.8
İngiltere	8.326.627	179.249.738	8.250.071	111.776.017	-0.9	-37.6	10.909.616	158.947.578	32.2	42.2
İrlanda	141.634	2.165.127	125.412	2.444.319	-11.5	12.9	147.050	2.354.512	17.3	-3.7
Danimarka	1.695.935	24.522.937	922.190	15.836.107	-45.6	-35.4	1.233.138	24.910.808	33.7	57.3
Yunanistan	141.965	1.045.105	167.198	725.222	17.8	-30.6	191.687	1.207.020	14.6	66.4
İspanya	3.509.982	6.808.493	4.518.221	8.032.016	28.7	18.0	6.674.778	14.041.552	47.7	74.8
Portekiz	1.379	25.564	17.072	213.027	1138.0	733.3	11.961	259.616	-29.9	21.9
Avusturya	2.095.725	36.377.734	2.142.408	41.348.433	2.2	13.7	2.210.716	48.957.838	3.2	18.4
Finlandiya	86.682	868.998	198.119	1.823.431	128.6	109.8	267.904	3.629.133	35.2	99.0
İsveç	838.653	12.937.998	997.477	12.619.105	18.9	-2.5	1.029.302	18.384.384	3.2	45.7
AB Toplamı	85.933.549	1.606.936.613	88.437.768	1.415.708.557	2.9	-11.9	107.142.909	2.038.007.170	21.2	44.0
ABD	11.844.147	168.250.366	17.031.185	219.623.263	43.8	30.7	13.047.466	327.459.593	35.3	49.0
Kanada	431.777	6.793.446	284.990	4.841.868	-34.0	-28.7	390	8.106.114	37.0	67.4
İsviçre	1.259.308	26.810.024	1.229.858	23.614.367	-2.3	-11.9	1.343.280	34.499.820	9.2	46.1
Norveç	473.088	5.814.114	719.018	7.454.533	52.0	28.2	793.788	9.890.757	10.4	32.7
İzlanda	14.006	43.038	28.350	57.466	102.4	33.5	10.569	40.897	-62.6	-28.8
EFTA Toplamı	1.746.402	32.667.176	1.977.226	31.126.366	13.2	-4.2	2.147.657	44.431.474	8.6	42.7
TR Konf.İhr.	123.357.269	2.027.404.667	134.124.736	1.889.556.167	8.7	-6.3	132.090.654	2.793.298.708	20.9	47.1
TR Genel İhr.		7.150.552.000		7.657.237.000		7.1		9.918.166.000		29.5
Konf'un İhr. İçindeki Payı %		28.4		24.8				28.2		13.5

Kaynak: İTKİB; Ar-Ge ve Dış İlişkiler Şubesi; İstanbul; 1995b

EK 14

TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNİN KRONOLOJİSİ
(ÖNEMLİ TARİHLERİ)

- ◆ 31 Temmuz 1959 Türkiye'nin AET'ye tam üyelik için başvurusu
- ◆ 11 Eylül 1959 AET Konseyi'nce Türkiye'nin Ortaklık Başvurusunun kabul edilmesi
- ◆ 9 Mayıs 1963 Topluğun Türkiye'ye 1 hafta içinde 175 milyon dolar kredi açması
- ◆ 24 Temmuz 1963 AET-Türkiye Ortaklık Anlaşması'nın müzakereleri için resmi görüşmelerin başlamasının kararlaştırılması
- ◆ 12 Eylül 1963 Türkiye-AET Ortaklık Anlaşması (Ankara Anlaşması)'nın imzalanması
- ◆ 4 Şubat 1964 Ortaklık Anlaşması'nın TBMM'de imzalanması
- ◆ 1 Aralık 1964 Türkiye-AET Ortaklık Anlaşması'nın yürürlüğe girmesi ve Birinci Ortaklık Konseyi'nin toplanması
- ◆ 16-17 Mayıs 1965 Brüksel'de Türkiye-AET Karma Parlamento Komisyonu'nun ilk toplantısı
- ◆ 5 Nisan 1968 Türkiye'nin Geçiş dönemi müzakerelerinin başlatılması için AET'den talepte bulunması
- ◆ 20 Nisan 1968 Türkiye'nin bu talebinin AET tarafından kabul edilmemesi
- ◆ 1 Temmuz 1968 Ortak Gümrük Tarifesi'nin uygulanmaya konması
- ◆ 22 Temmuz 1970 Katma Protokol'ün kabul edilmesi
- ◆ 1 Eylül 1971 Katma Protokol'ün kabulüne ilişkin prosedür tamamlanana kadar, ticari hükümlere işlerlik kazandırmak amacıyla "Geçici Anlaşma'nın" yürürlüğe konması.
- ◆ 20 Temmuz 1972 Ortaklık Konseyi'nce 1.9.1972'de sona erecek Geçici Anlaşma'nın üç ay daha uzatılması
- ◆ 1 Ocak 1973 Katma Protokol'ün yürürlüğe girmesi.
- ◆ 30 Haziran 1973 Sonradan AET'ye üye olan ülkelerle (İngiltere, İrlanda, Danimarka) Tamamlayıcı Protokol'ün imzalanması

EK 14

- ◆ 1 Ocak 1976 Türkiye'nin Katma Protokol'den doğan yükümlülüklerini yerine getirmesi (Gümrük Tarife İndirimleri, Konsolide liste uyumunun gerçekleştirilmesi).
- ◆ 25 Aralık 1976 Türkiye tek yanlı bir kararla Katma Protokol'ün koruma maddesini (md.60) işleterek tüm yükümlülüklerini askıya alması (Gümrük tarife indirimleri, liberasyon ve Ortak Gümrük Tarifesi'ne uyumu).
- ◆ 12 Mayıs 1977 Üçüncü Mali Protokol'ün imzalanması
- ◆ 4-11 Ekim 1978 Türkiye'nin Dördüncü Beş Yıllık Plan Dönemi boyunca yükümlülüklerin dondurulması ve 8 milyon dolar yardım yapılması hususunda AET'ye başvurusu.
- ◆ 21 Mayıs 1979 AET'nin ilişkilerin dondurulmasını kabul, diğer taleplerin reddine ilişkin yanıt vermesi
- ◆ 20 Haziran 1979 AET-Türkiye müzakerelerinin başlatılması
- ◆ 24 Ocak 1980 Türkiye ekonomisinde köklü kararlar alınarak sistemin libere edilmesi ve ekonominin dışa açılması
- ◆ 22 Ocak 1982 Avrupa Parlamentosu tarafından Türkiye-AET Anlaşması'nın askıya alınması konusunda Avrupa Konseyi ve Komisyonu'ndan talepte bulunulması, ilişkilerin fiilen dondurulması ve seçimler yapıp yeni TBMM oluşana kadar Karma Parlamento Komisyonu Avrupa Kanadını oluşturan Parlemlenterlerin görevlerinin yenilenmemesi
- ◆ 16 Eylül 1986 12 Eylül 1980'den beri askıda olan ilişkilerin yeniden başlaması ve Türkiye-AET Ortaklık Konseyi'nin toplanması.
- ◆ 1 Aralık 1986 İşgücünün serbest dolaşımına ilişkin görüşmelerin yapılması
- ◆ 14 Nisan 1987 Türkiye'nin "tam üyelik" için AT'ye başvurusu
- ◆ 18 Aralık 1989 AT Komisyonu'nun Türkiye'nin başvurusu hakkındaki görüşünü açıklaması, Türkiye'nin ve topluluk koşullarının uygun olmadığını belirtilmesi

EK 14

(Devam)

- ◆ 6 Haziran 1990 Türkiye'nin tam üyelik başvurusunun kabul edilmemesi üzerine yeni işbirliğinin başlatılmasının kararlaştırılması ve topluluk Komisyonu'nca bu konuda hazırlanan işbirliği Paketi'nin Konsey'in onayına sunulması
- ◆ 22 Ekim 1990 İşbirliği Paketi'nin görüşülmek üzere Konsey tarafından Daimi Temsilciler Komitesi'ne gönderilmesi
- ◆ 30 Eylül 1991 32'nci Ortaklık Konseyi'nin toplanması ve diğer ortaklık organlarının toplantılara başlamasının kararlaştırılması
- ◆ 6 Aralık 1991 Ortaklık Komitesi'nin toplanması ve ticari konuların teknik düzeyde görüşülüp çözüm aranması
- ◆ 21 Ocak 1992 AT-Türkiye arasında Komisyon tarafından hazırlanan Teknik İşbirliği Programı'nın imzalanması
- ◆ 9 Kasım 1992 33'üncü Dönem Türkiye-AT Ortaklık Konseyi'nin toplanması.
- ◆ 3 Aralık 1992 AT-Türkiye Gümrük İşbirliği Komitesi'nin toplanması ve aradaki sorunların teknik düzeyde görüşülmesi.
- ◆ 1 Nisan 1993 Türkiye-EFTA ülkeleri arasında daha önce imzalanan Serbest Ticaret Bölgesi Anlaşması'nın yürürlüğe girmesi
- ◆ 8 Kasım 1993 Ortaklık Konseyi'nin toplanması, İşbirliği çerçevesinde ilişkilerin geliştirilmesi ve Gümrük Birliği'ne hazırlanılması konusunda karar alınması
- ◆ 28 Eylül 1994 AT-Türkiye Karma Parlamento Komisyonu toplantılarının askıya alınması
- ◆ 14 Aralık 1994 Avrupa Parlamentosu'nca ilişkilerin dondurulmasına devam etmesi ve Roma Anlaşması'nın 238.nci maddesi hükmü uyarınca Gümrük Birliği kararının Parlamento'nun onayına tabi tutulması yönünde karar alınması
- ◆ 19 Aralık 1994 Ortaklık Konseyi'nce yapılan toplantıda Gümrük Birliği'ne giriş görüşmelerinin 6 Mart 1995 tarihine ertelenmesi

- ◆ 6 Şubat 1995 AB Bakanlar Konseyi'nin yaptığı toplantıda; Yunanistan'ın veto girişiminin giderilmesi, 6 Mart 1995'de Türkiye ile Gümrük Birliği Anlaşması'nın imzalanmasının kararlaştırılması
- ◆ 23 Şubat 1995 Yunanistan'ın vetosunu kaldırdığını açıklaması
- ◆ 3 Mart 1995 AB Daimi Temsilciler Komitesi'nin Gümrük Birliği konusunun görüşülmesi için Ortaklık Konseyi'ni toplantıya çağırması
- ◆ 6 Mart 1995 Türkiye'nin 1.1.1996 tarihinde Gümrük Birliği'ne katılması konusunda Ortaklık Konseyi'nde karar verilmesi ve 1/95 sayılı kararın kabul edilmesi. (Çimen, 1996, s.240-243)
- ◆ 30 Ekim 1995 Türkiye-AB Ortaklık Konseyi toplantısı
- ◆ 13 Aralık 1995 Avrupa Parlamentosu'nda 36'ncı Dönem kararlarının onaylanması ve 1/1/1996'da Gümrük Birliği'nin gerçekleştirilmesine karar verilmesi
- ◆ 1 Ocak 1996 Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin gerçekleşmesi.

1994 Yılı Sonu İtibarıyla Borsa'da İşlem Gören 18 Tekstil Firmasına Ait Kümülatif Özet Mali Tablolar

ÖZET BİLANÇO (Milyon TL)	1992	1993	% Değişim	1994	% Değişim
DÖNEN VARLIKLAR	3.414.008	5.468.896	60	14.079.685	157
Hazır Değerler	153.725	225.014	46	1.111.277	394
Menkul Kıymetler	251.644	391.476	56	913.327	133
Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	1.639.512	2.658.246	62	5.718.754	115
Diğer Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	67.190	190.619	184	266.998	40
Stoklar	1.233.293	1.873.524	52	5.172.956	176
Diğer Dönen Varlıklar	68.644	130.017	89	896.373	589
DURAN VARLIKLAR	2.162.925	4.075.919	88	7.533.341	85
Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	11.667	8.044	-31	5.248	-35
Diğer Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	149	3.140	2.007	3.289	5
Finansal Duran Varlıklar	338.089	463.409	37	668.460	44
Maddi Duran Varlıklar	1.809.444	3.592.416	99	6.570.367	83
Maddi Olmayan Duran Varlıklar	396	1.497	278	12.915	763
Diğer Duran Varlıklar	3.180	7.413	133	273.062	3.584
TOPLAM AKTİF	5.576.933	9.544.815	71	21.613.026	126
KISA VADELİ BORÇLAR	2.162.811	3.423.228	58	8.247.401	141
Finansal Borçlar	949.418	1.573.177	66	3.371.245	114
Ticari Borçlar	683.389	1.053.199	54	2.252.130	114
Diğer Kısa Vadeli Borçlar	240.727	437.560	82	975.812	123
Alınan Sipariş Avansları	23.890	44.649	87	91.181	104
Borç ve Gider Karşılıkları	265.387	314.643	19	1.557.033	395
UZUN VADELİ BORÇLAR	601.160	1.192.736	98	2.334.780	96
Finansal Borçlar	231.733	602.230	160	1.110.181	84
Ticari Borçlar	0	9.516		0	-100
Diğer Uzun Vadeli Borçlar	8.068	12.463	54	4.465	-64
Alınan Sipariş Avansları	0	0		0	
Borç ve Gider Karşılıkları	361.359	568.527	57	1.220.134	115
ÖZSERMAYE	2.812.962	4.928.851	75	11.030.845	124
Sermaye	1.235.827	1.869.042	51	3.353.732	79
Sermaye Taahhütleri (-)	0	0		0	
Emisyon Primi	4.978	201.669	3.951	309.605	54
Yeniden Değerleme Artışı	935.065	1.674.395	79	4.290.663	156
Yedekler	274.760	483.564	76	884.406	83
Net Dönem Karı	502.737	883.633	76	2.539.048	187
Dönem Zararı (-)	-65.207	-56.669	-13	-177.475	205
Geçmiş Yıl Zararları (-)	-75.199	-126.783	69	-169.134	33
1. Yıl Zararı	-75.199	-61.576	-18	-71.705	16
2. Yıl Zararı	0	-65.207		-97.429	49
TOPLAM PASİF	5.576.933	9.544.815	71	21.613.026	126
GELİR TABLOSU (Milyon TL)	1992	1993	% Değişim	1994	% Değişim
BRÜT SATIŞLAR	6.572.655	10.100.845	54	25.894.973	156
Yurt İçi Satışlar	4.769.930	7.633.530	60	17.052.659	123
Yurt Dışı Satışlar	1.535.036	2.273.496	48	7.868.149	246
Diğer	112.096	193.819	73	974.165	403
NET SATIŞLAR	6.462.006	9.945.209	54	25.399.364	155
SATIŞLARIN MALİYETİ	-4.553.522	-7.255.196	59	-16.565.788	128
FAALİYET GİDERİ	-731.555	-932.054	27	-2.019.939	117
DIĞER FAAL. GİDER & KAR	197.371	396.196	101	975.826	146
DIĞER FAAL. GİDER & ZARAR	-135.668	-235.919	74	-441.367	87
FINANSMAN GİDERİ	-620.471	-826.536	33	-3.885.887	370
OLAĞANÜSTÜ GELİR & KAR	70.921	119.868	69	514.913	330
OLAĞANÜSTÜ GİDER & ZARAR	-62.120	-133.306	115	-434.934	226
DÖNEM KARI/ZARARI	626.960	1.078.262	72	3.542.188	229
NET DÖNEM KARI/ZARARI	437.530	826.964	89	2.361.573	186

EK 16

	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Tüketim	87.302	94.957	100.047	105.126	107.696	113.503	114.637	115.289	113.415	110.000
Üretim	87.842	95.871	100.823	104.390	106.823	113.180	113.356	111.574	109.608	106.000
İstihdam (Bin)	1.904	1.830	1.799	1.789	1.745	1.720	1.651	1.592	1.507	1.410
Avrupa Birliği Tekstil Sektörü Dış Ticaret Verileri (Carl Fiyatlarla) (Milyon ECU)										
	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	
AB Dış İhracat	12.775	14.160	13.207	13.131	14.083	16.028	16.324	16.389	16.967	
AB Dış İthalat	12.235	13.246	12.431	13.867	14.955	16.351	17.805	20.105	20.774	
Ticaret Dengesi	540	914	776	-736	-873	-323	-1.281	-3.715	-3.807	
İhracat/İthalat Oranı	104.4	106.9	106.2	9437	94.2	98	92.7	81.5	81.7	
Ticaret İndeksi	98.4	100	110.4	113.1	113.9	113.4	116.9	116	117.1	
AB İçi Ticaret	19.025	21.097	23.261	24.619	25.617	28.099	30.338	31.866	32.353	
Toplam İthalat Payı (%)	60.9	61.4	65.2	63.1	63.1	63.2	63.3	61.3	60.9	
Avrupa Birliği Konfeksiyon Sektörü Ana Göstergeleri (Carl Fiyatlarla) (Milyon ECU)										
	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Tüketim	46.985	51.196	55.178	56.053	57.889	60.014	62.802	66.227	66.594	67.900
Üretim	44.444	49.097	52.429	51.661	52.586	54.296	55.748	56.225	56.855	57.600
İstihdam (Bin)	1.381	1.347	1.347	1.339	1.326	1.287	1.263	1.198	1.130	1.060
Avrupa Birliği Konfeksiyon Sektörü Dış Ticaret Verileri (Carl Fiyatlarla) (Milyon ECU)										
	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	
AB Dış İhracat	4.240	5.058	5.133	5.040	5.093	6.218	6.727	6.682	6.853	
AB Dış İthalat	6.781	7.157	7.882	9.432	10.396	11.937	13.781	16.684	16.592	
Ticaret Dengesi	-2.541	-2.099	-2.749	-4.393	-5.303	-5.718	-7.054	-10.002	-9.739	
İhracat/İthalat Oranı	63	71	65	53	49	52	49	40	41	
Ticaret İndeksi	101.6	100	110	109.5	113.1	113	113.8	112.5	114	
AB İçi Ticaret	6.132	6.853	7.591	8.077	8.130	9.347	10.964	11.969	12.407	
Toplam İthalat Payı (%)	47.5	48.9	49.1	46.1	43.9	43.9	44.3	41.8	42.8	

EK 17

Türkiye'de ve Dünyada Tekstil Sektörü İşgücü Maliyetleri

Ülke	İplik Eğirme ve Dokuma Sanayi			Dolar/Saat		
	1993	Sıra	1991	1990	1985	1980
Türkiye	4.44	23	3.12	1.82	1.05	0.95
% Değişim	42 %		71 %	73 %	11 %	
Japonya	23.65	1	16.37	13.96	8.21	4.35
Almanya	20.60	6	16.96	16.46	8.88	10.65
Fransa	16.49	10	12.63	12.74	7.44	8.27
İtalya	16.20	11	17.31	16.13	8.22	9.12
ABD	11.61	15	10.33	10.02	8.67	6.37
İspanya	7.91	19	7.73	7.69	3.54	4.91
Yunanistan	7.13	21	5.75	5.85	3.14	4.03
Hong Kong	3.85	24	3.39	3.05	1.81	1.91
Portekiz	3.70	25	3.17	2.75	1.27	1.68
G. Kore	3.66	26	3.61	3.72	1.57	0.78
Tunus	2.97	29	2.82	2.82	2.38	1.13
Fas	1.47	38	1.37	1.28	0.59	0.85
Tayland	1.04	44	0.87	0.92	0.53	0.33
Mısır	0.57	46	0.43	0.45	0.79	0.39
Hindistan	0.56	47	0.55	0.72	0.61	0.61
Pakistan	0.44	49	0.38	0.39	0.31	0.34
Endonezya	0.43	50	0.28	0.25	0.23	0.63
Çin	0.36	54	0.34	0.37	0.21	

(A) Pamuklu İplik Üretim Maliyetlerinin Çeşitli Ülkelerle Karşılaştırılması (ABD cent/kg) (1993)

	Brezilya		Hindistan		İtalya		Kore Cumh.		ABD		Türkiye	
	cent	%	cent	%	cent	%	cent	%	cent	%	cent	%
Telef	40	12	17	6	31	8	34	11	29	8	38	12
İşçilik	9	3	5	2	106	26	11	3	56	16	53	17
Enerji	13	4	22	8	25	6	18	6	16	4	26	9
Yardımcı Hammadde	10	3	9	3	10	2	11	4	10	3	12	4
Sermaye (Amortisman+Faiz)	102	31	134	48	108	26	97	31	124	34	50	16
Hammadde	156	47	92	33	131	32	139	45	126	35	127	42
Toplam	330	100	279	100	411	100	310	100	361	100	306	100

(B) Pamuklu Dokuma Üretim Maliyetlerinin Çeşitli Ülkelerle Karşılaştırılması (ABD cent/kg) (1993)

	Brezilya		Hindistan		İtalya		Kore Cumh.		ABD		Türkiye	
	cent	%	cent	%	cent	%	cent	%	cent	%	cent	%
Telef	7.7	8	3.3	4	5.9	3	6.5	7	5.6	5	1.5	1
İşçilik	4.8	5	3.3	4	44.4	33	6.1	7	25.7	23	28.2	25
Enerji	5.4	5	8.2	9	10.8	8	7.1	8	6.5	6	10.6	9
Yardımcı Hammadde	6	6	5.6	6	6.2	5	8	9	6.6	6	6	5
Sermaye (Amortisman+Faiz)	44.8	46	53.3	58	43.3	32	35.9	40	42.9	38	16.2	15
Hammadde	29.8	30	17.6	19	25	19	26.6	29	24.1	22	50	45
Toplam	98.5	100	91.3	100	135.6	100	90.2	100	111.4	100	112.5	100

Tekstil ve Konfeksiyon Ürünlerinde Türkiye'nin Kota Uygulayacağı Ülkeler

İKİLİ KONTROL SİSTEMİ ÇERÇEVESİNDE KOTA UYGULANACAK ÜLKELER			
1	Arjantin	18	Mısır
2	Beyaz Rusya	19	Özbekistan
3	Brezilya	20	Pakistan
4	Bulgaristan	21	Peru
5	Çek Cumhuriyeti	22	Polonya
6	Çin	23	Romanya
7	Endonezya	24	Rusya Federasyonu
8	Fas	25	Singapur
9	Filipinler	26	Slovak Cumhuriyeti
10	Güney Kore	27	Slovenya
11	Hindistan	28	Sri Lanka
12	Hong-Kong	29	Tayland
13	Macaristan	30	Tayvan
14	Makao	31	Tunus
15	Malezya	32	Ukrayna
16	Malta	33	Vietnam
17	Moğolistan		

TEK TARAFLI KONTROL SİSTEMİ ÇERÇEVESİNDE KOTA UYGULANACAK ÜLKELER			
1	Bosna-Hersek Cum.	3	Hırvatistan
2	Kuzey Kore	4	Makedonya

GÖZETİM UYGULANACAK ÜLKELER			
1	Arnavutluk	8	Litvanya
2	Azerbaycan	9	Gürcistan
3	Bangladeş	10	Moldova
4	Estonya	11	Türkmenistan
5	Kazakistan	12	Tacikistan
6	Kırgızistan	13	Ermenistan
7	Letonya		

(A) 30/11/1995 Tarihi itibariyle ABD'nin Türk Tekstil Ürünlerine Uyguladığı Kotalar

Kategori	Birim	Kota	Kayıt	Kullanım Oranı %
Karde, Pamuk İpliği	Ton	6.638	573	8.63
Örme Dışı Bluz	Ton	16.041	4.061	25.32
P. Dikiş İpliği	1,000 Kg	1.363	356	26.12
P. Pantolon	1,000 Kg	49.071	13.137	26.77
Yün Mensucat	1,000 M ²	1.063	818	76.95
P. Örme Bluz ve Gömlek	1,000 Adet	37.835	38.754	102.43
P. Gecelik, Pijama	1,000 Adet	8.178	9.236	112.94
P. Bornoz	1,000 Adet	5.115	6.855	134.02
Dokuma Mensucat	1,000 Adet	1.170	31.395	1835.96

(B) 30/11/1995 Tarihi itibariyle AB'nin Türk Tekstil Ürünlerine Uyguladığı Kotalar

Kategori	Birim	Kota	Kayıt	Kullanım Oranı %
P. İpliği	Ton	103.327	24.269	23.49
Dokuma Örtü	Ton	13.765	7.648	55.56
E. Gömlek	1,000 Adet	26.415	20.548	77.79
P. Dokuma Kumaş	Ton	32.200	28.706	89.15
Dokuma Pant.	1,000 Adet	26.000	25.193	96.90
Çorap	1,000 Çift	235.000	256.504	109.15
Diğer Dış Giysi	Ton	2.383	2.635	110.57
Örme Gömlek	1,000 Adet	90.750	107.062	117.97
Örme Kazak	1,000 Adet	47.000	60.093	127.86
Dokuma Bluz	1,000 Adet	23.400	30.360	129.74
P. Dokuma Havlu	Ton	6.750	8.841	130.98
Poly. Çuval	Ton	11.260	15.458	137.28

FİRMA :

ANKETİ CEVAPLAYAN :

I-FİRMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Firmanızın satışları nasıl dağılıyor? Lütfen parça adedini de ekleyiniz.

	Bayan	Erkek	Çocuk	Toplam
Klasik dış giyim				
Boş zaman (evde) giysisi				
Spor giysi				
İş elbisesi				
Örme				
Toplam				

1.2. İşletmenizin ürünlerinin ağırlık noktası nedir?

Erkek	%	Kadın	%	Çocuk	%
Dokuma-Konfeksiyon		Dokuma-Konfeksiyon			
Pardesü		Manto			
Ceket-Anorak		Ceket-Bluz-Anorak			
Takım elbise		Takım elbise (tayyör)			
Pantolon		Blazer			
Gömlek		Etek			
Diğer		Pantolon			
Örme giysi		Diğer			
Toplam		Örme giysi			

1.3. İşletmeniz hangi satış (ciro) grubunda yer alıyor (Yıllık ciro)?

- *5 milyarın altında
- * 5-20 milyar
- * 20-100 milyar
- *100-200 milyar
- *200 milyarın üstünde

1.3.1. Firmanızda çalışan personel sayısını lütfen belirtiniz.

1.4. Satışlarınızın genel dağılımı:

-İç piyasa %-----

-İhracat %-----

1.5. Hangi ülkelere ihracat yapmaktasınız?

1.6. Girmek istediğiniz hedef dış pazarlar (ülkeler) hangileridir?

1.7. Mamül grubunda yer almayan hangi malları üretmek istiyorsunuz?

II.KONFEKSİYON

2.1. Türkiye'deki tekstil ürünlerinin geleceği hakkındaki beklentileriniz nelerdir? Lütfen daire içine alınız.

- * Önemli düşüş
- * Hafif düşüş
- * Durgunluk
- * Hafif artış
- * Önemli artış

2.2. Gelecek 4 (dört) yılda Antalya bölgesindeki tekstil pazarının gelişimi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir (toplam cirolar ve miktarlar) ?

- * Önemli düşüş
- * Hafif düşüş
- * Durgunluk
- * Hafif artış
- * Önemli artış

2.3. Antalya bölgesindeki tekstil üretimi ve istihdamına ilişkin değişme beklentileriniz nasıldır ?

Şimdi % _____ 2000 yılı % _____

Bölgesel üretim

Ara üretim (Fason)

İhracata yönelik üretim

Diğer bölgelere yönelik üretim

Diğer bölgelerden satın alma

İthalat

2.4. Antalya (Batı Akdeniz) bölgesi tekstil üretimi ve pazarlamayı hangi bölgelerle yoğunlaştıracaktır?

Şimdi % 2000 yılı %

Ege

Marmara

İç Anadolu

Doğu Akdeniz

Diğer yurt içi bölgeler

AB

Asya (Türki Cumhuriyetler dahil)

Orta Doğu Avrupa (Baltık, Polonya,
Çek, Slovenya, Macaristan,
Romanya, Arap Ülkeleri)

Diğer ülkeler

2.5. Tekstil üretiminde nasıl bir strateji uyguluyorsunuz?

Şimdi % 2000 yılı %

Kendi üretimim

Fason üretim

Başka bölgelerden satın alma

İthalat

Toplam

2.6. Yurt dışındaki firmalarla herhangi bir bağlantınız var mı? Cevabınız evetse hangi ülkelerle?

Şimdi % 2000 yılı %

Avrupa Birliği

Doğu Avrupa Ülkeleri

Rusya

Balkan ve Akdeniz Ülkeleri

Arap Ülkeleri

Uzakdoğu Ülkeleri

ABD

Diğer

Toplam

2.7. Yabancı ülkelerdeki firmalarla üretim, teknoloji ve pazarlama konusunda işbirliğiniz var mı?

ÜLKE ŞİMDİ 2000 YILI
ÜRETİM TEKNOLOJİ PAZARLAMA ÜRETİM TEKNOLOJİ PAZARLAMA

2.8. 2000 yılına kadar Akdeniz Bölgesi tekstil firmalarının diğer bölgelerdeki ya da yurt dışında yeni bölüm açmalarına ilişkin beklentileriniz :

Tamamen Önemli ölçüde Kısmen Hiç

Tasarım bölümü

Model bölümü

Numune dikim

Hammadde alımı

Kesim

Dikim

Finishing(Tamamlama)

Satış - Sevkiyat

2.9. Türkiye'nin AB ile Gümrük Anlaşması Türk tekstil sektörünü nasıl etkiler? (Lütfen daire içine alınız).

- Şimdiye kadarki yapıda hiçbir değişiklik olmaz
- Fason üretim azalır
- Batılı ülkelerin Türkiye'deki üretimlerinde artış olur
- Batılı ülkelerin Türkiye'den ithalatı artar
- Lütfen ekleyiniz.

2.10. İşletmenizin koleksiyonu ve/veya markası var mı, evetse kaç tane ve nasıl adlandırılıyorsunuz?

2.11. Her sezon birden fazla koleksiyon sunar mısınız?

Koleksiyonunuzun zamanlamasını aşağıdaki tabloda gösterir misiniz?

Ocak Şub Mar Nis May Haz Tem Ağu Eyl Ek Kas Ara

Sayı

Satış zamanı

Sevkiyat zamanı

III-DOKUMA

3.1. Üretiminizin aşağıdaki örme türlerine göre % dağılımını belirtiniz.

%

Tam örme ve karışık

Tek iplik

Çift iplik

Baskı

Astar

Diğer

Toplam

3.2. Sizce bölgede hangi tekstil ürünlerinin daha çok üretilmesi gerekir?

- a) Kadın, erkek, ve çocuk dış giyim
- b) İç giyim ve çorap
- c) Ev tekstil ürünleri
- d) Hepsi
- e) Hiçbiri

3.3. Bölgede dokuma alanında faaliyet gösteren üretici firmalar yeterli midir? Gelecekte sayılarında düşme bekliyor musunuz?

Bugünkü sayı

2000 yılı

Tam dokuma

Karışık dokuma

Pamuklu

Sentetik

Baskı

Astar

Diğer

3.4. Sattığınız ev tekstil ürünlerinizi daha çok hangi bölgelerden satın alıyorsunuz? Lütfen sıralayınız.

- I. İstanbul
- II. Bursa
- III. Denizli
- IV. Diğer İçpazar
- V. Avrupa Birliği'nden ithalat
- VI. AB dışındaki ülkelerden ithalat

3.5. Bölgedeki faaliyetlerinizde karşılaştığınız temel güçlükler ve önerilerinizi kısaca sıralayınız.

3.6. Firmanızda üretim yapılıyorsa lütfen kullanılan makineler hakkında bilgi verir misiniz?

Anketimize verdiğiniz değerli cevaplarınızdan dolayı teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Figen GÖKALP
Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F.
İşletme Yüksek Lisans Öğrencisi

Tel :242 16 09
Fax:247 03 28

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI : Figen GÖKALP
Doğum Tarihi ve Yeri : 19/07/1972 - ANTALYA
Medeni Durumu : Bekar
Eğitim Durumu
Mezun Olduğu Lise : Antalya Anadolu Lisesi
Lisans Diploması : Dokuz Eylül Üniversitesi İngilizce İşletme Bölümü
Yüksek Lisans Diploması :
Tez Konusu : Tekstil Sektörünün Gelişme Trendi ve Antalya Bölgesi'nin
Tekstil Ürünleri Üretim Potansiyelinin Değerlendirilmesi.
Yabancı Dil / Diller : İngilizce / Almanca
Bilimsel Faaliyetler
İş Denevimi
Stajlar : Antalya Şarampol Pamukbank
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : ALDAŞ-Altyapı Yönetim ve Danışmanlık Hizmetleri San. ve
Tic. A.Ş.
Adres : Konyaaltı Cad. Derya Apt. No:68 A-4 07050
ANTALYA
Tel. No (ev) 241 49 17
(iş) 242 16 09